

ZBORNIK OBČIN

GROSUPLJE

IVANČNA GORICA

DOBREPOLJE

GOSPODARSKA, KULTURNA IN ZGODOVINSKA KRONIKA

ZBORNİK OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA IN DOBREPOLJE 33, 2024

Uredniški odbor: Ivan Grandovec, Jakob Müller, Marjan Potokar, Roman Rozina, Drago Samec, Marija Samec, Danijel Zupančič

Glavni urednik
Drago Samec

Odgovorna urednica
Urška Emeršič

Lektorica
Marija Samec

Uredništvo in založba
Mestna knjižnica Grosuplje, Adamičeva cesta 15, 1290 Grosuplje

Zbornik izhaja s podporo treh občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje

Grafična priprava in tisk
CABALLUS, grafično oblikovanje, Mojca Zakrajšek, Velika Loka 43 A, 1290 Grosuplje

Naklada
150 izvodov

Grosuplje, 2024

VSEBINA

ZBORNİK OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA IN DOBREPOLJE 33, 2024

PODROČNA, POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA ZGODOVINA

CODELLI – BARONOV GRAD V VIŠNJI GORI – ŽRTEV II. SVETOVNE VOJNE	6
---	---

Franc Godeša

GROŠ SKOZI LETA	10
-----------------------	----

Erika Dizdarevič

UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

GROSUPLJE V 20-LETNEM OBDOBJU	13
-------------------------------------	----

Marija Samec

NAŠE OBČINE IN OBČANI

OBČINA GROSUPLJE V LETIH 2022–2023	20
--	----

Jana Roštan

OBČINA IVANČNA GORICA V LETIH 2022–2023	45
---	----

Dušan Strnad

OBČINA DOBREPOLJE V LETIH 2022 in 2023	71
--	----

v sodelovanju s predstavniki društev pripravila župan Janez Pavlin in podžupan Jernej Stare

POŠTNE POSTAJE IN URADI V ZGODOVINI VIŠNJE GORE	82
---	----

Franc Godeša

STARA HIŠNA IMENA V VIŠNJI GORI IN BLIŽNJI OKOLICI	87
--	----

Franc Godeša

CVETKA (JUTRIŠA) VILAR, 1932	90
-------------------------------------	----

Biografija, ki je tudi pričevanje o vojnem in povojnem stanju v državi

Renata Križman

30 LET OD SMRTI PESNIKA FRANCETA LOKARJA (1917–1994)

»TUDI JAZ SEM ČLOVEK ...«	98
---------------------------------	----

Roman Rozina

USODA GASPARIJEVIH ILUSTRACIJ DVEH OSEB IZ POVESTI UPORNIKI IVANA LAHA	107
--	-----

Drago Samec

DOBREPOLJSKA PISATELJICA HELENA JAKLIČ	114
--	-----

Drago Samec

NEZNANI ZORČEV BRAT	121
---------------------------	-----

Valerija Ravbar

ZNANOST, KULTURA IN KNJIŽEVNOST

ADAMIČEVA AMERIKA	122
--------------------------------	------------

Jakob Müller

IZ TOLMUNA SRCA – PESNIK VINKO ŽITNIK	125
--	------------

Jakob Müller

SLOVARČEK NAREČNIH IZRAZOV ZA KMEČKA VOZILA IN NJIHOVE DELE	130
--	------------

Jakob Müller

MARTIN KRPAN TONETA KRALJA V DOBREPOLJSKI KNJIŽNICI	139
--	------------

Jasmina Mersel Šušteršič

KRONIKA, JUBILEJI, KULTURNI DOGODKI

100 LET OD PRVE UPRIZORITVE DESETEGA BRATA V IZVEDBI MULJAVCEV	142
---	------------

Danijel Zupančič

70 LET MARIJE SAMEC	161
----------------------------------	------------

Jakob Müller

ODŠLI SO

ROMAN GAČNIK (24. 5. 1961–27. 11. 2021)	164
--	------------

Marija Samec

DR. MIHAEL GLAVAN (15. 4. 1945–6. 3. 2022)	165
---	------------

Matej Šteh

ŠTEFAN HORVAT (1. 5. 1932–17. 2. 2022)	166
---	------------

Matej Šteh

ALEKSANDER SAŠO HRIBAR (19. 3. 1960–8. 9. 2023)	167
--	------------

Marija Samec

JOŽE KASTELIC (19. 12. 1945–7. 9. 2022)	169
--	------------

Matej Šteh

STANE PEČEK (29. 10. 1937–24. 1. 2022)	170
---	------------

Matej Šteh

SLIKAR FRANCE SLANA (26. 10. 1926–25. 4. 2022)	171
---	------------

Matej Šteh

ANDREJA SMOLIČ (27. 11. 1941–31. 5. 2023)	172
--	------------

Marija Samec

FRANC ŠKERLJ (6. 5. 1941– 3. 5. 2023)	174
--	------------

Marija Samec

BIBLIOGRAFIJE

BIBLIOGRAFIJA DOMOZNANSKIH PUBLIKACIJ OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA IN DOBREPOLJE ZA LETI 2022 IN 2023	176
---	------------

Drago Samec

BIBLIOGRAFIJA DOMOZNANSKIH ČLANKOV OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA IN DOBREPOLJE ZA LETI 2022 IN 2023	198
--	------------

Marija Samec

PODROČNA, POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA ZGODOVINA

CODELLI – BARONOV GRAD V VIŠNJI GORI – ŽRTEV II. SVETOVNE VOJNE

*Franc Godeša**

Na severni strani Baronovega naselja v Višnji Gori, ob Partizanski cesti je nekoč stal Codellijev grad. Mogočna stavba kvadratne oblike je imela z visokim pritličjem tri nadstropja. Valvasor v knjigi Slava vojvodine Kranjske piše, da je na tem mestu najprej stal obrambni stolp Turn. »Višnja« (Weichsl) cerkev ali kapela pri gradu se prvič omenja leta 1433. V naslednjem stoletju, leta 1554, se je v Višnji Gori začela širiti luteranska vera. Luteranci so si prilastili cerkev svete Ane. Kasneje, ko je bil njihov predikant izgnan, je postala njihovo zbirališče grajska kapela na tem gradu.

Codellijev grad (hrani Marjan Potokar)

Prvi lastniki gradu so bili gospodje Galli, za njimi Praunspergerji in Pfeilsbergi. Leta 1645 je postal lastnik Mihael Taufferer. Nekaj kamnitih nagrobnikov rodbin Taufferer in Codelli je še vzdanih na zidu cerkve svetega Tilna v Višnji Gori. Po letu 1891 je prešel grad v last rodbine Codelli. Njeni predniki so prišli v slovenske dežele iz Italije okrog leta 1535 in bili leta 1654 povišani med plemstvo z naslovom Fahrenfeld. Delili so se na goriško in ljubljansko vejo. Začetniki ljubljanske veje so bili fužinarji in trgovci ter so se leta 1700 naselili v Ljubljani na Kodeljevem, od tu pa v Višnjo Goro.

Grad z uradnim imenom Weixelbach je po poroki Karla Codellija z Rozalijo Taufferer (1852–1938) postal Codellijev ali po domače Baronov grad. Zakoncema se je rodil sin Anton (1875–1954), ki je po materini smrti 21. 1. 1938 postal tudi zadnji lastnik gradu. Anton Codelli je znan kot velik izumitelj elektrotehnike, radiotehnike in elektronske televizije. Za Višnjane je še posebej pomemben, ker se je kot 23-letnik prvi 15. novembra 1898 pripeljal v Ljubljano z Dunaja z avtomobilom znamke Benz, ki mu ga je kupila mati za opravljeno diplomo na strojni fakulteti. Njegov sovozač je bil Joško Bernik iz Višnje Gore, rojen v dvanajstčlanski klobučarski družini Ivana Bernika 19. 3. 1882. Joško je na povabilo baronice Codellijeve leta 1898 kot mladenič odšel z družino Codelli na Dunaj v službo k njenemu sinu Antonu, ki je takrat tam študiral, ter je postal kasneje njegov šofer.

*Franc Godeša, upokojeni pravnik in politik, častni član TD Višnja Gora

H gradu je spadala tudi zemljiška posest, imenovana »Višenjski potok«. Obsegala je njive in travnike, grajsko pristavo s konji in govejo živino ter ostalimi za kmetijo običajnimi živalmi, grajski mlin na Višnjici, gozd za gradom in ribnike v Ženskem dolu (Babji dol, proti železniškemu predoru). Na teh zemljiščih se sedaj nahajajo stanovanjske hiše, na Partizanski cesti, Cesti talcev in na zapadnem delu ulice Antona Tomšiča.

Anton Codelli je večinoma prebival v tujini ali v Ljubljani. Le občasno je prihajal v Višnjo Goro, kjer je imel tudi svoje prostore, kakor tudi njegov svak Maks Samassa, ki je vodil za grad knjigovodstvo. Kot lastnik gradu in posestva je v skrbi za uspešen razvoj kmetijstva nabavil moderne kmetijske stroje, s katerimi je kot izobražen strojni strokovnjak znal upravljati in je tega dela naučil tudi oskrbnika posesti in zaposlene delavce. Za obogatitev zemlje je dobavil umetna gnojila.

Vsa skrb za grad in gospodarsko poslopje je bila izročena oskrbniku Jožetu Normaliju in njegovi ženi Tončki. Svoje delovanje, še posebej v času druge svetovne vojne, in konec Codellijevega gradu je tudi skrbno opisal.

Na cvetno nedeljo, 6. aprila 1941, so nemška letala bombardirala Beograd in druga svetovna vojna se je začela tudi na ozemlju Kraljevine Jugoslavije. V Višnji Gori se je nahajalo ogromno vojaštva z vozovi in topovi, v katere so bili vpreženi konji. Vojaki so zasedli vse prostore v gradu, na vrtu in travniku, pod gradom so imeli tudi pekarno. Pobrali so mnogo sena in slame za konje. Tako v grajskih prostorih kot na travnikih so povzročili velik nered in škodo.

11. aprila 1941 so del Slovenije, kasneje preimenovane v »Ljubljansko pokrajino«, prav tako tudi Višnjo Goro, zasedli Italijani. Nekje do polovice leta 1942 je nato gospodarsko življenje v gradu in na posestvu potekalo v običajnem redu. 5. avgusta 1941 se je pred Nemci z Jesenic umaknil z družino ženin brat Alojz Zavodnik in se z dovoljenjem barona naselil v gradu. Postal je tudi aktivist OF ter je opravljal organizacijska in aktivistična dela za NOB na višnjegorskem terenu.

Junija 1942 ponoči je grad doživel prvo »srečanje« s partizani Savinjskega odreda II. grupe odredov. Oskrbnika so poklicali po imenu in ko jim je odprl, so zahtevali, da jim pokaže sobe barona Codellija in Maksa Samasse. Ker nista jugoslovanska državljana, jima bodo vse njune stvari pobrali. To so tudi storili, pobrali so vsa oblačila, perilo, posteljnino, razne dragocene predmete in denar ter tudi znamke Maksa Samasse. Naslednjo noč, 14. junija, so zopet prišli partizani in spet so odnesli več stvari iz gradu, z grajske pristave pa so odvedli govejo živino, konje in konjsko opremo (o. p.: ena krava se je zjutraj vrnila!).

Oskrbnik je o tem dogodku obvestil barona Codellija, ki je prišel v Višnjo Goro, da sta dogodka prijavila na karabinjersko postajo v Višnji Gori, ki je bila tedaj v stari Omahnovi hiši nasproti kolodvora. V Informacijskem vestniku 11. armadnega italijanskega korpusa je o tej akciji naslednji zapis: »Okoli 0.30 ure 15. 6. 1942 je v naselju Peščenik pri Višnji Gori okrog 150 upornikov odneslo baronu Codelliju razne predmete v vrednosti 8.000 lir ter odpeljalo živino v vrednosti 36.000 lir.«

Nekaj dni zatem je grad zasedla italijanska posadka, okrog 30 vojakov. Na vseh oknih so napravili strelne line. Ponoči so vse civilne osebe nagnali v tretje nadstropje in jih zaklenili. Sami pa so ta čas izrabili za ropanje raznih dragocenih predmetov in manjših kosov pohištva, žita in drugih živil. Mnogo teh ukradenih predmetov so pošiljali domov v Italijo, nekatere pa so tudi dajali okoliškim prebivalcem proti plačilu ali za zamenjavo za kokoši, zajce in jajca za lastno dopolnilno prehrano.

Avgusta 1942, ko je italijanska »roška« ofenziva v svoji peti fazi dosegla tudi višnjegorsko območje, je italijansko vojaštvo zasedlo vrtove, travnike, pristavo in poslopje gradu. Pomendrani sta bili trava in pšenica. Ob odhodu proti Dolenjski so naložili na avtomobile žito in druga živila ter posamezne kose pohištva in različne zgodovinske predmete.

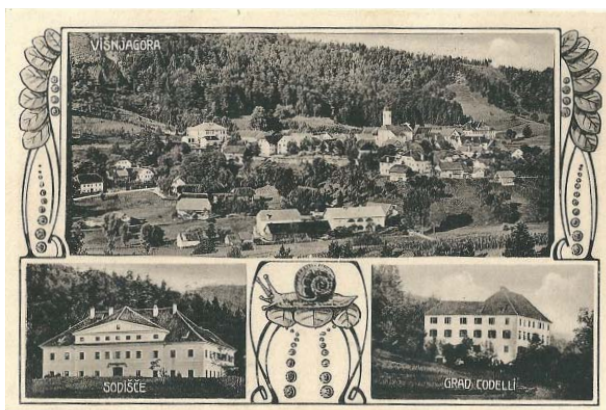
V mesecu juniju 1942 je italijanska oblast izdala zakon o poseku gozdov v širini 100 m od železniške

proge in ceste. V času italijanske okupacije je bilo v Baronovem gozdu posekanega drevja za cca 1.600 m³ in 100 m³ bukovih hlodov. Oskrbnik je moral preskrbeti delavce, plačeval pa jih je z denarjem, ki ga je dobil baron od italijanske gozdne milice po maksimalni ceni za posekani les.

8. septembra 1943 je Italija kapitulirala in Višnja Goro je zasedla partizanska vojska. Rajonski odbor OF Višnja Gora je odločil, da se od tedaj dalje vsi pridelki z baronovega posestva oddajajo gospodarski komisiji za partizansko vojsko. Okoli 700 m³ drv, ki je po poseku še ostalo, pa je bilo razdeljeno revnim družinam in del drugim rajonom in vojski po ceni 100 lir za m³.

22. septembra 1943 ob 11.20 je šest nemških avionov bombardiralo mesto in odvrгло 18 bomb kalibra 100 do 150 kg. Uničenih je bilo pet poslopij, večina ostalih, vključno z osnovno šolo, pa poškodovanih. Takoj je bilo ubitih sedem civilistov, dva, pek in njegova žena, pa sta bila težko ranjena in sta umrla v bolnišnici v Novem mestu. Med žrtvami so bili štirje otroci in tri ženske. Na mesto in na grad so kasneje streljali Nemci s tankovskim topom, ko so prišli z leskovške strani. Na gradu so zadeli dimnik, ki se je podrl. Kot hiše v mestu je bila poškodovana tudi streha na gradu in razbita so bila stekla na oknih.

Osvobojeno ozemlje je bilo tukaj do nemške ofenzive, ki je nastopila na višnjegorskem območju 2. novembra 1943. V grad se je vselilo nemško vojaško sodišče. Nemci so v grad privedli partizane, ki so se jim vdali pod zagotovitvijo, da se jim ne bo nič zgodilo. Vendar so jih 22 brez zaslišanja na travniku pod gradom ustrelili. V njihov spomin poteka od tu proti jugu Cesta talcev. Z vojaškim vozilom so pripeljali tudi 8 Višnjancov, mobilizirancev v partizansko vojsko, ki so jih pobrali po lastnih domovih. Kasneje se je izvedelo, da so jih odpeljali v Šmarje, kjer so jih za pokopališkim zidom postrelili. Nemci so pred odhodom oropali v gradu knjižnico, ki ni pogorela, pobrali razne dragocenosti in žito ter drugo prehrano.

Višnja Gora, 1914 (hrani Marjan Potokar)

Glavni štab NOV in POS je v pričakovanju nemške ofenzive že 11. 10. 1943 izdal Odredbo o uničenju vojaških in gospodarskih objektov, gradov, šol, posvetnih domov, ki bi mogli služiti sovražniku. V gradu so se po nemški ofenzivi, ko je bilo pri nas osvobojeno ozemlje, zaradi varnosti zadrževali tudi aktivisti iz rajona Višnja Gora, med njimi Ive Krevs, Miha Novljan, Karel Šerek, Franc Jamnik, Alojz Zavodnik, Ignac Radelj in drugi. 1. decembra 1943 ob 8h zvečer je potrkal na okno aktivist Ignac Radelj, s katerim so bili partizani, ter sporočil, da bo grad čez dve uri gorel ter da naj civilni spravijo iz njega svoje imetje. Ob pomoči navzočih aktivistov so nato znesli svoje pohoštvo pred grad. Kmalu so nato prišli partizani (II. bataljon Cankarjeve brigade, ki se je tedaj nahajal na Veliki Dobravi) ter hoteli grad takoj zažgati. Oskrbnik Jože Normali, Alojz Zavodnik in drugi aktivisti, ki so sicer kot člani Rajonskega odbora OF Višnja Gora predstavljali civilno oblast, so prosili partizane, naj grad, ki ni vojaški objekt, ne požgejo.

Partizani pa so jim odgovarjali, da le izpolnjujejo Odredbo Glavnega štaba NOV in POS, ki velja za vso Slovenijo. Dogovorili so se še za krajši rok, da iznesejo iz gradu svoje stvari. Partizanom so dali kruh, klobase in žganje, po izteku podaljšanega roka ob 23.30. uri pa je grad zagorel. V gradu je zgorelo dragoceno pohištvo, slike, živila, orodje, tudi šolske klopi. V gradu je bil namreč, po poškodovanju osnovne šole v Višnji Gori, v mesecih september, oktober, november 1943 dopoldanski in popoldanski šolski pouk. V požaru je zgorel tudi ves šolski arhiv.

Kar je po požaru ostalo, je bilo dano »na razpolago« vsem, ki so se za to odločili. Po koncu druge svetovne vojne tudi zidovje, ki so ga graditelji hiš v celoti pobrali za svojo gradnjo. Ostal je le še grajski mlin, ki je prenehal delovati. Med avtocesto in železniško progo pa so še danes vidne njegove ruševine.

Najemnik in njegova žena sta se po požigu gradu naselila v svoji hiši na Peščeniku, Alojz Zavodnik pa na pristavi, kjer ni bilo več grajskih delavcev.

V Višnji Gori nato dalj časa ni bilo nobene vojske. V Ljubljani je bilo že 23. septembra 1943 ustanovljeno Slovensko domobranstvo, ki so ga Nemci preko zime izvežbali za delovanje z orožjem. Že prve mesece leta 1944 so posamezne domobranske enote prodirale na osvobojeno ozemlje proti Dolenjski, kjer so lovili aktiviste. 12. februarja 1944 so prodrli tudi na višnjegorsko območje in na Baronovi pristavi vdrli v stanovanje Alojza Zavodnika, ki jim je pobegnil skozi okno, vendar so ga na begu ustrelili, stanovanje pa izropali.

28. maja 1944 je Višnjo Goro zasedel 620-članski domobranski udarni bataljon M (Mitte) z nemško četo. Domobranci so ostali vse do 6. maja 1945. Za gradnjo bunkerjev so pobrali vse deske z Baronove pristave, iz bivalnih prostorov pa vrata in okna. Ker jih je oskrbnik opozarjal, da je to baronova lastnina in naj tega ne delajo, so mu zagrozili, da če ne bo tiho, bo dobil »šus v glavo«. Dejansko sta bila meseca septembra 1944 oba z ženo aretirana in odpeljala v Ljubljano, kjer sta bila do aprila 1945 zaprta in sta se šele nato živa vrnila v Višnjo Goro.

Vojna povzroča človeške in materialne žrtve. V Krajevni skupnosti Višnja Gora je v drugi svetovni vojni izgubilo življenje 160 krajanov, mnoge hiše in gospodarska poslopja so bila požgana in porušena, mesto je doživelo nemško bombardiranje z 9 žrtvami in z veliko materialno škodo. Požgana sta bila osnovna šola in Auerspergerjev (Turjaški) grad. Tudi Codelli – Baronov grad je materialna žrtev druge svetovne vojne.

Franc Godeša,
(učenec 3. razreda osnovne šole v jeseni 1943 v Baronovem gradu)

Viri in literatura:

Ambrožič, Lado: Cankarjeva brigada, 1975.

Čurin, Jože: Dirka s kočijo na motorni pogon: divja vožnja barona Codellija: 15. nov. 1898 prvi avto v Ljubljani. Nedeljski dnevnik, 2016, št. 42 (19.10.), str. 36.

Gospa Mihaela iz Višnje Gore, 2011.

Janežič, Matija: Baron Codelli in njegov benz. Motorevija, 2018, št. 5, str. 34-35.

Nekdanje živahno mesto se je prelevilo v spalno naselje. Vzajemnost, 2011, št. 3.

V Višnjo Goro / [urednik Pavel Groznik], Višnja Gora, 1998.

V Višnjo Goro: druga knjiga / [urednik Pavel Groznik]. Višnja Gora, 2008.

Višnja Gora: 1478-2018: 540-letnica mestnih pravic / [urednik Pavel Groznik]. Višnja Gora, 2018.

Zapiski Jožeta Normalija.

Osebni spomini.

GROŠ SKOZI LETA

*Erika Dizdarevič**

Študentski klub Groš je zgodba, ki jo študentje in dijaki iz občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje razvijamo že 25 let. Vse se je začelo z ekipo študentov iz Grosupljega, ki si je leta 1999 delila isto energijo in željo po prostoru, kjer bi v Grosupljem mladi delali za mlade. Ob tem pa Grosuplje, kljub svojem predmestnem statusu, ne bi bilo zgolj spalno mesto. Ni ostalo le pri kolegalnih pogovorih ob pijači, saj so se kaj kmalu pozanimali, kako lahko iz njihovih želja nastanejo konkretne spremembe. Tako so iz svojih vrst izbrali prvega predsednika, začeli s formalnim zbiranjem podpisov za ustanovitev društva ter za pridobitev sredstev iz krovne organizacije študentskih klubov po Sloveniji, zveze ŠKIS. Tako je 5. 5. 1999 prišlo do uradne ustanovitve Študentskega kluba Groš. Prva ekipa se je takrat sestajala v prostorih na Taborski 15, kjer je prostor, ki ni obsegal več kot 5 x 9 m, večkrat tedensko privabljal lokalno mladino, ki je z veseljem sprejela in podprla, da se v njihovi okolici nekaj dogaja za mlade. Tako so se udeleževali filmskih večerov, koncertov, večerov poezije, prenosov športnih tekem, obenem pa krepili medsebojne stike. Kmalu pa je delovanje začelo preseirati omenjeno kvadraturu prostorov, predvsem pa je na plano začela prihajati želja po nakupu lastnih prostorov, ki bi s seboj tudi prinesli avtonomijo v delovanju. Vztrajni v svojih ciljih so celo prepričali arhitektski dvojec Sadar+Vuga, da je izrisal načrt za izgled novih prostorov, ki so 10. 12. 2004 tudi zaživel na Industrijski 1G v Grosupljem, kjer je sedež kluba še danes. S tem pa se je razvoj Groša lahko zares začel, saj sta prvi dve generaciji pokazali, kako iz želje in vztrajnosti lahko zrastejo vidni rezultati. Da pa je zgodba zares uspešna, se mora vsako leto na občnem zboru zbrati ekipa, ki si želi še naprej pisati to skupno zgodbo.

Skozi leta je vsaka ekipa aktivistov v svojem delovanju pustila lasten pečat. Vsem je zagotovo skupna želja po zastopanosti glasov mladih v lokalni skupnosti in Sloveniji ter organizacija koncertov, kulturnih in športnih dogodkov, ki pa so kmalu začeli preseirati zgolj okvire skupnih prostorov in jih kot vsakoletna

* Erika Dizdarevič, predsednica Študentskega kluba Groš Grosuplje

smučanja in turnirje odbojke organiziramo še danes. Razvijal se je tudi način delovanja in vzdušje v samih prostorih od ustanovitve Zavoda Groš v letu 2005, ki je študentom do leta 2011 pomagal pri upravljanju z novimi prostori, z organizacijo programa v prostorih ter z vodenjem gostinskega lokala, ki je bil takrat odprt za širšo lokalno javnost. Vsi dogodki pa so z leti obrabili prostor, ki ga je takratna ekipa prenovila in znova odprla aprila 2014. Obratovanje gostinskega lokala in dogajanje v klubu, ki ga je to s seboj prineslo, pa je s časoma privedlo tudi do negativnega pogleda na Groš kot dela lokalne skupnosti. Generacije, ki so klub vodile po zaprtju kluba in lokala Groš, so se močno trudile, da bi izboljšale javno podobo, ki jo klub odseva v svoji okolici. To je lokalna skupnost kmalu začela tudi pozitivno sprejemati, kar se je začelo kazati v obiskanosti dogodkov, ki jih je organizirala ekipa Groševih aktivistov, kot je bil večerni program Groš na ulici v sodelovanju z Občino Grosuplje.

Novembra 2019 pa je velik korak naprej v to smer zagotovo ustvarila organizacija večjega glasbenega dogodka pri Gasilskem domu Grosuplje ob proslavi 20. obletnice delovanja. Ta je privabil ljudi vseh starosti in ponovno dokazal, kaj lahko mladi s skupinskim trudom in željo dosežemo. Svet pa je kmalu po tem zajelo obdobje koronavirusa, ki je zagotovo testiralo našo zagnanost in vztrajnost. Srž delovanja študentskega kluba se je preselil v virtualne prostore, kjer so še vedno potekali dogodki, kot so potopisna predavanja in tečaji joge. Pandemija nas ni ustavila in ko se je le dalo, smo začeli z organizacijo dogodkov po ustaljenem redu. Ljudje so se postopoma ponovno navadili na druženja in obiskovanje dogodkov kot pred časom pandemije. Kmalu pa se je pokazalo tudi to, da je ekipa uspešno začela privabljati tudi študente iz občin Ivančna Gorica in Dobrepolje, ki so postali aktivni člani ekipe in obiskovalci dogodkov. Tudi uradne ure so se enkrat tedensko preselile v ti dve občini, da bi tamkajšnjim članom omogočili čim lažjo povezavo z Grošem in se tako znebili občutka, da je Groš še vedno zgolj klub za študente iz Grosupljega in okolice. Prišli smo celo tako daleč, da smo imeli v prejšnjem mandatu prvo predsednico iz Ivančne Gorice, trenutna pa prihaja iz Dobrepolja.

Pomembno je torej poudariti, da je Groš več od zgolj posamezne ekipe v določenem mandatu, temveč je skupnost vseh generacij, ki so to pot pred 25 leti začele, vseh obiskovalcev, ki so v tem času obiskali

naše dogodke in se počutili kot del lokalne skupnosti mladih, ki si želijo več od zgolj študija in zabav, in vseh, ki so nas v našem delovanju kakorkoli podpirali. Vsi skupaj smo si želeli razvoja na področju organizacije dogodkov, tvorjenja profesionalnih in osebnih odnosov, dviga samozavesti v lastnem delovanju in v potrditvi, da glas mladih v skupnosti, ki ji pripadajo, še kako šteje, če jim je le dan prostor za to. Veliko ljudi je imelo pomemben vpliv v zgodovini kluba Groš. Zato naj ta zapis stoji za vse, ki smo in so se kdaj čutili del te čudovite skupnosti, ki je skozi leta rasla in se razvijala. Ob tem pa je med študente prenašala duh, ki ga lahko začuti samo pravi klubovec in si skozi leta reče: »Enkrat klubovec, vedno klubovec«.

UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE GROSUPLJE V 20-LETNEM OBDOBJU

*Marija Samec**

Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje je bila ustanovljena leta 1984 na pobudo dr. Ane Krajnc in Dušane Findeisen in ob prostovoljnem sodelovanju številnih navdušencev vseh generacij. Uradna ustanoviteljica sta bila Andragoško društvo Slovenije in Filozofska fakulteta v Ljubljani. Danes je največja mreža v izobraževanju odraslih v Sloveniji, ki ustvarja možnosti za izobraževanje, učenje, delovanje in druženje starejših.

Več kot 50 univerzam po večjih in manjših krajih Slovenije se je 15. septembra 2004 pridružila tudi Univerza za tretje življenjsko obdobje Grosuplje (UTŽO Grosuplje). Andreja Smolič je poznala delovanje tretje univerze v Ljubljani, zato je vprašala prijateljico Doro Adamič, če bi ji pomagala ustanoviti UTŽO tudi v Grosupljem, in Dora je pritrdila. Takoj sta začeli iskati prostore, slušatelje in predavatelje.

Po letu 2000 se je Grosuplje širilo z novimi stanovanjskimi soseskami, v katerih so se naselili mnogi mladi upokojenci tudi z visoko izobrazbo. Po upokojitvi se niso želeli zapreti med štiri stene stanovanj. Da bi tem ljudem pomagala zapolniti prosti čas in jih aktivirati, je s 15. septembrom 2004 v Grosupljem začela delovati Univerza za tretje življenjsko obdobje Grosuplje (UTŽO), ki jo je Andreja Smolič soustanovila in jo vodila do svoje smrti, to je 19 let. Njena neumorna pomočnica Dora Adamič ji je vedno stala ob strani in izpeljala marsikatero Andrejino zamisel. Na višku uspešnega delovanja je Univerza za tretje življenjsko obdobje Grosuplje združevala okoli 400 slušateljev, ki so obiskovali več kot 20 različnih programov, ki so jih vodili zanimivi strokovni predavatelji.

Mnogi so v teh letih razvili ustvarjalne potenciale neslutene razsežnosti: začeli so se učiti tuje jezike, pisati literaturo, javno nastopati, raziskovati lokalno kulturno dediščino, hoditi v hribe, se naučili nordijske hoje in telovadili. Spoznavali so umetnost doma in v tujini, se likovno in fotografsko izpopolnjevali in uživali na plesnih tečajih.

Literarna skupina in bralni krožek Beremo ob kmečki peči

Ob pregledu svetovne in slovenske književnosti so poleg branja obiskali kraje po Sloveniji in zamejstvu. Potovali so predvsem z vlakom: v Zagreb (ogled slikarske razstave Picassa in kiparske razstave Rodina), Metliko, Maribor, Škofjo Loko, Kamnik, Novo mesto (razstave v Dolenjskem muzeju: svilna pot, dragulji Baltika), Polzelo, Vrhniko, Kranj, Ribnico. Kraje so si ogledali pod vodstvom domačih vodičev, člani skupine pa so si med seboj razdelili posamezne teme in o njih spregovorili na vlaku med vožnjo.

Izposoja v Mestni knjižnici Grosuplje je pokazala, da uporabniki knjižnice veliko berejo in posebej dobre bralke so predlagale, da bi se o prebranih knjigah rade pogovorile, izmenjale vtise, mnenja. Organizirali so bralni klub, v okviru katerega so poslušali in brali različna umetnostna besedila in ob tem razvijali zanimanje za sprejemanje poezije, proze in dramatike, spoznavali so predvsem domoznanske in slovenske avtorje, slovenske novitete, različne žanre, primerjali so različna književna dela, vrednotili trivialno književnost in zahtevnejše leposlovje, po katerem morda ne bi segli, pa bi ga bilo škoda spregledati. Pogovor o prebranem je spodbujal medsebojno sporazumevanje, razvijal komunikativnost, poslušanje, pa tudi strpnost in sprejemanje različnih mnenj. Zbirali so se v Koščakovih sobi, ob kmečki peči, in tako je klub dobil svoje ime. Število članic in članov je nihalo od 10 do 20, ob posebnih prireditvah tudi več. Vsako leto so prebrali 8 do 10 knjig s seznama. Ob koncu šolskega leta so najboljši bralci prejeli za darilo knjige. Na zaključno prireditev so povabili znane pisatelje, da so dali težo branju in bralcem: Lojzka Avajanos, Tone Frelj, Berta Golob, dr. Miklavž Komelj, Anatol Štern,

*Marija Samec, slavistka in višja bibliotekarka

Mito Trefalt in domači avtorji Stanka Ahlin, dr. Mihael Glavan, Avgust Gril, Ernest Jazbinšek, Rudi Podržaj, Majda Senčar, Jožica Sklepič, Nikita Xever, Karolina Zakrajšek in Slavko Zaviršek.

V aprilu 2015 je Mestno knjižnico Grosuplje obiskala ekipa evropskega projekta »Javne knjižnice 2020«, katerega namen je bil prikazati pomembno vlogo, ki jo igrajo knjižnice v družbi, in s tem tudi odlično delo, ki ga opravlja kar 65.000 knjižnic v Evropi. Posneli so tudi bralni klub med izobraževanjem za uporabo bralnih tablic.

Poseben dogodek se je zgodil leta 2022, saj je TV Slovenija 1 posnela srečanje našega bralnega kluba za oddajo Ah, ta leta.

Bralni klub je sodeloval v medgeneracijskih projektih. Učiteljica OŠ Louisa Adamiča Grosuplje Irena Daugul je pripeljala sedme in devete razrede na pogovor o vnaprej dogovorjeni knjigi, primerni starosti osnovnošolcev, zanimive pa so bile tudi za starejše.

Leta 2024 so poskusno izpeljali medgeneracijsko srečanje s pisateljem Ernestom Jazbinškom in stanovalci Doma starejših občanov Grosuplje. Prijetno srečanje je dober obet za nadaljnje druženje.

Tuji jeziki

Skupina tujih jezikov je bila skozi vso zgodovino UTŽO Grosuplje najštevilčnejša. Učili so se in se še učijo angleščino v več skupinah, nemščino, italijanščino in ruščino, tudi francoščino in španščino. Posamezne skupine so organizirale za svoje člane kar nekaj strokovnih ekskurzij – v London, Rim, Pariz, da so slušatelji spoznavali kulturo, običaje in znamenitosti dežel in svoje znanje uporabili v praksi.

Izdajateljska dejavnost in predstavitve knjig

UTŽO Grosuplje je podpirala literarno ustvarjanje svojih članov, jih spodbujala, da so se prijavljali na literarne natečaje in izdajali svoje izdelke v knjigah, ter jih pri tem tudi denarno podpirala.

Za prva tri študijska leta je UTŽO Grosuplje izdajala tiskana letna poročila, pozneje pa je ta dejavnost zamrla in so mentorji poročila oddajali samo v pisni obliki vodstvu UTŽO. Kar nekaj izdaj UTŽO ali njenih članov so ilustrirale članice likovne skupine, ki jih je vodila Sandi Zalar.

Velik projekt je bila leta 2010 knjiga Naše kapelice, rezultat raziskovanja lokalne kulturne dediščine pod mentorstvom pokojnega etnologa dr. Borisa Kuharja. Poiskali, popisali in fotografirali so vse kapelice v naši občini.

Leta 2022 pa je UTŽO izdala tudi knjigo kratkih zgodb svojih slušateljev pod naslovom Zgodbe, prigode in dogodivščine. Napisali so jih: Katja Bricelj, Majda Senčar, Alojzij Zupančič, Katica Pavkić Špiranec, Marija Samec, Dora Adamič, Franjo Matjašič, Andreja Smolič, Kristina Šircelj – Oblak, Martin Oblak, Ivo Puhar. Ilustracije je dodala Dora Adamič.

Majda Senčar je s pomočjo UTŽO in ob izdatni moralni podpori Andreje Smolič izdala leta 2011 knjigico Pravljica v drevesu in zgodbo predstavljala v grosupeljskih vrtcih v okviru medgeneracijskega sodelovanja. Napisala je in s pomočjo UTŽO tudi izdala zbirke kratke proze Okruški (2013), Odsev (2017) in Pota (2021).

Svoje knjige so v okviru UTŽO predstavili njeni člani: Franci Zorko: 2014 – Zgodbe iz Mokrega Dola, 2018 – Življenje je kot cvetoče polje in 2022 – Umetnost možnega v Mokrem Dolu; 2018 – Katja Bricelj: Beli zajček; 2018 – Jovan Markov: Življenjske zgodbe treh bratov; 2019 – Gabrijela Cedilnik: Čriček v daljavi je pesem zapel.

V času korone je knjižničar Rudi Podržaj napisal pravljico v verzih Bela vrana, ki jo je Katja Bricelj prebrala, glasbenika Mojca Menoni Sikur in Matrin Sikur pa sta pripoved opremila z glasbo in posnetek objavila na youtubeu.

Recitacijska skupina in koncerti klasične glasbe Barve glasbe in besede

Recitatorska skupina je s svojimi nastopi popestrila prireditve ob vpisu in zaključku UTŽO, na proslavi ob kulturnem prazniku na Kopanju, predvsem pa je imela pomembno vlogo pri koncertih klasične glasbe Barve glasbe in besede. Učili so se javno nastopati. Pod mentorstvom Katje Bricelj in Marije Samec so premagovali tremo in pripravili kar 40 recitalov kot dopolnitev koncertov komorne klasične glasbe v izvedbi vrhunskih umetnikov v organizaciji violončelista Martina Sikurja in violinistke Mojce Menoni Sikur. Ciklusi Barve glasbe in besede s po 5 do 6 koncerti letno so potekali od 2015 do 2021. Ob menjavi vodstva v Mestni knjižnici Grosuplje in prenehanju financiranja glasbenih nastopov se je ta projekt končal.

Glasbeniki v različnih zasedbah so igrali skladbe na določene teme (moški, ženska, prijateljstvo, ljubezen, ples, angeli, božič, velika noč ...). Recitatorji pa so izbrali pesmi in prozo na izbrano temo. Martin Sikur je v eni od sezon vabil na večere znane literate: Draga Jančarja, Ferija Lainščka, Milana Jesiha, Metoda Benedika, Borisa A. Novaka. Recitatorji so izbrali odlomke iz njihovih del in Marija Samec je pripravila pogovore z njimi.

Mestna knjižnica Grosuplje je bila prav za koncerte Barve glasbe in besede nagrajena s priznanjem Zveze splošnih knjižnic Slovenije. V okviru tega projekta so glasbeniki in recitatorji gostovali tudi v Ljubljani, Ajdovščini in Novi Gorici.

Barve glasbe in besede - glasbeno-recitacijske večere sta organizirala v Grosupljem živeča glasbenika zakonca Sikur. Nastop v Zdravniški zbornici Slovenije v Ljubljani. Recitatorji (z desne proti levi): Rozi Fortuna, Kristina Oblak, Martin Oblak, Marija Samec, Franci Zorko. Glasbeniki: mezzosopranistka Nuška Drašček, violončelist Martin Sikur, violinistka Mojca Menoni Sikur, pianistka Jerneja Grebenšek in rogist Jože Rošer.

Družba. Filozofija. Literatura

Jakob Müller

Jeseni leta 2022 je začel delovati krožek *Družba. Filozofija. Umetnost*, ki ga vodi Katja Bricelj. V njem se besedna umetnost povezuje z likovno, glasbeno in filmsko umetnostjo pa tudi z družbeno, filozofsko, politično, zgodovinsko in sodobno problematiko. Pri tem se uporabljajo metode branja, povzemanja, poročanja, primerjanja, presojanja, dopolnjevanja, predvsem pa pogovarjanja in razpravljanja.

Tako so obravnavali *starogrško dramatiko* s po eno Ajshilovo, Sofoklejevo in Evripidovo tragedijo, pred temi so se seznanili z grškimi miti, vsak je o svojem izbranem starogrškem mitu poročal in vsak eno grško mitološko zgodbu samostojno variiral. Seznanili so se tudi z nekaterimi idejami Sokrata, Platona, Aristotela in stoikov.

Pri temi *položaj žensk* so se seznanili s Hamurabijevim zakonikom iz 18. stol. pr. Kr., s feminističnim gibanjem in teorijo spola, nato pa brali, predstavljali in komentirali ženske like: ljudsko Lepo Vido v Prešernovi redakciji, Cankarjevo Lepo Vido in Jurčičevo Lepo Vido. Od svetovnih klasikov so obravnavali Flaubertovo *Gospo Bovary* in gledali istoimenski francoski film, Tolstojev *Ano Karenino*, pri kateri je psihološko analizo naredila mentorica, in Ibsnovo *Noro*; o gledališki predstavi je poročala članica krožka, vsak pa je napisal koncept nadaljevanja drame.

Pri *sodobni politični temi* so analizirali esej Milana Kundera *Tragedija Srednje Evrope*, roman *Neznosna lahkost bivanja* ter po izbiri druge njegove romane. Ob tem so debatirali o sodobni Ukrajini in Rusiji. Poslušali so glasbo Igorja Stravinskega in Arnolda Schönberga. Posebej so obravnavali ruske filozofe anarhizma: P. Kropotkina (sodelovanje ohranja in omogoča napredek), M. Bakunina (socializem brez svobode je suženjstvo) in duhovnega filozofa V. Solovjova (duhovna povezanost civilizacij).

V študijskem letu 2024/25 sta osrednji temi *Cervantes in Shakespeare*, dopolnilne pa renesančni slikar Rafael Santi, rimsko-nemški cesarji ter španski in angleški kralji in kraljice v dobi renesanse, za uvod pa izbrani pogovori U. Ecce in J.-P. Carrièra o knjigi v dobi interneta.

Mešani pevski zbor U3

Leta 2013 je bil v okviru UTŽO ustanovljen Mešani pevski zbor U3. Na prve vaje, ki so bile v Kulturnem domu v Grosupljem, je prišlo okoli 10 pevcev. Redne tedenske vaje so začeli obiskovati v prostorih Osnovne šole Brinje Grosuplje in zbor se je številčno okrepil, leta 2015 je bilo kar 35 pevcev. Gabrijela Cedilnik je prevzela pevke, Primož Cedilnik kot korepetitor pa moški del zbora. V prvem delu vaj so vadili ločeno, v drugem delu pa so se združili in zapeli skupaj. Primož Cedilnik je zbor na nastopih spremljal na klaviaturah in harmoniki.

Vsako leto je zbor nastopil na prireditvi ob vpisu in na zaključni slovesnosti UTŽO. Od leta 2014 je redno sodeloval na proslavi ob kulturnem prazniku in zaključku Prešernovega pohoda na Kopanju.

Zanimivi so bili tematski celovečerni koncerti, ki jih je pripravljala zborovodkinja Gabrijela Cedilnik: Iz preše gre v sodek (2016) - pesmi o vinu v počastitev martinovega praznika; Sva pevala, sva vriskala (2018) – pesmi o ljubezni, vasovanju in vojaške pesmi. Z božično-novoletnimi koncerti je zbor nastopil v trgovini Spar (2017) in v Mestni knjižnici Grosuplje (2018, 2019) ter dvakrat v cerkvi sv. Mihaela v Grosupljem in enkrat v cerkvi sv. Kozma in Damijana na Krki. S koncerti Iz preše gre v sodek in Sva pevala, sva vriskala je nastopil tudi v Dolenjskih Toplicah in v Domu starejših občanov Grosuplje. MePZ U3 je nastopal na literarnih večerih, ob predstavitvah knjig, ki so jih napisali članice in člani UTŽO, in na mnogih prireditvah Mestne knjižnice Grosuplje.

Zborovodkinja Gabrijela Cedilnik je povezovala v skupnih nastopih pevske zборе, ki jih je vodila: z Ženskim pevskim zborom Tavžentrože iz Trebelnega pri Mokronogu (proslava Šopek za žene in matere), z Ženskim pevskim zborom Harmonija iz Ivančne Gorice (Pesem združuje in povezuje

leta 2015, iz preše gre v sodek leta 2016 in Sva pevala, sva vriskala leta 2018 v Grosupljem in Ivančni Gorici).

Leta 2020 v jeseni se je pevski zbor odcepil od UTŽO, ustanovil samostojno društvo pod okriljem Zveze kulturnih društev Grosuplje in se preimenoval v Mešani pevski zbor Grosuplje.

Nastop Mešanega pevskega zbora U3 na Kopanju za kulturni praznik

Likovna in fotografska skupina

V okviru UTŽO so zelo aktivni likovniki in fotografi. Slikarji so se lotevali različnih tehnik, organizirali likovne kolonije ter se udeleževali razpisov v lokalnem okolju, npr. v Jurčičevem letu. Na terenu so poslikavali panjske končnice in seveda tudi veliko razstavljali. Prva mentorica je bila Aleksandra Zalar, danes pa skupino vodi Alenka Čož.

Ljubitelji fotografije pa so se uspešno spoprijeli z relativno mlado pa danes že povsem prevladujočo digitalno fotografijo. Pričeli so pod vodstvom mentorja Marjana Trobca, danes pa skupino vodi Franci Zorko. Poleg tehnike fotografiranja spoznavajo tudi skrivnosti urejanja, popravkov in preoblikovanja digitalnih fotografij, za to pa je potrebno delo z računalnikom. Razstavljali so v grosupeljski knjižnici, kulturnem in družbenem domu, v prostorih Doma starejših občanov in Upravne enote Grosuplje, pa tudi na ulicah našega mesta.

Umetnostna zgodovina in restavratorstvo

Zelo številčna in aktivna je skupina za umetnostno zgodovino pod mentorstvom Agate Freyer. Ne samo teoretično, tudi praktično so spoznavali kulturno bogastvo doma in čez mejo. Spremljali so vse razstave v Narodni galeriji, obiskovali so različne kraje, si ogledovali cerkve in umetnostne spomenike. Restavratorsko delavnico pa vodi kipar Ljubo Židar kar na svoji domačiji v Ivančni Gorici.

Računalništvo in spletna stran UTŽO

Ob ustanovitvi UTŽO se je vpisalo dosti slušateljev, ki v času svoje delovne obveznosti niso uporabljali računalnikov. Čutili so potrebo po tem znanju, saj so se računalniki vse bolj uveljavljali na vseh področjih človekovega življenja. Pojavila se je potreba po ureditvi lastne spletne strani UTŽO. Ivo Puhar, Marija Samec in Vida Curk so se pod mentorstvom Marine Furlan lotili te naloge in spletna stran je zaživela z novicami, potopisi, poročili o dogodkih.

Športna in pohodniška dejavnost

Pohodniška skupina je leta 2007 trasirala pot za Prešernov pohod iz Grosupljega do Kopanja. Poleg Martina Oblaka, ki je tedaj vodil pohodniško skupino, sta sodelovali tudi vodja UTŽO Andreja Smolič in njena pomočnica Dora Adamič. Pohod je označen na topografski karti uradno kot Prešernova pot.

Pri Kulturnem domu Grosuplje je 8. februarja zjutraj, na praznik slovenske kulture, kratka proslava, kjer vsako leto slovensko himno Zdravljico zapoje cerkveni Mešani pevski zbor Zgodnja danica, recitator, član UTŽO, zrecitira eno od Prešernovih pesmi, vodja UTŽO pa pospremi pohodnike na pot, ki vodi mimo pokopališča Resje proti Spodnji Slivnici in se mimo Zavrha in skozi Predole spusti v Račno in se od tam povzpne na kopanjski griček k Marijini cerkvi, kjer je cilj pohoda in proslava v čast slovenskemu kulturnemu prazniku.

Skupaj z literarno in recitacijsko skupino je vsako leto 8. februarja na Kopanju po pohodu proslava za kulturni praznik s sodelovanjem kopanjskega župnika Janeza Kebeta. Vsako leto drug član UTŽO pripravi slavnostni nagovor, pevski zbor zapoje nekaj pesmi, recitatorji pa nastopijo z izbrano poezijo. Tudi med korono se je pohod ohranil v okrnjeni obliki, proslava pa je potekala zunaj pod kopanjsko lipo. Le enkrat je pohod odpadel zaradi zaledenelih poti in snegoloma.

Za upokoence je pomembna tudi fizična kondicija. S pohodništvom je začel Martin Oblak, sedaj pa že dolga leta vodi naše člane po hribih in dolinah Anton Rajh.

Nordijsko hojo in telovadbo je vrsto let vodila Zinka Vidmar, vendar se dejavnost nadaljuje. Nekaj sezon so se pari lahko razgibali tudi na plesnih tečajih; za ples pa strokovnjaki pravijo, da je najboljša preventiva proti staranju in demenci.

Člani UTŽO pa so se lahko pridružili tudi tečaju joge in telovadbe, prilagojene starejšim. Zelo številčna pa je skupina, ki vsak dan, razen nedelj in praznikov, vadi na igrišču Osnovne šole Brinje vaje Tisoč gibov, ki jih vodi Anton Rajh.

Poučne ekskurzije

Ob ustanovitvi je UTŽO sprejela v svoje letne načrte tudi poučne ekskurzije. Prva leta jih je organizirala upokojena slavistka Marija Tavčar in vodila nas je po poteh slovenskih pisateljev.

Leta 2006 je prevzela to dejavnost Marija Samec in začela organizirati izlete predvsem po slovenskem zamejstvu: na avstrijsko Koroško v Celovec, na Gosposvetsko polje, Plešivec in Vetrinj, ogledali so si protiturške tabore na Koroškem pod vodstvom dr. Petra Fistra, pa slovensko in avstrijsko Štajersko z Gornjo Radgono in Potrno. Na italijanski strani so obiskali Trst in Dolino pri Trstu in Terske doline, na Madžarskem Porabje, na Hrvaškem pa Čabar. Pri organizaciji so si pomagali s poznavalci območij, kamor so se usmerili. Jakob Müller, Jožica Narat Müller in Drago Samec so nam pomagali s svojim znanjem in zvezami spoznavati naše zamejstvo.

Sklep

Vseskozi pa je Univerza zvesto sledila dogovorjenim ciljem. Upoštevali so psihološko socialni pomen druženja starejših in v skupinah spodbujali pripadnost in zámetke novih prijateljstev. Povezovali so se z lokalno skupnostjo, predvsem z Mestno knjižnico Grosuplje, z vrtci in osnovnimi šolami, zvezo kulturnih in športnih organizacij, turističnimi društvi, krajevnimi skupnostmi, zdravstvenim domom. Starejši niso in nočejo biti svet zase, ujeti v svoji generaciji, zato so se lotili tudi medgeneracijskega povezovanja z vrtci, šolami in Domom starejših občanov.

Predsednica UTŽO Grosuplje Marija Podvršič in animatorji na proslavi ob 20-letnici univerze 2024.

Skupine so se z leti spreminjale, najhuje pa je dejavnost UTŽO prizadelo obdobje korone, ko se ni bilo mogoče družiti. Vendar se je stanje občutno popravilo. Na temeljih, ki jih je postavila prva predsednica, gradi prihodnost UTŽO novo vodstvo s predsednico Marijo Podvršič, ki prinaša novo energijo in daje nov zagon z zanimivimi in inovativnimi idejami. Lepo obiskani so bili dogodki na ulici, prisluhnili smo poeziji pesnikov in pesnic različnih generacij, vse skupaj pa je obogatila še glasba dveh kantavtorjev Boštjana Narata in Luke Gluvića. Razstava fotografske skupine s prizori starega in novega Grosupljega so privabili številne gledalce. Ustvarjalne delavnice so bile novost v delu UTŽO, zato so pritegnile mnoge, ki imajo sposobnost oblikovanja iz gline, polsti, ki jih zanimajo zdravilne rastline. Poslušali smo tudi raznovrstna predavanja strokovnjakov s področij, ki so zanimiva za starejše.

DORA ADAMIČ je prejemnica prvega priznanja (leta 2024), imenovanega po Andreji Smolič, za posebne dosežke v izpolnjevanju ciljev in filozofije Univerze za tretje življenjsko obdobje Grosuplje.

NAŠE OBČINE IN OBČANI

OBČINA GROSUPLJE V LETIH 2022–2023

*Jana Roštan**

Občina Grosuplje je s svojimi aktivnostmi, delovanjem, investicijskimi in drugimi projekti tudi v letih 2022 in 2023 zasledovala cilje gospodarne, gostoljubne in globalne občine, še naprej je sledila tudi svoji usmeritvi »Grosuplje goes green«. Občina ostaja razvojno naravnana skupnost, ki stremi k še višji kakovosti življenja. Z jasnimi cilji in načrti si prizadeva, da bi bilo bivanje v občini prijetno za vse prebivalce, privlačno za tiste, ki sem prihajajo na delo, in nepozabno za obiskovalce.

Leto 2022 je bilo tudi leto lokalnih volitev. V nedeljo, 20. novembra 2022, je bil za župana občine Grosuplje za mandatno obdobje 2022–2026 ponovno izvoljen dr. Peter Verlič.

Župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič je za podžupana Občine Grosuplje imenoval Janeza Pintarja, dosedanjega občinskega svetnika in predsednika Krajevne skupnosti Šmarje – Sap.

* Jana Roštan, strokovna sodelavka za stike z javnostjo na Občini Grosuplje

Na začetku leta 2022 je Ministrstvo za finance objavilo **koeficiente razvitosti** občin za leti 2022 in 2023. Ti koeficienti temeljijo na več kazalnikih, ki vključujejo razvitost, ogroženost in razvojne možnosti občin ter odražajo relativno razvitost posameznih občin glede na povprečno razvitost v državi. Koeficient razvitosti prikazuje, koliko je posamezna občina pod ali nad povprečno razvitostjo slovenskih občin, pri čemer povprečni koeficient znaša 1,00. Občina Grosuplje je leta 2022 med 212 slovenskimi občinami dosegla **visoko 10. mesto s koeficientom 1,22**, kar predstavlja odličen rezultat. To uvrstitev je mogoče razumeti kot potrditev uspešnega delovanja in usmeritve k razvojnim ciljem. Dosežen rezultat poudarja pomen nadaljnjega vlaganja v razvoj, izboljševanje infrastrukture in zagotavljanje kakovostnih pogojev za življenje vseh prebivalcev občine. Takšne ocene služijo kot motivacija za prihodnje delo, usmerjeno v ohranjanje in nadaljnji napredek Občine Grosuplje.

Uvrstitev občine	Občina	Koeficient razvitosti občine	Obseg sofinanciranja investicij iz državnega proračuna, v %
1	Komenda	1,35	50
2	Trzin	1,34	50
3	Novo mesto	1,29	60
4	Domžale	1,26	60
5	Cerklje na Gorenjskem	1,25	60
6	Horjul	1,25	60
7	Mengeš	1,24	60
8	Šenčur	1,23	60
9	Žiri	1,23	60
10	Grosuplje	1,22	60
11	Ljubljana	1,21	60
12	Lukovica	1,21	60
13	Trebnje	1,21	60

Občina Grosuplje je prejemnica zlatega ISSO certifikata za leti 2022 in 2023. Certifikat razvojne odličnosti izkazuje izjemno kakovost življenja v občini in uravnoteženo stopnjo razvoja. Izhodišče za podelitev certifikata je Indeks ISSO, ki je sestavljen iz večjega števila kazalnikov: s področja demografije, proračunske učinkovitosti, gospodarstva, trga dela, izobrazbe, življenjskega standarda, socialne kohezije in politične kulture ter okolja.

Občina Grosuplje je uspešno podaljšala veljavnost certifikata **Mladim prijazna občina za obdobje 2020–2024**. Po mnenju komisije za pregled in vrednotenje prijav na javni poziv je ob pregledu vloge odločila, da Občina Grosuplje uspešno in kumulativno izvaja vse ukrepe v naslednjih prednostnih področjih: načrtno obravnavanje področje mladine, participacija mladih, organiziranje mladih, informiranje mladih, zaposlovanje mladih, izobraževanje mladih, stanovanjska politika ter skupni projekti mladih in Občine na ravni politik za mlade.

Občina Grosuplje je nosilka certifikata **Branju prijazna občina**, ki ga podeljuje Združenje splošnih knjižnic v sodelovanju z Ministrstvom za kulturo in Skupnostjo občin Slovenije. V Občini Grosuplje se zavedamo pomena bralne kulture za lokalni razvoj in podporo lokalne identitete. Razvijamo medgeneracijsko povezovanje, obenem pa ohranjamo identiteto posamezne ciljne skupine.

Občina Grosuplje je tudi **Starejšim prijazna občina**. Sprejela je **razvojni načrt, po katerem načrtuje lokalno politiko in vseh področjih, ki kakorkoli vplivajo na življenje starejše generacije. Zato je občina prejemnik certifikata starejšim prijazne občine.**

Mesto Grosuplje je dodobra spremenilo svojo podobo. Stari nadvoz Motvoz smo 25. 6. 2021 porušili in na njegovem mestu zgradili nov, širši, sodobnejši **Taborski most z novim pločnikom in kolesarskimi pasovi**.

Sočasno pa je potekala tudi **nadgradnja železniške postaje Grosuplje**. Ta se je pričela maja 2021, dobro leto pozneje, v mesecu juliju 2022, so bila dela zaključena z novimi tiri, otočnimi peroni, lepo obnovljenim postajnim poslopjem. Otočne perone pa tudi Taborsko in Industrijsko cesto povezuje nov podhod. Še dodatni podhod pod tiri pri Sončnih dvorih omogoča varen in lepo urejen dostop do glavne železniške ali avtobusne postaje oz. do centra mesta. Prenovljeno železniško postajo Grosuplje smo slovesno predali namenu 14. junija 2023, ko so se z vlakom v Grosuplje pripeljali predsednik Vlade Republike Slovenije dr. Robert Golob, vodja Evropske komisije v Sloveniji dr. Jerneja Jug Jerše, ministrica za infrastrukturo mag. Alenka Bratušek in generalni direktor Slovenskih železnic Dušan Mes. Na prenovljeni železniški postaji sta jih pričakala župan dr. Peter Verlič in direktorica občinske uprave Zdenka Grozde. Javni prevoz v Grosupljem postaja uporabnikom vedno bolj prijazen. Zavedamo se pomena spodbujanja trajnostne mobilnosti. Avtobus 3G nam je približal dostopnost in pogostost avtobusov, enostavna prestopanja, nove urbanomate in prikazovalnike. Nova parkirna hiša P+R Grosuplje ob glavni avtobusni in železniški postaji nas spodbuja, da po parkiranju v parkirni hiši svojo pot nadaljujemo z avtobusom ali vlakom.

Trak so prerezali (z leve proti desni): vodja Evropske komisije v Sloveniji dr. Jerneja Jug Jerše, predsednik Vlade Republike Slovenije dr. Robert Golob in župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič.

Povsem novo podobo je dobila glavna prometna žila skozi mesto Grosuplje - Adamičeva cesta. 24. novembra 2020 je bil med Občino Grosuplje in Ministrstvom za infrastrukturo podpisan Sporazum o sofinanciranju rekonstrukcije državnih cest na območju Občine Grosuplje: »križišče Bambič«, »Adamičeva cesta v Grosupljem« in »odsek ceste Grosuplje–Veliko Mlačevo«. Delež za občino je znašal cca 51 %, delež sofinanciranja ministrstva pa cca 49 %.

Krožišče pred občinsko stavbo s kipom halštatskega konjička, izdelek grosupeljskega kamnoseka Petra Jovandarića.

31. marca 2022, ob obisku ministra za infrastrukturo Jerneja Vrtočca v naši občini, je bila z izbranim izvajalcem CGP, družbo za gradbeništvo, inženiring, proizvodnjo in vzdrževanje cest, podpisana pogodba za ureditev cest in kolesarskih poti v Grosupljem. Pogodbena vrednost del je znašala 9.040.673,52 evrov.

Rekonstrukcija Adamičeve ceste se je v juniju 2022 pričela za križiščem pri Hoferju in nadaljevala skozi mesto Grosuplje v dolžini cca 1.600 m. Cesta je dobila novo voziščno konstrukcijo, obojestranske površine za pešce in kolesarje, nova avtobusna postajališča, površine za parkiranje, cestno razsvetljavo, križišče z Ljubljansko cesto je postalo semaforizirano.

Krožišče pri Bambiču urejuje promet po regionalni cesti Grosuplje–Mlačevo ter Župančičevi in Partizanski cesti. Zgradili smo tudi pločnike in uredili kolesarske povezave. Nova cestna razsvetljava je opremljena s svetilkami z led tehnologijo z avtonomno redukcijo, kar pomeni, da v nočnem času svetijo z zmanjšano jakostjo. Svoj pečat pa je krožišču dala tudi Pekarna Grosuplje s čudovito pletenico.

Rekonstrukcija ceste Grosuplje–Veliko Mlačevo je potekala v dolžini cca 2.000 m. Ločene površine za kolesarje in nova brv čez Grosupeljščico so del kolesarske povezave Grosupljega z zalednim naseljem Veliko Mlačevo, hkrati pa sovpada z državno kolesarsko povezavo Ljubljana–Škofljica–Žužemberk–Novo mesto. Na Velikem Mlačevem smo zgradili tudi nov pločnik, avtobusna postajališča in cestno razsvetljavo. Na križišču proti Rašici, Vidmu in Račni promet poteka po novem krožišču.

V začetku leta 2022 smo **lepo prenovili tudi cesto v Tlakah v dolžini cca 700 m, Rimsko cesto v Šmarju - Sapu v dolžini cca 70 m in Partizansko cesto v Šmarju - Sapu v dolžini cca 350 m ter v Zagradcu pri Grosupljem v skupni dolžini 290 m.**

V Grosupljem smo zgradili **novo povezovalno cesto skozi gozd med ulicama Brinje cesta I in Brinje cesta II.**

Na potoku Bičje je bil leta 2009 zgrajen suhi zadrževalnik, ki je že v prvih letih dokazal smotrnost naložbe. Za zaščito Sončnih dvorov in Industrijske cone pa je bila potrebna še ureditev vodotoka Bičje na tem območju in ureditev dotokov ter za varno prehajanje potoka izgradnja novega mostu. Most je po obnovi 56 cm višji kot prej in s tem 50 cm nad nivojem stoletne vode. Širok je 9 m z voznima pasovoma, širokima po 3 m, in hodnikoma za pešce v širini po 1,2 m.

Konec leta 2022 smo **prenovili lokalno cesto v Veliki Stari vasi**, in sicer od konca naselja mimo novega zadrževalnika Veliki potok do odcepa za Gradišče. Preplastili smo cesto v dolžini cca 1 km, rekonstruirali most čez Veliki potok in mu dodali novo ograjo, dogradili smo avtobusni postajališči pri Veliki Stari vasi in vzpostavili nov prehod za pešce.

Konec leta 2022 je bila **prenovljena lokalna cesta Plešivica–Ilova Gora** v dolžini cca 900 m na delu ceste pri odcepu za lovsko kočo.

V začetku leta 2023 smo obnovili 250 m ceste v Rožniku, ki pelje proti Spodnji Slivnici.

5. aprila 2023 **smo na Polici slovesno odprli nov pločnik v dolžini cca 350 m za varnejšo pot otrok na poti v šolo.** Uredili smo tudi dve avtobusni postajališči in več prehodov za pešce ter novo javno razsvetljavo. Izvajalec del je bil podjetje Komunalne gradnje. Pogodbena vrednost del je znašala 250.026,27 evrov.

Nov pločnik na Polici

16. aprila 2024 smo slovesno predali namenu prenovljeno cesto v Žalni od podružnične šole do železniške postaje v dolžini cca 700 m, s širino vozišča 2 x 2,75 m, z novozgrajenim enostranskim pločnikom širine 1,5 m, parom avtobusnih postajališč, s prehodom za pešce, rekonstrukcijo križišča pri železniški postaji ter ureditvijo javne razsvetljave. Izvajalec del je bil podjetje Komunalne gradnje. Pogodbena vrednost opravljenih del je znašala 620.570,45 evrov.

Lepo prenovljena cesta v Žalni

V Grosupljem smo leta 2021 v evropskem tednu mobilnosti po naših ulicah preizkusili ljubljanskega Kavalirja, 5. septembra 2022 pa smo dobili še Zapeljivca. V prvem letu obratovanja je prepeljal 15.717 potnikov in prevozil 28.077 km.

Slovesnega dogodka so se udeležili: župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič, župan Mestne občine Ljubljana Zoran Janković, župan Občine Škofljica Ivan Jordan, direktorica Javnega holdinga Ljubljana Zdenka Grozde, direktor Ljubljanskega potniškega prometa Peter Horvat, vodja službe prevoz potnikov pri LPP dr. Rok Vihar, vodja skupine prevoz na klic pri LPP Zoran Stojinović, župnik župnije Grosuplje Martin Golob, občinski svetniki, drugi gostje, občanke in občani. Občina Grosuplje se je za nakup dveh električnih vozil za javni prevoz potnikov odločila z namenom spodbujanja trajnostne mobilnosti, k odločitvi je pomembno prispevala tudi želja, da starejšim občanom in drugim ranljivejšim skupinam prebivalcev omogočimo večjo mobilnost, večjo samostojnost. Njim sta zato Zapeljivca tudi prvenstveno namenjena. Dostopajo lahko do najpomembnejših javnih in drugih objektov, pomembnih za njihovo nemoteno vsakdanje življenje. Prav tako je z vozili možen dostop do vseh pomembnejših prometnih vozlišč v občini.

S 1. marcem 2023 smo uvedli še Grosupeljčana za brezplačne prevoze za starejše in ranljivejše skupine občanov in občanov s celotne občine do zdravstvenega doma in druge nujne prevoze. Grosupeljčan, električno vozilo v lasti občine, je s svojo storitvijo na voljo med tednom, za prevoz se je potrebno naročiti najmanj dan prej. Oba prevoza potekata v sodelovanju z Ljubljanskim potniškim prometom (LPP).

Grosupeljska Zapeljivca

Grosupeljčan

Slovenijo so v začetku avgusta 2023 prizadele hude poplave. Svojo funkcijo je dobro opravil zadrževalnik Bičje, zgrajen leta 2009, ki že dobro desetletje pred poplavami varuje predvsem naselje Sončni dvori, že pa se je izkazal tudi naš **nov zadrževalnik Veliki potok, ki smo ga predali v uporabo 22. marca 2024**, ob svetovnem dnevu voda. Zadrževalnik Veliki potok je lociran v dolini med naseljema Velika Stara vas in Gradišče, njegova vloga pa je posebej pomembna za poseljen del mesta ob Grosupeljščici med avtocesto in železniško progo. Gre za suhi zadrževalnik visokih voda, kar pomeni, da se nivo vode pred pregrado poveča samo v času poplav. Talni izpust se regulira z zapornico, predvsem zaradi naravovarstvenih ukrepov pa je vedno zagotovljen minimalni pretok vode. Pregrada je visoka 15 m in dolga nekaj preko 200 m. Zadrževalnik s prostornino 573.355 m³ bo prebivalce ščitil do obsega 100-letnih voda. Občina Grosuplje je bila naročnik investicije, investitor je bil Ministrstvo za naravne vire in prostor, Direkcija RS za vode. Zadrževalnik je v upravljanje prevzela družba Hidrotehnik. Pogodbena vrednost del je znašala 6.038.439,98 evrov.

Zadrževalnik Veliki potok v suhem vremenu

Zadrževalnik Veliki potok ob deževju v avgustu 2023

V Grosupljem pa tudi po naših krajevnih skupnostih smo dobili nove površine za šport, rekreacijo, druženje, preživljanje prostega časa v naravi.

Koščakov hrib, zelena pljuča mesta Grosuplje, »grosupeljski Rožnik«, kot ga tudi rad poimenuje župan dr. Peter Verlič, nam nudi številne možnosti preživljanja prostega časa v stiku in ob spoštovanju narave. 17. avgusta 2022 smo na Koščakovem hribu uredili vadbeni otok z različnimi vadbenimi elementi. Do njega lahko dostopamo od Zdravstvenega doma Grosuplje ali po novo urejeni poti z informacijskimi tablamami in totemi od Hotela Admiral Grosuplje. S smerokazi smo označili tudi na novo urejen tekaški krog. Novi vadbeni otok je opremljen s 13 različnimi vadbenimi elementi v kovinski izvedbi z izgledom lesa, namenjenimi različnim vajam za moč nog in rok, za krepitev trebušnih mišic, za vaje iz ravnotežja, preskokov. Nekaj vadbenih elementov je namenjenih tudi igri in aktivnostim mlajše generacije, zipline na primer. Vsak vadbeni element je opremljen tudi s tablico z opisom vadbe. Izvajalec del je bil podjetje Lesnina MG oprema, pogodbeni vrednost del je znašala 174.893,25 evrov. Občina Grosuplje je s projektom uspešno kandidirala na 3. javni poziv Lokalne akcijske skupine »Sožitje med mestom in podeželjem« in zanj pridobila tudi EU in državna sredstva. Projekt sta v višini 65.000 evrov sofinancirali Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

Vadbeni otok sredi gozda

Leto pozneje, 10. maja 2023, smo na Koščakovem hribu odprli tudi novo otroško igrišče s tremi enotami: območje kombiniranega otroškega igrala, igrišče oz. jasa za skupinsko igro ali vadbo posameznikov in gozdni park z mizami in klopmi, ostalo površino predstavljajo urejene brežine z opornimi zidci, ki se lahko uporabijo tudi za posedanje ali igro. Vrednost projekta je znašala 110.084,88 evrov. Občina Grosuplje je v sodelovanju s Turizmom Grosuplje s projektom Koščakov hrib - igralnica v naravi uspešno kandidirala na 4. javnem pozivu Lokalne akcijske skupine Sožitje med mestom in podeželjem. Projekt sta v višini 71.586 evrov sofinancirali Evropska unija iz Evropskega sklada za regionalni razvoj in Republika Slovenija, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

Otroško igrišče na vadbenem otoku sredi Koščakovega hriba

V septembru 2022 so se novega otroškega igrala razveselili tudi najmlajši obiskovalci Športnega parka Brinje. Sestavljeno je iz dveh podestov, ki sta pokrita s streho, med seboj pa ju povezujeta mostova, ki imata varovalno ograjo. Za plezanje sta namenjeni manjši plezalni steni, do prvega podesta oz. v hiško pa vodijo stopnice. Okrog in ob samem igralu je po tleh posipan prod, tlakovane okoliške potke, ob igralu smo namestili tudi dve klopi. Vrednost investicije je 80.167,52 evrov, in sicer je 46.360,00 evrov znašala izdelava in postavitvev otroškega igrala, 33.807,52 evrov pa ostala gradbena dela. Igralo je izdelalo in postavilo podjetje Lipovnik Rolando, s. p., izvajalec ostalih gradbenih del je bil Hren inženiring.

Nogometno igrišče Brinje Grosuplje pa je 5. novembra 2022 dobilo novo tribuno, ki ima skupno kar 489 sedišč. Pogodbena vrednost dobave in montaže tribune je znašala 99.329,96 evrov.

14. junija 2023 smo slovesno odprli novo športno igrišče v Veliki Stari vasi. Veliko je 40 x 20 m, asfaltirano in zavarovano z ograjo, njegova okolica je tlakovana in zatravljena. Uredili smo tudi uvoz do igrišča in več parkirnih mest. Izvajalec del je bil podjetje Hipox. Celotna vrednost investicije je znašala 191.587,99 evrov.

Novo športno igrišče v Veliki Stari vasi

Novo športno igrišče na Veliki Ilovi Gori je asfaltirano, zgrajeno v velikosti 24,20 m x 46,20 m in zavarovano z ograjo v višini 4 m, z urejenim dostopom in parkirnimi mesti. Izvajalec del je bil podjetje Lesnina MG oprema. Vrednost celotne investicije je znašala 343.893,38 evrov.

Novo športno igrišče na Veliki Ilovi Gori

Za izgradnjo **Športnega parka Grosuplje** blizu Sončnih dvorov v Brezju smo 15. septembra 2023 podpisali pogodbo s podjetjem Lesnina MG oprema. Razteza se na površini 8.000 m². Večnamensko asfaltirano športno igrišče v velikosti 1.000 m² je primerno za igranje nogometa, košarke, futsala, badmintona, odbojke itn., pumptrack oziroma grbinasti poligon v velikosti 1.500 m² omogoča pestro in zabavno kolesarsko izkušnjo, primeren je tudi za rolke, rolerje in skiroje. Zunanje telovadišče je opremljeno s fitnes napravami, tremi enotami za namizni tenis, balinišče z dvema stezama pa je nadkrito. Celoto zaključuje sprehajalna pot oz. trim steza v dolžini 420 m. Na parkirišču je 26 parkirnih mest. Pogodbena vrednost znaša 1.476.353,49 evrov.

Zaradi prepovedi druženja v času koronavirusa nismo podeljevali priznanj športnikom. V letu 2023 pa smo na svečani prireditvi podelili **priznanja najbolj uspešnim športnicam in športnikom za leti 2022 in 2023**. Bronasti znak Zveze športnih organizacij Grosuplje je za 20 let delovanja prejelo Športno-kulturno društvo Tial. Zlati znak Zveze športnih organizacij Grosuplje pa je za 60 let delovanja prejel Rokometni klub Grosuplje. Mala bronasta in srebrna priznanja so prejeli tudi posamezniki in klubi, ki so se posebej izkazali v športnih tekmovanjih.

Na svečani prireditvi v avli OŠ Brinje so podelili priznanja najbolj uspešnim športnicam in športnikom za leto 2023. Zlati znak Zveze športnih organizacij Grosuplje je prejel Franc Vidmar – Nane za predanost športu in športni vzgoji mladih, kot trener Rokoborskega kluba Grosuplje, fotograf in kronist športnih dogodkov v Grosupljem. Priznanje je prejel posthumno. Male bronaste in srebrne plakete pa so prejeli posamezniki in klubi za izjemne uspehe v različnih športih.

22. kolesarski maraton treh občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje je štartal 5. junija 2022 s Kolodvorske ceste v centru Grosupljega po dolgem obdobju epidemije covida-19. Kolesarji pa so zavzeli naše ceste in ulice tudi leto pozneje, 4. junija 2023.

28. oktobra 2022 smo na ploščadi pred Športno dvorano Brinje slavnostno odkrili spominsko obeležje olimpijniku Miroslavu Cerarju in to prav na njegov rojstni dan. Miroslav Cerar, naš občan, naš prijatelj, na katerega smo ponosni, bo tako za vedno ne le v naših srcih, ampak v navdih in spodbudo vsem nam tudi pred našo hišo športa. Kip sta izdelala akademska kiparja Vladimira Vlasta Zorko in dr. Marjan Drev, vlil pa ga je livar Roman Kamšnik.

Slovesnega dogodka so se udeležili: predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, predsednik Olimpijskega komiteja Slovenije Bogdan Gabrovec, predsednik Evropskih olimpijskih komitejev Spyros Capralos, predsednik Gimnastične zveze Slovenije mag. Damjan Kralj, župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič s soprogo Barbaro, župani naših sosednjih občin, naši občinski svetnice in svetniki, predsednik Zveze športnih organizacij Grosuplje Grega Rozina, vodja strokovne službe pri Zvezi športnih organizacij Grosuplje Jernej Rojc, naši športnice in športniki in drugi gostje. Seveda pa slovesnega dogodka ne bi bilo brez našega slavljenca, olimpijnika, legende Miroslava Cerarja.

Slavnostno odkritje spominskega obeležja olimpijniku Miroslavu Cerarju

V duhu športa pa je bil tudi drugi dogodek. Pravo navijaško vzdušje in množica profesionalnih kolesarjev. **16. junija 2023 je v Grosupljem potekal start 3. etape kolesarske dirke Po Sloveniji.**

Start 3. etape kolesarske dirke Po Sloveniji v Grosupljem 16. junija 2023

V okviru evropskega projekta **Znanje za gospodaren odnos do narave** - ZAGON smo na območju Radenskega polja uredili novo učno pot Od Šice do mejice. Poteka v dolžini 3 km, njen pričetek je v Mali Račni pri Žabji hiši, preko Velike Račne in Kopanja se nadaljuje do poplavnega gozda 300 m severovzhodno od Kopanja. Pot nas mimo kopanjske cerkve, Marijinega studenčka preko nove brvi vodi do nove razgledne ploščadi, do mejice. Rastline in živali spoznavamo preko na novo postavljenih informativnih tabel.

Svečano odkritje na novo postavljene informativne table, ki označuje začetek nove učne poti Od Šice do mejice. Podžupan Janez Pintar, direktorica občinske uprave Zdenka Grozde, vodja Sektorja za finančne mehanizme na Ministrstvu za kohezijo in regionalni razvoj Jadranka Plut

Na Radenskem polju poteka tudi vsakoletna akcija Pomagajmo žabicam čez cesto. V okviru projekta je potekala tudi **mednarodna konferenca - Ohranjanje dvoživk in obnova njihovih habitatov.**

Občina Grosuplje pa je pridobila evropska sredstva tudi za projekt **Znanje za gospodaren odnos do narave - ZAGON**. V projektu je sodelovala kot vodilni partner, projektni partnerji so bili še Zavod za turizem in promocijo - Turizem Grosuplje, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Zavod za gozdove Slovenije in Gozdarski inštitut Slovenije iz Slovenije ter Høgskulen for grøen utvikling - stiftelse z Norveške. Namen projekta je bil dvigniti odpornost ekosistemov. Na območju Krajinskega parka Radensko polje je bilo v okviru projekta kupljeno zemljišče, na katerem so obnovili mokrotni travnik.

Zavod Turizem Grosuplje je pričel s **kulinaričnimi dogodki na Mestni tržnici Grosuplje**. Prvi tak dogodek je bil dan kruha in vina, saj je v naših krajih opazna tradicija mlinarstva in pekarstva, od peke domačih gospodinj do Pekarne Grosuplje. Mlade je pritegnil dan piva in hamburgerjev, da jih je prehitro zmanjkalo. Dan balkanskih okusov je pospremila trubaška skupina. Ob dnevu mehiških okusov pa je vse utripalo v latino ritmu.

Člani in članice Društva Cer so prejeli priznanja Turistične zveze Slovenije za najboljšo izletniško točko Vodomčev gaj, za novo tematsko pot **Pot zelene rege**, ki poteka po Vodomčevem gaju, članica društva Jožica Rus pa je prejela posebno priznanje za prizadevno prostovoljsko delo v turistični društveni organizaciji.

22. maja 2023 je župan Občine Grosuplje podpisal tudi **pogodbo za izdelavo projektne dokumentacije za izgradnjo prizidka k Osnovni šoli Brinje Grosuplje** s 5 matičnimi učilnicami in telovadnim prostorom, predvideni pa so tudi drugi manjši posegi po celotni šoli, skladno glede na potrebe šolskega programa. Pogodbena vrednost izdelave znaša 408.700,00 evrov.

22. junija 2023 je župan Občine Grosuplje podpisal **pogodbo o izdelavi projektne dokumentacije za ureditev centra Grosupljega s kulturnim domom, glasbeno šolo in upravno-poslovnim objektom**. Pogodbena vrednost izdelave znaša 3.013.400,00 evrov. Izbrana arhitekturna rešitev je delo Branka Burnača, Mladena Perića in Tinkare Vrbinc Burnač.

15. septembra 2023 je bila podpisana **pogodba za izgradnjo dolgo pričakanega Športnega parka Grosuplje** z izbranim izvajalcem, podjetjem Lesnina MG oprema. Projekt bo občankam in občanom prinesel nove športno-rekreativne površine. Športni park Grosuplje se bo raztezal v bližini Sončnih dvorov, ob naselju Brezje pri Grosupljem, na površini cca 8.000 m². S svojimi vsebinami bo omogočal niz raznovrstnih aktivnosti, večnamensko asfaltirano športno igrišče v velikosti cca 1.000 m² bo primerno za igranje nogometa, košarke, futsala, badmintona, odbojke, itn., pumptrack oziroma grbinasti poligon, v velikosti cca 1.500 m², bo omogočal pestro in zabavno kolesarsko izkušnjo, primeren bo tudi za rolke, rolerje in skiroje. Zunanje telovadišče s fitnes napravami, prilagojenimi za vsa življenjska obdobja, bo namenjeno vsem generacijam, uredile se bodo tudi tri enote za namizni

tenis, balinišče pa bo nadkrito, z dvema stezama. Celoto bo zaključevala sprehajalna pot oz. trim steza v dolžini cca 420 m. Urejeno bo tudi parkirišče s 26 parkirnimi mesti. Pogodbena vrednost znaša 1.476.353,49 evrov.

11. junija 2022 pa je pred **Gasilskim centrom Grosuplje** potekala **otvoritev novega Regijskega vadbenelega poligona**. Regijski vadbene poligon je visok 14,5 metrov, ima 4 etaže, plato za vaje pa obsega več kot 1.500 m². Plato osvetljujejo 4 led luči, tu je še bazen za vodo, globok 2,5 m, ter plato za tehnično reševanje. Gre nedvomno za veliko pridobitev za gasilstvo. Je 4. poligon v Sloveniji, tu pa se bo za najzahtevnejše naloge urilo več kot 11.500 gasilcev iz 84 gasilskih društev, 6 gasilskih zvez in 9 občin. Poligon je velik prispevek k naprednemu, kakovostnemu in učinkovitemu gasilstvu, kar pomeni še veliko bolj kakovostno in učinkovito pomoč ljudem v stiski.

Novi gasilski vadbene poligon

Nove prostore Doma starejših občanov Grosuplje smo 8. junija 2022 pridobili z nadzidavo osrednjega dela doma.

Zdravstveni dom Grosuplje je dobil **nove prostore fizioterapije**. V prejšnjih prostorih fizioterapije v kleti starega dela zdravstvenega doma so uredili arhiv. Vrednost gradbenih del je znašala 308.393,91 evrov, dobava in vgradnja dvigala 37.488,46 evrov, celotna investicija vključno z opremo pa 650.888,49 evrov.

Slovesno odprtje novih prostorov fizioterapije

Septembra 2022 smo pričeli graditi **vodovod od naselja Velika Ilova Gora v naši občini do naselja Ravni Dol v sosednji občini Ivančna Gorica v skupni dolžini 3.306 m**. Na sistem smo na novo priključili 5 objektov, do meje z Občino Ivančna Gorica smo asfaltirali še cesto. Celotna vrednost gradbenih del na območju občine Grosuplje je znašala 281.009,22 evrov. Projekt je bil sofinanciran z evropskimi sredstvi v višini 398.219,74 evrov.

Spomladi 2023 smo zaključili z **obnovo vodovodnega sistema v Zagradcu pri Grosupljem** in v dolžini 250 m asfaltirali cesto.

Konec leta 2023 smo obnovili **vodovod v Žalni** v dolžini 344 metrov in cesto asfaltirali.

Otvoritev prenovljene ceste v Žalni

1. aprila 2022 je v okviru svojih **regijskih obiskov Vlada Republike Slovenije obiskala Osrednjeslovensko regijo**. Seja Vlade Republike Slovenije je potekala v Družbenem domu Grosuplje. Še pred pričetkom delovnega posveta vlade pa se je predsednik vlade Janez Janša v prostorih občinske hiše srečal z županom dr. Petrom Verličem, ki mu je predstavil svojo vizijo in nekatere večje idejne projekte za razvoj občine v prihodnje.

Predsednik vlade Janez Janša in župan Občine Grosuplje dr. Peter Verlič

Ob obisku Vlade Republike Slovenije v Osrednjeslovenski regiji si je **minister za infrastrukturo Jernej Vrtovec** ogledal gradbišče nadgradnje železniške postaje Grosuplje in obnovljeno cesto z novim pločnikom Škofljica–Šmarje - Sap. Ob obisku ministra pa smo z izvajalcem podjetjem CGP podpisali tudi pogodbo za ureditev cest in kolesarskih poti v Grosupljem.

Po seji vlade se je v prostorih občinske hiše z županom dr. Petrom Verličem srečal **minister za javno upravo Boštjan Koritnik**, **minister za okolje in prostor mag. Andrej Vizjak** si je ogledal zaključevanje del na zadrževalniku Veliki potok, ministrica za izobraževanje, znanost in šport dr. Simona Kustec pa je obiskala Osnovno šolo Louisa Adamiča Grosuplje in v VVZ Kekec Grosuplje.

Velik dogodek je bil tudi »SBC pri vas«: Srečanje SBC podjetnikov z župani Osrednjeslovenske regije, ki je potekal 25. januarja 2023 v Druženem domu Grosuplje. Podjetniki kluba SBC - Kluba slovenskih podjetnikov, ki združuje lastnike najuspešnejših slovenskih podjetij, so se srečali z župani občin Osrednjeslovenske regije: Grosuplje, Dobropolje, Ig, Ivančna Gorica, Kočevje, Kostel, Litija, Loška dolina, Loški Potok, Osilnica, Ribnica, Sodražica, Škofljica, Šmartno pri Litiji, Trebnje in Velike Lašče ter ključnimi podjetniki, prosvetnimi delavci, predstavniki podpornega gospodarskega okolja in drugimi vidnejšimi osebami iz našega lokalnega okolja. Med klubom SBC in občinami je bilo podpisano tudi pismo o nameri sodelovanja, s katerim so se zavezali medsebojnemu sodelovanju in iskanju rešitev za razvoj, večjo blaginjo, lokalni napredek in krepitev policentričnega razvoja države.

Dogodek »SBC pri vas« v Grosupljem

Slavnostna seja Občinskega sveta Občine Grosuplje ob občinskem in državnem prazniku dnevu državnosti je potekala 23. junija 2022 v dvorani Kulturnega doma Grosuplje. Ob praznovanju občinskega praznika so bila podeljena tudi priznanja Občine Grosuplje. Priznanje Občine Grosuplje z bronastim znakom Občine Grosuplje je prejel **Janez Kebe**, priznanje Občine Grosuplje s srebrnim znakom Občine Grosuplje je prejela **Roža Kek**, dobitnica priznanja z zlatim znakom Občine Grosuplje je bila **Župnija Grosuplje**. Tokrat pa smo ob občinskem prazniku podelili tudi zahvalne listine za požrtvovalnost v boju proti covidu-19. Zahvalne listine so prejeli: Štab Civilne zaščite Občine Grosuplje, Zdravstveni dom Grosuplje, Dom starejših občanov Grosuplje, Rdeči križ Slovenije - Območno združenje Grosuplje, Društvo tabornikov rod Louis Adamič, Gasilska zveza Grosuplje, Študentski klub Groš, Župnijska Karitas Grosuplje in Javno komunalno podjetje Grosuplje.

Prejemniki priznanj za občinski praznik 2022

Osrednja slovesnost ob občinskem in državnem prazniku dnevu državnosti. **Slavnostna seja Občinskega sveta Občine Grosuplje je potekala 22. junija 2023** v dvorani Kulturnega doma Grosuplje. Ob praznovanju občinskega praznika so bila podeljena tudi priznanja Občine Grosuplje. Priznanje Občine Grosuplje z bronastim znakom Občine Grosuplje je prejela **Irena Žerdin**, priznanje Občine Grosuplje s srebrnim znakom Občine Grosuplje je prejel **Ženski pevski zbor Biser**, dobitnik priznanja z zlatim znakom Občine Grosuplje je bil **Miroslav Cerar**. Ob občinskem prazniku smo podelili tudi zahvalno listino voznikom Ljubljanskega potniškega prometa za Grosupeljčana in Zapeljivca.

Prejemniki priznanj za občinski praznik 2023

Ta veseli dan kulture je vsakoletna prireditev v decembru, ko praznujejo kulturna društva, združena pod Zvezo kulturnih društev Grosuplje. Tedaj tudi izpostavijo posamezne kulturnike ali skupine, ki so posebej zaznamovali kulturno delovanje v občini. Za leto 2023 so bili: Marija Zaviršek Gortnar za več kot 40-letno prostovoljsko delo v kulturnem dogajanju v Kulturnem društvu Franceta Prešerna Račna in Moški pevski zbor Samorastnik, ki ga vodi zborovodja Drago Zakrajšek, za 30-letno ustvarjanje na področju zborovskega petja. Priznanja, kipce halštatskega bojevnika s ščitom s situle z Magdalenske gore je podelil župan dr. Peter Verlič. Strokovni sodelavec ZKD pa je predstavil tudi dokumentarni film o 50-letnem delovanju Zveze kulturnih društev Grosuplje.

Ob dnevu samostojnosti, ko praznujeta država Slovenija in občina Grosuplje, se vsako leto zberejo pevski zbori, združeni v Zvezi kulturnih društev Grosuplje in skupaj zapojejo pod osamosvojitveno lipo ob Kulturnem domu Grosuplje. To je pravi praznik zborovskega petja in nekak zaključek pred poletnimi počitnicami.

Težko pričakovano vrnitev festivala **Grosuplje v jeseni** nam je v letu 2022 preprečila slaba vremenska napoved. Dočakali pa smo ga leta 2023, med 15. in 17. septembrom. Prvi festivalski dan je zaznamoval čudovit koncert pod zvezdami v centru Grosupljega z Big bandom Grosuplje, Pihalnim orkestrom Glasbene šole Grosuplje in vokalistko Nino Strnad. Dopoldne drugega festivalskega dne je minilo v živahnem vzdušju. Kolodvorsko in Taborsko cesto so prekrile živahne barve stojnic, kjer je svojo dejavnost in ponudbo predstavilo prek 55 organizacij in društev. Dogodek je popestrila tudi cirkuška predstava Skoraj najboljši cirkus v izvedbi Teatra Cizamo, kuharska delavnica s kuharskim mojstrom Klemnom Skubicem in različne druge animacije. V večernih urah je sledil koncert rock zasedbe Zgrešeni primeri, ki je dodobra ogrela občinstvo za nastop skupine Kingston. Tretji festivalski dan je bil dan Žabje hiše, dan ozaveščanja o pomenu varovanja narave za vse generacije.

Grošuplje v jeseni

5. decembra 2022 in 2023 smo s **pržižgom prazničnih lučk in obiskom svetega Miklavža** vstopili v čaroben mesec december, pričela pa se je tudi ledena pravljica. Ob Taborski cesti smo odprli mestno drsališče, ob njem pa je zaživela tudi božična vas. Na ogled so bile postavljene jaslice, obiskal nas je tudi Božiček in na silvestrovo še dedek Mraz.

Grosuplje v praznični toplini

5. januarja 2023 pa je župan dr. Peter Verlič v dvorani Družbenega doma Grosuplje priredil tradicionalni sprejem za občinske svetnike, župane občin, s katerimi smo povezani v Skupni občinski upravi 5G, gospodarstvenike, predstavnike zavodov, predsednike krajevnih skupnosti, predsednike društev in vse, ki soustvarjamo življenje v naši občini Grosuplje. Ozrli smo se na naše preteklo delo in načrte za naprej.

Župan dr. Peter Verlič s soprogo Barbaro

Pismo o nameri sodelovanja je bilo 23. septembra 2023 podpisano tudi **med Občinama Grosuplje in Kali**. Župana dr. Peter Verlič in Bruno Mišlov sta ga podpisala ob predstavitvi nove kuharske knjige, ki je plod našega občana Gregorja Podržaja in občana hrvaške občine Kali Livia Perina, *Iz morja v lonec*. Predstavitve knjige je potekala v restavraciji DiVino v Kristalni palači BTC Ljubljana.

Predstavniki občine Kali, župan dr. Peter Verlič, Mara Podržaj in Gregor Podržaj

9. septembra 2022 je župan dr. Peter Verlič v prostorih občinske hiše gostil **izvršnega direktorja Skupnosti evropskih železniških prevoznikov in upravljavcev infrastrukture CER Liborja Lochmana**.

Občino Grosuplje je tudi v letih 2022 in 2023 obiskalo veliko uglednih gostov, ki so se podpisali v Spominsko knjigo Občine Grosuplje.

12. aprila 2022 se je ob obisku vrtca Jurček v Mali vasi v Spominsko knjigo Občine Grosuplje v Mestni knjižnici Grosuplje vpisal **veleposlanik Ukrajine Nj. eksc. g. Mihajlo Brodovič**.

3. maja 2022 se je v spominsko knjigo vpisal **veleposlanik Japonske v Sloveniji Nj. eksc. g. Hiromichi Matsushima**. Ob obisku naše občine si je v družbi župana dr. Petra Verliča ogledal japonske češnje v našem mladem drevoredu ob Adamičevi cesti, ki so odprle svoje svetlo roza cvetove.

11. oktobra 2022 se je v spominsko knjigo vpisal **ljubljski pomožni škof msgr. dr. Anton Jamnik**.

24. oktobra 2022 se je v spominsko knjigo vpisal **župan ukrajinske Občine Čortkiv (Chortkiv) Volodimir Šmatko (Volodymyr Shmatko)**. Ukrajinska delegacija iz mesta Čortkiv (Chortkiv) je ta dan obiskala Občino Grosuplje, župan dr. Peter Verlič in župan Občine Čortkiv (Chortkiv) Volodimir Šmatko (Volodymyr Shmatko) pa sta ob obisku podpisala tudi Sporazum o partnerskem sodelovanju med Občino Grosuplje in Občino Čortkiv (Chortkiv).

28. oktobra 2022 se je v spominsko knjigo vpisal **predsednik Evropskih olimpijskih komitejev Spyros Capralos**, ki se je ta dan udeležil tudi slavnostnega odkritja spominskega obeležja olimpijniku Miroslavu Cerarju.

10. oktobra 2023 se je v spominsko knjigo vpisal **predsednik Državnega sveta RS Marko Lotrič**.

10. novembra 2023 se je v spominsko knjigo vpisala **veleposlanica Kraljevine Norveške Nje. eksc. gospa Trine Skymoen**, ki je bila ta dan slavnostna gostja mednarodne konference z naslovom »Mali koraki za naravo - s pogledom naprej za skupnost«, ki je potekala v okviru projekta ZAGON.

1. decembra 2023 se je v spominsko knjigo vpisal **poslanec Državnega zbora mag. Matej Tonin**.

Praznovala so tudi naša društva, zavodi, podjetja in druge organizacije.

Grosupeljski skavti so praznovali 30-letnico delovanja, Društvo upokojencev Šmarje - Sap 70-letnico delovanja, Športno-kulturno društvo TIAL 20-letnico delovanja, Prostovoljno gasilsko društvo Račna 110-letnico delovanja, Prostovoljno gasilsko društvo Št. Jurij 120-letnico delovanja, podjetje Winterhalter Gastronom 30-letnico delovanja, Župnijska Karitas Grosuplje 30-letnico delovanja, VVZ Kekec Grosuplje 70-letnico delovanja, Prostovoljno gasilsko društvo Mala llova Gora 70-letnico delovanja, Prostovoljno gasilsko društvo Škocjan 100-letnico delovanja in Društvo tabornikov rod Louis Adamič 50-letnico delovanja.

Praznovali smo **50. obletnico posvetitve nove župnijske cerkve sv. Mihaela Grosuplje**. Župnija je izdala tudi zbornik Pod Mihaelovim varstvom.

Basbaritonist **Marcos Fink** je prejel srebrni znak Republike Slovenije za izjemne dosežke na področju glasbenega poustvarjanja in neomajno predanost slovenski pesmi.

Državno priznanje za 23 let dela na področju izobraževanja, podpori in pomoči razvoju različnih organizacij je minister za izobraževanje, znanost in šport dr. Igor Papič podelil **Alenki Oblak**, med Grosupeljčani poznani kot vodji skavtov.

Državno priznanje najzaslužnejšim prostovoljcem podeljuje Državni svet Republike Slovenije. V decembru 2022 je priznanje iz rok predsednika DS RS Alojza Kovšce prejel **Božo Knez**, dolgoletni vidni aktivni član PGD Grosuplje.

Ob dnevu Civilne zaščite so 9. marca 2023 v Domžalah podelili priznanja in nagrade Civilne zaščite. Iz naše občine sta priznanji prejela **Rdeči križ Grosuplje** s predsednico Anico Smrekar in **PGD Škocjan** s predsednikom Martinom Tomažinom.

Prav je, da se spomnimo ljudi, ki so odšli, a so zapustili pomembno sled v življenju Grosupljega.

Poslovila se je legendarna učiteljica in amaterska igralka **Nada Neža Rovšek** (1935–2022) iz Šmarja – Sapa. Ostala bo zapisana v spominu svojih učencev z OŠ Šmarje – Sap, kot igralka v igralski skupini in po upokojitvi aktivna članica upokojenskega društva.

V Švici je umrla slikarka in kiparka **Lučka Koščak** (1957–2022), pobudnica za večletni projekt Grosuplje – mesto kipov. Kipi, ki so nastali v okviru tega projekta, stojijo pred pomembnejšimi stavbami v Grosupljem.

V 84 letu starosti je umrl znani slovenski trobentač in dolgoletni ravnatelj Glasbene šole Grosuplje **Franc Korbar** (1938–2022).

Poslovil se je **Andrej Ambrožič** (1941–2022), učitelj, politični delavec, športni in rokometni strokovnjak.

Umrli je **Andrej Adamič** (1950–2022) iz Malih Lipljen pri Škocjanu. Že od otroških let je bil gasilec in navdušen kulturni delavec in igralec v mnogih predstavah Kulturnega društva Škocjan.

Poslovila se je učiteljica **Marija Škrjanc** (1936–2022). Dolga leta je učila na OŠ Škocjan, kjer je vodila otroški in odrasli pevski zbor, igrala v gledališki skupini, dokler se ni preselila v Grosuplje in tu poučevala na osnovni šoli, kjer je bila tudi pomočnica ravnateljice.

Prerano se je poslovil **Franc Javornik** (1956–2022), nosilec civilne obrambe Občine Grosuplje v času osamosvojitvene vojne.

Zlatomašnik in dolgoletni grosupeljski župnik msgr. **Jože Kastelic** (1945–2022) je odšel v večnost. Zadnja leta je deloval v Ivančni Gorici, kjer je postavil novo cerkev in bil župnik do upokojitve leta 2010.

Zlatko Jagodič (1946–2023) se je poslovil v začetku januarja 2023. Bil je učitelj folklornih plesov in član uredniškega odbora Grosupeljskih odmevov.

Umrli je kolesar in olimpijonec **Franc Škerlj** (1941–2023). Bil je zgled športnika in človeka, vztrajen, pogumen, prijateljski.

Poslovila se je tudi ustanoviteljica in predsednica Društva Univerze za tretje življenjsko obdobje **Andreja Smolič** (1941–2023).

Franc Vidmar – Nane (1963–2023) je bil športnik po duši, tabornik, odličen pedagog, trener, fotograf.

Mnogo prezgodaj je boj s hudo boleznijo izgubila knjižničarka **Tanja Zavašnik** (1971–2023). Bila je zagnana mladinska in otroška knjižničarka, pela je v več pevskih zborih, vodila je prireditve.

Komaj 63 let star je umrl **Aleksander Sašo Hribar** (1960–2023), velikan satire na Radiu Slovenija.

OBČINA IVANČNA GORICA V LETIH 2022–2023

*Dušan Strnad**

Pregled obdobja začenjamo z vzpodbudno informacijo z začetka januarja 2022.

Ministrstvo za finance je na podlagi več kazalnikov, ki se nanašajo na razvitost in ogroženost občine, ter kazalnikov razvojnih možnosti, določilo koeficiente razvitosti občin za leti 2022 in 2023. Koeficient pove, koliko je posamezna občina pod oziroma nad povprečno razvitostjo občin v državi. Občina Ivančna Gorica v tokratni analizi med 212 slovenskimi občinami zaseda visoko 15. mesto s koeficientom 1,19, kar je več kot odličen rezultat in podobna uvrstitev glede na prejšnje leto.

Uvrstitev občine	Občina	Koeficient razvitosti občine	Obseg sofinanciranja investicij iz državnega proračuna, v %
1	Komenda	1,35	50
2	Trzin	1,34	50
3	Novo mesto	1,29	60
4	Domžale	1,26	60
5	Cerklje na Gorenjskem	1,25	60
6	Horjul	1,25	60
7	Mengeš	1,24	60
8	Šenčur	1,23	60
9	Žiri	1,23	60
10	Grosuplje	1,22	60
11	Ljubljana	1,21	60
12	Lukovica	1,21	60
13	Trebnje	1,21	60
14	Škofja Loka	1,20	60
15	Ivančna Gorica	1,19	70
16	Mežica	1,19	70

Na lokalnih volitvah, 23. 11. 2022, je bil za župana s 60,74 % izvoljen aktualni župan Dušan Strnad.

Volitve predstavnika lokalnih skupnosti v Državnem svetu, 24. 11. 2022

V Grosupljem so elektorji volili predstavnika lokalnih skupnosti v Državnem svetu, zastopnika interesov občin za mandatno obdobje 2022-2027. V 22. volilni enoti je bil kot edini kandidat za državnega svetnika ponovno izvoljen župan Občine Ivančna Gorica Dušan Strnad.

* Dušan Strnad, župan Občine Ivančna Gorica

Konstitutivna seja Občinskega sveta Občine Ivančna Gorica, 14. 12. 2022

Na prvi seji v novem mandatnem obdobju (2022–2026) so soglasno potrdili mandate vsem 21 novoizvoljenim članom občinskega sveta in potrdili nov štiriletni mandat županu Dušanu Strnadu. Sestava občinskega sveta za mandatno obdobje 2022–2026: Vojko Adamič, Jože Anžlovar, Irena Brodnjak, Magdalena Butkovič, Martina Hrovat, Milan Jevnikar, Marija Koščak, Jože Kozinc, Nataša Lukman, Samo Markovič, Samo Matkovič, Tone Mestnik, Janez Mežan, Jurij Omahen, Sašo Pajk, Silvo Praznik, Andreja Robek Perpar, Tomaž Smole, dr. Nina Strah, Mateja Žaren, Helena Žnidaršič.

Prvi delovni sestanek s predsedniki svetov krajevnih skupnosti za obdobje 2022–2026, 25. 2. 2023

Na sestanku so bili prisotni župan Dušan Strnad, podžupan Tomaž Smole, direktorica občinske uprave dr. Andrejka Miše Glavič in vodje oddelkov. Novi predsedniki svetov v posameznih KS: Robert Hočevar (KS Ambrus), Mitja Selan (KS Dob), Refik Hodžić (KS Ivančna Gorica), Klemen Oblak (KS Krka), Gregor Leinfellner (KS Muljava), Klemen Zupančič (KS Sobrače), Jurij Omahen (KS Višnja Gora), Petra Perko (KS Zagradec), Aleš Janežič (KS Metnaji), Klemen Ceglar (KS Stična), Silvo Praznik (KS Šentvid pri Stični) in Ignacij Kastelic (KS Temenica).

Nova sestava štaba Civilne zaščite Občine Ivančna Gorica, 29. 3. 2023

Župan Dušan Strnad je s sklepom imenoval novo sestavo. Za poveljnika je bil imenovan Jože Kozinc, za namestnika Jure Strmole. V ekipo štaba so bili imenovani še: Aleš Janežič, Anton Posavec, Gorazd Skubic, Janja Omejec Strnad, Marko Virant, Rok Oven, Silvo Praznik, Slavko Zaletelj in Tatjana Markelj.

Imenovanje sveta župana za starosti prijazno občino, 5. 4. 2023

Svet sestavljajo predstavniki upokojskih društev iz naše občine, predstavnik občinskega sveta, projekta Prostofer, Univerze za tretje življenjsko obdobje, DPŽ Ivanjščice in predstavnici OŠ Stična in Vrtca Ivančna Gorica: Milena Vrenčur (vodja), Tomaž Smole (občinski svet), Milan Ivan Goršič (projekt Prostofer), Anica Zupančič (DU Višnja Gora), Majda Verbič (DU Šentvid pri Stični), Emilija Zaletelj (DU Ivančna Gorica), Nada Hauptman (DU Stična), Jože Gregorič (UTŽO Ivančna Gorica), Suzana Kocmur (Vrtec Ivančna Gorica), Jasmina Selko (OŠ Stična), Andreja Zorec (DPŽ Ivanjščica).

INVESTICIJE, INFRASTRUKTURA, GOSPODARSTVO

Zaključek prenove lokalne ceste »Goli Vrh – Mandrga«, 13. 5. 2022

Rekonstrukcija odseka ceste v dolžini 600 metrov je stala pol milijona evrov, financirala jo je občina.

Nova kulturna dvorana na Korinju, 21. 5. 2022

Gradnja nove kulturne dvorane, ki je svoj prostor dobila v novo zgrajenem gasilskem domu, je potekala pod okriljem Občine Ivančna Gorica, ki je prostor opremila z elementi, ki jih sodobna kulturna dvorana zahteva. To so akustične obloge sten in stropa, zložljivi montažni oder s stopnicami, konferenčne mize in stoli, pohištvena oprema, ozvočenje, osvetlitev, prezračevanje, akustični zastor na vodilu in

večnamenski računalnik. Odprtja so se udeležili župan Dušan Strnad, podžupanja Martina Hrovat, direktorica občinske uprave dr. Andrejka Miše Glavič in podpredsednica KS Korinj Katarina Nose.

Kolesarska steza od Stične do Muljave in nova prometna ureditev z avtobusnim postajališčem in obračališčem pri Vzgojno-izobraževalnem centru v Ivančni Gorici, 1. 6. 2022

Učenci OŠ Stična in kolesarji z županom Dušanom Strnadom so kolesarsko stezo predali v uporabo s kolesarjenjem: od Samostana Stična, mimo šolskega centra v Ivančni Gorici, do Jurčičeve domačije na Muljavi. Otroci Vrtca Ivančna Gorica, učenci OŠ Stična in Srednje šole Josipa Jurčiča so kolesarjem na novo urejenem avtobusnem postajališču pripravili zabavni program. Prisotne sta na krajši slovesnosti nagovorila ravnatelj OŠ Stična Marjan Potokar in župan Dušan Strnad.

Novo otroško igrišče v Dobu pri Šentvidu, 2. 6. 2022

Občina Ivančna Gorica je v uporabo predala novo javno otroško igrišče, ki obsega kombinirano igralo s plezali in toboganom, trojno gugalnico in urbano opremo. Igralna površina je postavljena na varnostno gumirano podlago, ki omogoča najmlajšim varno in prijetno igro.

Prenova Kulturnega doma Šentvid pri Stični, 15. 6. 2022

Prenova se je izvajala med letoma 2019 in 2021 s kompletno energetsko sanacijo zunanosti in notranjosti dvorane. Silvo Praznik, predsednik KS Šentvid pri Stični, in župan Dušan Strnad sta v uporabo predala prenovljeno kulturno dvorano z odkritjem spominske table na pročelju kulturnega doma. Ob krajevnem prazniku je Praznik predstavil dela na območju krajevnne skupnosti za pretekli dve leti in se zahvalil Občini Ivančna Gorica.

Projekt EUCF (European City Facility), 6. 7. 2022

Razpis EUCF (program Horizon 2020) v obliki nepovratnih sredstev (60.000 evrov) je financiral storitve in dejavnosti v podporo razvoju naložbenih konceptov, kot so študije izvedljivosti, tržne analize, analize deležnikov, pravne, ekonomske in finančne analize, analize tveganj in nadaljnje podporne naloge. V ta namen je bil pripravljen nabor ukrepov s področja obnovljivih virov energije in učinkovite rabe energije. Namero o sodelovanju pri projektu EUCF je podpisal župan Dušan Strnad, skupaj z župani Občine Grosuplje dr. Petrom Verličem, Občine Dobropolje Igorjem Ahačevčičem, Občine Ig Janezom Cimpermanom, Občine Škofljice Ivanom Jordanom, Občine Log-Dragomer Miranom Stanovnikom in podžupanom Občine Kamnik Bogdanom Pogačarjem.

Okrogla miza (Evropski teden mobilnosti) in urbanomat , 20. 9. 2022

Župan Dušan Strnad in dr. Andrej Jerman iz Ljubljanskega potniškega prometa LPP sta na avtobusni postaji v Ivančni Gorici simbolično predala v uporabo prenovljeno čakalnico z urbanomatom, ki ponuja nakup vrednostnih kartic, polnjenje vrednostnih in terminskih kartic za mestni, integrirani in medkrajevni potniški promet.

Istega dne je potekala okrogla miza na temo mobilnosti. Kako spodbuditi prebivalce k uporabi trajnostne mobilnosti (hoje, kolesa ali javnega prevoza) so razpravljali župan Dušan Strnad, predsednik Sveta za preventivo in vzgojo v cestnem prometu ivanške občine Marjan Balant, policijski inšpektor PU Ljubljana Refik Hodžič, vodja prometne komercialne službe na Ljubljanskem potniškem prometu LPP dr. Andrej Jerman, ravnatelj srednje šole Milan Jevnikar, predsednica Komisije za mladinska vprašanja Občine Ivančna Gorica Klavdija Kastelic in dijakinja Julija Ambrožič.

Prenovljeno športno igrišče in posodobljena infrastruktura v Stični, 9. 10. 2022

Investicija Občine Ivančna Gorica je zajemala ureditev odvodnjavanja, preplastitev igrišča, ureditev tribun in posodobitev športne opreme. Na novo sta ob igrišču postavljena ulični fitnes in kolesarnica. Igrišče je obnovilo lokalno podjetje Eltim. Prenovljeno večnamensko športno igrišče pri Kulturnem domu sta odprla predsednik KS Stična Klemen Ceglar in župan Dušan Strnad, namenu pa je bila predana tudi posodobljena infrastruktura med samostanom in podružnično šolo v Stični.

Odprtje vrtca Videk v Šentvidu pri Stični, 11. 11. 2022

Predsednik Vlade RS Janez Janša si je v Šentvidu pri Stični 1. 4. 4022 ogledal gradnjo novega 8-oddelčnega vrtca. Naložba, vredna 4,2 milijona, je zajemala izgradnjo objekta, parkirišč, otroškega igrišča ter zunanjo in prometno ureditev. V okviru obiska sta Janez Janša in minister za zdravje Janez Poklukar skupaj z direktorico bolnišnice Tanjo Smrekar odkrila tudi temeljni kamen za novogradnjo bolnišničnega objekta v Šentvidu pri Stični. Vrtec Videk v Šentvidu pri Stični je bil odprt 11. 11. 2022. Vrtec Ivančna Gorica zdaj sestavlja 44 oddelkov s cca 800 otroki, njihove enote so na 10 lokacijah v 7 krajevnih skupnostih. Vrtec Videk je največja enota ivanškega vrtca - sprejeme do 150 otrok. Na odprtju 8-oddelčnega vrtca Videk je župan Dušan Strnad izpostavil, da so kljub težkim gradbenim časom vrtec zgradili v rekordnih osmih mesecih. Zahvalili so se ravnateljica Branka Kovaček, Lidija Jerše (Zavod RS za šolstvo) in predsednik Sveta KS Šentvid Silvo Praznik, ki je prvim otrokom vrtca Videk izročil prav za to priložnost izdano slikanico avtorice Dragice Šteh: Zakladi Šentvida pri Stični.

Novo vozilo za prevoz šolarjev OŠ Stična, 6. 12. 2022

Za nakup vozila je Občina Ivančna Gorica kandidirala na Javnem pozivu nepovratnih finančnih spodbud občinam za nakup novih vozil za prevoz potnikov in šolarjev, in z Eko sklada prejela 31.992 evrov sredstev. Preostali delež v višini 16.795 evrov je dodala Občina Ivančna Gorica. Skupna vrednost vozila je znašala 48.787 evrov. Vozilo je električno, kombinirano, znamke Citroën ë-SpaceTourer Business XL.

Energetska prenova javnih stavb in objektov, 27. 2. 2023

Občina Ivančna Gorica je po prijavi na Javnem razpisu za sofinanciranje energetske prenove javnih stavb prejela sklep Ministrstva za infrastrukturo o dodelitvi do 1.670.324,65 evrov nepovratnih sredstev. Skupna vrednost prenove je znašala 3.408.825,82 evrov. Projekt je vključeval prenovu ogrevalnih sistemov in prehod na toplotne črpalke, prenovu kotlovnice, razsvetljav, instalacij, sistemov prezračevanja, vgradnjo termostatskih ventilov in izolacijo podstrešij. V projekt energetske prenove so bili uvrščeni naslednji javni objekti: PŠ Višnja Gora, PŠ Krka in Vrtec Krka, OŠ Ferda Vesela, PŠ Temenica, Vrtec Ivančna Gorica, enota Čebelica Šentvid pri Stični, Knjižnica Ivančna Gorica, ZD Ivančna Gorica. Objekti, ki so bili v zadnjih letih že deležni energetske prenove, pa bodo opremljeni z energetskim upravljanjem objekta in namestitvijo varčnih led svetil: OŠ Stična, PŠ Muljava, PŠ Stična in Vrtec Miška, PŠ Ambrus, OŠ Zagradec, Vrtec Ivančna Gorica, enota Marjetica, Vrtec Ivančna Gorica, enota Polžek Višnja Gora in Vrtec Ivančna Gorica, enota Sonček Zagradec.

Sanacija pomembnega odseka državne ceste med Zagradcem in Ambrusom, 22. 3. 2023

Sanacija je potekala na 4 km dolgem odseku. Pri prenovi je Občina Ivančna Gorica sodelovala z ureditvijo dveh avtobusnih postajališč in priključkov javnih poti za naselji Kal pri Ambrusu in Kamni Vrh. Projekt je izvedla Direkcija RS za infrastrukturo, začel se je na pobudo Občine Ivančna Gorica.

Prenova starega dela zdravstvenega doma v Ivančni Gorici, 2. 6. 2023

Na površini 600 m² so bile prenovljene 4 dodatne ordinacije družinske medicine, 6 zobozdravstvenih ambulant, 4 referenčne ambulate ter prostora za rentgensko slikanje zob in zobno tehniko. Prenova v izvedbi podjetja Lesnina MG oprema je stala 1,9 milijona evrov, od tega je bilo 638.000 evrov pridobljenih od Ministrstva za zdravje v prejšnji Vladi RS. Prostore sta predala v uporabo župan Dušan Strnad in direktor ZD Ivančna Gorica dr. Janez Zupančič.

Kanalizacija in obnova vodovoda v Spodnji Dragi, 7. 9. 2023

Projekt Občine Ivančna Gorica je izvedlo Javno komunalno podjetje Grosuplje. Izgradnja je obsegala cca 1800 metrov kanalizacijskih vodov s pripadajočimi jaški in ostalimi elementi. V sklopu izgradnje je bil izveden tlačni vod s pripadajočim črpalščem za premostitev višinskih razlik in prečkanja železniške proge. Novozgrajeni kanalizacijski vod se bo priključil na obstoječi kanalizacijski sistem Višnja Gora - Ivančna Gorica.

Obisk Gospodarske cone Škrjanče, 24. 10. 2023

Z namenom pridobiti širši vpogled v razvoj gospodarstva v ivanški občini so si občinske svetnice in svetniki ogledali Gospodarsko cono Škrjanče, ki se razteza na površini 17 hektarjev, v katero je bilo vloženih preko 15 milijonov evrov. V njej deluje 21 podjetij s 150 zaposlenimi. Podjetja in samostojni podjetniki z lastništvom zemljišč v coni Škrjanče: Topp, Gorec, Transport Rok Miklič, s. p., Caroliner

Zajec Avtoservis, Anton Perko, s. p., Avtoprevoznništvo Avguštin Finec, s. p., Robles proizvodnja pohištva, Fines, Franci Meglen, s. p., Janez Kocjančič, s. p., K&K Agro-Trade, Arko, LDC, Lespatex, Logo energija, Termogradnje inženiring, Najcom, Nataša Dežman, s. p., KK mizarstvo, Senčila Tomaž Oven, s. p., Vitox Hočevnar, in Žugič.

Zagradec, nova enota knjižnice Ivančna Gorica, 27. 10. 2023

Novi prostori so umeščeni v obstoječo šolsko knjižnico Osnovne šole Zagradec kot sad sodelovanja med lokalno skupnostjo, knjižnico in šolo. Zastopali so jih direktorica knjižnice Urška Emeršič, ravnateljica šole Barbara Maver in podžupan Tomaž Smole. Knjižnica je odprta ob torkih in četrtek, med 15. in 17. uro. Zbirka v Zagradcu premore 4.200 enot knjižničnega gradiva, od tega 2.400 enot za odrasle in 1.800 za mladino in otroke.

Namestitev mreže javnih električnih polnilnic, 7. 11. 2023

Namestitev je bila izvedena v okviru projekta celovite energetske sanacije javnih objektov v lasti Občine Ivančna Gorica. Postavljenih je bilo 8 javnih električnih polnilnic oziroma 14 polnilnih mest pri javnih objektih: PŠ Višnja Gora - 2 polnilni mesti, PŠ in vrtec Krka - 1 polnilno mesto, OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični - 2 polnilni mesti, PŠ Temenica - 1 polnilno mesto, Knjižnica Ivančna Gorica - 2 polnilni mesti, Zdravstveni dom Ivančna Gorica - 4 polnilna mesta, OŠ Stična - 2 polnilni mesti. Storitve polnjenja je plačljiva, razen za službena vozila javnih zavodov, h katerim so polnilnice umeščene.

Otvoritev športnega parka Ivančna Gorica, 18. 11. 2023

Športni park pri Vzgojno-izobraževalnem centru Ivančna Gorica deluje kot regijski športni center in omogoča organizacijo regijskih tekmovanj, vključno z atletiko. Razprostira se na 19.000 m², skoraj polovica (9.000 m²) je pokrita s tartan podlago, na kateri je umeščen 300-metrski atletski krog, 6-stezno tekališče za šprinte, dve igrišči za rokomet ter dve igrišči za košarko. Poleg sta dve igrišči za igranje odbojke na mivki in dve teniški igrišči. Park vsebuje površine za atletske discipline, skakališči za skok v daljino in višino ter metališče za suvanje kroglice in met vorteksa, premore še servisne prostore, sanitarije, pisarne in pokrito tribuno z nad 300 sedišči. Kompleks je zgradil Hipox, s podizvajalcem Eltim. Celoten objekt je stal 2,5 milijona evrov. Odprl ga je župan Dušan Strnad, poleg županov okoliških občin sta se odprtja udeležila tudi poslanec DZ Janez Janša in Marjan Potokar, ravnatelj OŠ Stična, ki se je občini zahvalil za izvedbo projekta. Odprtje je spremljal kulturni program in revijalne tekme.

Oprtje prenovljene Podružnične šole Temenica, 2. 12. 2023

Šola je poleg energetske sanacije dobila dodatne prostore. Pouk v dveh učilnicah sedaj poteka v prenovljenih mansardnih prostorih, dodani so še prostor za izvajanje strokovne pomoči učencem, zbornica in sanitarije. V pritličju sta nekdanji učilnici preurejeni v večnamenski prostor za izvajanje športne vzgoje in jedilnico s prenovljeno šolsko kuhinjo. Vodja šole Tjaša Kozlevčar je slavnostno prerezala trak v družbi učencev, župana Dušana Strnada, ravnateljice Angelce Mohorič (OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični), člana Sveta KS Temenice Jožeta Kotarja in Jerneja Laha, direktorja izvajalskega podjetja Plistor.

PRIZNANJA IN NAZIVI

Občina Ivančna Gorica prejela Zlati certifikat ISSO za leto 2022, 15. 3. 2022

Župan Dušan Strnad, podžupan Tomaž Smole in direktorica Zavoda za kulturo in turizem Prijetno domače Ivančna Gorica Maja Lampret so se udeležili zaključne konference Zlati kamen in prejeli Zlati certifikat ISSO za leto 2022 za razvojno odličnost in doseganje standarda občine dobrega življenja. Kot primer dobre prakse je župan Dušan Strnad predstavil projekt Hiša kranjske čebele.

Odlikovanje Antona Janše I. stopnje, 9. 4. 2022

Odlikovanje, podeljeno na predlog predsednika ČZS Boštjana Noča, je v imenu občanov Ivančne Gorice na Čebelarški zvezi Slovenije sprejel župan Dušan Strnad. V obrazložitvi podelitve je med drugim zapisano: »Središče inovativnih tehnologij APILAB – Hiša kranjske čebele postaja podjetniški epicenter za lokalno skupnost, Slovenijo in regijo. Je most med kulturno dediščino kranjske sivke in inovativnim gospodarstvom.«

Občina Ivančna Gorica prejela naziv Prostovoljstvu prijazna občina 2022, 24. 5. 2022

Slovenska filantropija je ob podelitvi med drugim zapisala, da občina Ivančna Gorica pridobi naziv Prostovoljstvu prijazna občina 2022 za zagotavljanje finančnih sredstev za delovanje prostovoljskih organizacij in medgeneracijskega sožitja. Priznanje je na podelitvi v Kamniku prevzel župan Dušan Strnad.

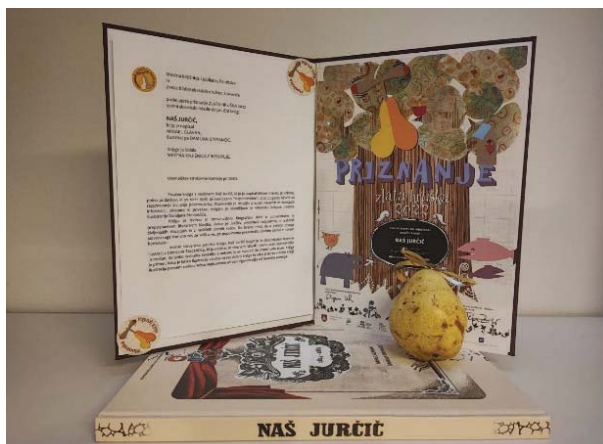
Certifikat Mladim prijazna občina, 11. 11. 2022

Občina Ivančna Gorica je certifikat pridobila s sklepom Inštituta za mladinsko politiko za obdobje od 2022 do 2026. Župan Dušan Strnad se je zahvalil Klavdiji Kastelic, predsednici Komisije za mladinska vprašanja Občine Ivančna Gorica, podžupanji Martini Hrovat, podžupanu Tomažu Smoletu ter strokovni sodelavki iz občinske uprave Rozaliji Smrekar.

Zlata hruška za knjigo Naš Jurčič, 23. 11. 2022

Priznanje zlata hruška v kategoriji izvirnih slovenskih mladinskih poučnih knjig je prejela knjiga preminulega častnega občana Občine Ivančna Gorica in avtorja dr. Mihaela Glavana Naš Jurčič: 1844–1881, ki jo je ilustriral Damijan Stepančič. Knjigo je ob vseslovenskem Jurčičevem letu 2021 izdala Mestna knjižnica Grosuplje v domoznanski zbirki občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje.

Priznanje Planinske zveze Slovenije, 3. 12. 2022

PZS vsako leto z najvišjimi priznanji izrazi spoštovanje posameznikom za dolgoletno predano prostovoljsko delo na različnih področjih planinske dejavnosti. Na podelitvi v Slovenski Bistrici je podelila svečano listino PZS tudi Alešu Erjavcu, predsedniku Planinskega društva Polž Višnja Gora. V obrazložitvi piše, da Aleš Erjavec najvišje priznanje PZS prejme za obsežno delo v društvu, ki ga vodi zadnjih dvajset let, hkrati pa je planinski vodnik z veliko posluha za delo z mladimi.

Naziv Naj zdravnik po desetih letih spet v Zdravstvenem domu Ivančna Gorica, 20. 6. 2023

V akciji Moj zdravnik revije Viva je letošnji naziv Naj družinska zdravnica 2023 pripadel Vlatki Rokvič, dr. med., spec. družinske medicine. Ob prejemu naziva je župan Dušan Strnad prejemnici podelil spominski kovanec Prijetno domače.

Naziv Branju prijazna občina, 1. 12. 2023

Združenje splošnih knjižnic, Skupnost občin Slovenije in Ministrstvo za kulturo so Občini Ivančna Gorica podelili naziv Branju prijazna občina oz. ga podaljšali za tri leta. Naziv je namenjen spodbujanju aktivnosti lokalne skupnosti za izboljšanje bralne pismenosti in kulture. Priznanje je v imenu občine prevzela direktorica občinske uprave dr. Andrejka Miše Glavič. Na podelitvi so se ji pridružile še direktorica Mestne knjižnice Grosuplje Urška Emeršič, vodja knjižnične izpostave Ivančna Gorica Petra Volkar in strokovna sodelavka z občinske uprave Klavdija Kastelic.

KULTURA, DRUŠTVA, DRUŽABNI DOGODKI

Ambasadorka Občine Ivančna Gorica Dragica Šteh je napisala zmagovito pesem, 12. 1. 2022

ZRC SAZU je že šesto leto zapored pripravil izbor besede leta. Letošnja je PCT. Besede leta so besede, ki ujamejo duh časa, v katerem živimo, je ob razglasitvi dejala predsednica komisije dr. Simona Klemenčič. Poleg besede leta pa je potekal še izbor za pesem leta. Za zmagovalno je bila razglašena pesem ambasadorka Občine Ivančna Gorica, pesnice in pisateljice Dragice Šteh z naslovom Čas.

Projekt Dan sajenja medovitih rastlin, 23. 2. 2022

Podžupan Tomaž Smole, predsednik Čebelarske zveze Slovenije Boštjan Noč in direktor Pošte Slovenije Tomaž Kokot so pri Hiši kranjske čebele v Višnji Gori zasadili medovito rastlino, lipo, simbol slovenstva. Na dogodku sta ČZ Slovenije in Pošta Slovenije sklenili partnerstvo pri podpori projekta, s ciljem, da se v akciji zasadi 100.000 medovitih rastlin. Projekt je podprla tudi Občina Ivančna Gorica.

Predstavitev biografije Josipa Jurčiča na Muljavi, 3. 3. 2022

V Jurčičevem letu je nastalo preko 80 nacionalno pomembnih stvaritev, od novih knjižnih del, ponatisov, filmskih zapisov, kamišibajev, razstav, do obnovljenega filma Deseti brat. Zaključilo se je s predstavitvijo biografije Josipa Jurčiča izpod peresa dr. Urške Perenič. Predsednik Vlade RS Janez Janša je ocenil, da je Jurčič tako dobil mesto, ki mu v literarni in siceršnji slovenski zgodovini pripada. Literarnega večera so se med drugimi udeležili še državna sekretarka na Ministrstvu za kulturo dr. Ignacija Fridl Jarc, podžupana Tomaž Smole in Martina Hrovat, in osrednja gostja večera, pisateljica dr. Urška Perenič. Župan Dušan Strnad se je zahvalil kulturnikom, Vladi RS, Ministrstvu za kulturo in JSKD.

Letni občni zbor Društva podeželskih žena Ivanjščice, 28. 3. 2022

Na zboru v Gostišču Krka so članice pod vodstvom predsednice Renate Čebular obeležile 25. obletnico delovanja, ki bi jo v normalnih okoliščinah praznovala leto prej. DPŽ Ivanjščice danes šteje 80 članic, temelji na prostovoljnem delu, druženju ter izobraževanju.

Občni zbor Združenja šoferjev in avtomekanikov Ivančna Gorica, 3. 4. 2022

Predsednik združenja Franc Bivic je predstavil obširno poročilo o delu združenja v preteklem letu. Župan Dušan Strnad je poudaril dobro sodelovanje z združenjem, kar je prepoznal tudi občinski svet, ki je leta 2020 združenju podelil nagrado zlati grb Občine Ivančna Gorica. Navzoče je pozdravil tudi predsednik Zveze ZŠAM Slovenije Aleš Kocijančič in jim čestital za uspešno delo.

Druga Gradiška salamijada, 23. 4. 2022

Izvedlo jo je Turistično društvo Lavričeva koča Gradišče nad Šentvidom. Strokovno komisijo so sestavljali predsednik komisije dr. Mojmir Wondra, enolog z Biotehniške fakultete, podžupan Tomaž Smole, Boštjan Jaklič, zmagovalec salamijade 2019, Boris Klemenčič iz TD Lavričeva koča Gradišče in Zdravko Verčič, mesarski mojster v pokoju. Na podlagi podeljenih ocen so podelili 4 zlata, 5 srebrnih in 5 bronastih priznanj. 1. mesto - Nejc Rus (Pristavlja vas), 2. mesto - Igor Lozar (Griblje), 3. mesto - Peter Krašovec (Žvirče).

Svečana akademija ob 70-letnici Društva upokoencev Ivančna Gorica, Šentvid pri Stični, 18. 5. 2022

Matjaž Marinček, predsednik društva, ki šteje 625 članov, je izpostavil pomembnost medsebojne pomoči med starejšimi v smislu preprečevanja osamljenosti in socialne izključenosti. Prisotne so nagovorili še podpredsednica ZDU Slovenije Vera Pečnik, predsednik MZU Ljubljana Marjan Sedmak in župan Dušan Strnad, ki je društvu izročil spominski kovanec Prijetno domače.

51. tabor slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, 19. 6. 2022

Največja zborovska prireditev v Sloveniji se je začela s sobotnim koncertom zamejskih in slovenskih zborov iz zamejstva in drugih držav ter nadaljevala z nedeljskim skupnim nastopom in televizijskim prenosom. Tabor je bil posvečen letos umrlemu Stanetu Pečku, dolgoletnemu scenaristu in programskemu vodji. Od 80 ženskih, moških in mešanih zborov, ki so nastopili, jih je sedem prišlo iz Hrvaške, Madžarske, BiH in Srbije. Pevci in poslušalci so skozi program lahko prisluhnili tudi mislim dolgoletnega taborskega scenarista Staneta Pečka, ki so bile vpletene v vezno besedilo, scenarij tokratne izvedbe pa je prvič pripravljala Dragica Šteh.

Jubilejni, 25. Anin sejem, 29. 7. 2022

Sejem v režiji Turističnega društva Višnja Gora se je začel v Mestni hiši z razstavo slik dr. Huberta Zeilerja. Nadaljeval se je pred Hišo kranjske čebele s slovesnim odkritjem obeležja cesarju Frideriku III. Habsburškemu, ki je Višnji Gori leta 1478 podelil mestne pravice. Čast odkritja je pripadla dr. Benu Pehaniju, Francu Godeši in Pavletu Grozniku. Obiskovalci na Mestnem trgu so si poleg stojnic z rokodelskimi izdelki in domačimi pridelki lahko ogledali še prikaz predelave lanu, lončarstva, klekljanja, izdelavo preje, zobotrebcev in košar. Prisostvovali so sprevedu konjskih vpreg Društva prijateljev konj, in mimohodu vozil Oldtimer kluba Škofljica in Citroen kluba Slovenija. Podžupan Tomaž Smole je predsednici TD Višnja Gora Marijeti Lovrič Simoniti v vzpodbudo za naprej izročil spominski kovanec Prijetno domače.

41. Stična mladih, 17. 9. 2022

Srečanje katoliške mladine s celodnevним programom in večernim koncertom se je začelo z uvodnim programom in sveto mašo, ki jo je daroval koprski škof Jurij Bizjak. Udeležili so se ga tudi župan Dušan Strnad, podžupanja Martina Hrovat, podžupan Tomaž Smole in direktorica Zavoda Prijetno domače

Maja Lampret. Geslo 41. festivala Stične mladih je bilo *Izberi vihar*. Stiški opat Maksimilijan File je mladim povedal, da molitveno srce v starodavni opatiji bije za naš narod že 886 let, in 41 let v ritmu mladih. Mlade je kot predsednik republike še zadnjič nagovoril Borut Pahor.

Podjetniški zajtrk APILAB, 27. 10. 2022

Župan Dušan Strnad se je v Hiši kranjske čebele v Višnji Gori srečal s podjetnicami in podjetniki na Podjetniškem zajtrku APILAB, ki naj bi spodbudil boljše sodelovanje podjetij in lokalne skupnosti. Namen tovrstnega srečanja je bil predstaviti novosti in iskanje poti za ustvarjanje boljših pogojev za delo, rast in razvoj podjetniške skupnosti v občini Ivančna Gorica.

Muljava, podelitev zahval gasilcem, 2. 11. 2022

Ob sklepu meseca požarne varnosti je Gasilska zveza Ivančna Gorica v sodelovanju z Občino Ivančna Gorica in občinskim štabom Civilne zaščite podelila zahvale gasilcem, ki so sodelovali pri gašenju požara na Krasu leta 2022. Na posredovanje je bilo poslanih 135 gasilcev iz 15 gasilskih društev iz naše občine. Opravljenih je bilo preko 2100 prostovoljnih ur in prevoženih preko 2000 km. Zahvale so izrekli župan Dušan Strnad, poveljnik GZ Slavko Zaletelj in poveljnik občinskega štaba Civilne zaščite Jože Kozinc.

Prižig novoletnih luči in obisk svetega Miklavža, 5. 12. 2022

Luči praznično okrašene Ivančne Gorice je v družbi pevke Nine Pušlar prižgal župan Dušan Strnad. Zabavni program sta pripravila Občina Ivančna Gorica in Zavod za kulturo in turizem Prijetno domače. Dogajanje na Sokolski se je začelo z gledališko predstavo *Novoletna smrečica*, uprizorile so jo vzgojiteljice vrtca Marjetica. Zapel je Otroški pevski zbor OŠ Stična, ki se mu je pridružila Nina Pušlar, ta je prisotne nato dodatno razgrela z znanimi uspešnicami. Otroke je v sprevedu praznično okrašenih traktorjev Društva podeželske mladine Kalček obiskal sveti Miklavž.

Slavnostni koncert Godalnega orkestra Kulturnega društva Stična, 17. 12. 2022

Orkester je s koncertom v organizaciji Petre Miklič, predsednice Godalnega orkestra, obeležil 10. obletnico delovanja. Pod taktirko Polone Udovič je izvedel osem skladb, med njimi kot vrh slavnostnega večera tudi skladbo Čudežna dežela I., II. in III. stavek mladega skladatelja Jeana Markiča. Dosežke orkestra je izpostavila Tanja Tomažič Kastelic, vodja ivanške podružnice Glasbene šole Grosuplje. Na dogodku so bila posameznim članom podeljena društvena priznanja za 5-letno delovanje in priznanja Javnega sklada RS za kulturno dejavnost za 10-letno delovanje. Povezovala sta Barbara Prevolšek Rajjić in Roman Zvonar.

Novoletni sprejem, 22. 12. 2022

Na sprejem v gostilno Pri Japu je župan Dušan Strnad povabil gospodarstvenike, poslovne partnerje, duhovnike, svetnice in svetnike občinskega sveta, sodelavce iz občinske uprave, direktorje javnih zavodov in zvez in predsednike svetov krajevnih skupnosti. Naziv ambasador Občine Ivančna Gorica so prejeli kapelnik Godbe Stična Vladimir Škrlec, predsednik ČZ Slovenije Boštjan Noč in vodja knjižnice Ivančna Gorica Ksenija Medved. Zbrane sta nagovorila tudi podžupan Tomaž Smole in novoizvoljena sekretarka državnega sveta mag. Monika Kirbiš Rojs.

Predstavniki kitajskega veleposlaništva obiskali Hišo kranjske čebele, 9. 2. 2023

Ekscelenca Zhao Binghui iz kitajskega veleposlaništva v Sloveniji s sodelavci je obiskal Višnjo Goro. Visokega gosta sta sprejela župan Dušan Strnad in direktorica Zavoda za kulturo in turizem Prijetno domače Ivančna Gorica Maja Lampret.

Nove orgle v župnijski cerkvi svetega Vida v Šentvidu pri Stični, 12. 2. 2023

Izdelalo jih je **Orglarstvo Močnik**, zasnovno dispozicije so pripravili Luka Posavec, Aleš Razpotnik in prof. dr.h.c. Christoph Bossert. V orglah je 1650 piščali, 1220 kovinskih in 430 lesenih. Na treh manualih in pedalu imajo razporejenih 28 zvonečih registrov. Štirinajst registrov je iz zgodovinskih orgel Franca Goršiča (1836–1898) iz Vipave (1892). Orgle je ob somaševanju župnika Izidorja Grošlja in stiškega opata Maksimilijana Fileja blagoslovil nadškof metropolit Stanislav Zore.

Razstava ilustracij ob izidu trinajstega prevoda Kozlovске sodbe v Višnji Gori, 7. 3. 2023

Turistično društvo Višnja Gora in Hiša kranjske čebele - APILAB sta v sodelovanju z JSKD OI Ivančna Gorica pripravila odprtje razstave ilustracij ob izidu srbskega prevoda Kozlovске sodbe v Višnji Gori. Prevedel jo je Bogdan Rakić, ilustrirala jo je mlada srbska ilustratorka Marija Ranković. Po odprtju razstave so se obiskovalci preselili v kavarno Hiše kranjske čebele, kjer so si ogledali še razstavo vseh 13 prevodov Kozlovске sodbe v Višnji Gori. Zbrane so nagovorili predsednica TD Višnja Gora Marijeta Lovrić Simoniti, direktorica ZKT Prijetno domače Ivančna Gorica Maja Lampret in župan Dušan Strnad.

Skupščina Gasilske zveze Ivančna Gorica, 6. 4. 2023

V Gasilskem centru Stična je potekala 26. redna skupščina, obenem tudi volilna. Za novo petletno obdobje so kot predsednika izvolili Jureta Strmoleta in kot poveljnika Slavka Zaletelja. Župan Dušan Strnad je povedal, da je občinski svet za leto 2023 povečal sredstva za GZ z 290.000 evro na 370.000. Priznanja Ignacija Merharja za dolgoletno delo v prostovoljnem gasilstvu so iz rok predsednika Regije Ljubljana II Uroša Gačnika prejeli Jože Kozinc (PGD Krka), Brane Praznik (PGD Radohova vas) in Dušan Strnad (PGD Kriška vas).

Odprtje razstave »Od Pajžbarjeve bajte do muzeja in naprej«, 18. 4. 2023

Razstava v Galeriji Spomeniškovarstvenega centra in Ljubljani prikazuje Jurčičevo domačijo v času in prostoru, predstavi njeno zgodovino in potenciale. Spregovorili so vodja službe za razvoj Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije Damjana Pečnik, vodja ZVKD OE Ljubljana Boris Vičič, avtorica razstave Saša Renčelj Škedelj in direktorica ZKT Prijetno domače Ivančna Gorica Maja Lampret, ki je izpostavila dobro sodelovanje ivanške občine z ZVKD. Razstavo je ob klavirski spremljavi Igorja Adamiča popestrila solistka Gaja Adamič. Predsednica Kulturnega društva Josipa Jurčiča Muljava Lidija Zajc in Boris Smrekar pa sta v muljavskem narečju interpretirala odlomek iz Desetega brata.

Glasbeni projekt Rockester, 21. 4. 2023

Člani Godalnega orkestra Kulturnega društva Stična so v Kulturnem domu Stična pod mentorstvom Polone Udovič občinstvu zaigrali rock hite, od AC/DC, Led Zeppelina, Tine Turner, Metallice in Joea Cockerja, do Plavega orkestra in Novih fosilov. Na odru se jim je pridružila skupina Soul Killers in Neisha s pevci iz Male šole rokenrola. Podžupan Tomaž Smole je Poloni Udovič, umetniški vodji Godalnega orkestra, ob 10-letnici delovanja izročil županov spominski kovanec Prijetno domače.

Odprtje vrtca Mikado v pobrateni občini Hirschaid v Nemčiji, 30. 4. 2023

Odprtja sodobnega 8-oddelčnega vrtca se je udeležila tudi delegacija iz občine Ivančna Gorica. Župan Dušan Strnad in ravnateljica Vrtca Ivančna Gorica Branka Kovaček sta vodstvu vrtca Mikado izročila spominsko darilo.

Projekt »Že berem sam«, 11. 5. 2023

Namen projekta knjižnice Ivančna Gorica, ki letos poteka že sedmo leto, je širjenje bralne kulture v ivanški občini. Župan Dušan Strnad podpira projekt kot ambasador branja, Občina Ivančna Gorica, ki je »Branju prijazna občina«, pa omogoča nakup zelenih majic kot spodbudo za nove bralce. Sprejem med »zelenih« bralcev je potekal na OŠ Stična, skupaj z drugošolci z matične šole, s PŠ Stična in PŠ Muljava. Knjižničarki Anita in Petra iz knjižnice Ivančna Gorica sta obiskali vseh 210 drugošolcev in jim čestitali ter podelili zelene majice.

Slovesni dan prostovoljstva, 23. 5. 2023

Slovenska filantropija je v Žalcu razglasila letošnje prejemnike nazivov, med katerimi je naziv Prostovoljstvu prijazna občina za leto 2023 prejela Občina Ivančna Gorica. Priznanje je prevzel župan Dušan Strnad, ki se je zahvalil prostovoljkam in prostovoljcem ivanške občine.

Občinski praznik Občine Ivančna Gorica, 26. 5. 2023

Letošnja slovesnost je potekala v športni dvorani OŠ Zagradec. Poleg podelitve priznanj letošnjim nagrajencem, ki s svojim delom in prispevkom pomembno vplivajo na razvoj občine, je bil praznik posvečen tudi 170-letnici šolstva v Zagradcu.

Zlata maša patra Avgušтина Novaka v stiški baziliki, 11. 6. 2023

Pater Avguštin Novak je bil rojen v Kriški vasi. Leta 1962 se je začel šolati v Gimnaziji Stična, od koder se je odpravil v semenišče. Leta 1961 je postal stiški menih, večne zaobljube je opravil leta 1968, novo mašo je obhajal 1. 7. 1973 v cerkvi Matere Božje v Dednem Dolu. Z leti je postal ekonom stiške opatiije, med menihi je priznan tudi kot aktiven samostanski čebelar. Župan Dušan Strnad je zlatomašniku izročil spominsko fotografijo Kriške vasi. Čestitali so mu tudi njegovi sorodniki, čebelarji ČD Stična, sošolci stiške gimnazije, farani Stične in zakonca Bergmann iz pobratene nemške občine Hirschaid. Njegovo duhovniško pot je orisal višnjegorski župnik Slavko Judež.

52. tabor slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, 18. 6. 2023

Tokratni Tabor je potekal v znamenju hudomušnih ljudskih pesmi, in sicer pod geslom *Pesem in smeh v dobrih ljudeh*, s čimer sta želela dirigent **Igor Švara** in dolgoletni taborski scenarist **Stane Peček** (1937–2022) opozoriti na bogato zakladnico slovenske ljudske glasbe, znane po svoji šegavosti in navihanosti. Pesmi sta izbrala že pred leti, a so program zaradi pandemične prekinitve izvedli šele letos. **Na dvodnevem srečanju se je zvrstilo kar 90 raznolikih zborov.** Na nedeljskem srečanju so pod vodstvom dirigenta Švare zapeli združeni ljubiteljski ženski, moški in mešani pevski zbori iz Slovenije in zamejstva. Nastopili so tudi zbori otroških in mladinskih pevskih skupin, Folklorna skupina Vidovo iz Šentvida pri Stični, Policijski orkester pod vodstvom Nejca Bečana ter člani gledaliških skupin iz občine Ivančna Gorica. Slavnostna govornica sta bila predsednik prireditve **Matej Šteh** in **Damjan Damjanović**, direktor JSKD.

Polčastitev dneva državnosti na Polževem, 25. 6. 2023

Praznovanje se je začelo z mašo za domovino v cerkvi sv. Duha, ob somaševanju krškega župnika Dejana Pavlina in zlatomašnika prelata dr. Janeza Grila jo je daroval dr. Janez Juhant. Zbrane je po

maši nagovoril poslanec Janez Janša, ki je povedal, da je država za narod to, kar je za družino hiša; domovina pa je za narod to, kar ja za družino dom. Obiskovalcem sta se zahvalila župan Dušan Strnad in novi častni občan občine Ivančna Gorica Pavel Groznik. Kulturno dogajanje so obogatili Slovenski oktet, družina Zajc in KD Krka.

12. mednarodno tekmovanje mladih čebelarjev (IMYB), 3. 7. 2023

Tekmovanje sta organizirali Čebelarstva zveza Slovenije in Občina Ivančna Gorica. Udeležilo se ga je preko 150 udeležencev iz 30 držav. Na otvoritvi v športni dvorani OŠ Stična je veleposlanike in ministrice za kmetijstvo Ireno Šinko nagovoril predsednik Državnega sveta Marko Lotrič. Jiři Piza, predsednik Mednarodnega centra mladih čebelarjev, ICYB, je pozdravil tekmovalne ekipe in se zahvalil organizatorjema. Irena Šinko, ministrica za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, je izpostavila pomembnost spodbujanja povezanosti med čebelarstvom in kmetijstvom v Sloveniji, da bi tako ohranili čebele ter druge pomembne opraševalce. Vesna Vodopivec, pomočnica uprave NLB, je povedala, da so počaščeni, da lahko podprejo ČZ Slovenije, ki že 150 let skrbi za varovanje naravne ter kulturne dediščine. Prireditve sta obogatili Pevski zbor OŠ Stična in Moški komorni pevski zbor ČZS. Udeleženci pa so zaplesali ob himni čebelarskega tekmovanja *Love is in bee air*, ki je bil obenem tudi slogan tekmovanja.

Zahvale sodelujočim pri odpravi posledic poplav, 24. 8. 2023

Na pomoč prizadetim v avgustovskih poplavah na Koroškem je priskočilo preko 210 gasilk in gasilcev iz vseh 17 prostovoljnih gasilskih društev iz občine Ivančna Gorica. Na predlog župana Dušana Strnada in poveljnika Civilne zaščite Jožeta Kozinca so se vključili tudi delavci Komunalnih gradenj Grosuplje, Javnega komunalnega podjetja Grosuplje in številni prostovoljci. Župan Dušan Strnad je izrazil hvaležnost vsem, ki so s svojo predanostjo nesebično prispevali svoj čas in moči pri odpravi posledic na prizadetih območjih po Sloveniji.

10. medgeneracijska prireditev Vsi smo ena generacija, 8. 9. 2023

Jubilejno prireditev na ploščadi pred občinsko stavbo sta pripravila Svet župana za starosti prijazno občino in Občina Ivančna Gorica. Zbrane sta nagovorila predsednica sveta za starosti prijazno občino Milena Vrenčur in župan Dušan Strnad. Sodelovali so Pevci in godci ljudskih pesmi Studenček, vrtčevska skupina s Krke, učenci OŠ Stična, PŠ Stična, PŠ Višnja Gora, OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični, OŠ Zagradec, Moški pevski zbor Dob in ženska zasedba Kulturnega društva Harmonija.

Literarni večer z Davidom Zupančičem, 12. 9. 2023

Avtor knjižne uspešnice *Življenje v sivi coni* je publiko v stiškem kulturnem domu navdušil s svojo sproščenostjo in anekdotami. Njegova prva knjiga je nastala v času pandemije covida-19 in je ena najbolj prodajanih in izposojanih, na lanskem knjižnem sejmu je prejela naziv knjiga leta. David Zupančič je specializant infektologije, pisatelj, vplivnež s 37.000 sledilci na Instagramu, ustvarjalec podkasta *Umetnost lenarjenja, mož in oče*. Literarno druženje, ki sta ga povezovali Janja Ambrožič in dijakinja Julija Ambrožič, so odprli in sklenili člani skupine Propertea. Dogodek je potekal v okviru nacionalnega meseca skupnega branja v soorganizaciji Knjižnice Ivančna Gorica in KD Stična, udeležil se ga je tudi podžupan Tomaž Smole.

Prvi štrudelfest, 17. 10. 2023

Na prireditvi so sodelovale vse ivanške krajevne skupnosti in številna društva, katerih člani so skupaj s Turističnim društvom Stična pripravili prizorišče. Svoje dobrrote je dalo na ogled in v pokušino 40 »štrudelj-mojstrov«. Popoldne je zbrane pozdravila Stiška trobla. Dogajanje je vodila Dragica Šteh, besedo je dala tudi gostjama Mariji Merljak in Zali Pungeršič. Prisotne sta pozdravila župan Dušan Strnad in podžupan Tomaž Smole.

Praznovanje 40-letnice Kulturnega društva Vidovo, 9. 12. 2023

Na jubilejni prireditvi z naslovom »Jaz sem si pa nekaj zmislu« je obiskovalce nagovoril predsednik KD Vidovo Franjo Čuček z opisom 40-letnega delovanja društva. Na ustanovnem občnem zboru 11. 3. 1983 je bilo ustanovljeno Pevsko društvo Šentvid pri Stični. Ko so se z leti zboroma pridružile tudi druge sekcije, se je društvo leta 2004 preimenovalo v Kulturno društvo Vidovo Šentvid pri Stični. Danes člani obeh pevskih zborov, štirih folklornih skupin in gledališke skupine uspešno nastopajo tako v domačem kraju kot širom po Sloveniji in v tujini. Osrednji del programa je bil nastop vseh skupin KD Vidovo, ki so vsaka na svoj način sodelovale v pripovedovanju zgodbe. Podžupan Tomaž Smole je društvu čestital in mu podelil spominski kovanec Prijetno domače.

Županov novoletni sprejem, 21. 12.2023

Župan Dušan Strnad je ob zaključku leta v gostilni Pri Japu spregovoril predstavnikom gospodarstva, občinskega sveta, občinske uprave, krajevnih skupnosti, javnih zavodov in zvez društev. Predstavil je stanje gospodarstva, zaposlenosti, končane projekte in nove načrte. Zahvalil se je vsem, ki soustvarjajo prijetno okolje v občini, ki s tem napreduje ter se vzpenja po lestvici najrazvitejših slovenskih občin.

Zimska pravljica, tradicionalni koncert Marka Vozlja in Mojstrov, 23. 12. 2023

Obiskovalci v športni dvorani OŠ Stična so se navdušeno odzivali na zgodbe, ki jih je ambasador občine Ivančna Gorica Marko Vozelj nanizal ob najlepših spominih svojega življenja in glasbene kariere. Na oder so stopili tudi zdravnica Špela Stražišar, skupina Čuki, slavljenčev oče Brane Vozelj, Nina Pušlar in Alfi Nipič s pesmijo Silvestrski poljub. Praznični koncert Marka Vozlja in Mojstrov, ki se ga je udeležil tudi župan Dušan Strnad, se je sklenil z zimzelenim Čebelarjem in voščilom, ki ga je Vozelj namenil svojemu občinstvu in vsem Slovencem.

ŠPORT

Državni prvaki v rokometu, 10. 5. 2022

Rokometaši rokometne ekipe Srednje šole Josipa Jurčiča Ivančna Gorica so na državnem rokometnem tekmovanju na Kodeljevem postali državni prvaki med srednješolskimi ekipami. Letošnji naslov državnih prvakov je za Srednjo šolo Josipa Jurčiča po letih 2006, 2008 in 2010 že četrti. Zmagovito ekipo so sestavljali Nejc Ropič, Simon Vidmar, Nejc Batis, Aleksander Kuzmanovič, Blaž Ceglar, Janoš Butara, Maks Kolarič, Martin Bradač, David Skubic, Nal Roš Omahen, Tilen Glavan, Dominik Pekeč, Valter Zaletel in David Perko. Njihov mentor je bil profesor Franci Pajk.

Košarkarski klub Ivančna Gorica obeležil 15. obletnico, 3. 6. 2023

V športni dvorani OŠ Zagradec je poleg revijalnih tekem potekala tudi krajša slovesnost. Košarkarje sta z obiskom počastila Gašper Vidmar, član zmagovite slovenske košarkarske reprezentance leta 2017, in občasni reprezentant Zoran Dragič. Predsednik Simon Kastelic je kot glavni cilj kluba izpostavil zagotavljanje kvalitetne vadbe za otroke in mladostnike. Začetkov iz leta 2008 se je spomnil tudi župan Dušan Strnad, ki je bil eden od ustanoviteljev kluba.

Vzpon na Mont Blanc, 14. 7. 2023

Člani Gorniškega kluba Limberk (Janez Mežan, Silvo Vrhovec, Samo Butkovič in Magdalena Butkovič) so se povzpeli na Mont Blanc, najvišjo goro v Alpah. Visoka je 4810 metrov. Odprava je z vzponom pričela v italijanskem Courmayeurju. Premagali so 3000 metrov višinske razlike mimo serakov, ledeniških razpok, grebenskega plezanja, kar predstavlja resen alpinistični vzpon.

50-letnica Nogometnega kluba Ivančna Gorica, 6. 9. 2023

Slovesnost je potekala na stadionu v Ivančni Gorici. Župan Dušan Strnad je klubu čestital in se z jubilejnim priznanjem zahvalil zaslužnim članom. Klubu je čestital tudi podpredsednik Nogometne zveze Slovenije mag. Gvido Mravljak. S spominskimi plaketami so počastili posameznike, ki so v klubu od vsega začetka. Izdali so zbornik klubske zgodovine od leta 1973 do 2023. Za konec so odigrali revijalno tekmo med veterani NK Ivančna Gorica in NK Olimpija Ljubljana.

Ivankin tek, 23. 9. 2023

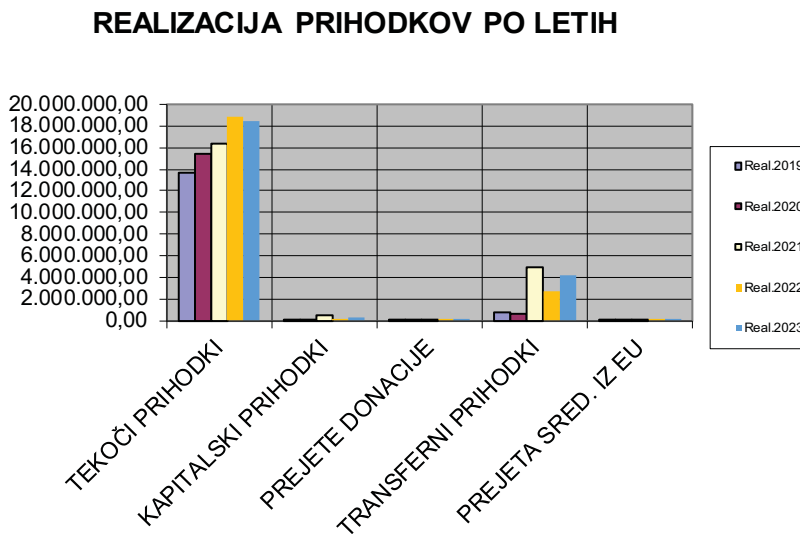
Dan slovenskega športa smo obeležili s tretjo izvedbo Ivankinega teka v organizaciji Občine Ivančna Gorica in Zveze športnih organizacij Ivančna Gorica. Kljub dežju se ga je udeležilo preko 170 tekačic in tekačev, v kategorijah na 12 km, 5 km, 1000 m, 600 m in 300 m. Razglasitev rezultatov je potekala v avli Srednje šole Josipa Jurčiča. Absolutna zmagovalca na 12 km sta postala Uroš Avgustinčič (ŠD Franko) in Barbara Andolšek. Na 5 km sta zmagala Marjan Benc (Vinica - BKR) in domačinka Katja Kegl Vencelj (Tektonik). Podžupan Tomaž Smole je najboljšim podelil pokale, medalje in domače pivo (Stezičar) podjetnika Tonija Venclja. Prireditve je povezovala Barbara Pirh.

Prihodki proračuna

V izkazu prihodkov in odhodkov so na strani prihodkov prikazani davčni prihodki, nedavčni prihodki, kapitalski prihodki, prejete donacije, transferni prihodki in prejeta sredstva iz EU.

	Real.2019	Real.2020	Real.2021	Real.2022	Real.2023
SKUPAJ PRIHODKI	14.431.343,89	16.284.371,08	21.768.988,94	21.737.764,07	22.965.095,49
TEKOČI PRIHODKI	13.617.524,80	15.448.772,53	16.309.443,24	18.849.680,13	18.488.112,47
KAPITALSKI PRIHODKI	50.239,17	81.941,00	441.076,10	77.921,19	250.214,94
PREJETE DONACIJE	2.443,98	78.031,98	155,00	245,00	13.048,00
TRANSFERNI PRIHODKI	734.041,43	663.166,52	4.998.218,11	2.690.899,39	4.208.698,28
PREJETA SRED. IZ EU	27.094,51	12.459,05	20.096,49	119.018,36	5.021,80

Slika 1: Realizacija prihodkov razporejenih v skladu z ekonomsko klasifik

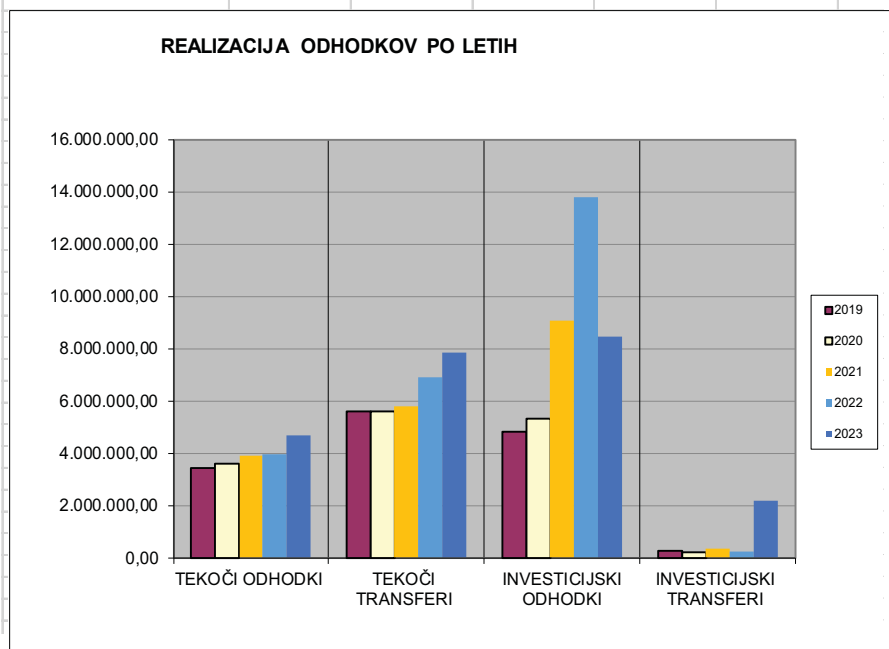

Odhodki proračuna

Realizacija odhodkov po letih in ekonomski klasifikaciji:

	Realizacija	Realizacija	Realizacija	Realizacija	Realizacija
	2019	2020	2021	2022	2023
II. ODHODKI SKUPAJ	14.168.965,34	14.785.654,27	19.107.930,27	24.890.622,47	23.208.280,82
TEKOČI ODHODKI	3.441.581,79	3.624.849,79	3.918.121,10	3.955.352,12	4.680.921,30
TEKOČI TRANSFERI	5.608.990,70	5.622.465,80	5.774.617,96	6.891.462,94	7.869.521,81
INVESTICIJSKI ODHODKI	4.829.945,28	5.324.881,32	9.085.238,88	13.782.953,99	8.474.582,56
INVESTICIJSKI TRANSFERI	288.447,57	213.457,36	329.952,33	260.853,42	2.183.255,15

Slika 2: Realizacija odhodkov, razporejenih v skladu z ekonomsko klasifikacijo:

OBČINA DOBREPOLJE V LETIH 2022 in 2023

v sodelovanju s predstavniki društev pripravila župan Janez Pavlin in podžupan Jernej Stare***

1. Uvod¹

Danosti

Območje, ki ga ozemeljsko pokriva občina Dobrepolje, leži v osrednji Sloveniji, nedaleč od prestolnice države. Med prednostmi, ki ga ponuja bivanje v našem okolju, izpostavljamo:

čisto, urejeno in varno okolje;
bližina prestolnice in drugih urbanih središč, kot so Grosuplje, Ribnica in Kočevje – povezanost z njimi se izboljšuje (npr. železniški promet) in se bo tudi v bodoče;
dobra infrastruktura za bivanje (šola, vrtec, zdravstveni dom, lekarna, dom za ostarele, ...) in
gospodarska dejavnost (obrtna cona);
bogata naravna in kulturna dediščina.

Severni del Dobrepoljske doline (foto Janko Nose)

Dosežki

Ljudje, ki so živeli na območju občine v težkih razmerah kraškega sveta in celinskega podnebja, so morali za preživetje uporabiti vso svojo iznajdljivost, sposobnosti in darove. Ljudje so izkoriščali možnosti, ki jim jih je nudila narava, zato so se ukvarjali s pridobivanjem apna in oglja, predelavo lesa, živinorejo in poljedelstvom. V novejšem času je bila pomembna elektro-tehniška dejavnost pa tudi predelava kovin in lesa. Vendar so naši predniki visoke rezultate dosegali predvsem na področju živinoreje, v ostalih panogah dosežki niso bili toliko pomembni. V novejšem času pa se je oblikovalo tudi nekaj izvozno naravnanih podjetij z visoko tehnologijo.

S svojimi dosežki so se še posebej odlikovali in se proslavili izven domačih krajev – nekateri tudi v svetovnem merilu: Luka Dobrepoljski, Fran Jaklič-Podgoričan, France Kralj, Tone Kralj, Anton Mrkun, Jernej Pečnik, Stane Keržič, Stane Novak, Tone Ljubič, France Drobnič, Rafael Samec in drugi.

Izzivi

Naravna, kulturna in gospodarska dediščina naših prednikov je gotovo trden temelj in izziv ljudem, ki danes živijo na območju občine.

Gospodarstvo bo svoje poslanstvo lahko nadaljevalo v smeri čistih dejavnosti na področju elektro industrije, predelave kovin in lesa, ekološkega kmetovanja in proizvodnje hrane. Velike možnosti in izzive za razvoj turizma daje naša naravna in kulturna dediščina.

* Janez Pavlin, župan Občine Dobrepolje

** Jernej Stare, izr. profesor dr. kemije, podžupan Občine Dobrepolje

¹ Povzeto po prispevku *Občina Dobrepolje v letih 2020 – 2021*, 32. Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje, Mestna knjižnica Grosuplje, 2022, str. 102-125.

Struška dolina (foto Jernej Stare)

Dobrepolje ima trenutno sicer slabše cestne povezave, vendar ima odlično lego, ki odpira povezave do Ljubljane, Grosupljega, Ivančne Gorice, Rašice, Velikih Lašč, Ribnice, Kočevja in dalje do Jadrana. Redna železniška povezava z Ljubljano in Kočevjem pa pomeni odlično, hitro in okoljsko sprejemljivo prometno povezavo s prestolnico in svetom. Na daljši rok bo povezanost Dobrepolja z drugimi deli Slovenije močno izboljšala tako imenovana 3.a razvojna os od Ljubljane do Petrine, ki bo vključevala tudi obvozno cesto okrog vasi Ponikve, ki je trenutno eno izmed ozkih grl v cestni infrastrukturi; napovedane rekonstrukcije regionalne ceste pa bodo odpravile tudi drugo ozko grlo, ki je v Zdenski vasi.

2. Osnovni demografski podatki²

1. julija 2023 je v občini Dobrepolje živel 3.957 ljudi, kar predstavlja najvišje število prebivalcev, zabeleženo v zadnjih 14 letih, in je za 101 več od najnižjega števila, ugotovljenega leta 2019. Če primerjamo število prebivalcev, zabeleženih 1. 7. 2023 in 1. 7. 2008, pa se je število povečalo za 194. Srednjeročni trend števila prebivalcev je tako v rahlem porastu, pri čemer nihanja med posameznimi leti dosegajo cca 2,6 % celotne populacije.

Na kvadratnem kilometru površine občine Dobrepolje je 1. julija 2023 živel 38 ljudi. Naravni prirast je bil v zadnjem desetletju negativen (razvidno iz tabele 3 in grafikon 1), izjema je le leto 2011, ko se je rodilo 54 novorojenčkov s stalnim bivališčem v občini, a hkrati umrlo enako število oseb. V letu 2023 je bil delež starejših od 66 let skoraj 19-odstoten (18,7 %).

Tabela 1: Osnovni podatki o občini Dobrepolje.

1.	Skupna površina (v km ²)	103,15
2.	Število prebivalcev (stanje na dan 1. 7. 2023)	3.957
3.	Gostota poselitve (stanje na dan 1. 7. 2023, prebivalcev/km ²)	38,4
4.	Število delovno aktivnih prebivalcev po občini preb. (2023/12)	1.747
5.	Število registriranih brezposelnih oseb (2023/12)	58

Vira: Statistični urad RS, Zavod RS za zaposlovanje

² Povzeto po dokumentu *Informacija o poslovanju gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov v letu 2023 ter analiza trga dela*, Razvojni center Kočevje- Ribnica, 2024.

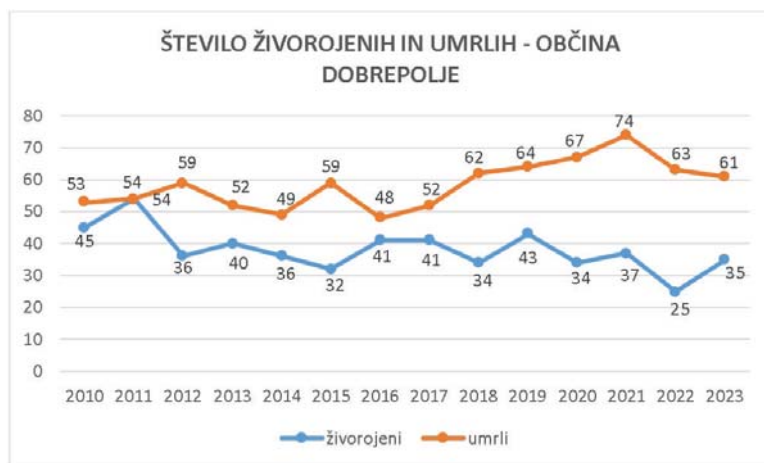
Tabela 2: Prebivalstvo po starostnih skupinah.

STAROST (stanje na dan 1. 7. 2023)	ŠTEVILO PR.	DELEŽ
do vključno 18 let	783	19,8 %
od vključno 19 do vključno 65 let	2.433	61,5 %
66 let in več	741	18,7 %
SKUPAJ	3.957	100,0 %

Tabela 3: Število živorojenih, umrlih in vseh prebivalcev občine po letih ter naravni prirast.

	št. prebivalcev	živorojeni	umrli	NP
2010	3.861	45	53	- 8
2011	3.884	54	54	0
2012	3.933	36	59	- 23
2013	3.938	40	52	-12
2014	3.954	36	49	- 13
2015	3.936	32	59	- 27
2016	3.898	41	48	-7
2017	3.870	41	52	- 11
2018	3.881	34	62	- 28
2019	3.856	43	64	- 21
2020	3.878	34	67	- 33
2021	3.882	37	74	- 37
2022	3.871	25	63	- 38
2023	3.923	35	61	- 26

Vir: Statistični urad RS (št. prebivalcev na 1. 1. v posameznem letu; št. živorojenih in umrlih letno)

Grafikon 1: Število živorojenih in umrlih v obdobju 2009-2023

3. Gospodarstvo in infrastruktura

Obrtna cona Predstruge

Ena najpomembnejših pridobitev zadnjega obdobja je Obrtna cona (OC) Predstruge, katere infrastruktura je bila predana v last Občine Dobrepolje. Potrebno komunalno infrastrukturo je zgradil Konzorcij Predstruge.

Občinski svet Občine Dobrepolje je sprejel sklep, da občina ne vlaga v izgradnjo infrastrukture OC Predstruge, ampak celotno infrastrukturo izvede Konzorcij Predstruge, d. o. o. (v nadaljevanju konzorcij). Občina zagotovi samo nadzor nad izvajanjem del. Po končani izgradnji infrastrukture in pridobitvi uporabnega dovoljenja konzorcij preda vso infrastrukturo v upravljanje Občini Dobrepolje in s tem so za konzorcij poravnane vse obveznosti glede komunalnega prispevka v OC Predstruge.

Konec leta 2023 so bila zemljišča v OC Predstruge zasedena že 75 %, pretežno za izvajanje storitvenih dejavnosti in visoke tehnologije. Občina ima v OC Predstruge zemljišče za komunalno opremljanje, na katerem bomo zgradili malo čistino napravo in zbirni center, ki ga bo upravljalo Javno komunalno podjetje Grosuplje. OC Predstruge je velika pridobitev za občino, saj bo zagotavljala nova delovna mesta in razvoj visokotehnoloških podjetij.

Kot zanimivost povemo, da je OC Predstruge konec leta 2023 postala prizorišče najbolj množičnega dogodka v občini v vsej njeni zgodovini – na glasbenem festivalu *Dobrepolje dobre volje* se je v dveh dneh zbralo prek 5.000 obiskovalcev.

Gradnja kanalizacije Kompolje

Občina Dobrepolje je v letu 2022 na državni javni razpis prijavila projekt izgradnje kanalizacije Kompolje II. faza.

Z odločbo Ministrstva za okolje in prostor št. 35500-83/2022-2550-8 z dne 22. 9. 2022 je bil projekt izbran za sofinanciranje v okviru »NOO-Načrta za okrevanje in odpornost. Operacijo delno financira Evropska unija – Next Generation EU. Sredstva mehanizma za okrevanje in odpornost so finančna podpora EU Republiki Sloveniji, ki je namenjena financiranju ukrepov, vključenih v Načrt za okrevanje in odpornost.

Projekt bo trajal 3 leta, zaključen bo v prvi polovici leta 2026 in zajema izgradnjo nove fekalne kanalizacije za naselje Kompolje, ki obsega: izgradnjo kanalizacijskega voda v dolžini 2833 m, izgradnjo podtlačne postaje, priključitev 380 PE (priključnih enot) na kanalizacijski sistem in doseganje energijske nevtralnosti sistema.

Namen investicije je zmanjšanje emisij odpadnih voda v podtalje ter zaščita okolja pred odpadnimi vodami z izgradnjo nove javne fekalne kanalizacije za odpadne vode v naselju Kompolje oziroma na območju aglomeracije Kompolje ter posledično dvig kakovosti bivalnega okolja v omenjenem naselju.

Cilji, ki jih bo zasledoval investitor, so:

- zaščititi okolje;
- zmanjšati emisije komunalnih odpadnih voda v podtalje;
- ohraniti kakovost pitne vode in narave, ki sta na območjih brez kanalizacije izpostavljeni možnosti onesnaženja s komunalno odpadno vodo;
- izpolniti zakonske obveznosti glede izgradnje komunalne infrastrukture;
- slediti demografskemu in urbanističnemu razvoju Občine Dobrepolje tudi na področju

odvajanja komunalnih odpadnih voda;
 omogočiti prebivalcem, ki še nimajo te možnosti, da odvajajo odpadne vode v javni
 kanalizacijski sistem;
 dvigniti komunalni standard Občine Dobrepolje ter
 izboljšati življenjski standard prebivalcev oziroma zagotoviti kakovostnejše bivalno okolje v
 območju investicije.

Vrednost investicije je 2.118.867,51 evrov, od tega sofinancira RS Ministrstvo za naravne vire in prostor v okviru Načrta za okrevanje in odpornost v višini 1.000.000,00 evrov.

Zazidalni načrt Predstruge

V Predstrugah imamo predviden zazidalni načrt (ZN) za izgradnjo 100 stanovanjskih hiš, ki ga bomo izvajali fazno. Faza, ki je v pripravi, vključuje izgradnjo komunalne infrastrukture v obsegu cca petine območja ZN. Napravljen je projekt za izvedbo del, ki je podlaga za izbiro izvajalca. ZN Predstruge leži na lepi in mirni lokaciji. Zaradi tega je veliko zanimanje za nakup parcel in gradnjo. Občina bo zgradila komunalno infrastrukturo najprej na tistem delu, kjer so parcele že odkupljene, predvsem so se za nakup odločile mlade družine, kar je za občino zelo pomembno. Mladim družinam lahko med drugim zagotovimo tudi predšolsko vzgojo, saj novi vrtec uspešno deluje.

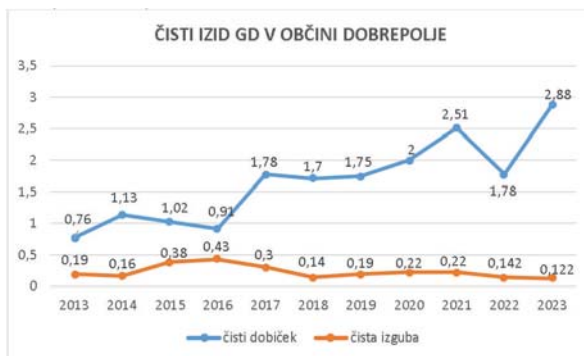
Poslovanje gospodarskih družb (GD) in samostojnih podjetnikov ter trg dela³

V občini Dobrepolje je v letu 2022 poslovalo 53 gospodarskih družb in 119 samostojnih podjetnikov, v letu 2023 pa 59 gospodarskih družb in 124 samostojnih podjetnikov. Med gospodarskimi družbami prevladujejo mikro družbe, ki jih je 80 % izmed vseh družb. Gospodarski subjekti so v letu 2023 skupaj zaposlovali 446 ljudi (od tega gospodarske družbe 289, samostojni podjetniki pa 157). Skupaj so ustvarili 72,5 milijona evrov prihodkov od prodaje, kar je 11 % več kot v letu 2022. Prihodki iz prodaje na tujih trgih znašajo 14,5 milijona evrov, kar je skoraj še enkrat toliko kot v letu 2022, močno pa presega tudi povprečje zadnjih petih let. Gospodarske družbe so v letu 2023 razpolagale s 67,7 milijoni evrov sredstev. Tudi čisti prihodki od prodaje izkazujejo občuten trend rasti. Povprečna plača (1.826 evrov) in neto dodana vrednost na zaposlenega (54.276 evrov) pa še vedno zaostajata za državnim in osrednjeslovenskim povprečjem.

Večina gospodarskih družb (43 od 59) je v letu 2023 poslovala z dobičkom, skupaj ustvarjenega čistega dobička je bilo 2,88 milijona evrov. 12 družb je poslovalo z izgubo, katere skupna vrednost je znašala 122.000 evrov. Neto čisti rezultat gospodarskih družb v občini Dobrepolje je bil tako v letu 2023 znova pozitiven, kot tudi v prejšnjih letih, ko pa je bil vendarle nižji, zlasti v letu 2022, ko je dosegal samo 1,78 milijona evrov. Na splošno pa je gibanje čistega dobička v vzponu, medtem ko se izguba ohranja na nizki ravni in je v rahlem upadu, kar prikazuje grafikon 2.

³ Povzeto po dokumentu *Informacija o poslovanju gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov v letu 2023 ter analiza trga dela*, Razvojni center Kočevje- Ribnica, 2024.

Grafikon 2: Znesek čistega dobička in čiste izgube GD v občini Dobrepolje v obdobju 2013-2023 (v mio evrov)

Vir: AJPES, Letna poročila za leta 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023

Glede na leto 2022 se je v letu 2023 število samostojnih podjetnikov povečalo za 5 (s 119 na 124). V zadnjih sedmih letih število samostojnih podjetnikov ostaja na primerljivi ravni (v povprečju nekaj prek 120), medtem ko jih je bilo v obdobju pred 2015 občutno več, okrog 140. Število zaposlenih pri samostojnih podjetnikih je bilo v letih 2022 in 2023 skoraj enako (158 in 157), medtem ko jih je bilo v letih poprej tudi občutno več, občasno pa tudi manj.

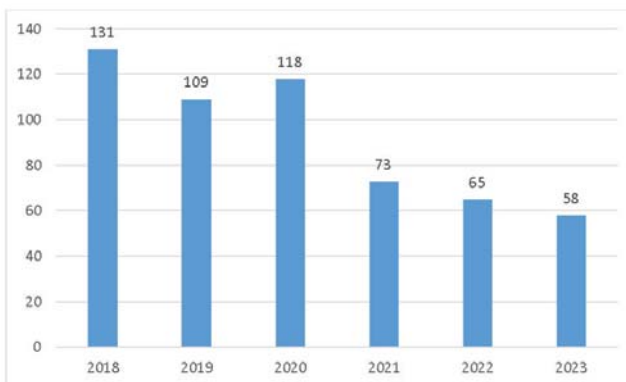
V letu 2022 in 2023 so samostojni podjetniki ustvarili 27,24 oz. 26,49 milijona evrov čistih prihodkov od prodaje, kar je precej več kot v letih poprej, ko so se prihodki gibali med 19 in 23 milijoni evrov, s povprečjem okrog 21 milijonov evrov. Čisti prihodki od prodaje samostojnih podjetnikov predstavljajo 36,5 % skupne prodaje gospodarskih subjektov.

V letu 2023 je imelo 105 podjetnikov pozitiven poslovni izid. Ti so skupaj ustvarili 1,8 mio EUR podjetnikovega dohodka. 19 samostojnih podjetnikov je poslovalo negativno. Skupni negativni izid je v letu 2023 dosegel 187.000 evrov. Tako kot gospodarske družbe tudi samostojni podjetniki v občini poslujejo pozitivno.

Število registriranih brezposelnih oseb⁴ se je v občini Dobrepolje od leta 2018 do leta 2023 zmanjševalo, izjema je le leto 2020 (enak trend je opazen tudi na državni ravni). Decembra 2023 je bilo registriranih 58 brezposelnih oseb več kot dvakrat večje (131). Trend upadanja števila brezposelnih je prikazan na grafikonu 3.

4 Registrirane brezposelne osebe so osebe, ki so prijavljene na ZRSZ, in izpolnjujejo pogoje za vpis v evidenco brezposelnih oseb, ki so določene z Zakonom o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur. List RS, št. 107/06).

Grafikon 3: Gibanje registrirane brezposelnosti v občini Dobrepolje v obdobju 2016–2023 (za primerjavo vzet december)

Med brezposelnimi osebami v občini Dobrepolje so v minulih letih z izjemo 2020 prevladovalе ženske. V letu 2018 je bilo brezposelnih 59 moških in 72 žensk, v letu 2023 pa 27 moških in 31 žensk s stalnim prebivališčem v občini Dobrepolje. Med brezposelnimi v občini Dobrepolje je bilo konec leta 2023 največ takšnih, ki so dokončali osnovno šolo oz. niti tega ne, in takšnih, ki so dokončali srednjo poklicno šolo. Takšne osebe so prevladovalе tudi konec leta 2022. Med brezposelnimi osebami so v letu 2023 prevladovalе osebe, stare od 30 do 39 let, tej starostni kategoriji pa so sledile osebe, stare 55 let ali več. Podobno je bilo tudi v preteklih letih. Približno tretjina nezaposlenih je bila na Zavodu RS za zaposlovanje prijavljenih 36 mesecev ali več, kar pomeni dolgotrajno brezposelnost. Povprečna stopnja brezposelnosti je v občini Dobrepolje v obdobju zadnjih let v občutnem upadu. V letu 2023 je znašala 3,3 % in je bila nižja kot leto poprej, hkrati pa bistveno nižja od povprečne stopnje brezposelnosti v Sloveniji.

4. Družbene dejavnosti

Turistična, kulturna in športna društva

Med organizacijami, ki delujejo na področju družbenih dejavnosti in skrbijo za utrip skupnosti, je med najbolj aktivnimi Turistično društvo (TD) Dobrepolje. Združuje prek 60 članov in vsako leto sodeluje pri organizaciji številnih dogodkov, ki popestrijo bivanje v našem okolju. Njihovo poslanstvo je ozaveščati tako lokalno prebivalstvo kot obiskovalce o lepoti in posebnostih Dobrepoljske in Struške doline. Organizira številne pohodniške dogodke, ekskurzije in kulturne aktivnosti, kot so tradicionalna Dobrepoljska vandrana ter krompirjevanje. Vključujejo se v turistični razvoj občine Dobrepolje z aktivnostmi, namenjenimi vsem generacijam.

Člani TD med drugim skupaj z Občino Dobrepolje skrbijo za urejenost trga in okolice na Vidmu skozi celo leto. Izvajajo čiščenje in urejanje gredic. Urejajo spomenike in spominske plošče, skrbijo pa tudi za etnološko zbirko *Živimo z ljudskim izročilom*, spominsko sobo pisatelja Frana Jakliča-Podgoričana in virtualno galerijo umetnikov Franceta in Toneta Kralja v Jakličevem domu na Vidmu. Urejajo in označujejo pohodne poti.

Med najbolj znane in obiskane prireditve, ki jih soorganizira TD Dobrepolje, velja omeniti Dobrepoljsko vandrana in Dobrepoljski tek ter krompirjevanje, pripravlja in izvaja pa tudi številne druge prireditve, predstavitve, ekskurzije in dogodke. V letu 2023 so tako izvedli (ločeni) predstavitvi knjig *Luka iz Dobrepolj* ter *Brata Kralj*. Organizirajo ekskurzije *Po poteh umetnika Toneta Kralja* (v letu 2023 na Goriško in na Cres), na katerih udeleženci spoznavajo življenjsko pot in delo našega umetnika Toneta Kralja, zlasti njegove poslikave v cerkvah. Poleg tega TD v sodelovanju z vrtcem in šolo organizira

izobraževalne delavnice o delu bratov Kralj ter ogledе njihovih stvaritev, ki jih je moč videti v naših krajih. Izvedli pa so še ekskurzijo v Kostanjevico na Krki in obisk Galerije Božidarja Jakca.

Člani Turističnega društva prikazujejo izdelovanje zobotrebcev (foto Ana Godec)

TD Dobropolje dobro sodeluje s sorodnimi društvi iz sosednjih občin. V navezi z Občino Velike Lašče in Javnim zavodom Trubarjevi kraji so organizirali *Velikolaško-dobropoljski pohod po Brodnikovi poti*. Občini Velike Lašče in Dobropolje povezuje tudi Pohod po poti očarljivih rastlin od Velikih Lašč do Ponikev. Soorganizirali so razstavo *Ženske za vse čase*, pripravljajo pa še *Mladega Prešerna pot*, ki bo povezovala tri občine: Dobropolje, Grosuplje in Ribnico.

Dobropoljsko vandranje (foto Dušica Hočevnar)

Med drugimi aktivnimi društvi, ki s svojo dejavnostjo bogatijo življenje v naši skupnosti in redno sodelujejo na družbenih prireditvah, velja omeniti še čebelarstvo društvo, Društvo gobarjev Štorovke Šentrumar Hočevje ter Društvo podeželskih žena Dobropolje-Struge; slednje vsako leto takoj po božično-novoletnih praznikih pripravi razstavo in ocenjevanje poprtnikov, to je okrašenega prazničnega kruha, katerega peka je lep del naše podeželske tradicije.

Članice Društva podeželskih žena na razstavi in ocenjevanju poprtnikov (foto Jernej Stare)

Med opaznimi kulturnimi društvi oz. skupinami je Godba Dobrepolje, ki vsako leto razveseljuje občinstvo na slovesnem koncertu na dan praznika samostojnosti in enotnosti, pri dopoldanski maši na belo nedeljo, s prvomajskimi budnicami ter ob drugih priložnostih. V letu 2023 so praznovali 90. obletnico delovanja, čemur je bila v začetku junija posvečena posebna slovesnost z udeležbo ducata godb s celotne Slovenije. Zelo aktivni pa sta tudi ženska vokalna skupina Mavrica ter moški kvintet Zagoriški fantje, katerih pesmi razveseljujejo občinstvo na proslavah in drugih dogodkih.

Dobrepoljski tek za najmlajše (foto: Jernej Stare)

Z utečeno, široko in uspešno dejavnostjo se ponašajo tudi dobrepoljska športna društva. Športno društvo Dobrepolje je v letih 2022 in 2023 že dvanajstič oz. trinajstič uspešno organiziralo zdaj že tradicionalni Dobrepoljski tek, ki je ena najbolj obiskanih prireditev v naši občini. Tek poteka sočasno z Dobrepoljskim vandranjem. Obeh se udeleži veliko število obiskovalcev vseh generacij, pritegneta pa tudi marsikoga izven naše skupnosti. Športno in turistično društvo pripravi zanimive spremljajoče programe, ki popestrijo že tako prijetno vzdušje, ob tej priložnosti pa se obiskovalcem predstavijo tudi druga društva in posamezniki, ki ponujajo svoje izdelke.

Z odmevnimi uspehi se lahko postavi Futsal klub Dobrepolje, ki že vrsto let združuje predvsem mlade v športnem udejstvovanju. Od začetkov v letu 2010 do danes je programe vadbe obiskovalo že nekaj sto otrok, mladostnikov in odraslih članov. Danes ima Futsal klub 9 selekcij, v katerih aktivno igra prek 160 članov, ki nastopajo v panožnih tekmovanjih pod okriljem Nogometne zveze Slovenije. Klub ima tudi dekleško navijaško skupino.

Članska ekipa Futsal kluba s pokalom, osvojenem na zaključnem turnirju (foto Drago Perko)

Tekmovalno sezono 2022/23 je zaznamovala predvsem članska ekipa, ki je dosegla izjemen rezultat v pokalnem tekmovanju Terme Olimia. Prvič v zgodovini kluba se je uspela uvrstiti na zaključni turnir najboljših četverice. V Podčetrtku je tudi ob prisotnosti navijačev pripravila še eno presenečenje in se po zmagi v polfinalu (proti ekipi KMN Bronx Škofije) uvrstila v veliki finale. Ekipa je bila to sezono uspešna tudi v državnem prvenstvu, kjer se je prvič in doslej edinkrat s šestim mestom uvrstila v končnico.

Naš igralec Luka Grm je v sezoni 2022/23 opozoril nase in si prislužil vpoklic v državno reprezentanco U-19. 1. julija 2023 je bila v sklopu priprav na evropsko prvenstvo v naši športni dvorani odigrana prva mednarodna reprezentančna tekma med selekcijama Slovenije in Finske. Kasneje je naša reprezentanca, katere pomemben člen je bil Luka Grm, na evropskem prvenstvu priznala premoč šele v polfinalu, ko so bili za las boljši tekmeči s Portugalske. V sklopu štiridnevni priprav pa smo si ogledali polfinalno tekmo z našimi mladimi igralci ter spodbujali starejše reprezentančne kolege.

Omeniti velja še, da je bil klubski trener Dani Kaljevič v sezoni 2022/23 član strokovnega štaba slovenske futsal reprezentance U-21.

Izobraževanje in vzgoja

Dejavnosti društev se tvorno vklaplajo tudi v vzgojno-izobraževalni proces. Na območju občine deluje Osnovna šola Dobrepolje⁵ z matično enoto na Vidmu ter podružnicama v Kompoljah in Strugah. Na Vidmu poleg šole domuje nov, moderen vrtec za otroke vseh starostnih skupin. Poleg tega je na Vidmu tudi podružnica Glasbene šole Grosuplje, v kateri glasbeno izobrazbo vsako leto pridobiva preko 75 učencev na leto, ki so deležni individualnega in skupinskega pouka na različnih instrumentih, kot so klavir, kitara, flavta, saksofon, klarinet, trobila in harmonika. Osnovna šola, vrtec in glasbena šola med seboj tesno sodelujejo in so na različne načine navzoči na večini prireditvah in drugih dogodkov v naši skupnosti. Šola in vrtec v sodelovanju z glasbeno šolo vsako leto prirejata pomladni koncert otroških zborov in mladih glasbenikov ter svečanost ob državnem prazniku samostojnosti in enotnosti. V začetku decembra, ki je dogodkovno še posebej bogat mesec, pa gredo vrtčevski otroci skupaj s starši in vzgojiteljicami na tradicionalni pohod z lučkami. Na teh prireditvah se izvaja tudi dobrodelna dejavnost, ko se z zbiranjem prispevkov za šolski sklad podpira vključenost otrok iz socialno šibkejših družin v sicer plačljive aktivnosti.

Sobivanje in dejavnosti otrok v našem okolju lepo zaokroži dobrepoljska podružnica Mestne knjižnice Grosuplje, ki domuje v Jakličevem domu na Vidmu in poleg zakladnice pisane besede za vse generacije

⁵ V letu 2024 se je OŠ Dobrepolje preimenovala v *OŠ Toneta in Franceta Kralja Dobrepolje*. O aktivnostih, povezanih z novim imenom, bomo poročali v naslednji izdaji zbornika.

ponuja tudi zanimive programe zlasti za najmlajše, s tem pa deluje kot pomembno stekališče naše skupnosti.

Gasilstvo

V naši občini so zelo aktivni gasilci, ki delujejo v sedmih prostovoljnih gasilskih društvih, mnogi med njimi pa so tudi aktivni člani civilne zaščite. Po katastrofalnih poplavih v letu 2010 se je število gasilcev v Dobropolju povečalo in tudi občina je povečala financiranje nabave opreme in gasilskih vozil. Prav tako sofinanciramo izobraževanje gasilcev, da so primerno usposobljeni in da s svojim znanjem in izkušnjami uspešno delujejo v raznih intervencijah. Občina Dobropolje je ponosna na svoje gasilce in gasilke, ki priskočijo na pomoč v vsaki potrebi.

V letu 2022 in letu 2023 je občina Dobropolje sofinancirala nakup gasilskega vozila GVC–1 v višini 180.000 evrov za PGD Ponikve, celotna investicija nabave vozila s popolno opremo pa je bila 280.000 evrov.

Dan odprtih vrat PGD Ponikve (foto: Jernej Stare)

Pohvalno je, da je Gasilska zveza Dobropolje enotna in je pripravila načrt nakupov gasilske opreme in gasilskih vozil za nadaljnjih 10 let. Naslednja investicija je nabava gasilskega vozila GVC–3 za PGD Kompolje, ki jo bo občina sofinancirala v višini 180.000 evrov. S tem bodo naša gasilska društva vrhunsko opremljena in naši občani so lahko brez skrbi, da bodo intervencije uspešne. Želja je, da se gasilci usposabljaajo in opravljajo redne vaje, intervencij pa naj bo čim manj.

Priznanja Občine Dobropolje

Občina Dobropolje vsako leto na podlagi razpisa podeljuje priznanja posameznikom, skupinam posameznikov, društvom in drugim organizacijam, za njihove odmevne dosežke ali dolgotrajno uspešno delo, s katerim se povečuje kvaliteta življenja v našem okolju, ali pa za pozitiven vpliv na prepoznavnost naše skupnosti v Sloveniji in širše. V letu 2022 so občinska priznanja prejeli naslednji posamezniki:

Roman Gačnik, dolgoletni kapelnik Godbe Dobropolje: priznanje častni občan (posmrtno);
Anka Novak, priznana etnologinja in urednica: priznanje častna občanka;
Stanislav Kostanjšek, humanitarni delavec in cerkovnik: zlata plaketa.

V letu 2022 pa sta bili podeljeni dve priznanji, in sicer:

Martina Prhaj, mentorica folklorne dejavnosti, učiteljica in vzgojiteljica: zlata plaketa;

KUD Godba Dobropolje: zlata plaketa ob 90. obletnici delovanja.

POŠTNE POSTAJE IN URADI V ZGODOVINI VIŠNJE GORE

Franc Godeša

V dolgih stoletjih poznega srednjega in v začetku novega veka so tudi na območju Višnje Gore in širše Dolenjske, vse do Hrvaške krajine, skrbeli za prenos sporočil prenašalci pisem in uradnih ukazov kurirji, imenovani sli. Postavljali so jih fevdalna država in lokalna oblast, graščaki in samostani ter cerkvene ustanove, cehovska združenja, premožni meščani, trgovci in drugi. V srednjem veku je pri fevdalnih gospodih – graščakih obstajala tudi tlačanska obveznost prenosa sporočil kot delovna tlaka. Sli so svojo obveznost opravljali sprva peš, kasneje pa z jezdenjem na konjih.

Zaradi turških vpadov na naše ozemlje, ki so bili posebej intenzivni v 15. in 16. stoletju (Turki so prvič prekorali mejo kranjske dežele leta 1408 pri Metliki), so dežele Kranjska, Koroška in Štajerska za obveščanje uvedle vojno-poštno zvezo. Ta se je še posebej okrepila, ko je bila leta 1579 zgrajena trdnjava, kasnejše mesto Karlovac. Trdnjava je bila grajena s finančnimi sredstvi in z delovno silo dežel Kranjske, Koroške in Štajerske, ime je dobila po avstrijskem nadvojvodi Karlu. Zastrahujoč je podatek, da so v temelje trdnjave vzdali 900 turških glav.

Vojno-poštne postaje so bile od Ljubljane naprej v Višnji Gori, Trebnjem, Novem mestu, Metliki in Karlovcu. V Višnji Gori je bila postaja v gradu Turn, kar je staro kranjsko ime za kasnejši Codellijev grad. Na tem mestu naj bi najprej stal stolp. Cerkev ali kapela pri kasnejšem gradu se po Valvasorju prvič omenja že leta 1433. Zgodnji lastniki gradu so bili gospodje Galli do leta 1645, ko je postal lastnik graščine Mihael Taufferer, po letu 1891 pa baronica Rozalija Codelli. Od postaje do postaje so sli prenašali vojaško pošto na konjih, vsaka postaja je morala imeti po dva konja, denarno so za vzdrževanje postaj skrbeli kranjski in koroški deželni stanovi.

Po zmagi krščanske vojske nad turško vojsko 22. junija 1593 pri Sisku so se Štajerska, Koroška in Kranjska oddahnile pred neposredno turško nevarnostjo. Zato se je tudi vojno-poštna dejavnost začela spreminjati v deželno-stanovsko javno službo, ki je pošto s pismi, paketi in tudi s potniki vozila s poštnimi vozovi s konjsko vprego. Poštna postaja v gradu Turn je bila tedaj premaknjena v mesto Višnja Gora. Leta 1722 je bila v avstrijskih deželah poštna služba podržavljena. Karlovska poštna zveza, ki je v nespremenjeni trasi potekala preko Dolenjske, je bila iz dotlej deželno-stanovske, s cesarskim odlokom z dne 3. aprila 1758, premenjena v deželno-knežjo. Ustanovljeni sta bili dve novi poštni postaji v Šmarju ter na Hudem. Tu je postal poštni mojster Jurij Fedran. Na tej poštni postaji je v času svoje vladavine (1740–1780) prenočila cesarica Marija Terezija, ki je s sinom, kasnejšim cesarjem Jožefom II., potovala v Karlovac. Bila je zadovoljna z bivanjem in urejeno poštno postajo, zato je s cesarsko listino z dne 3. avgusta 1778 podelila Jurijevemu rodu plemiški naslov pl. Födransberg.

Vsaka poštna postaja je morala imeti najmanj šest konj ter dva pokrita in tri nepokrite poštno vozove. Osebe poštne postaje so sestavljali poštni mojster, eden ali dva postiljona in poštni vajenec. Postiljoni so bili oproščeni vojaške službe. Uradni jezik je bila nemščina.

V času francoske okupacije in Ilirskih provinc ter v prvi polovici 19. stoletja so poštne postaje na karlovški liniji delovale povečini nespremenjeno. Leta 1840 je prišlo le do ukinitve poštne postaje Šmarje in ustanovitve poštne postaje Grosuplje.

V drugi polovici 19. stoletja so postali na poštnih postajah temelji poštnega delovanja poštni uradi. Na višnjegorski poštni postaji je bil poštni urad ustanovljen leta 1857. Na večjih poštah so bili ustanovljeni državni poštni uradi, na manjših pa zakupni – pogodbeni poštni uradi.

Zakupnik poštne urada in poštni mojster je v Višnji Gori postal Peter Gilly, sin Pierra Gillyja (rojen leta 1792 v Švici, umrl 1864 v Ljubljani), ki je z Napoleonovo vojsko prišel v Ilirske province. V bojih je bil ranjen in kasneje zdravljen v Zagrebu, kjer je tudi potem, ko je Avstrija spet zagospodovala na tem ozemlju, ostal in postal kavarnar. Nakupil si je hiše v Višnji Gori in Ljubljani, kjer je občasno tudi živel.

Njegov sin Peter Gilly, poštni mojster, se je v Višnji Gori poročil z Višnjanko Jožefo Rode. Postal je župan višnjegorski in soustanovitelj gasilskega društva. Umrli je leta 1895, tako on kot tudi njegova mati Bebette Gilly de Gregory, ki je umrla leta 1885, sta pokopana na starem višnjegorskem pokopališču, ob vzhodnem obzidju nasproti zakristije cerkve sv. Tilna. Mesto njunega pokopa označuje spomenik v obliki kamnite cevi s težko čitljivimi črkami.

Poštni mojster Peter Gilly in Jožefina Rode sta imela sina Petra, rojenega 1866, ki je po očetovi smrti postal vodja višnjegorske pošte vse do leta 1928. Poročen je bil z Višnjanko Katico, hčerko nadučitelja Janka Skrbinca, umrl je v Ljubljani leta 1938, kjer je tudi pokopan. Zaslužen je tudi za kulturni razvoj Višnje Gore, saj je bil organizator in vodja mestnega moškega pevskega društva in eden izmed pobudnikov za ustanovitev godbe na pihala med letoma 1910 in 1913. Pisal je tudi članke za časopis Jutro, Slovenski narod in revijo Lovec ter se podpisoval s psevdonimom »Višnjjan«.

Sedež poštne urada v Višnji Gori je bil v Gillyjevi, kasneje Homerjevi hiši, ki ima sedaj naslov Mestni trg 25. Na pročelju hiše so še vedno široka okna, neznčilna za ostale višnjegorske hiše, zamrežena z železnimi križi, ki so varovala urad pred vlomilci. Tam, kjer je danes hiša Janeza Kastelica na Sokolski ulici 12 in na vrtu, pa je bil hlev poštne postaje za konje in šupa za shranjevanje poštne kočije in poštni voz.

Potovanje s poštними kočijami je bilo vse prej kot udobno. Ceste so bile makadamske, v Višnji Gori skozi mesto in naprej je bila glavna deželna cesta makadamska še dolgo po II. svetovni vojni. V poštni kočiji so lahko sedeli štirje potniki. Kočije so napadali razbojniki (še danes obstaja na postojnski cesti kraj, imenovan Ravbarkomanda). Nevaren odsek je tudi pri nas predstavljala cesta prek Stehana in Peščenika, tudi kasneje, ko je bil uveden avtomobilski promet, so napadali tovarne avtomobile. Ko so po letu 1751 začele voziti poštne kočije iz Trsta na Dunaj, je vožnja trajala osem dni do leta 1841. Ko so začeli graditi železniško progo z Dunaja proti Gradcu, pa se je čas vožnje zmanjšal na tri dni. Razumljivo je, da je zato morala imeti vsaka poštna postaja prostore za počitek in gostinsko postrežbo, odvisno od voznega reda in pomembnosti postaje tudi za prenočišča.

Prihod poštne kočije, ki jo je kočijaž oznanjal že od daleč s trobljenjem s poštним rogom, je predstavljal tudi za višnjegorsko poštno postajo vsakokratni dogodek. Pred cerkvijo sv. Ane so se zbrali Višnjani, predvsem otroci, ter radovedno opazovali izstopajoče potnike, prekladanje pošte in preprego konj. Ta navada se je ohranila še dolga leta, ko je višnjanska mladina hodila na kolodvor kot na kakšno promenado in opazovala potnike, ki so prispeli v Višnjo Goro z vlakom. To opisuje tudi Irma Jančar v knjigi Polž na verigi (Ljubljana, 2026).

Ob običajnem potniškem prometu ter neznatnem pisemskem in kosovnem prometu pa je na poštнем uradu v Višnji Gori prišlo v letih med 1868 in 1909 do izjemnega kosovno-paketnega in tudi pisemsko-revijalnega prometa po zaslugi Kranjskega trgovskega čebelnjaka v Podsmreki v lasti družine Rothschild – Rožič. V času največje konjunktore 1870 do 1900 je preko poštne postaje v Višnji Gori in direktno z lastnim prevozom v Ljubljano na železniško postajo (železniški promet med Ljubljano in Dunajem je stekel leta 1849, do Trsta pa leta 1857) letno prepeljal do 500 čebeljih družin v evropske dežele in tudi v Ameriko. Razen čebeljih panjev je izvažal tudi čebelarstvo orodje, kataloge, knjige o čebelah in revije. Dnevno je odpremil tovarni poštni voz v Ljubljano. Višji poštni urad v Ljubljani, ki je vodil evidenco za posamezne poštne urade na Kranjskem, je tako za leto 1893 navedel, da je bilo na poštнем uradu v Višnji Gori 15.700 pisemskih pošilk in 4.400 blagovnih pošilk, prihodki poštne urada pa so znašali 3.069 goldinarjev.

Z uvedbo poštних znamk na Kranjskem po 1. 6. 1850 se je povečal tudi pisemski promet, s 1. oktobrom 1869 so se pojavile dopisnice in od 1. januarja 1885 tudi razglednice. Že leta 1867 so začeli uvajati poštne denarne nakaznice, 1. januarja 1883 pa so uvedli tudi denarno hranilno službo. Pisemski promet pa je potreboval tudi pisemski nabiralnik, ki je bil uveden po letu 1875 v obliki črno-rumeno obarvane omarice z rezo in lijakom.

Leta 1847 so uvedli prvo telegrafsko zvezo na liniji Dunaj–Gradec–Maribor–Celje. Višnjegorski poštni urad je dobil telegraf leta 1877. Prva javna telefonska krajevna in medkrajevna centrala na Slovenskem je začela obratovati 16. oktobra 1897 v novi palači v Ljubljani (imela je 89 naročnikov in eno javno telefonsko govorilnico). V letih 1919 do 1927 je bilo vzpostavljeno telefonsko omrežje po vsej Sloveniji, telefon je dobil tudi poštni urad v Višnji Gori. Leta 1922 je zasvetila v Višnji Gori tudi električna luč.

Železniška postaja Višnja Gora (hrani Mestna knjižnica Grosuplje)

Po uvedbi železniškega prometa je postala železnica glavno prometno sredstvo za prevoz potnikov in tudi pošte, po letu 1865 so opravljali prevoz potnikov in pošte samo še tam, kjer ni bilo železnice. 31. maja 1894 je bila slovesna otvoritev dolenske železnice iz Ljubljane do Novega mesta (kočevska proga Ljubljana–Grosuplje–Kočevje je bila odprta že 28. 9. 1893). V začetku so pisemsko in manjšo paketno pošto odpravljali poštni in železniški uslužbenci v službenem vagonu vlaka, s 1. februarjem 1898 pa so bili uvedeni poštni vagoni tudi na dolenski prog. Večje blagovne pošiljke pa so prevažali s tovornimi vagoni.

Na železniško postajo v Višnji Gori je prvi vlak pripeljal 31. maja 1894 ob 10. uri. Okrog 100 potnikov z visokimi vladnimi in deželnimi dostojanstveniki je pozdravil župan mestne občine Višnja Gora

Peter Gilly, sicer tudi upravnik višnjegorskega poštnege urada. Na relaciji Ljubljana–Novo mesto so prenehale voziti poštne kočije, ostale so le še proti Beli krajini do uvedbe vlakovne povezave in proti Žužemberku, kjer ni železnice. Poštni uradi so od tedaj dalje poslovali s pisemskimi in paketnimi pošiljkami, s telegrafi in kasneje s telefonskim prometom. Skrbeli so za prevoz in prevzem pošte s poštnege urada do železniške postaje in obratno. Jože Pajk – Pepe je pripovedoval, kako je to delo opravljal po prvi svetovni vojni. S poštno kočijo, ki je imela zadaj zaboj z napisom »pošta«, v katero je bil vprežen konj, je prevažal pisemsko in paketno pošto z železniške postaje v mesto in obratno.

Peter Gilly je imel v Višnji Gori pogodbeno pošto v lastni hiši, ki jo je leta 1925 prodal povratniku iz Amerike, organistu Mateju Homarju. Poštni urad se je zato preselil za nekaj časa v mestno hišo. Tu je zatem uradovala Emilija Gašperlin, ki je bila že državna poštna uradnica. V zvezi z Emilijo Gašperlin, Višnjani so jo poimenovali »Pošta Poldi«, je v času, ko je bila še poštna uslužbenka pri Petru Gillyju, zanimiv podatek o dveh Višnjankah, ki sta bili pri njej praktikantki. To sta bili Leopoldina Turk – Mesarjeva Poldi in Angela Faccini (nezakonska hči dr. Janeza Mauringa, upokojenega župnika), ki sta v Trsu leta 1918 naredili šestmesečni poštni tečaj.

Potem ko je Poštna direkcija sklenila z Matejem Homarjem najemno pogodbo, se je poštni urad leta 1928 spet preselil v sedaj imenovano Homarjevo hišo. Tu je ostal vse do italijanske okupacije leta 1941, ko se je moral ponovno vrniti v mestno hišo. Urad v Homarjevi hiši pa je zasedel Fabio Rabaiotti, vodja fašističnega središča v Višnji Gori. Po italijanski kapitulaciji septembra 1943 pošta ni več delovala, ker je bilo naše ozemlje delno pod partizansko oblastjo, delno pod nikogaršnjo, od 28. maja 1944 do konca vojne pa pod domobransko. V uradu v Homarjevi hiši je bil sedež štaba domobranskega bataljona »M«, ki je štel okrog 600 moč ter mu je poveljeval stotnik Mirosljub Stamenković.

Po koncu II. svetovne vojne je bil poštni urad s telefonsko govorilnico ponovno v Homarjevi hiši vse do leta 1963, ko se je preselil v dolino v Gorenčevo hišo nasproti železniške postaje, ki jo je takrat upravljala Kmetijska zadruga. 3. marca 2008 pa je prišlo do otvoritve novih poštних prostorov v stanovanjsko-poslovni hiši na Ciglerjevi ulici, kjer se nahaja še sedaj.

Za konec pa še nekaj zgodovinskih resnic in ena anekdota:

1. Grof Albert Višnjegorski (1177 – 1209) je okoli leta 1200 v bojih z Ogri osvojil s svojo vojsko tedaj ogrsko Belo krajino in premaknil mejo Kranjske na Kolpo, kjer je še danes slovensko-hrvaška meja.
2. Leta 1488 je v Innsbrucku prevzela kurirsko poštno službo v nemških deželah družina TAXIS, od tega izvira še današnji izraz »taxi« za avtomobil za osebni prevoz.
3. Ko je po koncu I. svetovne vojne Mestna občina Ljubljanska razpisala natečaj za ime gostišča na sedanji Cankarjevi cesti v Ljubljani od hotela Slon proti Tivoliju, je Peter Gilly predlagal ime DAI – DAM, ki je bilo sprejeto, ter je prejel za nagrado tedanjih 1.000 dinarjev.
4. Žužemberški sel je enkrat po letu 1478 prinesel v mesto Višnja Gora pismo, v katerem žužemberški trški svet prosi, če bi dovolili obesiti na vešalih njihovega podanika, ker v Žužemberku nimajo lastnih vešal. Z višnjegorskim slom je sledil odgovor: »Žal vaši prošnji ne moremo ugoditi, kajti vislice smo napravili samo za nas in za naše otroke.«

Literatura:

Bezljaj-Krevel, Ljudmila: Pošta. V: Enciklopedija Slovenije, zv. 9, 1995, str. 181–186.

Gospa Mihaela iz Višnje Gore, Grosuplje, 2011.

Mesto Višnja Gora ob 450 letnici. V Višnji Gori, 1928.

Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska, Ivančna Gorica, 2011.

Sattler, Miran: Prašne ceste, Ljubljanski dnevnik, 1974 (feljton, april).

V Višnjo Goro / [urednik Pavel Groznik], Višnja Gora, 1998.

V Višnjo Goro: druga knjiga / [urednik Pavel Groznik]. Višnja Gora, 2008.

Višnja Gora: 1478-2018: 540-letnica mestnih pravic / [urednik Pavel Groznik]. Višnja Gora, 2018.

STARA HIŠNA IMENA V VIŠNJI GORI IN BLIŽNJI OKOLICI

Franc Godeša

Krajevna skupnost Višnja Gora obsega mesto Višnja Gora in 17 naselij. Ko so nekako v 10. in 11. stoletju nastajale naše vasi in kasneje 1478 tudi mesto Višnja Gora, so posamezne hiše imele ime po hišnem gospodarju, njegovi družinski člani pa so nosili poleg svojega imena še hišno ime, npr. Dolinar, Grčar, Hribar, ali po drevesnih vrstah, npr. Smrekar, Hrast, Lipar, ali po živalih npr. Medved, Lisjak, Volk, Maček in podobno.

Bolj urejeno kot vaška naselja se je gradilo mesto Višnja Gora, saj iz urbarja višnjegorskega gospodstva iz leta 1460 izhaja, da je bilo za mesto med gradnjo predvidenih 51 stavbišč. V začetku so tudi hiše, ki so bile zgrajene znotraj mestnega obzidja, nosile ime po hišnem gospodarju. Tako je bilo mnoga stoletja v srednjem veku, vse do leta 1754, ko je cesarica Marija Terezija v avstrijskem cesarstvu uvedla popis prebivalstva in hišne številke. Ulični sistem in imenovanje ulic za mesto Višnjo Goro pa sta bila uvedena 18. 7. 1984.

Razvoj trgovine in obrti v mestu je prispeval k temu, da so se domača imena nadomeščala z označbo obrti in priimki njihovih nosilcev. Zato je v mestu najti le še nekaj starih hišnih imen, za razliko od vasi, kjer imajo še vse starejše hiše imena »po domače«. Seveda tudi nove hiše v okolici mesta nimajo starih hišnih imen, ampak le ulične hišne številke.

Nekaj starih hišnih imen pa je še ostalo tudi v mestu, več na vzhodni in zahodni strani, zato jih bom v nadaljevanju opisal, da se ohranijo za zgodovino Višnje Gore.

Razglednica Višnja gora ponazarja dogajanje na enem izmed številnih sejmov v tedanji Višnji Gori (hrani Marjan Potokar)

Z razvojem obrti in trgovine s tovarništvom se je mesto razširilo proti zahodu z nekaj hišami, pretežno gostilnami, ter je dobilo ime »FORŠTAT«. S hišami na tem območju, ki še nosijo stara imena, začenjam njihov opis.

Na križišču Ceste Dolenjskega odreda in ceste na Grintovec stoji hiša, ki nosi ime »pri KNEBCU«. Družina se je ukvarjala s kmetijstvom, oče pa je bil tudi lovec in gojitelj ptic pevk. To navajam zato, ker je zanje gojil celo »konopljino« njivo ob sedanji Kopališki cesti, kjer ni bilo še nobenih hiš. Konopljo je sadil, da je iz nje pridobival semena za hrano ptičev, oblast pa ga zato ni preganjala.

Na Grintovcu sta bili v tridesetih letih prejšnjega stoletja zgrajeni le dve hiši, prvo – ograjeno z visokim zidom, je zgradil dr. Beno Pehani, notar v Višnji Gori, ter še vedno nosi ime »pri NOTARJU«, drugo pa je zgradil Kamenčanov Mirko, šef pošte v Višnji Gori, in se ji je reklo »pri MIROTU« na Grintovcu.

Nasproti Knežčeve hiše, kjer sedaj stoji Mihelčičeva hiša, je bila majhna hiša, gostilna »pri BIRTU«. V smeri proti mestu je bila druga gostilna »pri KROPETU«. Iz nje sta izhajala bratranca Jože Slapničar in Ivo Krevs, oba sta se ukvarjala kot atleta s teki na 500, 800 in do 10.000 m, ter sta bila v času Kraljevine Jugoslavije večkratna slovenska, jugoslovanska in balkanska prvaka. V spomin na Iveta Krevsa je sedaj vsako leto organiziran Krevsov tek na Polževem. Nasproti, preko ceste, stoji hiša, bivša gostilna s kegljiščem in baliniščem, ki nosi ime »pri KAMANČANU«. V času pred prvo svetovno vojno in tudi po njej je bila v njej vsakoletna »mestna pustna zabava«. Ime naj bi izhajalo iz apnenčastega kamna, ker so tu prvotni prebivalci kopali na grajskem hribu za pridobivanje materiala za izgradnjo mesta.

Tu se nahaja tudi kapela, imenovana »KONJŠČEK«, po konjih, ki so jih tam v lesenem koritu napajali tovarniki. V tej kapeli so zasedali cehi, od katerih je bil kovaški ustanovljen že leta 1512.

Nad nekdanjim sejmiščem, kjer stoji sedaj čebelnjak kranjske čebele, se nahaja hiša z imenom »pri VAVPTU«, ker naj bi v njej bival valpet (najvišji hlapec na zemljiškem gospodstvu) v času višnjegorskih graščakov. Tudi v tej hiši je bila gostilna z baliniščem. Obstaja anekdota, da je gostilničar Škufca vsak večer naravnal svojo žepno uro, ko je opazoval, kdaj odhaja večerni vlak proti Ljubljani. V nadaljevanju pridemo do stare hiše, ki še stoji in se imenuje »pri ČANDKU«. Iz nje izhaja Janez Čandek (1581–1624), ki je kot jezuit prevedel v slovenščino »Evangelia inu lystuvi« (Evangeliji in pisma), ki jih je izdal škof Hren leta 1613, in »Catechismus minor« z naslovom *Catechismus Petri Canijij* (Katekizem Petra Kanizija), ki je izšel leta 1615 v Augsburgu. Naslednja velika hiša je »pri MESARJU«, v kateri sta bili v preteklosti mesarija in gostilna, nad njo pa je hiša, pri kateri se je reklo »pri KUNŠTKU«, kasneje pri Fabjanu. Na tem predelu, kjer se začne vzpenjati Jurčičeva pot, je precej viharo, zato se ta predel imenuje »FRIŠKOVEC«. Ko je tu stala še stara, s slamo krita hiša, je Kunškova Tona odnesla iz peči pepel pred hišo, ki ga je veter oživel in zanesel v slamnato streho tako, da je hiša pogorela.

Sedaj vstopamo na Mestni trg. Trgovci, gostilničarji in obrtniki so imeli označene svoje hiše oziroma lokale s tablami s priimki in označbo dejavnosti. Tako na tem delu ni bilo več hiš z domačimi imeni. Pred in po prvi svetovni vojni je nekaj hiš še nosilo stara imena, ki pa so bila kasneje opuščena. Tako se je npr. prvi hiši, kjer je sedaj plošča cesarja Ferdinanda III., reklo »pri MOTEZU«. Kjer stanujejo Novakovi na Mestnem trgu št. 7, so nekoč stanovali Volkovi, oče Josip Volk pa je bil čevljar, tako da je bilo staro ime hiše »pri ŠKARPARJU«. Kasnejši gostilni Nadrah pri cerkvi sv. Ane se je reklo »pri BAGATELNU«. Ker je bila v mestni hiši do leta 1906 tudi šola, je dobila hiša, ki se je dolga stoletja imenovala »na OBČINI«, tedaj tudi ime »na ŠOLI«. Na Mestnem trgu 25 se nahaja hiša s širokimi okni, ki so bila še do nedavno zamrežena s kovinsko mrežo. Tu je bila poštna postaja še iz časov poštinskih kočij, kasneje pa poštni urad, zato se je hiši reklo »na POŠTI«. V nadaljevanju te vrste hiš, ko pride do prekinitve niza zaradi poti proti kolodvoru, ima vogalna hiša, Mestni trg 35, ime »pri PIRHU«. Na spodnjem delu te poti, kjer so stopnice, imenovane »pri MALIH ŠTENGAH«, je stolp, imenovan »TURNČEK«, ki se drži hiše »pri KLOFUTAT«, ki že stoletja nosi to ime.

Nekaj domačih imen se je še ohranilo po drugi svetovni vojni, celo še danes za hiše ob cerkvi sv. Ane. Hiša, ki ima še vedno na zgornjem delu fasade krono, je bila nekdaj JULNIKOVA gostilna, imenovana tudi »pri KRALJICI«. Poleg nje je hiša, v kateri je bila pekarna in je imela ime »pri PEKU«, ob njej je hiša »pri MEŽNARJU«, pod njo pa hiša »pri ANŽICU«, nad njo pa »pri BABČNIKU« in spodaj »pri MIHCU«. Nekateri meščani ta imena uporabljajo še danes.

Od vogala hiše Mestni trg 37 so ob cesti hiše, ki so že vse v »drugih rokah« ter novi lastniki zanje ne uporabljajo več starih imen. Višnjanje pa vemo, da se je hiši na Mestnem trgu 43 reklo »pri JANEZKU«, kjer je živela starodavna rodbina »NADRAH«, strojilcev živinskih koč in usnarjev, ki je žal v celoti izumrla. Njihovo premoženje se je razdelilo na več kot 30 dedičev. V spomin nam je ostal Janezkov Jože, glavni iniciator vsakoletnih pustnih svečanosti v Višnji Gori. Dve hiši naprej je hiša, v kateri je živel »Anžicev Tone«, ves zasut z raznimi železnimi odpadki in lonci, ki jih je obdeloval, med vojno pa je iz aluminijastih kosov padlih avionov izdeloval tudi glavnike. Na koncu te vrste hiš se nahaja hiša, ki se ji je reklo »pri FATURJU«. V tej hiši je še v času Kraljevine Jugoslavije prišlo do uboja lastnice, storilca pa sta bila njena nečakinja in njen mož. Truplo sta zagrebla v kleti, ker pa je začelo zaudarjati,

sta ga z vozom odpeljala v Trstenik in tam zagrebla v pesek, vendar ga je voda odkrila in postalo je plen za lisice in za trsteniške pse. Po odkritju so ostanke trupla »žandarji« odpeljali v mrtvašnico, storilca pa sta bila aretirana in obsojena na zaporne kazni pred Okrožnim sodiščem v Novem mestu. Sicer pa ima vsaka hiša v Višnji Gori glede na dolgo zgodovino svojo zgodbo. Morda bom nekatere kdaj še opisal, vendar zelo previdno, ker je takoj zamera ali celo tožba.

Na vzhodni strani, v dolini pod njo, je še nekaj hiš, ki so imela stara hišna imena, nekatere pa jih imajo še sedaj. Spodaj ob Višnjici, kjer stoji sedaj stanovanjski blok, je okrog leta 1750 ministerialni komisar Bartolotti postavil zgradbo, v kateri je bila manufaktura za izdelavo nogavic, jopic itd. Zgradba je dobila ime »FABRIKA«. Po propadu manufakture konec 18. stoletja se je zamenjalo še kakšnih 10 lastnikov, dokler ni leta 1882 zgradbe kupil Mihael Omahen in v njej odprl trgovino in gostilno. Hiša je zatem dobila ime »pri OMAHNU«. Leta 1913 je hišo kupil Škrabar in novo ime, ki se je nato dolgo obdržalo, se je glasilo »pri ŠKRABARJU«. Od njega je zgradbo kupil Bašar, sprememba imena se je glasila »pri BAŠARJU«, in končno, po drugi svetovni vojni, se je prijelo ime »pri ŠERKU«. Razen imena »FABRIKA« so sicer vsa ostala imena po lastnikih.

Preko ceste je stala hiša Jožeta Godlča, ki se je ljubiteljsko ukvarjal s popravilom dežnikov, zato so hiši rekli »pri MARELMOHARJU«. Hišo je kupil urednik »Višnjana« in na tem mestu sedaj stoji hiša Ciglerjeva 13. V sosesčini je domačija, ki očitno od nekdaj nosi ime »pri GROZNIKU«. Iz člankov, ki jih objavlja dr. Boris Golec v »Višnjanu«, izhaja, da se je priimek Groznik (Grosnighk) pojavil v Višnji Gori že leta 1679.

Če se premaknemo na Jurčičevo cesto, ki spada v ulični sistem Višnje Gore, lahko ugotovimo, da še vse starejše hiše nosijo hišna imena. Tako že prva hiša nosi ime »pri ZAJČKU«. Na nasprotni strani ceste je hiša, pred katero je zidano korito, ki je bilo narejeno za napajanje živine tovarnikov, hiši še vedno pravimo »pri KOROŠCU«. Nad njo v Turnherjevi ulici št. 6 je hiša »pri ŠTACARJU«. V nadaljevanju Jurčičeve ceste stoji nasproti križa hiša »pri PRIMCU«, kjer se stanovalci še delno ukvarjajo s kmetijstvom. Na desni strani je hiša »pri VRATARIPKU«, na levi strani ceste pa »pri HRIBARJU«, na desni, pod križiščem, pa je »PEŽLARJEVA domačija«. Moram omeniti še hišo, ki je še do lanskega leta stala ob cesti, ki pelje preko železniške proge v Stari trg ter se je imenovala »na ŠRANGI«. Tu je bila več stoletij, še v moderni dobi, mitnica pred vstopom v mestno območje.

Zanimiva so tudi še vedno aktualna stara hišna imena hiš v vasi Polje pri Višnji Gori, zato jih navajam. Nad mestnim kopališčem tako stoji hiša, domačija »pri LAZARJU«. Za kapelico v Polju sta hiši »pri JEROMU« in »pri GRANDETU«. Na vzhodni strani, pod gozdom z imenom »ČERIJA«, pa stojita domačija »pri STREŠKU« in »pri DUŠATU«. Ob Višnjici, kjer je mirujoči mlin, pa se pravi »pri SVETINU«.

Ker je nekaj starih imen delno še ohranjenih na Peščeniku, naj navedem še hiše s starimi imeni ob stari prevozniški cesti proti Grosupljemu. Spodaj, pred vzponom na strmi klanec, stoji hiša, ki ima še vedno ime »pri RINEŽU«. Tu so v furmanskih časih vpregali konje in vole, da so pomagali riniti vozove v hrib. Za prvim ovinkom je imela hiša ime »pri JANČARJU«. Naslednja je hiša, ki stoji nad dolino, po kateri pelje železniška proga v predor pod Peščenikom, ima ime »pri MORANU«. Kjer se cesta povzpne na vrh, je stala hiša Antona Gruma, kovača, zato je imela ime »pri KOVAČU«. Na vrhu Peščenika stoji hiša, bivša gostilna »pri JURJU«, naprej na desni strani ceste pa hiša »pri CESARJU«. Dalje za ovinkom, na levi strani, je bila gostilna »pri MRTANCU«. Zadnja hiša v smeri proti Grosupljemu pa je nosila ime »pri PINCGAUGARJU«. Očitno je ime povezano z »gavgami«, ki so stale nasproti ceste, ki na desni strani zavije proti vasi Spodnje Brezovo. Na tem mestu naj bi bila tudi okrog leta 1700 obglavljena zadnja »coprnica« v Višnji Gori.

CVETKA (JUTRIŠA) VILAR, 1932

Biografija, ki je tudi pričevanje o vojnem in povojnem stanju v državi
Renata Križman*

Uvod

Bila je moja prva učiteljica po priselitvi naše družine v Šmarje - Sap. Vsega, kar je prvo, ne pozabiš nikoli. In gospa Cvetka mi je ostala v lepem spominu. Poleg tega je celotno svoje profesionalno delo učiteljice opravila v Šmarju in bila kar 14 let vodja šmarske podružnične šole. Zato ni naključje, da sem jo nekajkrat obiskala v Domu za starejše občane Grosuplje. Kako prijetno se je bilo pogovarjati s 93-letno gospo, ki ji telo le delno služi, a je tako bistrega duha, da bi jo lahko primerjala z Leonom Štukljem ali še bolje z Borisom Pahorjem, ki je med drugo svetovno vojno tudi doživel grozote fašističnega terorja.

Otroštvo

Cvetka Vilar se je leta 1932 rodila v Ljubljani mami, po rodu iz Gorenjske, in očetu, ki je izhajal iz Obsotelja. Stanovali so v Žibertovi ulici v Šiški. Pred vojno, v stari Jugoslaviji, je oče v Ljubljani imel manjše podjetje, in sicer na lokaciji sedanjega hotela Lev. Starša sta se odločila, da bosta v Ljubljani prodala stanovanje in podjetje, da bodo odšli živeti v Zagreb. Tam je oče kupil na železniški postaji manjšo restavracijo, a šok je bil, da tisti, ki mu jo je prodal, sploh ni bil lastnik in tako so izgubili vse, kar so imeli. Starša sta bila brez službe, zato so odšli na dom očetovih staršev, kjer pa so bili nezaželeni. Ko je oče dobil službo na Jesenicah, mama pa v Laškem, so se kmalu preselili v majhno stanovanje v Rečici pri Laškem. Tam so Cvetko dali v varstvo družini, ki si je zelo želela imeti punčko, saj so sami imeli dva sinova. Gospa je bila šivilja, gospod pa rudar in Cvetkin veliki oboževalec. Odkar je bila Cvetka pri hiši, ni po službi več zavil v gostilno, kot je bila tedaj knapovska navada, ampak se je takoj odpravil domov k svoji »Puži«, kot je po štajersko imenoval Cvetko. Izdelal ji je razne igračke, leseno kolo, zajezil potok, da so pridobili tolmun za kopanje. Pravi, da je pri tej družini spoznavala začetke »kulture in prosvete«. Pri njih na podstrešju so bile omare knjig, ki jih je Cvetka rada pregledovala (tedaj še ni znala brati), včasih ji pa je bral iz knjig mlajši sin družine, s katerim sta bila prava »kompanjona«. Življenje pri tej družini do 1. razreda osnovne šole v Laškem (skupaj 5 let) je bil najsrečnejši del Cvetkinega življenja. Nikoli, ne prej ne potem, se ni čutila tako ljubljeno. Nudili so ji vse, kar si je želela. V njeni družini ji je bilo dovoljeno veliko, a oče je vzpostavil nekaj pravil, ki se jih je bilo potrebno držati. Najpomembnejša zahteva je bila, da je bila doma, ko je v cerkvi zvonilo avemarijo. Mama je bila drugače zelo stroga, tudi

* Renata Križman, profesorica angleščine in francoščine v pokoju

oče se je znal zelo razjeziti, če ga je polomila, a ga je jeza hitro minila. Ko sedaj razmišlja o očetu, se šele zaveda, kako zelo jo je imel rad.

Povsod, kjer so živeli, je imela zgolj fantovsko družbo. Naučila se je vseh fantovskih lumparij. Nikoli se ni igrala s punčkami. V fantovski družbi so se »vojskovali« na starem gradu (op. grad Tabor Laško). To so bile bitke med otroki leve strani proti tistim, ki so živeli na desni strani reke Savinje. Veliko so se zadrževali v zdravilišču ob Savinji, kjer so se kopali po cele dneve. Ko je bila Cvetka v prvem razredu, je bil oče poklican v šolo in učiteljica mu je rekla, da je zelo bister otrok, a takega divjaka kot je ona, je kar težko najti. Cvetka pa pravi, da bi privoščila vsakemu otroku, da bi lahko doživel vse prigode, ki jih je doživela ona v otroštvu do 2. svetovne vojne, »ki nam je vzela vse«, kot je rekla s solzami v očeh, ko sem jo intervjuvala.

2. svetovna vojna

Lakota, stokrat lakota. Dobili so samo polovično količino hrane, ki je bila na t. im. bele karte, ker naj bi bili politično sumljivi in pod stalnim nadzorom Nemcev. Več kart za hrano so dobili t. im. »folksdojčerji«.

Takoj leta 1941 so ob treh zjutraj prišli Nemci v njihovo ulico s kamioni in jih izselili; peljali so jih na zbirni center k toplicam, kjer so zbrali vso elito Laškega. Ker je oče imel hrvaško državljanstvo, so se smeli vrniti domov. Tedaj so na Hrvaškem imeli pomembno vlogo nemški kolaboranti ustaši, ki so svoje državljane ščitili tako, da jih Nemci niso smeli ubiti, sicer pa so lahko delali z njimi, kar so hoteli. Oče je do maja 1944, ko je bil aretiran, oskrboval partizane z materialom, povezanim s tiskom in sanitetnim materialom, kar je nabavljal v Nemčiji, saj je imel dovoljenje, da je potoval na relaciji Slovenija–Nemčija. Po aretaciji v začetku maja 1944 je bil zaprt najprej v celjskih zaporih, nato bil premeščen v zapore v Mariboru, od tam pa so ga odpeljali v koncentracijsko taborišče Dachau. V zaporih je preživel huda mučenja, npr. za noge so ga obesili pod strop in ga pretepali. V Dachau je prišel komaj živ, a imel je srečo, da ga je pod svoje okrilje vzela skupina Slovencev, ki so delali v podzemni tovarni in bili povezani z delovodjo (kapom) poljske narodnosti, da so ga lahko odvedli v tovarno in ne v barake taborišča, kjer je bilo preživetje mnogo težje. Ko je prišla vlakovna kompozicija z ujetniki, je omenjena skupina imela podatke o poklicih aretiranih Slovencev. Oče je moral delati za strojem, čeprav je komaj stal na nogah. Bil je mojster za struženje lesenih izdelkov in se je kasneje specializiral za izdelovanje figur za šah, kar so Nemci nosili kot darila svojim domačim.

Po aretaciji očeta je Cvetkino družino partizanski center Hrastnik–Trbovlje opozoril, da morajo takoj zapustiti dom, ker so izvedeli za načrtovane nemške aretacije. Cvetka je z mamo odšla na hrvaški konzulat v Maribor, da bi morda dobili kakšne podatke o očetu, a nazaj grede v Rečico so ju 29. maja 1944 (na Cvetkin rojstni dan) aretirali sredi Celja in ju odpeljali v celjski zapor, kjer so ju ločili. Mamo so kasneje odpeljali v zapore v Gradcu (Graz).

Ko so jo kot 12-letno deklico leta 1944 privedli na zaslišanje na Gestapo v Celju, je bila med zaslišanjem hudo pretepena s trgovskim metrom za prodajo blaga. Zlomili so ji dva prsta, topli po celem telesu. Morda bi jo zasliševalec celo ubil, da nista vstopili dve gestapovki in prekinili zaslišanje. Vrgli so jo vso okrvavljeno v zaporno celico, kjer ženske - sojetnice niso mogle verjeti, da to počnejo tudi z otroki. Spominja se, da so jo poskušale sleči in jo skromno očediti. S svojimi oblačili so jo delno oskrbele, ji skupaj zvezale polomljene prste, da so ji, čeprav ukrivljeni vseeno dobro služili v življenju. Kasneje so jo odpeljali v tako imenovano »zbornou«, kraj blizu Celja, kjer so zbirali ljudi za transport v koncentracijsko taborišče. Naključje pa je hotelo, da so dva dni prej vse zbrane odpeljali, tako je bila na zbornem mestu ona in le še neko drugo dekle (Ivica Letonje) iz Savinjske doline.¹

1 O tem, kaj se je godilo družinam na tem območju, je pisala Pavla Rovar v zborniku Laškega: Iz trpljenja in krvi: Laško: Rečica za svobodo, 1958.

²Kamniški bataljon, katerega komandant je bil Cvetkin stric, naj bi Cvetki pomagal pobegniti iz tega zbirnega doma, a ji je tajnica v tem zbirališču, ki je vedela, da sta oba njena starša obsojena na smrt, svetovala, naj ostane v tem domu, da ji ne bo nihče nič hotel in bo morda tam vseeno najbolj na varnem do naslednjega transporta. Cvetka je tam zaradi zelo slabih bivalnih pogojev zbolela na pljučih. Ženske z Gestapa so jo nekajkrat celo peljale v bolnišnico, nato se je neka sorodnica iz Celja ponudila, da jo prevzame v nego. Gestapo je dovolil, a se je morala vsak teden javiti na Gestapu. Ker ni mogla več hoditi, jo je sorodnik vsak teden v starem otroškem vozičku (tako drobna je bila tedaj 12-letna deklica) peljal v Celje in nesel v 1. nadstropje, kjer je bil sedež Gestapa, da so jo evidentirali.

Njena mama je v zaporu v Gradcu rodila njenega brata. Vse ženske, ki so rodile v zaporu, so dva meseca dojenčke lahko obdržale pri sebi, nato so jim jih vzeli in poslali nemškim družinam, ženske pa odpeljali v Auschwitz. V zaporu je avstrijski duhovnik krstil te otroke. Cvetkinemu bratu Janku je bila za botro neka avstrijska pisateljica, ki je bila tudi v zaporu. Ko so zapor v Gradcu februarja 1945 bombardirali, je bilo tam osem žensk z dojenčki, ki so upale, da se bo osvoboditev zgodila kmalu, torej še preden jim bodo odvzeli otroke. Umaknili so jih v kletni prostor zraven prostora, kjer so na smrt obsojene zapornike pobijali z giljotino in ne s streljanjem. Med bombardiranjem je bila porušena celotna zunanja stena sobe z na smrt obsojenimi zaporniki, ki so tako lahko pobegnili. Teh osem žensk z otroki pa so Nemci naložili na kamion in jih odpeljali v zapor v Maribor, kjer pa jih niso sprejeli, češ da so s Spodnje Štajerske. Napotili so jih, da naj gre vsaka v svojo občino, kjer se morajo javiti na policiji, saj je bilo zabeleženo, da so le začasno odpuščene. En teden so s svojimi dojenčki le ponoči pešačile do Celja. Mama in še ena sovaščanka z novorojenko Metko sta hodili še naprej do Laškega. Na Gestapo je vložila prošnjo, da se jim je lahko pridružila še Cvetka. Policija je bila tedaj zasedena, polovica Nemcev je že zbežala, saj se je bližal konec vojne. Cvetkino mamo, Cvetko in malega sinka so zaprli v neko staro hišo pod gradom na podstrešje. Za očeta niso vedeli, ali je še živ. Sledila so nočna bombardiranja, dnevi brez hrane in vode, spanje le na kupu slame. Na vratih hiše je pisalo, da je strogo prepovedano, da bi jih kdorkoli obiskal. Ljudje tega niso upoštevali in so jim pred vrata nastavili nekaj hrane in star otroški voziček, ki je bilo prvo za silo znosno ležišče za malega bratca, ki je vse življenje imel rojstni list, na katerem je pisalo: »rojen v zaporu«. »Lačni smo bili kot psi,« pravi Cvetka in še danes po tolikih letih kopiči kruh; vsak kos, ki ga dobi v domu za starejše občane, in ga pri obroku ne poje, spravi v vrečko za kasneje, saj se še po toliko letih ni zmogla znebiti zakoreninjenega strahu, da bi ostala brez kruha. Vsakonočna bombardiranja so predvsem ciljale železniški most čez reko Savinjo, ki je bila glavna povezovalna žila za nemško vojsko. Poškodovani most so Nemci dnevno popravljali. Poleg tega je bilo uničenih tudi veliko stanovanjskih hiš, ljudje so bežali in tudi Cvetka z mamo in bratom je zbežala s podstrešja in se pridružila reki ljudi, ki so bežali za goro Hum, kjer je bila velika skalna votlina, kamor so se zaklonili, zjutraj pa so se vračali nazaj na podstrešje. To je bilo zelo težko obdobje, a Cvetko to ni toliko prizadelo kot smrt enega izmed dveh njenih najboljših prijateljev iz zgodnjega otroštva, ki je umrl za tifusom. »Tokrat je bilo mojega otroštva dokončno konec,« je še sedaj prepričana Cvetka.

Šolanje in osvoboditev

Osnovno šolo, ki je tedaj trajala 4 leta, je obiskovala v Laškem. Zadnja dva letnika sta bila nemška. Nemška učiteljica jim je predvsem gestikulirala, če jim je hotela kaj dopovedati, oni so se naučili le nekaj besed, kot npr. singen (petje), turnen (telovaditi) ...

2 <https://www.celje.si/sl/content/druga-svetovna-vojna>, v. 29. 11. 2023

Bilanca vojne je bila strašna. Samo Celje z 20.000 prebivalci in bližnja okolica sta izgubila 575 ljudi, večinoma mladih, starih med dvajset in trideset let. Več kot 1500 oseb je bilo izseljenih v Srbijo ali notranjost nemškega rajha, približno 300 je bilo interniranih in okrog 1000 ljudi zaprtih v celjskih zaporih, neznano število Celjanov pa je bilo nasilno mobiliziranih v nemško vojsko. Prizanešeno ni bilo niti otrokom. V Nemčijo (v t. i. ponemčenje) je bilo odpeljanih okrog 600 „ukradenih otrok“.

Nižjo gimnazijo je obiskovala v Celju, kamor se je vozila z vlakom. V času okupacije so se študentje in dijaki vedno vozili v zadnjem vagonu. Prvi vagon pred lokomotivo je bil vedno napolnjen s peskom v primeru, da je bila proga minirana ali v primeru bombnega napada na lokomotivo. Večkrat so bili železničarji vnaprej obveščeni o napadu, zato so morali dol z vlaka in pešačiti vse do Celja. Če je bil napad iz zraka, so ciljali prav na kolesa lokomotive, ki so jo tako kar privarili na tire.

Po osvoboditvi so Cvetkino družino prišli iskat in jih odpeljali v mesto v neko stanovanje, iz katerega so prej izselili neko nemčursko družino. Nekateri interniranci so se začeli postopoma vračati, a ata ni bilo od nikoder. Šele septembra 1945 se je vrnil, močno shujšan, uničen, a vsi so bili srečni, da je družina uspela priti skupaj. Oče je zaprosil za zemljišče, da so začeli graditi hišo, da ne bi imeli občutka, da so komu vzeli stanovanje, čeprav so se prejšnji stanovalci izselili v Avstralijo.

Po nižji gimnaziji se je bilo potrebno odločiti, ali nadaljevati na višji gimnaziji ali v kateri drugi srednji šoli. Ni hotela nadaljevati šolanja v Celju, ampak si je želela v šolo v Ljubljano. V družini so bili zelo proti, saj bi bili stroški v Ljubljani višji. Po vsem trpljenju v času vojne ni hotela ostati v Celju in staršem je zagrozila celo s skokom v Savinjo. Starši so potem popustili in tako je Cvetka z očetom odšla v Ljubljano na preizkus fizičnih sposobnosti na Akademijo za ples in balet, kar je bila njena največja želja. Žal pa je tam niso sprejeli in Cvetki se je podrl svet. Na učiteljskišču v Ljubljani so jo z veseljem sprejeli in takoj je dobila tudi sobo v glasbenem domu. A za šolanje ni imela veliko veselja, saj to ni bilo tisto, kar si je zares želela. Na učiteljskišču se je učila klavir pod vodstvom profesorja in skladatelja Maksa Pirnika, ki je bil strah in trepet vseh dijakov. Kasneje je moral šolo zapustiti, po vsej verjetnosti (tako se spominja Cvetka) zaradi informbiroja. Profesor, ki ga je zamenjal, je bil mila duša, a pravi, da jih ni ničesar naučil. Istočasno se je učila tudi igranja na harmoniko pri privatnem profesorju, ki ji je po končanem učiteljskišču uredil, da je lahko ostala blizu Ljubljane. Tedaj je Zavod za šolstvo izdal dekrete in pošiljal mlade učitelje na delovna mesta po celi državi. Cvetka je dobila depešo, da mora oditi v Šmarje, ki je bilo dokaj blizu Ljubljane. Tako ji je bilo omogočeno, da je še naprej sodelovala v harmonikarskih zborih v Ljubljani: zbor pri Jožetu Moškriču (štel je 90 članov), pri Hinku Smrekarju v Šiški (60 članov). Ker so bili vedno problem prostori, se je število harmonikašev zmanjševalo in nazadnje jih je ostalo osem, ki so se imenovali Unionov oktet (po hotelu Union), in med njimi je bila tudi Cvetka.

Cvetka s harmoniko

Prva služba in informbiro

V Šmarje je prišla kot osemnajstletnica leta 1950. Stanovala je v Škrjančevi hiši. Njen začetek službe je bil še v prvi stari šolski zgradbi z eno učilnico nad čevlarsko delavnico. Pouk je bil kombiniran (po dva razreda skupaj) v dveh izmenah. Nato so se preselili v zgradbo nad pošto v Šmarju, kjer pa sta bili dve učilnici.

Mlada in glasbeno nadarjena učiteljica se je vključila v tedanje Kulturno društvo (KUD) v Šmarju, kjer je pokazala tudi talent za igranje, saj je igrala v več predstavah in nazadnje, kolikor se prav spomni, je nastopila v Miklovi Zali v režiji profesionalnega igralca iz Ljubljane Janeza Albrehta (1955). Kakor je bilo lepo delovati v kulturnem društvu, tam je spoznala tudi svojega moža Janeza, pa je imelo tedanje življenje tudi veliko črno senco. V času informbiroja (op. kratica za Komunistični informacijski biro, 1947–1955) je šmarska partijska celica nekatere člane KUD-a ovadila, da podpirajo Sovjetsko zvezo, s katero je bila jugoslovanska partija s predsednikom Josipom Brozom Titom v sporu. Na zaslišanje v Grosuplje so poklicali tudi Cvetko, saj se je veliko članov KUD-a družilo z njo v njeni sobi v Škrjančevi hiši. Zasliševalec nasproti nje s pištolo na mizi je vsekakor hotel izsiliti priznanje, koga sumi, da je v društvu proti Titu, proti Jugoslaviji, kaj se pogovarjajo, ko se družijo. Obtoževal jih je, da so sovjetski elementi, a v bistvu jih politika sploh ni zanimala, pogovarjali so se o tem, kaj bi igrali, kje bi dobili denar za postavitev predstav. To je ponavljala kar naprej, in ko so ji zaradi dolgega zasliševanja živci popustili, je začela kričati, saj so bili spomini na zasliševanje na Gestapu še živi in da to ponovno doživlja tudi v osvobodjeni državi, je bilo zanjo preveč. Hotela je domov, ker je bila s kolesom in se je že znočilo. Zasliševalec ji je grozil, da bo pač prenočila v njihovih kletnih prostorih. Še isti večer so jo sicer izpustili, a so jo še nekajkrat pozvali na pogovor, ki se ga ni udeležila. Obiskat so jo prišli celo v Šmarje, kjer je stanovala.

60 Šmarčanov je bilo tedaj obsojenih, eden je naredil samomor, trije so bili celo na smrt obsojeni (Ivo Kolovič – prepoznani kot idejni vodja skupine, kasneje obsojen na dosmrtni zapor, Ivan Strežek in Marjan Ferbežar na večletne zaporne kazni). To so bili procesi ³, ki jih je partija izkoriščala proti svojim (tudi namišljenim) nasprotnikom, podobno kot se je to dogajalo v Dachauskih procesih ⁴.

Obsojeni Šmarčani so bili internirani na Golem otoku, a k sreči so se po končani informbirojevski gonji vsi vrnili domov, kar mnogim obsojencem iz dachauskih procesov (4) ni uspelo, bodisi da so bili ustreljeni ali so podlegli posledicam mučenja.

Cvetkin oče, ki je bil v taborišču Dachau, k sreči ni bil vključen v te procese, je pa drugače občutil krivične postopke mlade države Jugoslavije. Po prihodu iz taborišča domov je garal, da je ustvaril delavnico. To je bilo nujno, da so sploh preživel, saj niso imeli ničesar. Partizanske družine so določene stvari dobile od države, tisti, ki so bili zaprti, pa ničesar. Delavnica je bila ekonomsko uspešna in ko je oče imel že deset zaposlenih, so ga prisilili, da prostovoljno preda delavnico državi, češ da se ne spodobi, da ima tako zaveden Slovenec privatno delovno silo. Klican je bil na Udbo (op. jugoslovanska politična tajna policija) v Celje. Rečeno je bilo, da če ne bo prostovoljno predal delavnice, ga bodo udarili tam, kjer je najbolj občutljiv in takrat so se spravili na Cvetko, ki je tedaj že poučevala v Šmarju, kjer naj bi šmarska partija, po njenem mnenju, tudi vedela za primer iz Laškega. Težavam se je bilo moč izogniti le v primeru, da si pozna vplivnega človeka. Cvetka je imela veliko srečo. Njen stric, ki je bil komandant kamniškega bataljona, je ponorel, ko je zvedel za očeta in Cvetko. Poklical je tedanjega župana Grosupljega Toneta Janežiča – Hribčka, ki je bil pri Cvetkinem stricu v Kamniškem bataljonu zastavonoša. Po telefonu mu je rekel, da če bodo tako delali z našimi ljudmi, lahko pričakujejo takšno in drugačno revolucijo. Tako so Cvetki končno dali mir in je niso več klicali na zaslišanja.

Cvetka je imela tudi bratranca (Josip Jutriša), ki je bil komandant Kamniškega bataljona in je bil s

³ Žiga Koncilja: Politično sodstvo – Sodni procesi na Slovenskem v dveh Jugoslavijah: Sodni proces proti »Stalinovim mladcem« (22. nov. 1949), str. 149, v. 25. 2. 2024.

⁴ Dachauski procesi na Slovenskem so potekali med letoma 1948 in 1949. Priprave na procese so se začele že prej, v letu 1946. Skupno je bilo deset kazenskih sodnih procesov ter predhodni proces, t. i. Pufferjev proces. Obtoženim osebam, ki so bili bivši taboriščniki, naj bilo skupno dejstvo, da naj bi bili agenti Gestapa in bi posledično vohunili v koncentracijskem taborišču Dachau, kar pa je bil popoln konstrukt.

[https://sl.wikipedia.org/wiki/Dachauski_procesi_\(Slovenija\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Dachauski_procesi_(Slovenija)), v. 11.12. 2023.

Titom osebno povezan. Med vojno je bil komandant Jutriša ustreljen in Tito se je udeležil njegove poveljne pogrebne slovesnosti, ki je bila v kraju ob Sotli, zelo blizu kraja, kjer je živel Titova teta, ki jo je Tito večkrat omenjal in od koder izhaja Cvetkin oče, ki je imel mamo Slovenko in očeta Hrvata. Sicer pa je oče izviral iz rodu madžarskih vitezov, ki so na hrvaško pribežali pred grozovito nasilnim vodjo plemena Hunov. Očetova biografija je polna trpljenja in življenjskih padcev, večkrat je izgubil vse, po vojni so mu pa še vzeli uspešno delavnico, v kateri je lahko ostal le kot delavec. Kot neko protiutež temu odvzemu njegovega premoženja so ga imenovali prvi državni mojster. Ta naziv je dobilo okrog 10 ljudi iz cele Slovenije, ki so jim vzeli premoženje. Podelitev je bila v Unionski dvorani v Ljubljani in na to podelitev je oče vzel tudi Cvetko. Sedeli so v srebrni dvorani in vsi so bili popolnoma tiho, vsak je s svojo bolečino in prizadetostjo poslušali govor tedanjega ministra za težko industrijo Franca Leskoška, ki je »nakladal«, kaj vse so ti mojstri doprinesli državi. Bilo je smešno, takšna ironija, in Cvetka je prvič v življenju videla, kako so očetu solze tekale.

V zbornici (Cvetka Vilar sedi peta z leve)

Šmarje je končno dobilo novo šolsko zgradbo (1959), popolna osemletka pa je postala v šolskem letu 1963/64. Cvetka je bila razredna učiteljica, ki je na šoli tudi dolga leta vodila šolski pevski zbor. Z igranjem na harmoniko je veliko učencev navdušila za glasbo. Skupaj s kolegico Jožico Jagodic sta se začeli zavzemati za samostojnost šmarske šole, ki je postala podružnična šola januarja 1964, v letu, ko je prva generacija učencev zaključila 8. razred v Šmarju. Določen del kolektiva, še zlasti učiteljica Magda Šmuc, je soglašal s tedanjim stanjem in jima ni stal ob strani. Leta 1970 je Cvetka postala vodja šmarske šole. Občina si je skupaj s tedanjo ravnateljico in podravnateljico Hildo Lučovnik zelo prizadevala, da bi jo pridobili za to funkcijo, ker so bili na šoli med kolektivom prepričani. Iskali so človeka, ki bi to umiril in Cvetki je to v času njenega vodenja (1970–1984) več kot dobro uspelo, saj je bil kolektiv enoten, deloven in člani so bili zelo zadovoljni. Organizirala je tudi druženje kolektiva v prostem času (plesni tečaji, izleti, zabave ob praznikih), kar jih je povežalo v dober kolektiv. Celoten učiteljski kolektiv šole Šmarje je pod režijskim vodstvom profesionalnega igralca Maksa Furjana pripravil uprizoritev Molierove komedije Namišljeni bolnik (1971), s katero so gostovali v mnogih slovenskih krajih ter izkupiček od vstopnic namenili kot prispevek za asfaltiranje šolskega igrišča. Cvetka je imela v predstavi vlogo Antoinette, ki je bila negativna vloga in večina igralcev negativnih vlog ni hotela igrati, saj se je tedaj občinstvo tako živelo v igro, da so ob njeni interpretaciji glasno vpili proti odru: »Kurba, prasica, dajte jo ubiti ...« Cvetka pa pravi, da so njej vloge negativk ustrezale. Režiserji so bili največini profesionalni igralci iz Drame, npr. že prej omenjena Janez Albreht in Maks Furjan, zato so bile predstave, četudi amaterske, precej na visokem nivoju, strokovno zelo dobro pripravljene. Z igro Namišljeni bolnik so gostovali tudi na Koroškem v Avstriji.

Cvetka v igri Namišljeni bolnik

Vseskozi pa se je Cvetka s kolektivom tudi borila, da bi šola v Šmarju postala zopet samostojna (op. podrobneje o tem zavzemanju za samostojno šolo v knjigi Šmarska šola skozi čas, 2020, str. 22–25). Celoten kolektiv jo je podpiral, a polena so priletela od nekaterih posameznikov v Šmarju – Sapu in z občine Grosuplje.

Ko se je Cvetka poročila, sta se z možem preselila v učilnico stare šole, ki ni bila več primerna za šolsko dejavnost, kasneje v stanovanje nad pošto, dokler si v Šmarju nista zgradila hiše. Življenje v spirali, pravi Cvetka, ko počasi rineš stopničko na boljše. Imela sta dva sinova, Andreja in Mitjo, oba uspešna športnika. Andrej v rokometu pri Slovanu, Mitja pa je bil mednarodno prepoznan kotalkar.

Cvetka Vilar je bila tudi porotnica na Okrožnem sodišču v Ljubljani. Občina jo je izvolila in delegirala na sodišče. Večinoma je sodelovala na manjših procesih, kjer sta bila prisotna le dva porotnika. Po razpravi pa je imela še pogovor s sodnikom. Zpomnila si je le nekaj tistih procesov, kjer so bile tožbe smešne, in primer iz gospodarskega prava, ko so človeka, hišnika obsodili na 7 let zapor, ker je nameraval (ni je še vzel) vzeti neko omaro, ki je bila pred zgradbo, ko so zamenjali opremo, kup starega pohištva pa je bil namenjen odvozu na smetišče. Pri tej sodbi je bila zelo prizadeta in po koncu je vprašala sodnika, kje je tu logika. Odgovoril ji je, da ne gre za logiko, ampak za zakon (odtujitev državnega premoženja).

Po upokojitvi je popolnoma prekinila stike s šolo in oba z možem sta začela novo poglavje. Izobraževala sta se na področju zdravljenja z bioenergijo in bila v skupini skoraj deset let, ko sta ob priliki spoznala, da gre predvsem za jemanje denarja. Pravi, da je pridobila dovolj znanja zase in za svoje bližnje, bila pa je dovolj kritična, da je znala presoditi, kaj je verjetno oziroma ni verjetno.

Z možem sta hodila na plesne tečaje pri mojstru Jenku v stavbi za Ljublanico, nato v Pionirskem domu. Jenko ju je povabil v klub, kjer so se pripravljali na republiška prvenstva. Plesala je pri njem do svojega 75. leta, ko je soprog Janez doživel že drugo kap. Veliko je bilo v klubu starejše generacije in klub je bil njuno družabno zatočišče. Vse so praznovali skupaj, vse rojstne dneve, prehode v nova leta in druge praznike.

Po drugi kapi moža Janeza, ko je bil sicer še za silo pokreten, a kasneje tudi to ne več, je Cvetka posvetila ves svoj čas njegovi negi. Pri tem ji je občasno pomagal tudi sin Mitja, a glavno breme je bilo na njenih ramah. »Če človek mora, kar nekako dobi moč,« je rekla Cvetka. A po moževi smrti pred dvema letoma, in pri svojih 91 letih, je Cvetka tako oslabela, da je morala marca 2023 v dom starejših občanov, saj je bil Mitja, ki ji je sicer pomagal, operiran.

V domu si želi, da bi imela svojo sobo. Veliko ji pomeni televizija, ki je zanjo okno v svet, saj ne more več brati. Veliko pa tudi razmišlja, ampak ne o prihodnosti, temveč o preteklosti. Dogodke iz preteklosti sedaj vidi vedno jasneje, da se temu celo sama čudi. Vesela je bila tudi svojih obiskov, ko je lahko z mano podoživljala zgode in nezgode svojega življenja.

30 LET OD SMRTI PESNIKA FRANCETA LOKARJA (1917–1994) »TUDI JAZ SEM ČLOVEK ...«

*Roman Rozina**

France Lokar (vir: splet)

Tudi jaz sem človek, kajpak,
saj ne gre drugače.

Od zvezdnega nemira podivjano seme
se je razraslo vzdolž kosti, mesa.
V bitju žil bolijo nezaceljene
rane. Edino zdrav je molk
in nimam pojma, zakaj vse visi
na nitki, čepi na konici iglice.
Edino neskončnost gre lahko naprej.
Čas je, da prižgemo luči,
kajpak, saj ne gre drugače.

(Iz zbirke *Tiha srečanja*)

* Roman Rozina, višji bibliotekar, Mestna knjižnica Grosuplje, Enota Ivančna Gorica

Uvod

Duhovnik in pesnik France Lokar je predvsem v svojem pesniškem opusu pustil tako močne sledi, da je ob obletnici njegove smrti vredno obuditi spomin nanj, kljub temu da je bilo o njem že precej napisanega.

Pričujoči članek je po eni strani strnjen pregled do sedaj objavljenih zapisov o Francetu Lokarju, po drugi pa prinaša tudi nekaj novih vsebin. Večji poudarek je na zadnjem obdobju njegovega življenja, deloma tudi na njegovi pisni zapuščini iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani.

Otroštvo in mladost

France Lokar se je rodil 13. marca 1917 v Svetinovem mlinu v vasi Polje pri Višnji Gori, bil je sedmi od desetih otrok. Imel je štiri brate in pet sester. Njegova mati Marija, roj. Kozlevčar, hči kmeta in gostilničarja, je izhajala iz Zatičine 57, danes je to Ivančna Gorica. Leta 1905 se je poročila z Antonom Lokarjem, o čemer je poročal celo časopis Slovenec. Družina se je preživljala z gruntom in mlinom.

Po končani osnovni šoli (1924–1929) je na predlog kaplana odšel v škofijsko klasično gimnazijo v Šentvid nad Ljubljano (1929–1937) in jo končal z odliko. Po njej se je odločil, da postane duhovnik. Njegova bogoslovna leta oz. študij teologije v Ljubljani (1937–1943) so bili zaznamovani z 2. svetovno vojno, ki je prizadela tudi njegovo rojstno vas Polje. Zaradi napada partizanov na italijanski vlak so se hoteli Italijani maščevati nad tamkajšnjimi vaščani, France pa je s svojim znanjem jezika in prepričljivostjo dosegel, da jih niso odpeljali v internacijo in vasi zažgali.

V duhovnika je bil posvečen 4. julija leta 1943, novo mašo pa je imel 11. julija istega leta v Višnji Gori.

Duhovniška služba

Kot duhovnik in dušni pastir je deloval v več krajih. Po novi maši je 15. avgusta 1943 prišel za kaplana v Kostanjevico na Krki, postal tudi župnijski upravitelj in tam deloval do leta 1959. V Starem trgu pri Ložu je bil župnijski upravitelj v letih 1959–1970. V Gorenjem Logatcu je službo župnika opravljal od leta 1970 do 1981. Njegovo zadnje službeno mesto pa je bilo na Lipoglavu, kjer je bil župnik 10 let (1981–1991), do upokojitve. Lokar je bil zavzet za ohranjanje cerkvene kulturne dediščine. Njegovo je odkritje znamenite freske "Pohod treh kraljev" v podružnični cerkvi v Nadlesku pri Starem trgu leta 1964. Obnovil je precej med vojno poškodovanih cerkvenih zgradb predvsem v župniji Stari trg pri Ložu, kjer se ga spominjajo kot zavzetega dušnega pastirja in skrbnega upravitelja cerkvenega premoženja. Za vse kraje, kjer je deloval kot duhovnik, velja, da je bil odličen pridigar in pastoralno aktiven, organiziral je (takrat ko tega pri nas še ni bilo) župnijska srečanja mladine in drugih skupin.

Osební profil

Bil je odprta osebnost, človek velike širine: imel je rad branje, umetnost, etnologijo, z zanimanjem je spremljal dogajanja pri nas in po svetu in vse to vključeval v svoje pridige. Bil je vedrega značaja, komunikativen in šegav: kot tak se je znal približati vsakemu človeku. Zato ne čudi, da se je družil s številnimi ljudmi, tudi z znanimi umetniki, ustvarjalci in znanimi osebnostmi. V Starem trgu pri Ložu se je spoznal s slikarjema Lojzetom Perkcom in Jožetom Horvatom Jakijem, s pesnico Maričko Žnidaršič in pisateljem Matevžem Hacetom, z umetnostnima zgodovinarjema Francetom Steletom in Emilijanom Cevcem. Srečal se je tudi s slikarjem Francetom Slano in z drugimi. Svoje prijateljstvo z Matevžem Hacetom je opisal v nekrologu v Glasniku slovenskega duhovniškega društva (1980: 153–156). Čeprav je bil Hace partizan in komunistični komisar (napisal je 20 knjig), Lokar pa duhovnik, sta imela marsikaj skupnega. Tudi to prijateljstvo dokazuje veliko človeško širino Franceta Lokarja, ki je znal videti dobro v posamezniku, ne glede na njegov svetovni nazor in prepričanje.

Literarni ustvarjalec in pisec člankov

Lokar je bil ustvarjalec pisane besede različnih zvrsti. Pisal je pesmi, črtice, novele, ocene in članke.

Svoje prve pesmi je začel objavljati že v gimnazijskih letih, in sicer v Domačih vajah, kot bogoslovec pa v Mladi njivi. V velikonočni številki Slovenca je bila leta 1938 natisnjena njegova prva zgodba. Pred vojno je objavljaval v Duhovnem življenju, Kresu, Mentorju, Mladi setvi, Slovincu, medvojnem Obisku (tu pod psevdonimom Rado Kolar). Po vojni pa je objavljaval v Novi mladiki, Novi poti, Pionirju, Naši zadrugi, Družini, koledarjih Mohorjeve družbe, Mavrici, Ognjišču, Družinski pratiki (urejal jo je od leta 1969 do 1978), pa tudi v drugih publikacijah Cirilmetodijskega društva in Mohorjeve družbe.

Pesnik

Lokar se je uveljavil predvsem kot pesnik. Izdal je dvanajst pesniških zbirk: *Posute ceste* (1966), *Tiha srečanja* (1967), *Okno na vrt* (1969), *Ko pelin cveti* (1970), *Rdeče in sivo* (1975), *Dolina brez imena* (1976), *Kmet* (1978), *Razdejana gnezda* (1980), *Ura abecede* (1982), *Kar dan v sebi skriva* (1986), *Osmrtnice* (1991) in *Obok neminljivega* (1993). Večino pesniških zbirk je izdal v samozaložbi, tako da velja za enega najplodovitejših slovenskih samozaložnikov, vsekakor pa ima največji pesniški opus v občini Ivančna Gorica.

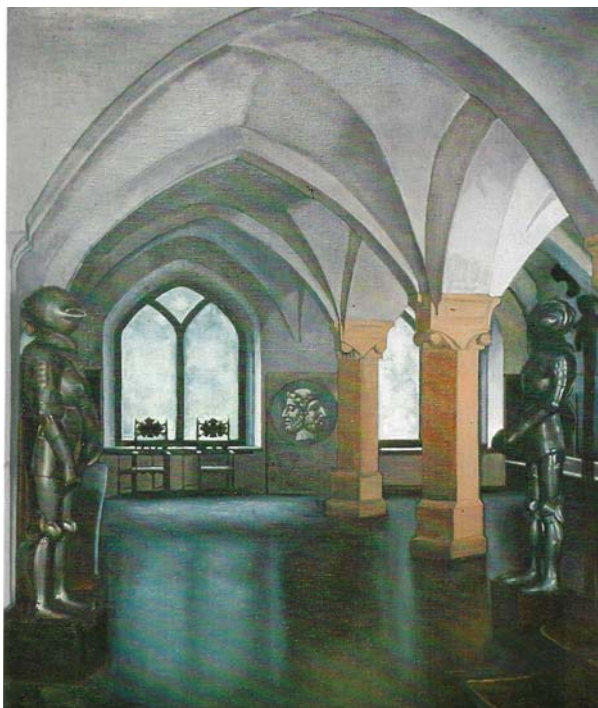
Lirski subjekt je v teh pesniških zbirkah razpet med več dimenzij: po eni strani med svetlobo bivanja in temo bivanjske tesnobe in stiske, pogojene s svetom, ki tone v smrt zasvojenosti, osamljenosti; po drugi strani pa gre za razpetost med človeškimi prvinskimi (ljubezenskimi) vzgibi in predanostjo duhovnemu svetu. Posebej je tankočutna pesniška govorica takrat, ko se dotika doživljanja narave. Ker Lokar izhaja iz kmečkega okolja, se njegova izkušnja kmečkega življenja in narave odslikava tudi v njegovih pesmih, še posebej v zbirkah *Posute ceste* in *Kmet*. Likovno zanimiva je pesniška zbirka *Kar dan v sebi skriva*, kjer so pesmi napisane rokopisno in opremljene z ilustracijami Stanislave S. Pudobske. Morda najbolj pretresljiva je njegova zbirka *Razdejana gnezda*, v kateri pesnik izraža bolečino razbitih družin. Posebno pozornost si zasluži zadnja pesniška zbirka *Obok neminljivega*, tudi zato, ker je likovno opremljena z reprodukcijami slik p. Gabrijela Humka, slikarja in cistercijana iz Stične. Ko je Lokar po upokojitvi prišel v stiški samostan, se je spoprijateljil s p. Humkom; sad tega odnosa je dragocena pesniško-likovna umetnina, ki zaživi kot odmev miru in poglobljene refleksije samostanskih hodnikov. To je prostor med tukaj in tam, med minljivostjo in neminljivim, vrata v svet Luči, ki pa vodijo tudi skozi temo, stisko, majhnost človeka, ki se znajde pred skrivnostjo onstranskega bivanja. Vojan Tihomir Arhar v spremni besedi zapiše: »Prav samostansko okolje s svojimi edinstvenimi in neponovljivimi posebnostmi je tisto, ki olajšuje nenehno zagledanost v globine svoje duševnosti in izostreno opazovanje človeških tegob, stisk in razočaranj. To spodbuja, da vse, kar doživlja v svoji občutljivi duši, ubesedi in izpove sebi in drugim. /.../ Umetnost pesnika Franceta Lokarja in slikarja Gabrijela Humka je žlahtna emanacija posvečenega samostanskega miru, tihote in samote /.../« (str. 81–82).

Kot ugotavlja Jakob Müller, največji poznavalec te poezije, ki je v svojem prispevku interpretiral 10 njegovih pesniških zbirk (Müller, 1988: 161), »Lokarjev pesniški svet /.../ ni niti po osrednji motiviki niti v nekaterih izraznih sestavinah povsem nov in enkraten. Kdaj je zaznavno Gestrinovo petpedikanje, ritmični zven Župančiča, Kocbekova zavest neminljivosti, Balantičeva zasuta usta, Zajčev živalski gnus, morda pa tudi Šalamunovi žeblički – vendar dobivajo (morda) prevzeti elementi v avtorjevi liriki nekoliko drugačne pomene.« Ob tem je potrebno dodati, da je Lokar sam povedal (gl. Lesar, 1992: 14), da se v resnici ni zgledoval po navedenih avtorjih (pravzaprav jih niti ni bral), čeprav ne izključuje morebitne podobnosti. Pesniška govorica je namreč univerzalna in marsikdaj lahko podobno zazvenijo verzi različnih avtorjev, čeprav pri tem ne gre za posnemanje.

Bralec njegove poezije se lahko vpraša, zakaj je v njej poleg nekaterih svetlih občutij lirskega subjekta toliko temačnih pejsažev, občutkov samote, odtujenosti, umiranja ..., sploh zato, ker so pesnika in duhovnika Franceta Lokarja ljudje poznali kot svetlega, optimističnega človeka, polnega delovnega

zagona, načrtov ... Veliko pojasni kar Lokar sam (Lesar, 1992: 14): »Meni je šlo vedno za resnico. Samo za resnico, pa naj bo še tako boleča. /.../ Vsak človek nosi v sebi dobro in hrepeni po boljšem. Na žalost pa je v življenju toliko vsemogočih preizkušenj, pred katerimi tudi klonemo. /.../ Živim sredi življenja. Z ljudmi živim, trpim in spoznavam njihove skrite bolečine, in iščem v sočloveku dobro. /.../ Na srečo sem po naravi vesel človek. Življenje pa me dela potrtega, ko vidim, koliko ljudi trpi.« Iz citiranega lahko razberemo, da je bil Lokar občutljiva, empatična pesniška osebnost, ki se ga je trpljenje ljudi (pa tudi njegovo lastno) globoko dotaknilo, kar je prelil v svojo poezijo. Ne moremo pa mimo dejstva, da se del tega pesništva dotika ljubezenske tematike. Neuresničeno ljubezensko hrepenenje lirskega subjekta se povečini kaže v otožni lirski izpovedi.

France Lokar se je v svojim življenjem seznanil s številnimi umetniki in nekateri med njimi so (poleg Humka) njegove pesniške zbirke obogatili s svojimi stvaritvami: Jože Horvat - Jaki, Stane Jarm, Lojze Perko, Stanislava S. Pudobska, France Slana, Valentin Scagnetti, Jože Tisnikar. Zanimiva je denimo likovna oprema pesniške zbirke *Tiha srečanja*, ki jo spremljajo fotografije baročnih kipov župnijske cerkve in podružničnih cerkva iz župnije Stari trg pri Ložu.

Slika Gabrijela Humka v zbirki *Obok neminljivega* (1993)

Pisec proznih besedil

France Lokar je napisal 34 proznih del, kratkih zgodb oz. črtic in novel, ki jih je objavljaval v raznih serijskih publikacijah. V Slovincu je leta 1938 objavil svojo prvo zgodbo, in sicer o dekletu, ki nese k vaški kapeli blagoslovit velikonočna jedila. Študentsko glasilo Naša zvezda je istega leta objavilo še tri črtice, leta 1941 pa še dve črtici. V Obisku, ilustriranem družinskem mesečniku, so bile v letih 1942 in 1943 objavljene štiri njegove novele. Časopis Družina je v letih 1953–1956, 1960 in 1973 objavil več njegovih črtic. Tudi glasilo katoliških duhovnikov FLRJ Naša zadruga je v letih 1961–1964 objavilo nekatere njegove črtice. Svoja prozna besedila je objavljaval še v Družinski pratiki, ki jo je nekaj let tudi sam urejal, v Mavrici in drugod.

Snov njegovih kratkih zgodb se napaja iz različnih življenjskih situacij, dostikrat tragičnih. Lokarju je bil blizu 'mali človek' z vsemi svojimi hrepenenji in stiskami, kar je tudi opisoval v svoji prozi. Veliko o pisateljevem sočutenju z ljudmi nam povedo že naslovi kratkih zgodb: *Zgodilo se je njemu*, *Zofija je bila mlada*, *Njeno dete*, *Lepi revček*, *Dobrota v stiski* ...

Lokarjevim proznim delom (nekatera so ostala v rokopisu) pa bi se veljalo bolj posvetiti, kar sicer presega namen in obseg pričujočega prispevka. Potrebno bi bilo to prozo zbrati in urediti za objavo v samostojni knjigi.

Nabožni pisatelj

Poleg prispevkov verske vsebine, ki jih je objavljala v že prej navedenih serijskih publikacijah, je napisal tudi dve poučni, vzgojni knjigi z religiozno tematiko: šmarnice *Z Marijo in Jezusom v novo tisočletje* (1993) in svojo zadnjo knjigo, *Pogled v dušni dosje – Postne misli in premišljevanja o spovedi* (1994).

Zbiratelj

Franceta Lokarja je zelo zanimalo leposlovje oz. literarni ustvarjalci. Tako je zbiral rokopise in pisma znanih literatov, kot so France Bevk, Fran Saleški Finžgar, Simon Gregorčič ... Poleg tega sta mu bili ljubi tudi likovna umetnost in etnologija: v lasti je imel slike, kipe, nagrobna znamenja, uporabne predmete (npr. leščerbe, lestence, kolovrate ...). Marsikaj od tega je hranil v stiškem samostanu, kamor se je preselil ob upokojitvi. V Muzeju krščanstva v Stični se sedaj nahaja 93 njegovih devocionalij (nabožnih predmetov) – kipcev, slik, liturgičnih predmetov, ki izvirajo iz 18. stoletja in kasneje.

Svetovljan in popotnik

Lokarjeva osebnostna in intelektualna širina gotovo izvira tudi iz njegovih številnih potovanj. Njegove destinacije na tujem so bile: Francija (1964), Palestina (1971), Portugalska (1977), Francija–Belgija–Švica–Češka (1979), Irska (1979), Tunis (1980), pet neimenovanih držav Evrope (1980), Grčija (1980), Mallorca (1981), Kitajska (1981), London (1981), Španija (1982), Kreta (1983), Istanbul (1982), Anatolija v Turčiji (1984, dvakrat), Moskva (1984), Kuba (1986, dvakrat), Budimpešta (1986), Malezija in Singapur (1986), Izrael (?) in Sicilija (1989).

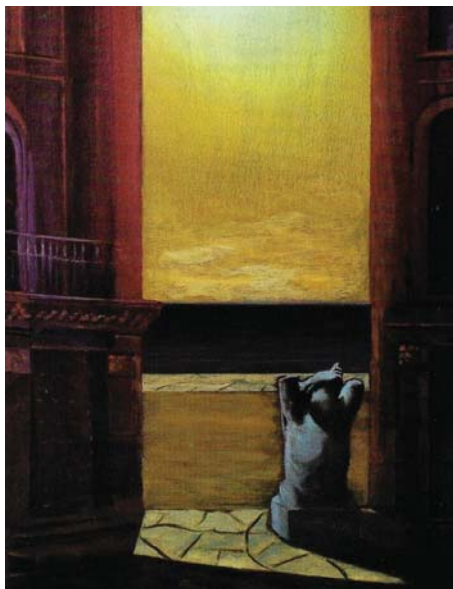
Nadžškofijski arhiv hrani beležke in fotografije s teh potovanj. O Kubi je napisal *Črtico s Kube* (1986).

Jesen življenja v Stični

Upokojenska leta (od leta 1991) je France Lokar preživel v stiškem samostanu in se povezal s slikarjem Gabrijelom Humkom pa tudi s p. Simonom Ašičem, znanim zeliščarjem. 4. julija 1993 je v stiški cerkvi praznoval zlato mašo. 16. februarja naslednje leto je sredi duhovnih vaj, ki jih je vodil za samostansko družino, po pogrebu svoje svakinje zadet od kapi umrl. Zanimivo je, da je v teh duhovnih vajah precej velik poudarek dal minljivosti človeškega življenja (uvodna poved v to razmišljanje se glasi: Vsem živim je določeno enkrat umreti). Kot da bi vedel ... Pogreb s pogrebno mašo v stiški baziliki je vodil tedanji ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar, pridigal pa je tedanji opat Anton Nadrah, ki je v pridigi povedal tudi:

»Od leta 1991 si preživil svoj pokoj v okrilju našega samostana. To je bil ustvarjalni pokoj. Ustvarjalni na področju *brane* besede, *govorjene* besede in *napisane* besede. Veliko si bral in sledil dnevnim dogodkom ter si si delal zapiske iz življenja. Rad in v veliko veselje si oznanjal Božjo besedo in jo pestril z zgledi iz življenja, zaradi česar so Te verniki radi poslušali ter Te bodo pogrešali. Rad si priskočil na pomoč, če je bilo treba voditi skupine po samostanu. S človeško toplino si tolažil tiste, ki so prišli k Tebi na pogovor. Enajstim pesniškim zbirkam si v Stični pridružil še dvanajsto, okrašeno s slikami pokojnega p. Gabrijela, s pomenljivim naslovom *Obok neminljivega*; obok, v katerega si zdaj za p. Gabrijelom, ne dolgo po svoji zlati maši, odšel tudi sam. Napisal si zelo uspešne *šmarnice*, ki so jih ljudje zaradi številnih življenjskih zgledov z velikim zanimanjem poslušali. Pripravil si za tisk *postne govore*.«

Za potrebe pričujočega prispevka je p. Nadrah zapisal, da ima zelo lepe spomine na Franceta Lokarja, ki je bil uslužen in mu je v marsičem pomagal. Na pogrebu so imeli govore predstavniki župnij, kjer je deloval, in poudarili njegove človeške in duhovne kvalitete. Lokar je pokopan na samostanskem pokopališču pred bazliko v Stični in počiva poleg patrov Gabrijela Humka in Simona Ašiča. Pokojni je samostanu zapustil knjige in pohoštvo.

Slika Gabrijela Humka v zbirki Obok neminljivega (1993)

Pisna zapuščina Franceta Lokarja

Njegova precej obsežna pisna zapuščina, ki jo je uredil France Baraga, se od leta 1994 nahaja v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani, pod oznako NŠAL 545. Obsega 6 arhivskih enot, ki vsebujejo vse: od osebnih podatkov, odlikovanj, biografije, bibliografije, rokopisov leposlovnih in drugih del, pridig, nagovorov, do beležk in fotografij s potovanj, gradiva za pratiko ter korespondence. Zanimivi so tudi odrezki iz časopisov, ki so poročali o različnih, tudi žalostnih dogodkih (npr. o poplavih, toči in potresih); Lokar se je zelo zanimal za usodo ljudi, ki so v njem budili skrb in sočutje. V zapuščini najdemo tudi rokopise Lokarjevih ocen knjig, ki so bile objavljene v različnih serijskih publikacijah. Vsi ti zapisi, odrezki, rokopisi, korespondenca in drugo pričajo o človeku, ki se je zelo zanimal za (so) človeka pa tudi za dogajanje v Sloveniji in širše.

Arhivsko gradivo je bogato, dokazuje širino njegovih zanimanj, talentov in delovanja. Pred nami razgrne ustvarjalca in misleca, katerega prispevek za slovensko kulturo in družbo, ne le v verskem oz. religioznem smislu, je znaten. Lahko rečemo, da je Lokar premalo poznan in prepoznan tako v občinskem kot tudi v slovenskem prostoru.

Ovrednotenje njegovega dela

Že za časa svojega življenja je France Lokar prejel več priznanj oz. odlikovanj.

Za njegovo kulturno in povezovalno delo ga je leta 1974 predsednik republike Josip Broz Tito odlikoval z redom bratstva in enotnosti s srebrnim vencem. Mohorjeva družba mu je leta 1987 podelila

Finžgarjevo plaketo, občina Ljubljana Moste - Polje pa leta 1989 srebrno priznanje. Isto leto je prejel tudi priznanje Slovenskega duhovniškega društva.

Vsa ta priznanja so sad njegove svetle in karizmatične osebnosti, ki se je udeležila v kulturnem in družbenem življenju, obenem pa v povezovanju mnogih ljudi. Lokar je bil tudi gost literarnih večerov v različnih krajih po Sloveniji.

Ob prvi obletnici njegove smrti so leta 1995 v Gorenjem Logatcu pripravili bogat spominski večer, z besedo in razstavo so povzeli različne dimenzije njegovega delovanja: duhovniško, literarno, kulturno in družbeno. Radio Ognjišče je februarja leta 2008 predstavilo Lokarja v oddaji Graditelj slovenskega doma.

V Knjižnici Maričke Žnidaršič v Starem trgu pri Ložu (enoti Knjižnice Jožeta Udoviča Cerknica) so ob 30. obletnici smrti pesnika pripravili razstavo z naslovom »France Lokar (1917–1994)«, in sicer je bila na ogled od 22. februarja do 11. marca 2024. Med drugim so bile razstavljene Lokarjeve pesniške zbirke z originalnim posvetilom.

Veljalo bi še kaj povedati o kakovosti njegovega leposlovnega ustvarjanja. Slovenska literarna zgodovina ga razen redkih izjem ne uvršča na seznam priznanih slovenskih literatov. Razlogov je več: eden od teh je, da je Lokar večino svojih pesniških zbirk izdal v samozaložbi in tako sam prispeval k večji anonimnosti svoje poezije. Kdo ve, morda pa je sam tako želel ... Morda je manj všečna že vsebina njegovih pesmi z melanholičnimi oz. žalostnimi podtoni. Nekaj recenzij oz. ocen njegove poezije je izšlo v nekaterih serijskih publikacijah (npr. Jakob Müller), vendar to ne zadošča za uvrstitev Lokarjeve poezije v slovenski literarni kanon; morda tudi zato ne, ker precejšen del njegovih pesmi ne dosega za to ustrezne kakovosti. Vendarle pa lahko rečemo, da gre v splošnem za poezijo, ki izstopa iz povprečnosti. Lokarjev pesniški svet je namreč kompleksen, lirično intimen, globoko empatičen, iskren in nepotvorjen v svoji sporočilnosti. Bralca nagovarja utelešenost, stvarnost oz. prizemljenost njegove literarne govorice, ki jo zelo neposredno izpoveduje pesem iz *Oboka neminljivega*:

*Povem brez sramu.
Nisem kocka ledu,
samotar v grmu miru.
Sem utelešen človek.*

*Enak in drugačen,
vsega lačen,
v resnici nagačen
fant z dežele,
s kmetije, prevlečen
s srcem čez belo in črno.*

*Prerija sproščene rasti,
muzejček s puhasto mavrico
križkraž poti.*

(Lokar 1993: 8)

Razstava v Knjižnici Ivančna Gorica

V knjižnici je bila maja in junija 2024, ob 30-letnici smrti Franceta Lokarja, na ogled razstava z naslovom Tudi jaz sem človek. Razstavljenih je bilo vseh njegovih 12 pesniških zbirk ob spremnem besedilu, ki je zajemalo kratek pregled njegovega življenja in dela.

Razstava o Francetu Lokarju v Knjižnici Ivančna Gorica

Za sklep

Ta prispevek je poskušal pokazati vso širino Lokarjeve ustvarjalne in življenjske poti, tudi to, da si avtor zasluži večje zanimanje tako literarnozgodovinske stroke kot tudi večjo prepoznavnost znotraj občinske in slovenske kulturne sredine.

Ogled njegove pisne zapuščine je pokazal na širok repertoar njegovega literarnega in drugega pisnega snovanja: od poezije, kratkih zgodb, novel, potopisnih zapisov, pridig /.../, do člankov, ocen in ostalega.

Viri:

- Lokar, France: Posute ceste. Ljubljana, Ciril-Metodijsko društvo katoliških duhovnikov SRS, 1966.
- Lokar, France: Tiha srečanja. Ljubljana, Ciril-Metodijsko društvo katoliških duhovnikov SRS, 1967.
- Lokar, France: Okno na vrt. Ljubljana, Ciril-Metodijsko društvo katoliških duhovnikov SRS, 1969.
- Lokar, France: Ko pelin cveti. Samozaložba, 1970?
- Lokar, France: Rdeče in sivo. Gorenji Logatec, samozaložba, 1975.
- Lokar, France: Dolina brez imena. Gorenji Logatec, samozaložba, 1976.
- Lokar, France: Kmet. Gorenji Logatec, samozaložba, 1978.
- Lokar, France: Razdejana gnezda. Gorenji Logatec, samozaložba, 1980.
- Lokar, France: Ura abecede: pesmi Franceta Lokarja. Lipoglav, samozaložba, 1982.
- Lokar, France: Kar dan v sebi skriva. Lipoglav, samozaložba, 1986.
- Lokar, France: Osmrtnice. Celovec, Mohorjeva družba, 1991.
- Lokar, France: Obok neminljivega. Nevsakdanje poklicne vsakdanjosti. Stična, samozaložba, 1993.

V Zborniku občine Grosuplje (ZOG) je France Lokar objavil sledeče:

- Lokar, France: Štiri pesmice, ZOG, 6, 1974, str. 227–229.
- Lokar, France: Štiri pesmi, ZOG, 15, 1988, str. 129.
- Lokar, France: Osmrtnice, ZOG, 16, 1990, str. 159–160.

Pisna zapuščina Franceta Lokarja v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani, pod siglo NŠAL 545, Franc Lokar (1917–1994). Na spletni strani Nadškofijskega arhiva je seznam enot Lokarjeve pisne zapuščine, ki jo je leta 1994 uredil France Baraga: <https://nadskofija-ljubljana.si/wp-content/uploads/LOKAR-FRANC-NSAL-545.pdf>, pridobljeno 26. 3. 2024.

O Francetu Lokarju iz kronike samostana Stična (1992, 1993, in 1994), posredoval p. dr. Anton Nadrah. Pridiga tedanjega opata p. dr. Antona Nadraha na pogrebu Franceta Lokarja, 18. 2. 1994.

Poizvedba Valči Ravbar o starših Franceta Lokarja.

Poizvedba Simona Vidica iz Muzeja krščanstva na Slovenskem o zapuščini Franceta Lokarja.

Literatura:

Lesar, Ladislav: Ljubezen je sol pesmi. Pesnik in duhovnik France Lokar o iskanju Resnice v življenju. Rodna gruda: revija za Slovence po svetu, 39, 1992, št. 12, str. 14.

Lokar, France: Moj prijatelj Matevž Hace (nekrolog). Glasnik slovenskega duhovniškega društva, 10, 1980, št. 3, str. 153–156.

Groznič, Pavel: France Lokar. Župnijski zvon (Višnja Gora), 15, 2020, št. 16 in 17.

Pridobljeno s <https://zupnija-visnja-gora.rkc.si/index.php/content/display/341/>, 27. 3. 2024.

Müller, Jakob: Ob sedemdesetletnici pesnika Franceta Lokarja. Zbornik občine Grosuplje, 15, 1988, str. 159–161.

Müller, Jakob: S kanglico strahu sam zase nosim svetlobo med ljudi. Naša skupnost (Grosuplje), 14, 1988, št. 3, str. 4.

Šimic, Jožica: France Lokar (1917–1994), zlatomašnik, pesnik in pisatelj. Klasje (časopis občanov Ivančne Gorice), 14, 2008, št. 10, str. 18 in 15, 2009, št. 1, str. 14. (V rubriki Domoznanska galerija, v dveh delih.)

TA: Predstavitev pesnika Franceta Lokarja. Naša skupnost (Ljubljana Moste-Polje), 30, 1989, št. 2, str. 5.

Stari trg - Prvo sveto obhajilo (1963). Pridobljeno s <https://stareslike.cerknica.org/2023/01/22/1963-stari-trg-prvo-sveto-obhajilo/>, 26. 3. 2024.

Žebovec, Marjeta: Slovenski književniki, rojeni od leta 1900 do 1919. Ljubljana, Karantanija, 2006.

USODA GASPARIJEVIH ILUSTRACIJ DVEH OSEB IZ POVESTI UPORNIKI IVANA LAHA

*Drago Samec**

Pisatelj in publicist dr. Ivan Lah je mlada leta preživel v Šmarju na Dolenjskem (danes Šmarje - Sapa), zato se precej njegovih objav napaja v njegovi domači pokrajini.

Ivan Lah je bil rojen 9. 12. 1881 sicer v Trnovem pri Ilirski Bistrici, vendar se je oče, ko je pustil tamkajšnjo davkarsko službo, leta 1882 z družino preselil v Šmarje, od koder je bila doma žena Jera (rojena Smole), ki je imela hudo domotožje. Tako je mladi Ivan Lah svoje rosno otroštvo preživel v Šmarju in tu obiskoval osnovno šolo, nato pa se napotil na klasično gimnazijo v Ljubljano (1895–1903), študij slavistike in filozofije pa je kronal z doktoratom v Pragi pri znanem filozofu in politiku Tomažu G. Masaryku (1910). Služboval je kot časnikar, nato pa je poučeval na liceju. Umrli je 18. maja 1938, pokopan pa je na ljubljanskih Žalah.

Že v času, ko je obiskoval gimnazijo, je začel objavljati prozo in epske pesmi.

Njegova najbolj z domačimi kraji povezana povest z naslovom *Uporniki* je izšla kot 58. zvezek zbirke Slovenske večernice v založbi celovške Družbe sv. Mohorja v letu 1906 v nakladi 82.000 izvodov.

Rokopis Lahove povesti Uporniki, 1899 (NUK, Ms 1475 Lah, Zapuščina)

Povest že na začetku določa čas in kraj ter opiše opravo Jeroma, ene od literarnih oseb: »Na svetega Mihaela dan leta 1827 je jahal proti večeru po cesti od Šmarja do Sapa čuden jezdec.« ... Pisatelj je povest zasnoval že v peti gimnaziji ter jo pod psevdonimom I. E. Lipič objavil v alojzijeviškem rokopisnem gimnazijskem glasilu Domače vaje (30, 1899/1900, št. 1–36). V letniku je tekla kot nosilna povest letnika. V tej začetni verziji se tekst precej razlikuje od kasneje tiskane objave, za knjigo jo je precej predelal. V njej slika dolenjske kmete okrog Šmarja, ki se zaradi tlake in desetine med letoma 1827 in 1830 upirajo graščinama Čušperk in Turjak. Povest je napisana v romantično-realistični

* Drago Samec, slavist in višji bibliotekar v pokoju

podobni in kaže očitno Jurčičev vpliv, saj v zgodbi nastopa precej vaških posebnostev, Čušperčan s svojo mladostno krivdo spominja na Sovo in dr. Kavesa.

Že naslov kaže, da so glavni junaki uporniki kot kolektiv, med njimi pa izstopajo Andrejko, Guza, Jerom, Marko Pisik, Reščak, Janez Poberin. Nasprotni tabor predstavljajo grajski, plemiči (Boštanjski, Brinjski, Čušperčan, Turjačan) s podporniki (npr. čušperški oskrbnik Berto), med obema skupinama pa niha Čušperčanov nezakonski sin Vitko. Med vaškimi originali so berač Jurko Baja, kočar Suhoklel, sirota Sušec.

V povesti se ob gradovih Brinje, Čušperk, Prapreče in Turjak od dolenskih krajev pojavljajo Čušperk, Dobropolje, Goričica, Lipljene, Polica, Šmarje, Višnja Gora, Vrbičje, Vrholovo.

Ivan Lah je v mladeniških letih po Šmarju zapisal tudi več ljudskega izročila. Nekaj pesmi je objavil v Upornikih, npr. pesem, ki jo je objavil v povesti na str. 98:

Prid' po desetino,
ljub' moj gospod,
dobil boš batino,
da ne pojdeš odtod . . .

Pri tej pesmi je ob prvi objavi v Domačih vajah v opombi zapisal: »Pesem se je pela po vsej Dolenjski zlasti v letu 1848. Danes jo zna le še malokdo, moj pripovedovavec mi je zapel še dve kitici.«

Povest Uporniki je bila ob izidu opazno predstavljena. Prikazi so izšli med drugimi v časopisu Slovenec, pa v reviji Dom in svet izpod peresa urednika dr. Evgena Lampeta, a najbolj temeljito in obsežno se je obravnave dela lotil pisatelj, dramatik ter kritik Fran Govekar, ki je svojo oceno priobčil v Slovanu.

Ohranjene je nekaj korespondence med dr. Lahom in Govekarjem, tudi pismo, v katerem je Govekar Laha poprosil: »Prosim Vas pa, da mi poveste nekoliko obširneje, kako ste na to snov prišli, kje ste dobili podatke, koliko je v povesti zgodovinskega jedra in ali je res med narodom še kaj ostalo spomina na te upornike. Skratka: dajte mi nekaj pozitivnih navodil in stvarnega komentarja k tej povesti, da bo moje poročilo zanimivejše ter tehtnejše!« (Govekar, 1983: 67).

Lah mu je očitno posređoval le nekaj pojasnil, saj je le v zadnjih povedih ocene Govekar določnejši: »Povest je zajeta večinoma iz ustnega izročila dolenskih kmetov, deloma pa iz zgodovinskih poročil. Na Andrejkovi domačiji na Sapu je danes najimovitejši kmet, Guza je umrl l. 1864 in je pokopan v Šmariju, Pisik je bil resnično ubit, drugi uporniki pa so že tudi vsi pomrli. Boj Dolenjcev proti Čušperčanu se je vršil prav tako, kakor je naslikan v povesti.« (Govekar, 1907: 157).

V oceni pa je Govekar opozoril še na pomanjkljivost izdane knjige: »Ker pa je glavna prednost te povesti slikovitost romantičnih prizorov in realistična plastičnost kmetiških tipov, bi bil odbor storil lepo delo, ako bi bil izdal to povest z ilustracijami. Potem bi imel narod še večje veselje!«

V Rokopisni zbirki Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani sta ohranjeni pismi tajnika Družbe sv. Mohorja Lahu v zvezi z izdajo povesti Uporniki:

»Naznanjam Vam, da sem rokopis »Uporniki«, kakor tudi risbo g. Gerbiča ravnokar prejel.

Knjige letos ni mogoče izdati, ker so knjige za bodoče družbeno leto že določene in deloma tudi že v stavku. Treba je vsekakor počakati!

Naslovno sliko bom predložil odboru. Če bo povest sprejeta, damo gotovo napraviti še par slik, a to se more določiti šele potem, ko so vsi ocenjevalci spis prebrali. Navadno se sklepa o sprejetju rokopisov v seji začetkom julija.

Rokopis sem že izročil enemu gg. ocenjevalcev. Sam ga zdaj ne utegnem hitro čitati. Bodite preverjeni, da se čita brez predsodkov, ker se gleda edino le na to, je li povest dobra ali ne, ali ustreza ljudskim potrebam in družbenim namenom.

Priporočam Vam družbo tudi za bodoče in sem s spoštovanjem udani Rozman« (NUK, Ms 1475, 24. 11. 1903).

Podpis Rozman se nanaša na družbinega tajnika Jožefa Rozmana, ki je v tistem času bil tajnik in urednik knjig Družbe sv. Mohorja.

Navedba »risba g. Gerbiča« se nanaša na Huga Viktorja Gerbiča, sina skladatelja in glasbenika Frana Gerbiča. Hugo Gerbič (1881–1953), igravec in publicist, je spoznal Ivana Laha v letih 1901–1903, ko so bili združeni okoli dijaškega lista Naše moči. Med sodelujočimi so bili še ilustratorji Maksim Gaspari, Fran Klemenčič in Maks Koželj, pesnika Joža Bekš in Leopold Turšič in drugi (Tavčarjeva, 1942: 257).

Družba sv. Mohorja je želela izdati povest z ilustracijami, a nam neznana ilustracija Huga Gerbiča jim očitno ni ustrezala.

V arhivu Družbe sv. Mohorja iz Celovca sta ostali dve ilustraciji slikarja in umetnika Maksima Gasparija iz leta 1905 z upodobitvama dveh junakov iz povesti Uporniki Ivana Laha.

Ena risba s tušem prikazuje moža s klobukom in pištolo, spodaj je napis Guza in avtorjev podpis MG 1905. Za moža so značilne še irharce do kolen in nato platnene hlače. Velikost podobe je 21,5 cm x 19 cm. Prazno polje zapolnjuje fantazijski grad na griču, ki bi lahko upodabljal grad Čušperk.

Bolj povedna je druga ilustracija s spodnjim polnim napisom Guza in Jerum, 1827, in polnim podpisom Maksim Gaspari. Na konju jezdi Jerom, konj pa nosi komat in uzde, jezdec Jerom pa ima v roki bič, na glavi kučmo; pešec Guza pa klobuk, na rami pa motiko. Jeromov opis uvaja povest:

»Na svetega Mihaela dan leta 1827 je jahal proti večeru po cesti od Šmarja do Sapa čuden jezdec. Na nizkem, črnem konju, ki se mu je na hoji in postavi poznalo že precejšnje število let, je sedel suh, star kmet. Ker je bil konj nizkih nog, so se vlekile dolge, suhe kmetove noge skoro po tleh, tako da je bila vsa podoba prav smešna. Jezdec je sedel na svoji kamižoli, ki je kazala na vsako stran konjskega hrbta po en raztrgan in okrpan rokav, na glavi je imel oguljeno črno kučmo, žametast telovnik je pokrival le deloma raztrgano platneno srajco s širokimi rokavi, ki so se ovijali okoli suhih rok, kadar je količkaj močnejše zavel mrzli jesenski veter. Mož je imel ozke irhaste hlače, izpod katerih so se kazale

razcefrane platnene bele hlače, ki so opletale okoli neprimerno velikih čevljev. Kljub temu, da je kljuse kimalo prav nerodno pod svojim menda ne pretežkim tovorom, je sedel jezdec precej mirno, gibal se je zdaj na desno, zdaj na levo, z eno roko je držal bič, z drugo pa svojo malo pipo, ki jo je stiskal prav poželjivo med brezzobimi čeljustmi in pihal pred se dimne oblake, ki so se počasi dvigali nad jezdečevo glavo v tihi jesenski večer. Starec je gledal naravnost zamišljeno pred se in se ni brigal za bolečine, ki mu jih je brez dvoma napravljala suhi grebenasti konjski hrbet.« ...

Na ilustraciji se v ozadju vidijo naselje (Šmarje), cerkev sv. Križa in kapelica Pri treh križih v Tlakah, desno pa že Alpe. Ta ilustracija je večja, saj meri 31 cm x 19,5 cm.

Zakaj sta se nam ohranili le dve ilustraciji? Zaradi plačila? Morda odgovori podobna sled: »Kasneje junija meseca (1904) je Sadnikar sporočil prijatelju Gaspariju, da mu bo oskrbel ilustracije nekega romana. ... Toda vsa stvar se je nekam zapletla, kaže, da je pisec romana ponudil za ilustracije nizek honorar. Gaspari se je zjezil, češ moti se, 'če misli, da mu bom cel roman za par forintov ilustriral, toliko ponosa imam vže, ker vem, kaj znam, in kaj zna kak drugi slovenski ilustrator. Žiher bi vedel, da vsi boljši umetniki zahtevajo za eno ilustracijo (risbo) po 50–100 fl.« (Mikuž, 1977: 24).

Že dovolj točna upodobljena lokacija s pogledom preko Šmarja na tlaško cerkev in kapelico Pri treh križih potrjuje ugotovitev, da »očitek, da je risal in slikal kar ,na pamet', ne velja. Umetnik tega očitka ni rad slišal, rad je kazal risbe po živih modelih, s katerimi se je vživljal v podobe kmečkih žanrov, ohceti, otroških iger, reja pod lipo in številnih upodobitev literarnih besedil.

Ilustratorsko delo je Gaspari vedno pojmoval zelo resno; nikdar mu ni bilo le obrobna dejavnost, ki jo lahko opraviš z levo roko in v naglici. Zavedal se je, da se je pri nas na tem področju veliko grešilo.« (Baloh, 1986: 6).

V intervjuju je Gaspari pristop dopolnil: »Dobra ilustracija mora biti ravno tako dognana in dovršena, kakor dobra oljnata podoba. Če pa spremlja umetnostno pomemben tekst, pa mora biti ilustrator

vsaj toliko ponosen in pošten, da skuša ustvariti berilu enakovredne slike, ki tekstu niso v napoto in kvaro.« (Gaspari, 1944: 4).

Za Gasparija so vedeli, da lokacije pozna, saj je npr. »značilno, da je za obe knjigi (Rokovnjači – 1956 in Deseti brat – 1947) obiskal kraje, kjer naj bi se opisani dogodki odigrali (Baloh, 1986: 14).

Kot je Lah za ilustracijo nagovoril Gerbiča, je gotovo angažiral tudi znanca Maksima Gasparija, ki je Šmarje gotovo obiskal.

Ilustraciji izražata podoben pristop kot Gasparijeva upodobitev z naslovom Zobobol iz leta 1904 in morda je ta okornost odvrnila uredništvo, da ju niso uporabili ob izdaji.

Pozneje, v Jutru v letu 1911, objavljena Gasparijeva karikatura Ivana Laha dokazuje, da sta se poznala.

Gasparijevi predlagani ilustraciji sta ostali v uredniški knjigi celovške Družbe sv. Mohorja, ki pa je delila usodo založbe. Založba Družbe sv. Mohorja je vse od leta 1851 delovala v Celovcu in izdajala knjige in koledarje. Po prvi svetovni vojni je morala v predplebiscitnem letu 1919 bežati iz Celovca in pribežala je na Prevalje, od koder se je v letu 1927 preselila v Celje. Ob nemški okupaciji v letu 1941 pa so Nemci načrtovali spremeniti slovensko podobo zasedenega štajerskega ozemlja v povsem nemško, zato so se lotili izvajanja kulturnega genocida nad slovensko kulturo in slovenskim narodom. »Še posebej so si nacistični okupatorji prizadevali uničiti slovenske knjižnice in knjige ter vse, kar je dokazovalo slovensko podobo pokrajine. Za to je bilo zadolženih več uradov in ustanov ter pooblaščenec za kulturo pri šefih civilnih uprav. Na Štajerskem so bili za to zadolženi Josef Papesch, predvsem pa dr. Helmut Carstanjen in Maier-Kaibitsch, državni sekretar za utrjevanje nemštva« (Cesar, 1996: 23). Tudi zgodovinar dr. Tone Ferenc navaja: »Zlasti si je nemški okupator prizadeval uničiti slovenske knjižnice in knjige, pa tudi druge kulturne dobrine, če so dokazovale slovenski značaj dežele« (Ferenc, 1968: 736), saj je tedanji vodja Štajerske domovinske zveze odredil: »Iz nacionalnopolitičnih razlogov gre za to, da čimprej potegnemo vso slovensko literaturo iz Spodnje Štajerske. Počistiti moramo ne samo društvene, šolske in druge knjižnice, temveč tudi zasebne« (Ferenc, 1968: 737).

Enaka usoda je zadela vso ostalo zalogo Družbe sv. Mohorja v Celju, ki so jo, kolikor niso posameznih izvodov odredili za deželno biblioteko v Gradcu in nacionalno biblioteko na Dunaju, odpeljali v Papirnico v Radečah, ki je sicer na kranjski strani Save, a Radeče je tedaj bilo v izselitvenem pasu Rajha.

O knjigah Družbe sv. Mohorja v radeški Papirnici Emil Cesar navaja: »Zaloge slovenskih knjig – predvsem so bile to knjige Mohorjeve družbe – so bile v skladišču v tovarni papirja v Radečah še po osvoboditvi maja 1945. ... Tedaj sem kot dijak in borec jugoslovanske armade na nekem patrolnem pohodu iz Radeč pri Zidanem Mostu pri Sopotu prišel do omenjenih skladišč. Knjig v njih je bilo toliko, da so s svojo težo pritiskale na vrata, ki se prav zaradi tega niso dale zapreti in so precej režala. (Cesar, 1996: 38). Tone Ferenc pa še omeni: »Še konec septembra 1943 je bila velika dvorana tovarne papirja v Njivicah pri Radečah meter visoko založena z zaplenjenimi slovenskimi knjigami, ki so jih Carstanjenovi sodelavci v letih 1941 in 1942 določili za stope« (Ferenc, 1968: 739).

Pisatelj Fran S. Finžgar je bil tedaj pri Družbi odbornik, zato si je »prek papirnice v Vevčah sicer zelo prizadeval, da bi vagone s knjigami preusmerili v italijanski del okupirane Slovenije v Vevče, vendar je bilo rešenih le nekaj malega knjig.« (Smolik, 1996: 73).

Papirničarji v radeški Tovarni papirja Piatnik so se trudili pod odpadnim papirjem ohraniti skrite knjige Družbe sv. Mohorja, ki so bile deponirane v »capfabriki«. V spominu je ostal papirniški mojster Alojz Petelinc, ki je celo izbiral knjige in »jih izročal v hrambo zanesljivim posameznikom«. V noči med 2. in 3. junijem 1943 sta Gubčeva in Cankarjeva brigada izvedli napad na Tovarno papirja Piatnik, jo požgali ter onesposobili za delovanje med vojno. Tudi zato je bilo onemogočeno zmletje knjig Mohorjeve družbe.

Pisatelj Miloš Mikelc pa je ohranil povojni spomin vračanja Mohorjevih knjig iz Radeč v Celje: »Kmalu, proti koncu maja 1945, je dobil (skladiščnik Mirko Mikelc) sporočilo iz Papirnice v Radečah: Mohorjeva naj pride po svoje knjige! Namreč, Nemci so takoj enainštiridesetega vse slovenske knjige in kajpak vso Mohorjevo zalogo odpeljali v papirnico v Radeče za star papir. Papirničarji pa so knjige iz Mohorjeve odložili v skladišče starega papirja v Radečah na tako mesto, da so potlej vso vojno nalagali čeznje odpadni papir, ki so ga sproti predelovali, od mohorjevsk pod njim pa jih je kar nekaj vojno preživelo.

Oče je dobil pri komandi mesta v Celju potrebne prepustnice, s katerimi sva dobršen del poti do Radeč premerila peš, mene je namreč kot petnajstletnega in kar okretnega fanta vzel s seboj. Papirničarji so mu posodili prazen tovorni vagon. V njem sva nato nekaj dni stanovala, ob kruhu, prekajeni slanini in jabolčniku, in nakladala vanj knjige. Po tednu dni pa sva z ohranjenim ostankom predvojnih zalog Mohorjevih knjig v vagonu ponosno prišla v Celje. Menda je bilo za sedem tovarnjakov knjig, so pozneje naštel.

... Oče je dobil na komandi mesta nakazilo za deseterico nemških vojnih ujetnikov, vse je bilo na nakaznice, tudi ljudje. Dobili smo si ročni voziček, z vprego se med ruševinami po Gosposki ni dalo, ... in z deseterico nemških ujetnikov je petnajstleten fant z mavzerico na rami vozil z železniške postaje knjige v Gosposko ulico v Celju« (Mikelc, 2008: 85–88).

Za arhivom Družbe sv. Mohorja pa ni sledi: neznana je usoda dragocenega arhiva Mohorjeve družbe, ki je z okupacijo izginil neznano kam (Cesar, 1996: 27). Tudi Viktor Smolej v pregledu usode medvojnega slostva zaključuje: »Okupator je uničil celotno skladišče knjig, ki jih je dal speljati v papirnice ali požgati. Do danes je ostala neznana usoda dragocenega stoletnega mohorskega arhiva, ki je zginil neznano kje.« (Smolej, 1971: 332).

Med redkimi sledmi za arhivom celovške založbe Družbe sv. Mohorja sta najbrž ti dve tukajšnji Gasparijevi upodobitvi literarnih oseb Lahovih Upornikov. Ohranili sta se v uredniški knjigi Družbe, ki jo je uslužbenec medvojne radeške Tovarne papirja Piatnik shranil preko viharjih časov.

Uredniška knjiga (sicer nekompletna) je delo ročno zvezanih 25 listov lepenke debeline 2 mm (format 49 x 45 cm), na katere so nalepljeni listi z ilustracijami, ki so jih v tiskarni Družbe sv. Mohorja natisnili v njihovih publikacijah okoli leta 1900. V njih je več podob, ki so nam znane iz koledarjev ter posameznih publikacij. Največ risb je izpod rok slikarja Antona Koželja, sledijo pa še ilustracije, ki so jih upodobili Josip Germ, F. Gunther, V. Levičnik, Paul Gabriel Oberlercher, Alojzij Šubic in J. Würbel, ob nekaterih nepodpisanih stvaritvah.

V takšni sosesčini sta tudi Gasparijevi nesojeni ilustraciji za popestritev Lahove povesti *Uporniki preživeli* valovanja zgodovine do sodobnosti.

Viri:

Lah, Ivan (I. E. Lipič): *Uporniki*. Povest iz prve polovice 19. stol. Domače vaje, 30, 1899–1900, št. 1–36.
 Lah, Ivan (I. E. Lipič): *Uporniki*. Povest iz prve polovice 19. stol. NUK, Ms 1475 Lah, Ivan, Zapuščina. (Rokopis povesti.)
 Šteh, Lucija: *Kmečki upori na gradu Čušperk v zrcalu slovenske zgodovinske povesti*. Diplomsko delo. Čušperk, 2021. (Z vsebino povesti *Uporniki*. Spletno dostopno.)

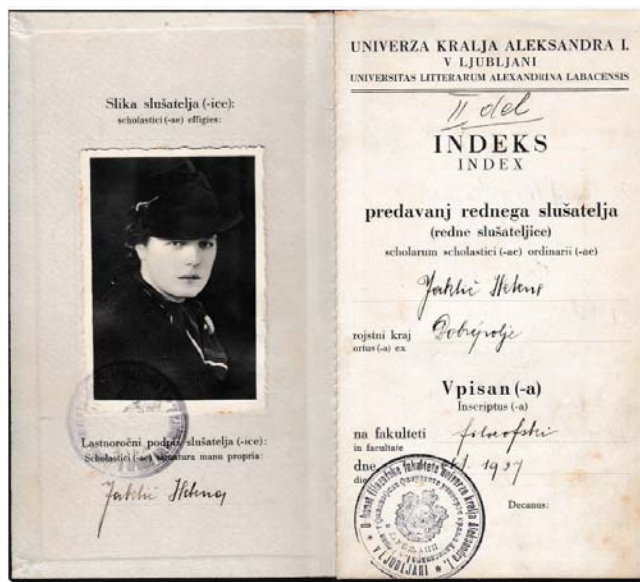
Literatura:

Baloh, Vera: *Maksim Gaspari, ilustrator*. V: *Maksim Gaspari: 1883–1980: ilustrator*. Ljubljana, Narodna galerija, 1986.
 Cesar, Emil: *Slovenska kultura v obdobju okupacije in narodnoosvobodilnega boja od aprila 1941 do 8. septembra 1943*. Ljubljana, Enotnost, 1996.
 Ferenc, Tone: *Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941–1945*. Maribor, Obzorja, 1968.
 Gaspari, Maksim: *Razgovor z jubilentoma* [pogovor vodil Miha Maleš]. *Umetnost*, 8, 1943–1944, št. 1–3, str. 2–6.
 Govekar, Fran: Lah Ivan, *Uporniki*. *Slovan*, 5, 1907, št. 4, str. 125–126; št. 5, str. 156–157.
 Govekar, Fran: *Pisma Frana Govekarja*, 3 / [uredil in opombe napisal] Dušan Moravec. Ljubljana, SAZU, 1983.
 Lah, Ivan: *Uporniki: povest*. Celovec, Družba sv. Mohorja, 1906. (Slovenske večernice, 58. zvezek. Spletno dostopno.)
 Mikeln, Miloš: *Mesto ob reki. Celje, Mohorjeva družba*, 2008, str. 85–88.
 Mikuž, Stane: *Maksim Gaspari: monografija*. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1977.
 Smolej, Viktor: *Slovstvo v letih vojne 1941–1945*. V: *Zgodovina slovenskega slovstva*, 7, 1971.
 Smolik, Marijan: *Družba sv. Mohorja. Celje, Mohorjeva družba*, 1996.
 Tavčarjeva, Mara J.: *Spomini na „Naše moči*. *Jutro*, 10, 1942, št. 257a (9.11.), str. 4.

DOBREPOLJSKA PISATELJICA HELENA JAKLIČ

Drago Samec

Učiteljica Helena Jaklič (31. 1. 1912–4.12.1992) je bila tudi pisateljica.

Indeks Helene Jaklič iz leta 1937 (hrani rodbina Sluga)

Iz dobrepoljske doline je izšlo več izstopajočih osebnosti, med njimi pa tudi učiteljica in pisateljica Helena Jaklič, hči pripovednika Frana Jakliča. Svet, ki ga je poznala in tudi iz njega zajemala za svoje pripovedi, je ta dolina, ki so jo v času pred vojno označili: »Občina Videm-Dobrepolje obsega dve izraziti kraški kotlini, večjo Dobrepoljsko na severu in kot njeno nadaljevanje proti jugu manjšo Struško, obe nanizani v tektonski smeri Dinarskega gorstva.« (KLDB, 1937: 229.)

Kraško dolino in občino Dobrepolje poseljuje 14 naselij, vasi. Središče z občino, šolo in župnijo je v naselju Videm, ostale vasi pa so Bruhanja vas, Cesta, Hočevje, Kompolje, Mala vas, Podgora, Podgorica, Predstruge, Ponikve, Podpeč, Vodice, Zagorica in Zdenska vas; Struško dolino pa sestavlja 10 naselij s središčem Pri Cerkvi – Struge, ostala pa so še: Četež, Kolenča vas, Lipa, Paka, Podtabor, Potiskavec, Rapljevo, Tisovec in Tržič.

Pisatelj Fran Jaklič (1868–1937), politik in, kot so ga še označevali, zadrufnik, ljudski učitelj, vzgojitelj, organizator in gospodarstvenik, je bil po rodu iz dobrepoljske Podgorice.

Bil je nezakonski sin učitelja Antona Ribnikarja in matere Marije Jaklič, pri sedmih letih je postal sirota in živel na kmetiji deda Mihe Jakliča in babice Marije. Na domačiji se je po domače reklo pri Starešinčevih. Po dedovi smrti je kmetijo vodila babica, a kmalu je šla kmetija na boben. Posestvo je kupil babičin brat in tedanji župan Šteh.

Fran Jakliča so zaradi invalidnosti poslali v šolo in učiteljske, kot učitelj se je vrnil v Dobrepolje in je svoje delovanje razširil še na novo bralno društvo, posojilnico, zadrugo in sirarno. Ob literarnem objavljanju je postal tudi politik. Od Šteha je nato odkupil še polovico babičinega posestva.

Po prvi svetovni vojni je kot Šušteršičev pristaš in član Slovenske ljudske stranke imel ob nastajanju Države SHS težave, grozili so mu, celo z besedami: »Tega hudiča bi bilo treba ubiti, ker nas je hotel prodati Avstriji!« Pocestvo v Podgorici je zato prodal ter se leta 1922 z devetimi otroki preselil na posestvo v Koludrje pri Šentjanžu na Dolenjskem, a spoznal, da je bila to napaka, zato je posestvo prodal ter v ljubljanskih Mostah v letu 1925 kupil majhno hišo.

Slavist Milan Šuštar, tudi iz dobrepoljske Podgorice, je o Jakliču zapisal: »Hudo bolečino po dobrepoljski in šentjanški tragediji si je lajšal z delom, s pisateljevanjem in z molitvijo. Bil je globoko veren človek in zelo dober oče. Kljub pomanjkanju je vse otroke spravil do kruha. Razočaranje nad Dobrepoljci je ostalo skrito v njegovem srcu, njegovo življenje je bilo tiho in skromno.« (Šuštar, 1996: 382.)

Pisatelj Fran Jaklič je v svojih zgodbah opisoval bližnje kraje in znane ljudi, zato ga je dr. Mihael Glavan označil še, da je »rapsod dobrepoljskih in širše suhokrajinskih bajtarjev«, saj so njegove zgodbe rasle predvsem iz tega okolja. Dela in pomena pisatelja Jakliča so se lotevali mnogi, od družinskih članov pa je o njem pisal le vnuk Tadej Sluga, sin hčerke Ivane (Ivke).

Fran Jaklič je z ženo Ivano Arko (1868–1952, tudi učiteljico) imel devet otrok. Za Jakliče bi lahko rekli, da so bili učiteljska družina, saj so po stopinjah staršev šle kar štiri hčere in se odločile za učiteljski poklic: Vida, Ana, Helena in Ivana.

Škofija Ljubljanska Diocesis Laheensis

Štev. 356.

Rojstni in krstni list. — Testimonium natiuitatis et baptismi.

Iz rojstne in krstne knjige škofije (duhovne)
Extrahet e libro natiuitatis et baptismi parochiae

Zemsk 11 stran 75 list, numerus 7

Leto, mesec in dan	rojstva	1912 - 31. januarja
Ime, priimek, dno	krsta	1912 - 1. februarja
Kraj rojstva (ulice), b. št.	Locus natiuitatis	Podgorica 6
Ime otrokova	Nomen infantis	Helena Marija
Zakonski, nezakonski, sin, hči	Legitimus, illegitimus, filius, filia	zak. hči
Krsta in rodbinsko ime, oče, mati	oteta	Jaklič Frančišek, nadučitelj
Ime, priimek, kondito, religio	matere	Ivka Ivana, s. kateh.
Krsta in rodbinsko ime, oče, mati	Patris	Stjepanik Javet, kmet
Krsta in rodbinsko ime, oče, mati	Matris	Gidderer Karolina, ro- jestnica
Krsta in rodbinsko ime, oče, mati	Krsta in rodbinsko ime, oče, mati	Samovci Andrej, b. r. žigant

V dokaz resničnosti izkazanih podatkov in uradni polat,
In quatenus fides subscriptis nono proprio et sigillo officii.

Župni urad Dobrepolje, 13. sept. 1937

Ex officio parochiali

Krsta in rodbinsko ime, oče, mati

Št. 18. župnijske knjige. Ljubljana. — — —

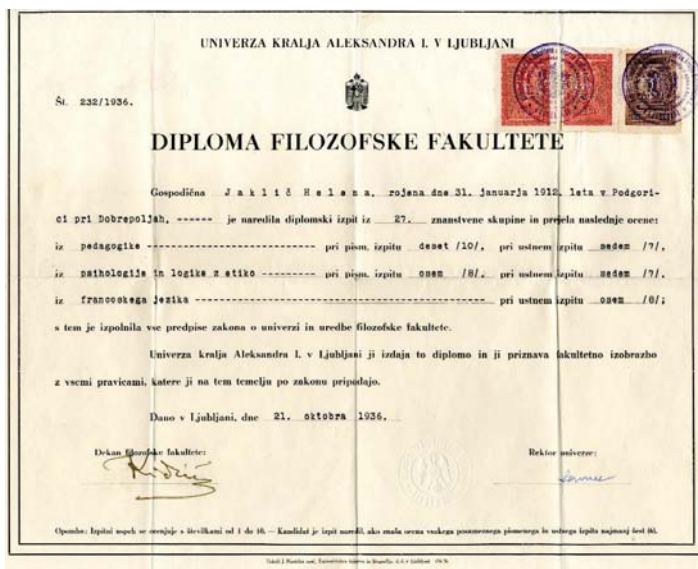
Župni urad Dobrepolje

Marko Javet, žigant

Rojstni in krstni list Helene Jaklič (hrani rodbina Sluga)

Osmi otrok od devetih – Helena (Leni, 1912–1992) je končala uršulinsko učiteljico in med sestrami edina nato študirala na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter diplomirala leta 1936 iz pedagogike, psihologije in logike z etiko ter iz francoskega jezika. Na uršulinski gimnaziji je kmalu honorarno

prevzela poučevanje francoščine, v času italijanske okupacije pa se je odprla možnost študija v Italiji, zato so ji uršulinke preko zvez poiskale mesto hišne pomočnice v Perugii, ob tem pa je študirala na tamkajšnji fakulteti. Še pred koncem vojne se je iz Italije vrnila z diplomo iz italijanščine. Med vojno je učila še na meščanski šoli v Domžalah. Po vojni so jo po potrjeni diplomi o profesorskem izpitu iz pedagogike kot glavnega predmeta in iz slovenščine kot stranskega predmeta prevedli v poklic profesorice srednje šole v Gimnaziji Murska Sobota (1947). V letu 1958 je na Filozofski fakulteti pedagoški grupi dodala še nemščino.

Diploma Filozofske fakultete (hrani rodbina Sluga)

Po vojni jo je učiteljska pot vodila – kot navajajo sorodniki – po postajah: Ormož, Murska Sobota, Črni Vrh, Gornja Radgona, Tuzla in Predoslje. Po osnovni šoli v Črnem Vrhu nad Idrijo so jo po letu 1950 premestili na nižjo gimnazijo v Gornjo Radgono, od koder je okoli leta 1953 odšla učiti v Tuzlo, vendar ne po dekretu, saj tedaj niso več pošiljali učiteljev službovat v druge republike. Ni znano, kaj je vzrok njenemu odhodu v Bosno, sorodniki omenjajo, »da se je v Radgoni nekaj zgodilo«, toda ne vedo, kaj. V počitnicah in ob praznikih se je vračala domov v Moste. V letu 1960 se je iz Bosne vrnila in se zaposlila na osnovni šoli v Predosljah pri Kranju, kjer je deset let poučevala nemščino. V avgustu 1970 je odšla v pokoj, umrla pa je doma v Mostah leta 1992. Pokopana je ob očetu Franu Jakliču na ljubljanskem pokopališču Žale.

Med študijem v Ljubljani je bila članica literarnega krožka Ognjišče, katerega so sestavljali pozneje znani književniki: Julija Bračič, Emilijan Cevc, Jože Dular, Karel Mauser, Janko Moder, Severin Šali, Mitja Šarabon in Zorko Simčič. (Debeljak, 1978: 331)

Helena je bila nadarjena za jezike, saj je obvladala francoščino, italijanščino, nemščino in ruščino, poučevala pa je tudi slovenščino. Učencem je ostala v lepem spominu, saj jih je imela rada in znala jim je privzgojiti ljubezen do knjig.

Helena je po očetu pisatelju Franu Jakliču povzela tudi pisateljski dar. Pred vojno je objavljala kratke črtice predvsem v katoliških glasilih z naslovi: Dejanje, Dom in svet, Obisk, Slovenec, Slovenski dom in Zbornik Zimske pomoči, po vojni pa so ji šele ob naši osamosvojitvi objavili le nekaj pisem bralcev v časopisu Delo.

Kot kaže, je Heleno kot pisateljico prvi omenil Jakličev biograf Etbin Bojc v Zborniku občine Grosuplje v letu 1971, ob tem pa naštel tudi 7 njenih objav. S podobnimi omembami so sledili Roman Savnik v drugi knjigi Krajevnega leksikona Slovenije (1971), ki jo je omenil ob opisu dobrepoljske Podgorice z navedbo: Helena Jaklič, pripovednica. Med pisatelji navaja Heleno Jaklič tudi Luc Menaše v Svetovnem biografskem leksikonu (1994), sicer z napačno letnico 1913. Spletni Dolenjski biografski leksikon, ki ga po letu 2004 vzdržuje Knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu, pa navaja ob imenu Helene Jaklič le oznako pisateljica, ki je bila l. 1912 rojena v Podgorici na Dolenjskem.

Ob opisu usode sestre učiteljice Nuše Jaklič je o Heleni kot pisateljici še največ zapisal profesor in urednik Justin Stanovnik v glasilu Nove slovenske zaveze Zaveza (1999) in objavil tudi odlomke njenih rokopisov.

Heleno kot pisateljico so prepoznali na podlagi njenih osmih predvojnih in medvojnih objav novel, ki jih je objavila pod svojim imenom; eno novelo pa je med vojno objavila še pod psevdonimom Vida Krajinka.

V njenih objavljenih pripovedih je pogosta tematika ženska problematika, predvsem služkinje, ki se jim posveča samostojno ali pa med drugimi besedili, saj je tudi sama v Italiji izkusila grenki kruh služkinje.

Naj tu sledi odlomek iz novele Služkinje, njene prve objave v Kocbekovi reviji Dejanje v letu 1938, kjer je zajela zgodbo o družini s Polževega, desetih dekletih, ki gredo po poti starejše sestre Majde, služkinje v mestu in opravljene po modi, zato bi se sestre želele po njej zgledovati. Majda jim nato odsvetuje takšno pot. Doma pa je oče domačijo zapisal Tilki, ki je ostala zvesta kmetiji.

»Majda je nenavadno, pogumno, lahkoživo, veselo dekle, služkinja, a tega ji ni poznati in tudi sama se tako ne predstavlja. A vsake tri mesece pride pogledat na Polževo, kako je na kmetih, prav za prav pride le na oddih, kakor to dela gospoda, da se naužije zraka in bog vedi še čemu. Ni zaman tako lepo napravljena, kadar pride na vas. Okoli vratu nosi čudovite šale, le kako do njih pride, in na roki ima dva zlata prstana, enega na kazalcu, drugega na prstancu, da zlate ure niti ne omenim. Pride z visokimi petami, ali če je moda, se obuje tudi drugače. In koliko klobukov je že imela na glavi, včasih kaj tako čudnega, da so se otroci smejali. ...

Tilka pa je trdoglava in kaj vam celo pravi? Da je neumno drugim služiti, da bodi človek gospod na svoji zemlji, pa čeprav na beračiji. Seveda se ji smejejo, a očetu je ta ponos všeč in na Tilko bodo prepisali. Tilka naj se moži, pravijo, kmeta naj vzame in naj živijo skromno, v ruti in coklah, na revni zemlji in ob črnem kruhu. A sestre so ogorčene: »Kaj, takole nas mislite izgnati?« Kljub temu so zapisali Tilki; zvesta je kmetiji, kaj bi gospodične v vasi, prinesle bi le sitnosti v revščino. Otrokom se stemnijo oči. Trdi so starši, na trdi zemlji rojeni, trdo so se pehali vseskozi in ne vedo, kako bi bilo treba včasih tudi mehko postlati, da trpljenje človeku ne stre duše. V samoobrambi se še enkrat zateče trumica služečih na Polževo. »Oče, vsaj sobico v podstrešju za nas vse skupaj, za deset deklet, če bi kdaj kateri odpovedale roke in bi ne mogla nikjer potrkati. In pa na stara leta!« Očetu se čelo nagubanči: »Nikamor! Sestre si pomagajte, če je v vas kaj duha božjega. Služite pošteno, ostanite, kakor ste se odločile, pokvaril vas je svet, pot nazaj vam je zaprta, pokmetiti se ne da človeka, ki se tlaku privadi. Mi v vasi bomo orali ta kraški kamen. Kaj bi z vami v podstrešju? Prepri bo v hiši. Dote vam ni moči izkopati iz skalnatih tal. Zeta bi vaše dote uničile. Bodite pametne in premišlujte!«

Majda je strta. Ali more mladega človeka tako uničiti sama bolezen? Kaj drugega je prišlo zraven, kaj večjega. Morda težek greh, skrit zločin, po krivdi samopašne gospode storjen, zakrit, plačan, na lastna ramena vzet, na šibka dekliška ramena.

Ali ko je dobila s Polževega pismo, v katerem piše Zinka, da bi prišla v mesto, se je raztogotila in je postala vsa divja. Pritekla je k Fanici: »Vzemi jo ti k sebi, pomagala ti bo. Za služkinjo pa ne sme za nobeno ceno. Rajši naj gre v kloster. Kaj bi vsi služili, prekleto služili, da nas izmozgajo, izsesajo in se potem sami uničujejo?«

V Zagreb pojde znova. No, Majda ima svojo glavo in ne da se ji prigovarjati. Zadihala je široko cesto in se opijanila od njenega vonja. Koleba, se premetava kakor riba na suhem, je brez lepe jasne mladosti in brez ciljev in nad, ali vsaj da se povrne s peska nazaj v vodo, vsaj toliko mora otepati. Morda se ji bo kdaj posrečilo zavoziti v mirno strugo. A riba na suhem po navadi umrje.»

V Helenini rokopisni ostalini je nekaj neobjavljenih pesmi oz. ritmizirane proze, v ostalini je ostalo tudi več povesti, ki jih je kdaj pošiljala na uredništva, ki so razpisovala literarne natečaje, vendar ji nobenega naslova niso objavili.

Sestavila je več proznih literarnih del, ki se deloma napajajo tudi iz dobrepoljskega okolja, podaja učiteljsko problematiko, deloma teksti izhajajo iz avtobiografskih spominov, zanimiv je tudi tekst z naslovom: Tone Breku – Nebreku ali Tonetov Tone: Iz zapiskov Starešinčeve Lenke. Življenju učiteljev v Dobropolju okoli leta 1900 se je literarno posvetila v povesti Sveča za monarhijo.

Najobsežnejši tekst pa nosi naslov Svet ob Tuzi, kjer zajame bosenski svet v Tuzli, ki ga je živela v letih od 1953 do leta 1960.

V zapuščini, v zbirki Tadeja Sluge, je ohranjen njen notes, beležnica, iz katere je Mihael Glavan večkrat navajal citate iz Heleninih zapisov o očetu. O beležnici spominov na očeta je Jakob Müller pripomnil, da so »vsi ti rokopisi vredni samostojne in celovite objave – zakaj ne kar v našem Zborniku?« (Müller, 2010: 147)

Tudi povojni njeni rokopisi povesti in romanov so zanimivi in se pogosto napajajo iz njenih otroških spominov o Dobropolju, četudi so iz Dobropolja odšli pri njenih desetih letih. Doma pa je odsev življenja v dobrepoljski dolini ostajal stalnica pogovorov, vsaj še v času očetovega življenja, zato so liki njenih povesti povezani s tem okoljem.

Njen jezik je živ, uporablja tudi živo govorico s primerami in prilikami, opisuje kmečko življenje in domače običaje.

V zapuščini pri sorodnikih njeno ostalino sestavljajo tipkopisi poezije, proze in dramatike.

Cikel pesmi z naslovom Na veliki reki je nastal okoli leta 1935, lahko pa bi jih označili kot pesmi v prozi. Vezni motiv sklopa ji je v naslovu izpostavljena velika reka, ob kateri išče premostitve, zato v zadnji pesmi zaključuje: »Most do brega je beseda. Dohod do sreče je v besedi.«

Pesniško zbirko je po tridesetih letih (okoli leta 1965) pretipkala in to ohranila v svoji zapuščini. Zadnji list zbirke V triindvajseti pomladi zaključuje sporočilo s pripisom: Čez trideset let – Le solz izliv je vse.

Robček, ki vsrkal je solze,
suh v mojem žepu tiči.
Čas vse vzame, čas vse posuši.
Le grenka snov ostane za spomine.

Med rokopisnimi proznimi teksti v zapuščini se več del napaja v Dobropolju, tako npr. Brazgotine ali zajetje nekega življenja iz leta 1981; Greh poštenih: Iz zapiskov Starešinčeve Lenke: Prvi del: Tone Breku – Nebreku ali Tonetov Tone in Drugi del: Greh poštenih ali Hiša št. 5 iz leta 1978. Obsežen rokopis je delo Sveča za monarhijo iz leta 1974, ki jo sestavljajo kot prva knjiga Stoletje ugaša – poraja se novo; druga knjiga z naslovom Pobliski v parlamentu ter tretja knjiga: Kri za žezlo. Podaja poskus opisa učiteljskega življenja v Dobropolju pred prvo svetovno vojno in udeležbe Jakliča, vendar so osebe precej zakrite.

Življenje v Bosni je zajela v rokopisu Svet ob Tuzi, ki ga je pisala pred letom 1973.

Odlomek iz Brazgotin, pisanih v letu 1980, podaja njihovo družinsko usodo: »Slutnje me vznemirjajo. Verjetno segajo nitke te absolutne samote prav v otroštvo staršev. Mama se je umaknila iz ribniške purgarske družine v svoj svet, v svet učiteljice. Pot iz samote v samoto: proč od goriških uršulink v Semič, kjer je takrat kaplanoval pesnik Anton Medved, nato na Bloke. Oče, nedovoljeno spočeti otrok kmečke deklince in mladega učitelja, se prebija iz samote v samoto, dokler kot mlad učiteljskičnik ne zagori v želji, kako dvigniti rodno vas in vso dolino, kako odpirati ljudem pogled v svet in napredek, kako vcepiti nove mladike v staro kmečko stvarnost. No, dovolj, tu se mi srce razveseli. In vendar nas je grel materin ponos in očetova močna hrbtnica, očetova trdna in topla roka. Tu preneham z iskanjem, jabolko je padlo na rodovitno zemljo.« (53)

Odlomek iz Heleninega notesa, ki ga naslavlja tudi kot Spomini na očeta, navaja njen vtis ob Jakličevem slovesu: »Očetu se bliža smrt. Sredi predsmrtnega boja zakliče: »Berite mi!« Zremo v izmučene krvave oči, v izgorelo telo. »Berite mi iz evangelijev!« Ne dolgo in že dvigne utrujenost smrtno koso. »Preberite mi kaj iz mojih povesti!« Pri roki so. Izbrani spisi leže še sveži na pisalni mizi. Hči Tonka bere počasi. Že sili ledeni val na njegovo čelo. Še trenutek. Dopolnjeno je. Čutim, da je slovo v tem poslednjem branju, slovo: »Moji Poljci, sadil sem vas kot rože, da bi cvetele. Vi pa prilivajte, vedno prilivajte!« Smrtna tišina, v nas pa zadušen krik.

Pred dnevi sta klečala ob postelji dva vaščana, dva, ki sta nekoč, ob prevratu húdo o njem govorila. Zdaj sta prišla k svetlobi, vstala sta kot od blagoslova. »Odpuščeno je, vse je odpuščeno, moji ste.« (Glavan, Jakličeva knjiga, 48).

Ostalino Helene Jaklič hranijo Slugovi v Ljubljani. Turistično društvo Dobrepolje načrtuje izdajo njene krajše povesti Tone Breku – Nebreku ali Tonetov Tone, ki bi povezovala Dobrepolje in njeno ustvarjanje, ki je raslo tudi iz dobrepoljskega okolja.

Bibliografija objav Helene Jaklič:

Služkinje / Helena Jaklič. Dejanje, 1, 1938, št. 5, str. 152–163.

Petletnica / Helena Jaklič. Dejanje, 1, 1938, št. 10, str. 353–362.

Moderni časi / Jaklič Helena. Dom in svet, 51, 1939, št. 1–2, str. 29–31.

Francoski priročnik moderne francoske katoliške tvornosti / Helena Jaklič. Dom in svet, 52, 1940, št. 1, str. 52–55. (Poročilo o knjigi: Manuel de la Litterature catholique en France de 1870 à nos jours, nova izdaja 1939.)

Hranilček / Helena Jaklič. Dom in svet, 56, 1944, zbornik II, str. 10–112.

Dve črtici. Okni; Dovšinovi / Helena Jaklič. Dom in svet, 31, 1939, št. 5, str. 264–269.

Božo / Helena Jaklič. Zbornik Zimske pomoči, 1944, str. 178–184. (S portretom in faksimilom avtoričinega podpisa.)

Sosedi / Jaklič Helena. Obisk, 4, 1943, št. 7–9, str. 146–148.

Signorino (Iz zbirke »Slike z juga«) / Helena Jakličeva. Slovenski dom, 8, 1943, št. 255 (31.12.), str. 7.

Vstajenje / Vida Krajinka (Helena Jaklič). Slovenec, 72, 1944, št. 82 (9.4.), str. 5.

Odlomka iz romana Tuza: Setev, Slano mesto / Helena Jaklič. Zaveza: glasilo Nove slovenske zaveze, 9, 1999, št. 2 (32, junij 1999), str. 61–63. (Izbral Justin Stanovnik.)

Iz notesa / Helena Jaklič. Zaveza: glasilo Nove slovenske zaveze, 9, 1999, št. 3 (34, september 1999), str. 54–55. (Izbral Justin Stanovnik.)

Dopisi v Delo v rubriki Pisma bralcev:

Etnično čiščenje / Helena Jaklič. Delo, 34, 1992, št. 179 (5.8.), str. 6.

Capi gre v Pariz / Helena Jaklič. Delo, 34, 1992, (7.2.), Sobotna priloga, str. 31. (Rubrika Pisma bralcev.) (Odziv na spis z enakim naslovom Andreja Ilca, objavljen dve številki pred tem, 25.1.1992, na str. 32.)

Vesela Bosna / Helena Jaklič. Delo, 34, 1992, št. 58 (11.3.), str. 7. (Rubrika Pisma bralcev.)

Literatura:

- Bojc, Etbin: Fran Jaklič - Podgoričan kot pripovednik. Zbornik občine Grosuplje, 3, 1971, str. 167.
- Debeljak, Tine: Literarno-zgodovinski komentar k „Rotiji“ in „Sinu mrtvega“. V: Mauser, Karel: Rotija in Sin mrtvega, Celovec, 1978, str. 323–355.
- Glavan, Mihael: Jakličeva knjiga. Celje, Celjska Mohorjeva družba, 2009.
- Müller, Jakob: Knjiga o Franu Jakliču. Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje, 26, 2010, str. 146–147. (O knjigi: Mihael Glavan, Jakličeva knjiga, 2009.)
- Občina Videm-Dobrepolje. V: Krajevni leksikon Dravske banovine, 1937.
- Novak, Anka: Fran Jaklič - Podgoričan (1868–1937) / [besedilo Anka Novak in Miran Hladnik]. Dobrepolje, Občina, 2006.
- Stanovnik, Justin: Učiteljica Nuša Jaklič. Zaveza: glasilo Nove slovenske zaveze, 9, 1999, št. 32 (št. 1, marec), str. 30–41.
- Šuštar, Milan: Fran Jaklič - Podgoričan in njegovi narodopisni povesti Sin in Nevesta s Korinja. V: Naši kraji in ljudje: Dobropoljsko-struški zbornik (Videm-Dobrepolje), 1996, str. 377–395.

NEZNANI ZORČEV BRAT

*Valerija Ravbar**

24. junija 1878 je v vasi Cesta št. 3 pri Velikem Gabru umrl sedemletni Franc Zorec. Če bi umrl mesec dni prej, bi se pisal Kozlevčar, kajti oče Franc Zorec starejši mu je dal svoj priimek šele 22. maja 1878 ob poroki z njegovo materjo Marijo Kozlevčar. Franc se je rodil kot nezakonski otrok 24. junija 1871 v Stični št. 24, na materinem domu pri Rupenskem Mandku. Tu sta z materjo živela vse do poroke staršev. Bolezen – davico je Franc prinesel najbrž s seboj iz Stične, saj je tiste pomladi umrlo v stiški okolici zanjo zelo veliko otrok.

Pisatelj Ivan Zorec je kar veliko pisal o svojem otroštvu in starših. Ne on, ne njegovi biografi niso nikoli omenjali starejšega brata Franca. Pa je vendar moral igrati pomembno vlogo v odnosu pisateljevih staršev. Vsi ugibajo, da je šlo med njima za veliko ljubezen, saj menda premožna nevesta ni marala nobenega drugega ženina. Marija Kozlevčar je bila od moža starejša kar sedem let in je baje prinesla v zakon lepo doto. Nihče ni pomislil, da ni imela druge izbire kot čakati, da je bil oče njenega otroka pripravljen, da jo poroči. In njena dota pri tem najbrž ni igrala zanemarljive vloge. Ta dota je bila vir stalnih nesoglasij med zakoncema, saj jo je ženin posodil svojemu bratu in nikoli dobil vrnjene. Kdo ve, če ni bilo tako dogovorjeno z očetom in bratom in so ga domači prepričali, da je vzel Kozlevčarjevo zaradi dote.

Vir in literatura:

Matične knjige župnij Stična in Šentvid pri Stični.

Mihael Glavan: Neznani Ivan Zorec, Grosuplje, 2013.

* Valerija Ravbar, komparativistka in novinarka v pokoju

ZNANOST, KULTURA IN KNJIŽEVNOST

ADAMIČEVA AMERIKA

Jakob Müller*

V letih 2021 in 2022 je v dveh zvezkih izšel prevod *Moje Amerike*, enega od osrednjih del Louisa Adamiča, v katerem se kažejo temeljne sestavine njegovega političnega in družbenega nazora. Izvirnik je izšel v eni knjigi leta 1938 in v istem letu ali krajšem obdobju doživel vsaj 14 izdaj. Knjiga obsega 65 večinoma obsežnih člankov. Drugi zvezek obravnava razvoj ameriških sindikalnih organizacij in prinaša portrete različnih ameriških osebnosti kot tudi skice malih, vsakdanjih ljudi, zato se bom omejil predvsem na prvi zvezek, ki je razdeljen na pet razdelkov: Amerika v gibanju, New York, Po vrnitvi v rodni kraj, Otok Ellis in izkrkališče Plymouth Rock ter Depresija. Osnovni temi zvezka sta dve: politična preureditev in etnična harmonizacija prebivalstva ZDA, vse pa povezujejo avtobiografski fragmenti. Obravnavano obdobje je zaznamovala huda gospodarska kriza, sovjetska revolucija je vzbujala svetovno pozornost in tudi v ZDA ne le med levičarji tudi občudovanje, pisatelj pa je bil med majem 1932 in aprilom 1933 v svoji stari domovini, z *Vrnitvijo v rodni kraj* doživel pisateljski in finančni uspeh ter po sledeči predavateljski turneji po državah ZDA dokončno odkril svojo drugo veliko temo: priseljenci.

Adamiča so ZDA fascinirale zaradi svojega liberalnega in demokratičnega ustroja – na rasno segregacijo je postal nekoliko pozoren šele pozneje –, obenem pa so ga revoltirale zaradi materialne neenakosti, temelječe na zasebni lastnini. Zaradi ideje kolektivizma in planiranega gospodarstva je občudoval sovjetsko Rusijo, vendar se je zavedal, da bi moral stvari videti sam, vsekakor pa je bil prepričan, da nasilna revolucija v ZDA ni mogoča, čeprav je odprava izkoriščanja delavcev neizbežna.

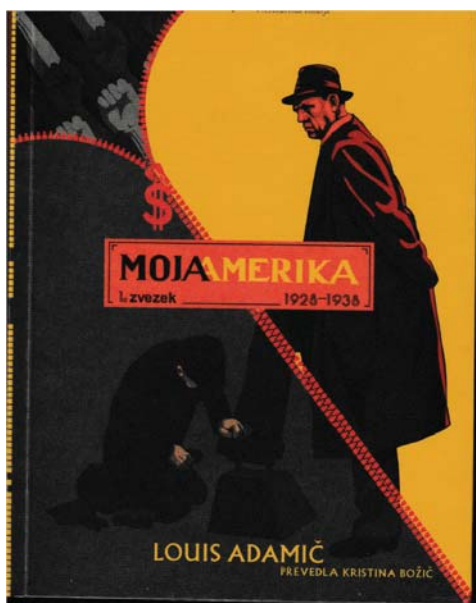
Poskus taktične, prosvetljenjske preureditve družbe opisuje v prvem razdelku, kjer nacionalni predavatelj Socialistične stranke Kalifornije v prvem desetletju 20. stoletja prepričuje ljudi, da socializem ne uporablja nasilja in ne teži k diktaturi proletariata, ampak k nadzoru gospodarstva, pravičnemu nagrajevanju dela, institut dedovanja pa da je dinastičen in zato nedemokratičen in škodljiv. Ko pa je bil leta 1910 v poslopju protisindikalnega časopisa Times v Los Angelesu podtaknjen dinamit, ki je povzročil smrt 20 ljudi, in je tožilec na sodišču dokazal, da je bilo v akcijo vpleteno vodstvo Socialistične stranke, je bila prosvetljevalna taktika v Ameriki pokopana, ideja o lastnini kot viru zla pa je ostala.

Leta 1929 je v ZDA zaradi prevelike proizvodnje in preoptimističnega, množičnega najemanja/dajanja kreditov izbruhnila velika gospodarska kriza: cene so se močno znižale, farme so propadale, tovarne so se zapirale, milijoni delavcev so izgubili delo, milijoni ljudi so izgubili domove in prihranke, milijoni so stradali. Levo usmerjeni intelektualci, pisatelji in novinarji, s katerimi se je Adamič po preselitvi v New York srečeval, so pričakovali izbruh revolucije. Veliko so razpravljali o ruski revoluciji. Ob trockističnih moskovskih procesih je jasno razkril globinski koncept revolucije: »Mar nima revolucionarna oblast pravice – ali celo zaveze – da za svojo ohranitev uporabi vsa sredstva, ne glede na to, kako napačna in brutalna so, da označuje svojo opozicijo za izdajalce? Ni bilo to v sami naravi zarotniško-revolucionarnih zadev? Mar nista »izdaja« in označevanje opozicije za »izdajalce« v sami naravi revolucije? Ali revolucija ne upravičuje vsega?« (I, 115).

Tak tip revolucije je po Adamičevem prepričanju v ZDA brez možnosti uspeha. Zavest demokratičnosti

* Jakob Müller, slavist in leksikograf v pokoju

in odprtih možnosti je zelo razvita, proletarske razredne zavesti pa je zelo malo ali nič. Razred delavcev je predvsem individualističen. Vsak si prizadeva poskrbeti zase, nezaupljiv je do kolektivnih, skupnih dejanj. Adamič sam se ima za proletarca. Pisatelj Sinclair Lewis, s katerim se je v New Yorku srečeval, prvi ameriški nobelovec, mu je, edinemu v širši družbi, priznaval ta status. Pasivnost razreda, h kateremu se je Adamič prišteval, ga je zelo motila. Ko je opazoval dolge vrste ponižnih brezposelnih, ki so čakali na hrano, piše, bi najraje stekel k njim, jih predramil, da bi se razvezili in ko bi zahtevali sistemske spremembe, bi bili spet ljudje. V ameriški zgodovini je obdobje upiranja Angliji, osamosvojitve in sprejetja Listine pravic, ki zagotavlja pravice posameznika pred močjo države (1763–1791), imenovano ameriška revolucija, zato ima pojem revolucija drugačno konotacijo kot v Evropi. Še iz pionirskih časov, piše Adamič, pa je ohranjeno tekoče, pragmatično reševanje težav, s čimer se preprečuje, da bi problemi dobili skrajne razsežnosti. Tistega, ki misli, da se z marksizmom v trenutku vse lahko razreši, imenuje domišljavi trap. »Gre za nekaj, kar bo, če sploh, razrešeno skozi dolg proces, ki bo prav tako kaotičen in begajoč in z vidika človečnosti grozen – ter stvar naslednjih morda več desetletij ali stoletij.« (I, 369). To velja za ZDA, Jugoslavija pa ga je v več pogledih spominjala na Rusijo. Zato se mu je pozneje zdela revolucija sovjetskega tipa v Jugoslaviji ne le mogoča, ampak tudi koristna.

Naslovnica slovenskega prevoda Moja Amerika.

Ilustracija je narisala v Grosupljem rojena ilustratorka Samira Kentrić.

Druga velika tema Adamičeve Amerike je sociološka: priseljeni. Združene države, piše Adamič, imajo 130 milijonov prebivalcev, od teh je 30 milijonov otrok priseljencev, legalnih in ilegalnih. Uspešno, hitro razvijajoče se gospodarstvo ZDA je potrebovalo milijone delovnih rok, množice revnih in preganjanih po svetu pa so videle in iskale v ZDA svoj novi dom. Toda priseljeni se počutijo manjvredne, saj opravljajo navadno težka in slabo plačana dela, slabo so prilagojeni novemu okolju, slabo govorijo angleško, tako imenovani stari Američani gledajo nanje s predsodki, zviška. Zaznamovani so z drugačnostjo, izpostavljeni so posmehu, jezikovno in kulturno so frustrirani. Zato ne čutijo prave pripadnosti novi domovini, družbeno so pasivni. Frustracije se v zavesti njihovih otrok, prvi generaciji, rojeni v ZDA, še okrepijo. Njihov človeški, ustvarjalni potencial je okrnjen, lahko se obrne v revolt, lahko jih pridobi mafija. Adamič vidi rešitev v nadomestitvi talilnega lonca, enostranskega prilagajanja, s kulturnim pluralizmom, soobstajanjem več kultur, ki se medsebojno usklajujejo in bogatijo. Odpravljati je potrebno predsodke, informirati večinsko nacijo o zgodovini in kulturi priseljencev, dopolniti je treba

šolske učbenike, predstavljati priseljence in njihovo kulturo v časopisju, medijih.

V tridesetih letih je Adamič začel sodelovati v FLIS-u, Službi za informiranje v tujih jezikih, kjer je navezal stike s Henryjem Wallaceom, izjemnim ameriškim politikom, tedaj kmetijskim ministrom, med drugo svetovno vojno pa podpredsednikom ZDA, in z Eleanor Roosevelt, ženo ameriškega predsednika. Tudi zato je v letih vojne imel močne zveze z Belo hišo. Glede priseljenstva pa je predlagal ustanovitev nacionalne organizacije, ki naj se ukvarja z njihovimi problemi, in izdajo izčrpne enciklopedije o priseljenjskih skupnostih. Sam je o priseljencih in njihovih skupnostih v naslednjih letih napisal tri knjige.

Vprašanje priseljencev in njihova integracija je v zadnjih desetletjih postala splošnoevropski problem, zastavlja se tudi v Sloveniji.

Pred koncem se je potrebno ustaviti še pri Adamičevem članku *Biti iz dveh svetov*, objavljenem v razdelku *Po vrnitvi v rodni kraj*. V njem piše o političnem položaju na Kranjskem ter o slovenstvu sploh. Ob obisku stare domovine se je srečeval s pisatelji liberalnega kroga, vendar jasno opredeli samo klerikalno in komunistično stran. Pri klerikalcih omenja, da so med njimi tudi ekonomski radikali, napredni konservativci, vendar ga moti, da so reakcionarji pri verskih, moralnih in kulturnih vprašanjih. Ali naprednost ne more biti samo ekonomska, mora biti tudi notranja? Sicer pa priznava, da katolištvo širi ozke meje Slovenije. O komunistih v Sloveniji in tudi drugod po Jugoslaviji pove, da jih zapirajo in mučijo zaradi njihovih prepričanj (!), ter domneva, da so si komunizem in marksizem izbrali tudi kot pobeg iz zatohlega provincialnega okolja in duhovnih ter ustvarjalnih frustracij.

V osrednjem delu članka pa problematizira slovensko majhnost, ozemeljsko, narodno in jezikovno. Izhodišče mu je sicer nudil Župančičev esej o pisatelju iz velikega sveta, vendar ga je Adamič z individualnega nivoja premaknil na splošni, kolektivni nivo: fizične, numerične parametre povezuje z duhovno ozkostjo, omejenostjo, provincialnostjo, splošno brezcilnostjo, pomanjkanjem upanja; majhnost je zavora poguma in radoživosti, generira uslužnost, zavist in spletkarjenje, majhen jezikovni trg onemogoča pisateljevo materialno neodvisnost. Trditve o tragični, klavrnii usodi velikih duhov v majhni narodni oziroma jezikovni skupnosti Adamič ilustrira s položajem Otona Župančiča in življenjem Ivana Cankarja, o katerem zapiše, da so ga notranji boji in boji z okoljem ošibili do smrti. Polemike o slovenstvu onkraj meja in jezika pa niso vodili ozkosrčni *stražarji slovenstva*, ampak najbolj liberalni duhovi.

Velikost naroda in njegovega ozemlja je nedvomno omejitelj, ki pa se ne rešuje s fizično in jezikovno preselitvijo, temveč ohranja in brani tudi z globinami in širinami ustvarjalnih duhov. Trg svetovnega jezika je neprimerljivo večji od slovenskega, vendar lahko postanejo tudi na velikem trgu razmere zelo ozke in celo moreče, kar je Adamič proti koncu življenja skusil v ZDA ob valu protikomunistične histerije, ruski pisatelji pa zaradi nasilne ideologije, čeprav univerzalne, že od tridesetih let.

V 1. zvezku je dobro, pregledno *spremno besedo k Moji Ameriki* napisal Milan Mrđenović, v 2. zvezku pa je zanimivo razpravo o Adamiču kot pisatelju napisal Blaž Gselman.

IZ TOLMUNA SRCA – PESNIK VINKO ŽITNIK

Jakob Müller

V prvi polovici 20. stoletja sta na Grosupljem živila dva besedna umetnika domačina: Vinko Žitnik, rojen 27. marca 1903, in Ana Gale, rojena 27. aprila 1909. Ana je bila učiteljica, na začetku leta 1944 so jo umorili, linčali domobranci, Vinko je bil orožnik, med vojno je učil na policijski šoli v Ljubljani in maja 1945 emigriral. Po vojni v domovini ni bil toliko zamolčevan kot nepoznan in nepriznan. Njegovo predvojno pesniško zbirko je leta 1976 bežno ovrednotil literarni zgodovinar Lino Legiša, res pa se je več pisalo o njem po letu 1990, zlasti Janja Žitnik, raziskovalka slovenske emigrantske književnosti, ki je poskrbela tudi za članek o njem v *Slovenskem biografskem leksikonu*. Na Vinkovo prozo je razumevajoče opozorila Rozina Švent leta 1998. Istega leta je Goran Gluvić dramatiziral Žitnikovo zgodovinsko prozo *Na Povirju*; delo še ni bilo uprizorjeno. Štiri Vinkove pesmi so objavljene leta 1980 v buenosaireški antologiji zdomskega pesništva, dve pa je leta 1990 sprejel v antologijo *To drevo na tujem raste* pesnik Ciril Bergles, ki se je, mimogrede povedano, rodil na Repčah pri Zgornji Slivnici.

Literarna zapuščina Vinka Žitnika, ki jo hrani Rokopisni oddelek Narodne in univerzitetne knjižnice, obsega več tisoč pesmi, kakšnih dvajset proznih del, od zgodovinskih povesti, krajših črtic in medvojne reportažne proze do povojnih besedil o povojnem masakru, zapiske o begunskem življenju v Italiji pa razpravljanje o povojni pravičnici, katoliški ureditvi družbe. Njegovo igro *Očetova krivda*, napisano leta 1926, so dve leti pozneje v režiji avtorja samega na Grosupljem tudi uprizorili. Njegovi dnevniški zapisi s daljšimi prekinitvami od leta 1926 dalje so ohranjeni. Številne revialne objave pesmi in proze, predvojne, medvojne in povojne, zdomske in zamejske, so slabo raziskane. Mi se bomo omejili na Žitnikovo pesništvo, še prej pa predstavimo njegovo življenjsko pot.

Rodil se je v kmečki družini in imel štiri brate ter sestro. Morda se je v Ljubljani vpisal na tedaj osemletno gimnazijo, vendar jo je po enem letu zapustil. Iz njegovega dnevnika zvemo, da je nekaj časa delal kot hlapec - oskrbnik konj in hleva v bližnji furmanski gostilni. Sredi leta 1926 se je zaposlil na upravi pošte v Ljubljani, dve leti pozneje pa je postal orožnik, član vojaško organizirane službe, ki je skrbela za mir in red na podeželju. V mestih je enako delo opravljala policija. Služboval je v Mariboru, Ribnici na Pohorju in v Šentilju ter končal orožniško podoficirsko šolo. Spoprijateljil se je z Jožefom Pogačnikom, pesnikom in duhovnikom, urednikom Mladike, ki mu je objavil številne pesmi. Po prihodu Nemcev na Štajersko se je vrnil domov, po pisanju v dnevniku je bil leta 1942 orožnik na dobrepolskem Vidmu, po družinskem izročilu je nato v domačem kraju občinski tajnik. Ob kapitulaciji Italije septembra 1943 je zato kot civilist odšel na Turjak in grad skupaj s pripadniki jugoslovanske vojske v domovini prav kmalu zapustil ter prišel v Ljubljano. Pozneje je v Ljubljani učil na domobranski policijski šoli, kaj, ni raziskano. Aprila 1945 je bila njegova druga pesniška zbirka *Fanfara naših dni* pripravljena za natis, vendar ni izšla. Tretjega maja je objavil ognjevito pesem *Poveljnik kliče*, kjer poziva domobrance »v zadnji boj za načela naša sveta«, dva dni zatem se je odpravil proti severu, na avstrijsko Koroško. Iz njegovega dnevnika in številnih datiranih pesmi je razvidno, da je bival v številnih begunskih taboriščih; od Moniga, Lienza, Spittala, Celovca do Senigallie, Fossolija, Neaplja, Rima in Liparskega otoka pri Siciliji, in sicer dolgo časa kot zapornik: ko se je iz Furlanije vrnil nazaj na Koroško, so ga angleške vojaške oblasti namreč osumile ali obtožile ne vemo česa.

Sredi julija 1947 je v veliki, narodno mešani skupini beguncev odplul v Argentino, avgusta so se izkrcali v Buenos Airesu. Najprej je kot zakristan, cerkveni delavec, delal po različnih župnijah, leta 1952 pa je začel skrbeti za cerkev pri argentinski Misijonski družbi na Cachabambi, kjer je bilo tudi nekaj slovenskih lazaristov. Leta 1967 je postal hišnik v Slovenskem domu na Ramón Falcónu v Lanusu pri Buenos Airesu. Deset let pozneje se je, bolan, preselil k bratovi družini in 22. junija 1980 umrl.

Prvo pesniško zbirko z naslovom *Pomlad* je izdal leta 1937. Njena ljubezenska tematika je trpka, grenka, boleča, tema zaključnega razdelka pa je žanrsko, pomirjajoče snovno in skupnostno kmečko

življenje. V poznejšem Žitnikovem pesništvu se tema erotične ljubezni kdaj še pojavi, vendar nikoli več s pridihom tragičnosti, vsekakor pa je pesnik vse življenje ostal sam. V *Pomladi* ima erotika dva loka: fantovskega in dekleškega. Pri NJEM dosega samo uvodne predstopnje: sanjarjenje in kopnenje, upesnjeno tudi v prešernovsko intoniranih gazelah, ali postopnje, spominjanje bežnega srečanja in razkrivanje osebne blokiranosti, pri NJEJ pa tudi grenke stopnje samote, nepotešenosti in zapuščenosti. Oba loka se strneta v pesmi *Tiho hrepenenje*, kjer vabilo prihaja od nje, v njem pa ga utrne »temna luč življenja«.

Tiho hrepenenje

Tiho hrepenenje
v meni si prižgala:
svetlo, sladko tlenje,
da bi duša moja
svetlo zasijala,
svetlo kakor Tvoja.

Včasih v temni noči
mrzlo vame dihne
v razvozláni moči:
lučko hrepenenja
v srcu mi upihne
temen dih življenja.

V času vojne je Žitniku nastala zbirka *Fanfara naših dni*. V njej je tematizirano revolucionarno nasilje, umori, laži, vendar upesnjeno poenostavljeno, shematizirano in zavito v instrumentalizirano katoliško retoriko, brez občutka za tragiko časa in za tragiko posameznika, v veliki večini brez umetniške vrednosti. Zbirka je urejena v štiri razdelke: Ta ostri čas, Mi božji bojovníki, V napad, po zmago in Orlov vrh, torej od splošnoevropskega prevrata, kot imenuje revolucijo, prek obeh faz branjenja domov: obrambne in udarne, do domobranskih mučnikov in grobov na ljubljanskem Grajskem vrhu. Temà in zlo sta omejena na eno stran državljanske vojne, na upor, kot pravi, proti Bogu. Drugo, katere pastir je Jezus, zgled pa Brezmadežna, ki je kači strla glavo, pesnik poziva, naj neusmiljeno obračuna z nasprotnikom, nakar da bo zavladala sloga in svoboda. Prvi so sinovi temè, drugi so božji bojovníki. Tretje strani, tujcev, generatorjev in velikih sejalcov zla, seveda ni.

V begunstvu v Italiji in zdomstvu v Argentini je pripravil množico pesniških zbirk, vendar nobena ni izšla, ohranjene pa so v njegovi literarni zapuščini. Zaradi velikega števila in težje dostopnosti bomo pesmi pregledali samo po glavnih temah.

Taboriščna tematika obsega vse postaje Žitnikovega begunstva: odhod od doma, pot čez gorovje, predvsem pa lačno, prazno, sivo životarjenje po zaporih in taboriščih, pot čez ocean. Dokumentarnost se izmenjuje z grenko bednostjo jetniškega življenja, s ponižanjem in zavrženostjo, nerazumno krivičnostjo, odtrganostjo od doma, hrepenenje po domu in domovini pa zamejuje zavest, da je domovina »ugrabljena«. Kar je bila zavest argentinskih Slovencev vse do nastanka samostojne Slovenije.

Taborišče

I

Oj, stare in sive
trhlene barake:
velika lesena
zla vas brez imena,
umazana njena
politična cena
in varnost, – kot rake
tesnobne za žive!
Med njimi pa krive
potí, na njih mlake
ob dežju: v kapelo,
v pisarno, na delo
za shirano, malo
begunsko krdelo –
ter vhod skozi vojsko
britansko molčljivo.
Za skleda pa kotli
skupinski – ter votli
begunci - jetniki
v želodcu in v glavo!
Oj, naših dni zmota,
zažrta v Slovence,
v prevratu razklane,
v svet z doma pregnane, –
ter naši snežniki
na jugu Koroške
dežele, – trinoške,
ki narod naš davi.

Domov

Domov, o bratje in sestré, po zdravje,
domov v nebeško varstvo, v božji mir,
domov na deželo, žuljev trdni tir,
domov v klet in kašče, hleve kravje,
domov na njive in v gozdov goščavje,
domov v ponosni naših gor okvir,
domov, kjer naših sil vre večni vir,
domov, domov v prostost in zmagoslavje!
Domov v družine naše gorki krog,
domov k živini, volu, konju, žrebcu,
domov v dobrave naše in naš log,
domov k motiki, kosi, plugu, cepcu,
domov, kjer znova posadi nas Bog
za našo mizo k polni skledi, k hlebcu.

Žitnik je objavljala religiozne pesmi že v predvojnih letih, med vojno je njegova religiozna motivika instrumentalizirana, božji bojevniki so bili poraženi, pomorjeni ali razsuti po begunskih taboriščih. Ko je prišel do Buenos Airesa, je zaživel zelo skromno in osamljeno življenje delavca - proletarca, pesmi pa so vrele iz njega. V zapuščini je ohranjenih več pesniških zbirk, v katerih prevladuje ali je močno zastopana religiozna tematika. Žitnik je slovenski pesnik z mogoče najboljšejšim religioznim

opusom. Kako se je ta tematika dejansko pojavljala in razvijala, je težko presoditi, vsekakor pa se izmenjujejo golgotška (Sreča križa), evharistična (Pometi, pometi si izbo srca), betlehemska (Nocoj je sladka, bela noč), žanrsko nazareška (Jutro v nazareškem domu) in marijanska tematika (Maj pred oltarčkom srca). Pojavljata se tudi asketska tematika (Prostost srca), ki kdaj ponikne do bivanjskega breztalja (Joj, brezno praznote), in motiv Joba, ki na smetišču, srečen, poje Stvarniku hvalnice (Psalm sodobnega Joba).

Približal si se mi ...

Približal si se mi, razpet na križ,
na mojih žejnih ustnicah obslónel,
da v Tvoji rosi cvet srca bi vzcvel ...
O, čutil sem Te, ko si še živel
in trepetal v objemu zadnjih krčev!

O, Ti, ki biti Mojster moj želiš
v tej dobi, mōči kladiv izročeni,
in Svoje lice izklesati v meni,
mi daješ piti v uri zapuščeni
trpljenja vino iz nebeških vrčev!

Pijan sem od napitka bolečin,
v globino padam, sebi sam se nižam,
čutila z žeblji Tvoje volje križam
in v duši dletu Tvojemu se bližam,
da ga nastaviš na srca granit ...

Za blesk sveta ugaša mi spomin,
iz Tvojih v moje rane muka lije,
a vanje Tvojega Srca ráj sije ...
Bolj ko rok Tvojih kládivo me bije,
bolj Ti v podobi moji si razkrit ...

Glavna tema Žitnikove edine izdane zbirke je lepota narave, narave kot simbola za mladost, pričakovanja, rojevanje novega, ljubezen, obenem pa nasprotje pesnikove ljubezenske neuresničenosti. Tudi v njegovem poznejšem, begunskem in zdomskem pesništvu ostaja narava glavna, najpogostejša, najbogatejša in estetsko najkvalitetnejša tema. Pojavlja se kot razpoloženska impresija (Zrak spet nežno cvete, včasih s sproščenimi, včasih z nostalgijnimi, včasih tudi z duhovno ljubezenskimi sestavinami (Razdal se bom stvarjem, Večerni čas, Izmed vseh bajk ...), pogosto jo preseva religioznost: kot naznanjanje oziroma odsevanje raja ali kot sled Stvarnikovih rok (Jasni jesenski dan).

Poseben pododdelek narave predstavljajo kmečke pesmi, tj. pesmi o vaškem, kmečkem okolju, kmečkem snovnem svetu (domu, dvorišču, hlevu, sadovnjaku), tihožitja delov dneva, o kmetu oraču, sejalcu, o kmetici gospodinjji, žanjici, svečenici, o kmečkem duhovnem svetu, v katerem je tudi pomisel na smrt mirna in vdana (Sence). Širše, pokrajinske podobe so povezane predvsem z deli Štajerske pa s Halozami, verjetno so nastale v predvojnem času. Verz kmečkih pesmi je bolj umirjen, slovesnejši, manj zrimiziran, vsekakor kvalitetnejša lirika.

Rôke

O Bog, te dobre, trudne kmečke rôke,
 podobne velnici, napol razklani,
 ki so trpele le za nas, otroke;
 spomladi pognojeno prst orale,
 sejale žito in seno kosile,
 poleti klasje žele in mlatile,
 v jeseni klet in žitnico polnile,
 vabile k sreči, ki jo gruda hrani,
 za nas molile ter nam kruh delile –
 so v zadnjem gibu mŕzle obležale
 in prazne nas za zmerom zapustile!

Skušali smo predstaviti obsežen pesniški svet Vinka Žitnika, in sicer bolj orientacijsko in pilotsko kot temeljito. Glavne teme njegovega pesništva so narava, kmečki in religiozni svet. Vinko se je kot pesnik formiral v času poznega ekspresionizma, na katerega kaže dvojnost duhovno – telesno, tematizirana v zbirki *Pomlad*, poleg ekspresionizma pa se je v tridesetih letih vse močneje uveljavljal novi realizem, zlasti ruralizem: upesnjevanje kmečkega sveta. Spomnimo se Kocbekove zbirke *Zemlja*. Kmečki svet, kmečko življenje je bilo Vinku gotovo najbližje in ga je tudi najboljše ubesedil.

SLOVARČEK NAREČNIH IZRAZOV ZA KMEČKA VOZILA IN NJIHOVE DELE

Jakob Müller

Izhodiščni kraj zbiranja je bila Ponova vas, kjer živi dober informator zlasti za lesene dele voza. S kovaštvom povezano izrazje sta dopolnila kovača z Brega pri Temenici in s Police. Zbrano izrazje je preverjeno še na Grosupljem in Udjem. Izraze, pri katerih področje ni navedeno, pozna vseh pet informatorjev. Slovarčku, ki obsega 123 izrazov, je dodanih 19 izrazov ponovskega in poliškega govora za nekatere posode in stroje ter za dele podkve. Izrazi, zapisani v različnih krajev, se glasovno ne razlikujejo, pač pa se nekateri razlikujejo besedno.

Izhodišče slovarske enote je zapisano v knjižni obliki, za navpičnicama je navedena narečna oblika z naglasom in oblikoslovnim podatkom, razlago in morebitno narečno sopomenko. Pomen uporabljenih diakritičnih znakov je razložen na koncu slovarčka. Pri iz drugega jezika prevzetih izrazih je navedena tudi etimologija. Od 142 slovarskih enot jih je prevzetih 74, torej več kot polovica. Največ iz nemščine, in sicer moderne, kar je označeno kot nem., npr. *šina*, *štanga*, iz avstrijske nemščine, npr. *šravf*, *tošelj*. Kar nekaj jih izvira iz stare bavarske, kar pomeni, da so bili prevzeti pred letom 1300, npr. *lojtra*, *truga*. Enako ali še starejši so *lunek*, *štola* in *žlajf*, katerih izvor je staronemški. Iz furlanščine je *karpjola*, iz italijanščine *škatla*, hrvaško osnovo ima *zatvornica*.

aksa || à:kša -e ž – železen drog, na konca katerega sta nataknjeni kolesi; osovina, knjiž. os – nem. Achse

aks štuk* || à:ks štú:k – -a m – podolgovat kos lesa pravokotnega prereza z izdolbino na spodnji strani, v katero se namesti os (Br); spodnja blazina – nem. Achsstück

blazina || blazí:na -e ž – prečni podolgovat kos lesa pravokotnega prereza, ki nosi opleni (Br, Pv); zgornja blazina

bobnar || buóbnar -ja m – kdor se poklicno ukvarja z izdelovanjem voz in popravljanjem njihovih lesenih delov (Pv, Ud); knjiž. kolar – nem. Wagner

bognar || buógnar -ja m – kdor se poklicno ukvarja z izdelovanjem voz in popravljanjem njihovih lesenih delov (Gr, Po); knjiž. kolar – nem. Wagner

cesta || cé:jsta -e ž – na blazino pritrjena železna naprava, na kateri pri zavijanju sloni opleni; rajtšajba, stol

cestna truga || cé:jstna trú:ga -e -e ž – odprtemu zaboju podobna naprava na vozu za prevoz drobnega, sipkega materiala (Br); truga

ciza || cí:za -e ž – manjše samotežno vozilo z velikima, ozkima kolesoma in tovorno ploskvijo z leseno, mrežasto ograjo za vožnjo pridelkov na živilski trg (Pv) – prim. nemštaj. Zieselwagen; lat. cisium, lahek voz na dveh kolesih

cupan || cù:pan -a m – naprava iz visokih ročic, povezanih z drogovi, nameščena na diro ob prevozu višjih predmetov (Pv) – iz nemščine

dila || dì:la -e ž – ploščat kos lesa iz podolžno razžaganega debla za dno nakladalne ploskve, ograjo voza; knjiž. deska – nem. Diele

dira || dí:ra -e ž – 1. široka, ravna lesena plošča iz desk na dveh legah, ki se namesti nad kolesa 2. vprežni voz s tako ploščo

drugi kavelj || tadrú:gǵ ká:vəl' tadrú:zga ká:ɥla m – notranji kavelj velike vage, na katerega se pripne močnejša vprežna žival (Pv)

feder voz || fiədər vù:s, -- vazà: m – nepokrit, vzmeten štirikolesni vprežni voz z dvema.klopema za prevoz oseb; knjiž. zapravlživček – nem. Federwagen

flohajzen || flò:xa:jzən -zna m – kos tračnega železa za okrepitev ojesa, oplena, polze; knjiž. tračno železo – nem. Flacheisen'

frača || frá:ča -e ž – 1. naprava iz tračnega železa, ki objema lesen del, da ga okrepi; klešče, knjiž. vez 2. okov s kavljem na sredi velike vage in na vsakem koncu male vage (Br, Po)

gumar || gù:mar -ja m – vprežni voz z gumijastimi kolesi (Pv)

gumiradelj || gù:mirá:dəl' -dla m – vprežni voz z gumijastimi kolesi (Gr) – avstr. Gummiradl

gumi voz || gù:mǵ vù:s, -- vazà: m – voz z gumijastimi kolesi – nem. Gummi ,vulkaniziran kavčuk' < lat. cummi ,izcedek nekaterih dreves' < gr. kommi < egip. kemai

gvint || g'vǵnt gví:nta m – spiralast greben na površini valjastega telesa ali izvrtine (Pv); knjiž. navoj – nem. Gewinde

iglica || iglí:ca -e ž – na zgornjem koncu širši, valjast železen predmet, ki spaja oje s trabjem (Po, Gr); panknedelj, sornik, svornik

jarem || já:rəm -rma m – drog, na koncih katerega sta pritrjeni taci s plazno; kol, plaznik

karjola || karjò:la -e ž – priprava z enim kolesom in dvema ročajema za prevažanje materiala; knjiž. samokolnica – furl. cariole, manjšalnica od carro ,voz' < lat. carrus <štirikolesni voz', iz keltščine, iz katere je tudi ang. car ,voz, avto'

kavelj || ká:vəl'.ká:ɥla m – železna naprava z zakrivljenim koncem, na katerega se kaj obesi

klešče || klé:jšče klé:jšč ž, mn. – naprava iz tračnega železa, ki objema lesen del, da ga okrepi (Pv); frača; knjiž. vez

klin || k'lǵn klí:na m – stožčast kos lesa, ki preprečuje snetje ročice

klinec || klǵ:nc -a m – kratek paličast kos železa, s katerim se spne frača (Br); prim. plajtelj

kloca || kló:ca -e ž – kratek, kvadrast kos lesa z žlebasto prednjo ploskvijo, ki pri zaviranju pritiska na kolo; pakna, plazna.– nem. Klotz ,klada'

klop || kluǵp klapi: ž – na voz pritrjena podolgovata lesena naprava z železnimi nogami za sedenje več oseb

kobilica || kabilca -e ž – železna palica, ki drži zadnji del zavore

kol || ,kaɥ kóla m – drog, na koncih katerega sta pritrjeni taci s plazno (Gr); jarem, plaznik

kola || kú:le kú:l ž, mn. – manjše samotežno, dvokolesno vozilo z ojesom in z lesom ograjeno tovorno ploskvijo

kolesar || kalè:jsar -ja m – štirikolesni vprežni voz z vzmetmi in dvema klopema za prevoz ljudi (Pv); zapravlživček

kolníce || kaŋní:ce -ní:c ž, mn. – voz s podnom, ograjenim z deskami (Po, Pv, Ud)

kolo || kalù: kaliěsa s – okrogla priprava, ki se ob vlečenju, potiskanju vrti

koš || ,kaš kó:ša m – voz s pleteno ograjo in odprtino na levi vzdolžni strani za prevoz gnoja, krompirja, prašičev (Gr, Po); knjiž. vozni koš 2. manjše samotežno dvokolesno vozilo z dvema prečno povezanimi ojesoma in tovarno ploskvijo z ograjo, navadno pleteno iz šib (Pv); šajtrga

kvint || k'vɪnt kví:nta m – spiralast greben na površini valjastega telesa ali izvrtine. (Br, Gr, Ud); gvint, knjiž. navoj nem. Gewinde

lojtra || lù:jtra -e ž – ograja iz dveh drog, povezanih s krajšimi, gostimi palicami, na vsaki vzdolžni strani voza (Gr, Pv); lojtrnica, knjiž. lestev – stbav. loiter

lojtrnica || lù:jtərənca -e ž – ograja iz dveh drog, povezanih s krajšimi, gostimi palicami, na vsaki vzdolžni strani voza; lojtra, knjiž. lestev

lojtrnice || lù:jtərənca -nəc ž, mn. – voz z lojtrnicama za prevoz sena, žita, listja; lojtrnik

lojtrnik || lù:jtərɲik -a m – voz z lojtrnicama za prevoz sena, žita, listja; lojtrnice

lunek || lú:nək -ŋka m – železen klin, ki se skozi šteselc vtakne v konec osi, da se kolo ne sname (Pv, Gr); knjiž. osnik – stnem. lun

mala rinka pesta || tamà:la rì:ŋka pè:jsta -e -e – ž – manjši obroč na zunanjem robu pesta

mala vaga || tamà:la và:ga -e -e – ž – vaga, ki se pri dvojni vpregi obesi na vsako stran velike vage (Pv); knjiž. mala prečka

mala vagica || tamà:la và:kca -e -e – ž – na konec zadnjega trabja pritrjen podolgovat kos lesa s kavljem na vsakem koncu, na katere se obesi plaznik (Pv)

mali tošelj || tamà:lɲ tóšəl' -lga -šla m – okov s kljuko na konceh male vage

maža || má:ža -e ž – mazivo za os, zavoro, oplen (Pv); prim. šmir

mulec || mù:lc -a m – vsak od železnih zavihkov na koncih oplena za zadrževanje naloženih hlodov (Pv) – it. nar. mulo ,fant' < it. mulo ,nezakonski otrok'

nabijati || nabíjat -am glg. – s tolčenjem, udarjanjem spravljati vročo šino na kolo

nosilec žlajfa || nasì:ɥc žlà:jfa -a -- m – lesen podaljšek na notranjem kraku trabja, na katerega se pritrdi žlajf (Pv)

oje || ó:je tudi ajiě ajiěsa s – krmilni drog voza, h kateremu se priveže vprega (Br); štanga

oplen || ó:plen apliěna m – premični prečni drog na prednjem in zadnjem delu voza, v katerega se vtakneta ročici

osovina || asaví:na -e ž – železen drog, na konca katerega sta natakneni kolesi; aksa, knjiž. os (Br)

pakna || pà:kna -e ž – kratek, kvadrast kos lesa z žlebasto prednjo ploskvijo, ki pri zaviranju pritiska na kolo (Br); kloca, plazna – iz nemščine

panknedelj || pà:ŋkniědəl' -dla m – na zgornjem koncu širši, valjast železen predmet, ki spaja oje s trabjem (Br); iglica, sornik b, svornik b – iz nemščine

parizar || parì:zar -ja m – voz s širokimi platišči za vožnjo po barju, njivah (Pv, Br)

pesto || pé:jst -a m – ratek, okrogel kos lesa sredi kolesa z luknjo za os in vdolbinami za špice

plajtelj || plá:jtəl' -tla m – krajši kos z vijakoma privitega železa, ki povezuje konca frače (Br), prim. klinec – iz avstrijske nemščine

platišče || platí:šče -a s – vsak od ukrivljenih kosov zunanjega dela kolesa, v katerega se vpneti po dve špici

plazna || plà:zna -e ž – kratek, kvadrast kos lesa z žlebasto prednjo ploskvijo, ki pri zaviranju pritiska na kolo (Pv); kloca, pakna

plaznik || plà:znik -a – drog, na koncih katerega sta pritrjeni taci s plazno; kol, jarem (Pv)

poden || puódən -dna m – deščena površina voza, na katero se naloži tovor; knjiž. tla – nem. Boden

polza || pó:ȳza -e ž – z železom obit, prečni drog na koncu trabja, po katerem pri zavijanju drsi sora (Br, Pv)

prednje kolo || taprè:djì kalù: -jga kaliësa m – kolo prednjega dela voza z desetimi špicami

prednja prema || taprè:dja prè:ma -e -e ž – prečni nosilec voza, na katerega se pritrdita prednji kolesi (Br); prednji konec

prednji konec || taprè:djì kó:nc -jga -nca m – prečni nosilec voza, na katerega se pritrdita prednji kolesi (Pv, Br); prednja prema

prus ketna || prù:s kiëtna -e ž – vsaka od dveh krajših verig z obročem na koncu, pritrjena na koncu ojesa; knjiž. ojesna veriga – nem. Brustkette, db. ,prsna veriga'

puša || pú:ša -e ž – cevasta priprava, ki se zabije v luknjo pesta, da jo omejuje – stbav. puhsa < lat. buxis, prvotno ,škatalica iz pušpanovega lesa' < gr. pyksos ,pušpan'

rajtsajba || rà:jtšajba -e ž – na blazino pritrjena železna naprava, na kateri pri zavijanju sloni oplén (Br); cesta, stol – nem. Reitscheibe

rednik || rè:dnjk -a m – na zgornjem koncu širši valjast železen predmet, ki spaja sprednji del voza s soro in omogoča zavijanje – stnem. riden ,zaviti, spremeniti smer'

rigelj || rí:gəl' -gla m – prečna, krajša kovinska paličica na koncu verige, s katero se veriga s čim spne (Pv); knjiž. zatič – nem. Riegel ,zapah, prečka'

rinka || rì:nka -e ž – predmet okroglega preseka v obliki kroga za povezovanje, tesnjenje, zaščito; knjiž. obroč – nem. Rinke

rinka na lunku || rì:nka na lú:nkjì -e – ž – obroček, ki preprečuje, da bi se lunek snel

ročica || račí:ca -e ž – vsak od podolgovatih kosov lesa pravokotnega prereza, ki se zatakne v oplén, da drži vzdolžno stranico voza

ropotač || rapatá:č -a m – manjši voz s klopjo in krajšo, nizko ograjeno tovorno ploskvijo (Pv); ropotavček, samec

ropotavček || rapatà:ȳčək -čka m – manjši voz s klopjo in krajšo, nizko ograjeno tovorno ploskvijo (Ud); ropotač, samec (Ud)

samec || sá:mæc -mca m – manjši voz s klopjo in krajšo, nizko ograjeno tovorno ploskvijo (Po); ropotač, ropotavček

sani || sanì: -í: ž mn. – 1. tovorno vozilo z ozkima, spredaj zakrivljenima drsnima ploskvama za prevoz po snegu 2. vprežno vozilo z ozkima, spredaj zakrivljenima drsnima ploskvama in klopjo za prevoz ljudi po snegu (Pv)

sora || sù:ra -e ž – lesen drog, ki povezuje prednji in zadnji konec voza

sornica || sù:rænca -e ž – obroč, ki povezuje zadnje trabje in soro

sornik || sù:rnjìk -a m – na zgornjem koncu širši, valjast železen predmet, a), ki skozi soro spaja oba dela voza, b), ki spaja oje s trabjem; iglica, panknedelj, svornik

spodnja blazina || taspùdja blazí:na -e -e ž – podolgovat kos lesa pravokotnega prereza z izdolbino na spodnji strani, v katero se namesti os (Br); škatla

stol || s'taʊ, stó:la m – na blazino pritrjena železna naprava, na kateri pri zavijanju sloni oplén (Pv); cesta, rajtšajba

sveča || své:jča -e ž – del zavore z navoji

svornik || svù:rnjìk -a m – na zgornjem koncu širši, valjast železen predmet, a), ki skozi soro spaja oba dela voza, b), ki spaja oje s trabjem (Pv); iglica, panknedelj, sornik

šajtrga || šá:jtǝrga -e ž – manjše samotežno dvokolesno vozilo z dvema prečno povezanima ojesoma in tovorno ploskvijo z ograjo, navadno pleteno iz šib (Gr, Po); koš 2 – stbav. Scheibtruye, scheiben ,porivati', truye ,zabož'

šina || ší:na -e ž – ozka, ploščata železna priprava v obliki kroga na obodu kolesa; knjiž. kolesni obroč – nem. Radschiene

škarje || škà:rje -rjì ž mn. – podolgovata okovana kosa lesa pravokotnega prereza, ki združujeta, povezujeta oje in trabje (Pv); šprajec, uho 2 – stnem. schaere

škatla || škà:tla -e ž – prečni drog z izdolbino na spodnji strani, v katero se namesti os (Pv); spodnja blazina – it. scatola

šmir || šmì:r -a m – mazivo za os kolesa; knjiž. kolomaz; prim. maža – nem. Schmiere

šmir rinka || šmì:r rì:nka -- -e ž – vsak od dveh obročev na zunanjem delu pesta

špica || špí:ca -e ž – vsak od podolgovatih kosov lesa, vpet na eni strani v pesto, na drugi v platišče – slovensko, nepovezano z nem. Spitze ,konica'

šprajc || šprà:jc -a m – podolgovata, okovana kosa lesa pravokotnega prereza, ki združujeta, povezujeta oje in trabje (Pv); škarje, uho – nem. Spreize ,razpora'

špruncelj || šprú:ncel' -cla m – vsaka od prečnih palic lojtrnice; knjiž. klin – avstr. Sprünzel

šravf || šrà:ʊf -a m – valjast predmet z navoji za pritrdjevanje, povezovanje – avstr. Schraufe, nem. Schraube

štanga || štà:ŋga -e ž – krmilni drog voza, h kateremu se priveže vprega; oje – nem. Stange

šteselj || štì:ɛsəl'c -a m – kapi podobna priprava, ki se natakne na konca osi (Pv); knjiž. osna glavica – nem. Stößel ,tolkaló'

taca || tá:ca -e ž – železna plošča z zavihanim robom, v katero se zabije plazna

tájselj || tá:jsəl' -sla m – vprežni voz z ožjimi platišči in lojtrnicama ali diro (Pv) – nem. Deichsel

tošelj || tóšəl' -šla m – okov na vagi (Po) – avstr. tãschel

trabje || trá:bje -a s – vsak od dveh daljših kosov lesa pravokotnega prereza v obliki ležečega V, ki povezuje prednji del voza z ojesom oziroma zadnji del voza s soro – prim. furl. traf ,hlod, bruno, tram' < lat. trab(e)s

trikotnik || trikò:tnjɪk -a m – trikotni železni del zavore, s premikom katerega se povzroči pritiskanje plazne na kolo

trogar || trà:gar -ja m – prečni kos lesa, ki drži oje v določeni višini (Pv); nosilec – avstr. trãger

truga || trú:ga -e ž – odprtemu zaboku podobna naprava na vozu za prevoz drobnega, sipkega materiala (Gr, Pv); cestna truga – stbav. truɣa ,zaboj'

uho || ušičs -a m – 1. vsak od dveh prečnih ročajev v ojesu manjših samotežnih vozil (Pv); 2. podolgovata, okovana kosa lesa pravokotnega prereza, ki združujeta, povezujeta oje in trabje (Gr); škarje, šprajc

vaga || vâga -e ž – ploščat drog, na katerega se pripneta vprežni vrvi – stnem. wage ,tehtnica'

vélika rinka pesta || tavièlka ri:nka pè:jsta -e -e -- ž – večji obroč na notranjem robu pesta (Pv)

vélika vaga || tavièlka vâ:ga -e -e -- ž – večji, sredinsko pritrjen ploščat drog, na katerega se pripneta vprežni vrvi ali pa se nanj obesita mali vagi (Pv); knjiž. velika prečka

veliki tošelj || tavièlki tóšəl' taviɔldzga -šla m – okov s kljuko na sredini velike vage

vez || viès vezì: ž – kos ukrivljenega tračnega železa na ojesu s spetima, zvarjenima koncema

vinta || vì:nta -e ž – na enem koncu pritrjena železna palica, z vrtenjem katere se povzroči, da plazni zavirata kolesi (Pv); knjiž. vrtilna ročica – stbav. winte

voz || vù:s vazà: m – kmečko vprežno štirikolesno vozilo

vrzel || vərzièu -ièlj ž – odprtina na levi vzdolžni strani koša, skozi katero se nalaga, zлага tovor (Br)

zadnja prema || tazà:dja prè:ma -e -e ž – prečni nosilec voza, na katerega so pritrjena zadnja kolesa (Br); zadnji konec

zadnje kolo || tazà:dji kalù: -jga kalièsa m – vsako od dveh koles zadnjega dela voza z 12-imi špicami (Pv)

zadnji konec || tazà:dji kó:nc -jga -a m – prečni nosilec voza, na katerega so pritrjena zadnja kolesa; zadnja prema

zafrozenkana šina || zafərzièŋkana ší:na -e -e ž – kolesni obroč z glavami vijakov, potopljenimi, zravnanimi s površino obroča (Br, Po) – nem. versunkene Schiene, versinken ,potopiti, pogrezniti se'

zapravljiček || zapraɥli:uček -čka m – štirikolesni vprežni voz z vzmetmi in dvema klopema za prevoz ljudi; kolesar

zatvornica || zatù:rànca -e ž – deščena plošča za zapiranje vrzeli – po hrv. zatvoriti ,zapreti'

zgornja blazina || tagù:raja blazí:na -e -e ž – prečni drog, ki nosi opleni; blazina

železen špruncelj || želè:jzən šprú:ncəl' -znjga -ncla m – vsaka od kratkih železnih palic, ki držijo lojtrnico skupaj (Pv)

žlajdra || žlà:jdra -e ž – veriga z obročem na enem in zatičem na drugem koncu, s katero se kaj spne; knjiž. veriga za spenjanje – avstr. Schleuder

žlajf || žlà:jf -a m – naprava, ki s pritiskanjem na kolesi zavira premikanje voza; knjiž. zavora – stnem. sleifen ,drsati, drgniti'

žlajf roka || žlà:jf ró:ka -- -e ali rakié: ž – na enem koncu pritrjena železna palica, z vrtenjem katere se zavira voz (Br); knjiž. ročica zavore

Dodatek

fol || fò:l -a m – podolgovata vdolbina z luknjicami za žebelj na spodnji strani podkve (Po); knjiž. žleb – iz nemščine

folati || fò:lat -am glg. – delati v podkev fol (Po)

grif || g'rif grí:fa m – zobu podoben kos železa, ki se zabije v sprednji del podkve, da konju ne drsi (Po) – nem. Griff ,oprijem'

knifelj || kní:fəl' -fla m leseno kladivo, s katerim se udarja po dletu (Pv) – iz nemščine

konjska podkev || kuó:jnska pó:tku -e -e ž – podkev v obliki črke U (Po)

mlatilnica || mlati:uəncə -e – stroj za mlatenje žita

mulj || mú:dəl' -dla m – široka lončen posoda s tulcem na sredi za peko poprtnika (Pv) – iz nemščine

pajkelj || pá:jkəl' -kla m – stroj s siti za čiščenje žita, fižola; knjiž. vejalnik – nem. (Mühl)beutel, beuteln ,tresti, stresati'

pina || pí:na -e ž – ozka, visoka posoda za delanje masla (Pv); knjiž. pinja – furl. pigne, stit. pigna ,lonec' < lat. pinea ,pinijeva, borova' < pinus ,pinija, bor'; poimenovano po podobnosti lonca s pinijevi storžem

podkev || pó:tku -kve ž – kovinska priprava, ki se pribije, pritrdi na kopita konja, parklje vola, da lažje hodi

posnemalnik || pasniəmà:uɲik -a m – priprava za posnemanje smetane, maščobe iz mleka (Pv)

skutnik || skù:tnik -a m – pokrita posoda za delanje skute (Pv) – furl. scota ,skuta'

sprednji del podkve || sprè:dj kó:nc pó:tkve -iga -a – m – močno ukrivljeni del podkve

širfati || ší:rfat -am glg. – s kovanjem delati ostro (Po); knjiž. ostriti – nem. schärfen ,ostriti'

štola || štuóla -e ž – vsak od dveh kratkih kvadrastih kosov železa, ki se zabije v zadnji del podkve, da konju ne drsi (Po); knjiž. ozobec – stnem. stolle

volovska podkev || való:uska pó:tku -e -e ž – podkev z dvema ravnima, pravokotnima stranicama in navzven ukrivljeno stranico, ki se pribije in pritrdi na parklje vola, da lažje hodi (Po)

zadnji del podkve || zà:dj kó:nc pó:tkve -iga -a – m – vsak od obeh ravnejših delov podkve

zafolana podkev || zafò:lana pó:tku -e -kve – podkev z luknjičastim utorom (Po)

žrelo || žré:l -a m – odprtina, skozi katero se potiska snope v mlatilnico (Pv)

Informatorji (leta 2022, 2024):

Avguštin Burger, Polica, vozni, podkovski in umetni kovač, izučen v Kropi (Po).

Alojz Klemenčič, Breg pri Temenici, vozni in podkovski kovač, izučen v Ivančni Gorici (Br).

Tatjana Mehle, Grosuplje, kmečka hči (Gr).

Alojz Škrjanc, Udje, kmečki sin (Ud).

Ivanka Šircelj Žnidaršič, Velika Račna, narečna govorka.

France Škufca, Ponova vas, kolar, izučen na Igu, kmetovalec, podjetnik (Pv).

Posebna znamenja:

`	poševnica desno navzdol	označuje naglašeni nizki samoglasnik,
´	poševnica desno navzgor	označuje naglašeni visoki samoglasnik
,	navpičnica	označuje sledeči naglašeni kratki samoglasnik
:	dvopičje	označuje dolgi samoglasnik
‘		pomeni
		ločuje knjižni in narečni zapis
ã		a, izgovorjen z zaokroženimi ustnicami
e		široki e
ẹ		ozki e
o		široki o
ọ		ozki o
ì		oslabljeni i
ə		polglasnik
ʌ		dvoustnični v
w		dvoustnični v (mednarodna oznaka)
l’		l, izgovorjen z močnejšim, širšim pritiskom jezika na trdo
nebo		
ʏ		zveneči mehkonebni pripornik (primorski h)
x		nezveneči mehkonebni pripornik (h)
ŋ		mehkonebni n

Krajšave

ang.	angleško
avstr.	avstrijsko
db.	dobesedno
egip.	egipčansko
furl.	furlansko
glg.	glagol
gr.	grško
hrv.	hrvaško
it.	italijansko
knjiž.	knjižno
lat.	latinsko

m	samostalnik ali samostalniška zveza moškega spola
mn.	množina
nem.	nemško
nemštaj. n	emškoštajersko
s	samostalnk ali samostalniška zveza srednjega spola
stbav.	starobavarsko
stit.	staroitalijansko
stnem.	staronemško
ž	samostalnik ali samostalniška zveza ženskega spola

Literatura

France BEZLAJ, Marko SNOJ, Metka FURLAN, 1976–2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Ljubljana: Mladinska knjiga ; Založba ZRC.

Doris, Božidar, Primož DEBENJAK, 1993: *Veliki nemško-slovenski slovar = Grosses deutsch-slowenisches Wörterbuch*. Ljubljana: DZS.

Vanja KANCLER, 2009: *Konj v slovenskih narečjih, slovstveni folklori in literarčenju : diplomsko delo*. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, na: <https://www.core.ac.uk/download/pdf/67535488.pdf>

Jaka MÜLLER, 1980: Kovačnice in kovači na Spodnji Slivnici. *Zbornik občine Grosuplje*, 11, str. 246–249.

Marko SNOJ, 2015: *Slovenski etimološki slovar*³, na: <https://www.fran.si>

Maja VIČAR; Aleksandra ŽUNIČ, 2018: *Ljutomerski kasač od A do Ž*, str. 49–79. Ljutomer: Gimnazija Franca Miklošiča, na https://www.issuu.com/ludvikrogan/docs/ljutomerski_kasac_od_a_do_z_

Gehard WAHRIG, 1986: *Deutsches Wörterbuch : Völlig überarbeitete Neuauflage* von Ursula Hermann, Renate Wahrig-Burfeind, Klaus Rümke, Norbert Raum. München, Bertelsmann.

Andreja ŽELE, 1996: Voz na Pivškem. *Traditiones*, 25, str. 337–343, na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NZSXCCDJ/460d3a6f-969d-4337-aa15-33ec38a0bea6/PDF>

Zahvala

Jožici Narat za kritični pregled!

MARTIN KRPAN TONETA KRALJA V DOBREPOLJSKI KNJIŽNICI

*Jasmina Mersel Šušteršič**

Ob vstopu v prostore knjižnice Dobrepolje obiskovalce prevzame pogled na veličastno upodobitev Martina Krpana, s katero je umetnik Tone Kralj opremil knjižno delo pisatelja Frana Levstika. V sklopu stalne zbirke so v knjižnici izobešene reprodukcije štirih ilustracij v velikost 110 x 101 cm. Dobro znano povest Martin Krpan o najpogumnejšem in najmočnejšem vseh slovenskih junakov, ki premaga cesarjeve sovražnike in za malo malico odreže glavo silnemu Brdavsu, je Levstik napisal leta 1858, z objavo v Janežičevem Slovenskem glasniku. Povest je bila prvič v knjigi natisnjena leta 1917 z ilustracijami Hinka Smrekarja. Do danes je doživela številne ponatise in upodobitve. Barvne ilustracije Toneta Kralja v tehniki akvarela so bile prvič izdane leta 1954 in pomenijo najbolj prepoznavno Krpanovo upodobitev. Tone Kralj je znal svojo ilustracijo z Levstikovo povestjo namreč tako zliti, da se je prav njegova vizualizirana pripoved vtisnila v spomin bralcev kot ponarodela. Morda zato, ker si je ravnó Krpana tudi sam srčno želel upodobiti in v pogovoru z nekdanjo urednico pri Mladinski knjigi Kristino Brenkovo je dejal: »Ta mi je na kožo pisan.« (Bartelj, 1995). Še pred sklenitvijo pogodbe se je zavzeto lotil dela. Slike je delal v enaki velikosti, kot so bile objavljene. Format izdaje je bil 24 x 29 cm, kar je pol risalnega papirja. To je bilo še posebej naporno, saj gre za akvarele in to skoraj za miniature. V enem izmed pogovorov je žena Mara Kralj, ki je bila tudi sama uspešna ilustratorica, navedla: »To knjigo je imel Tone najraje; isto velja za lik Krpana kot slovenskega kmečkega orjaka. Nasploh je delal zelo zavzeto, ko je risal Krpana, je vstajal ob pol šestih zjutraj, si zavrel mleko in vanj nadrobil toliko kruha, da je bilo gosto, kot bi natresel polno žgancev, potem pa je bil sposoben delati cel dan.« (Bartelj, 1995).

Ko je slikar že naslikal nekaj od skupaj 32 akvarelov za Martina Krpana, jih je odnesel v Mladinsko knjigo. Čeprav so v založbi za ilustratorja nameravane izdaje že predvideli slikarja Lojzeta Perka, jim je bil Kraljev Krpan tako všeč, da so z njim takoj sklenili pogodbo. Za natis so izbrali 30 akvarelov, dodal je še nekaj vinjet in opremo naslovnice. Kralj se je tako poglobil v Levstikove značaje, da je literarna upodobitev dobila svojo vizualno vzporednico, ki je uspeh slikanice ponesla med najpogostejše ponatisnjene literarne publikacije v naši zgodovini. Krpanova podoba velikana je postala lik slovenskega kmečkega orjaka s samozavestno držo in zahtevo po večjih pravicah. V ilustracijah je podal predvsem nasprotje med dunajskim dvorom kot predstavnikom gosposke in Krpanom kot človekom iz ljudstva. S kiparskim občutkom za volumen in obliko je Tone Kralj upodobil osebe, ki izražajo mogočnost kmečkega človeka. V izrazno razgibani in veličastni likovni govorici je ohranil tudi precej folklornih elementov (značilna je recimo naslovna stran s Krpanom v kmečkem kožuhu in s polhovko). Pravljíčno vzdúšje, ki preveva barvne ilustracije, pa je umetnik dosegel s mešanjem stilnih elementov od gotških oklepov do baročne dvorjanske noše (Sedej, 1981). V okviru zgodovinskega konteksta smo Slovenci Krpana doživljali tudi kot navdih zaupanja v lastne moči v procesu narodnega osvobajanja. Krpan je možak in pol, ki ne rabi ne oblasti ne tujcev, ampak cesarju enakovreden zahteva in uveljavlja svoje pravice. Tudi sicer je Tone Kralj kot slikar celo življenje obdeloval tematiko narodne zavednosti.

* Jasmina Mersel Šušteršič, bibliotekarka, Mestna knjižnica Grosuplje, Enota Dobrepolje

Podobe Kraljevega Martina Krpana v dobrepoljski knjižnici

Vemo, da je Krpan v svojih vrečah tovoril sol, ki je tudi simbol znanja, modrosti in knjig. Sol je bila v preteklosti Slovencem več stoletij eden najpomembnejših predmetov kmečkega trgovanja in zelo važna sestavina gospodarstva. Kraljevo navduševanje nad Krpanom je morebiti povezovati tudi z izročilom o tovorjenju soli, ki je bilo prisotno v njegovem rodnem kraju Dobrepolju. Kot navaja tudi Valvasor: »Vsi Dobrepoljci tovorijo sol; na Kranjskem jih imenujejo tovarniki soli, ki sol bodisi kupujejo v Cerknici ali pa morajo iti sami ponjo do morja; nato sol raznašajo po deželi na majhnih konjičkih za prodajo za gotovino ali v zamenjavo za žito. V tem primeru izročijo toliko soli, kot dobijo v zamenjavo dobrega žita. Če pa je žito slabo, je treba dati enainpolkrat toliko žita, kot je soli. In taki trgovci s soljo so zelo redko doma.« (Valvasor, *Čast in slava*, 1:214). O dragocenosti soli priča tudi dejstvo, da Martin Krpan cesarja prosi, naj ga namesto z zlatom nagradi z dovoljenjem za tovorjenje soli.

Navdušenje ob izidu Martina Krpana s Kraljevimi ilustracijami je bilo izredno in bralce prevzema še danes. Martin Krpan s Kraljevimi ilustracijami je izšel že v več kot 17 izdajah in več kot 250.000 izvodih. Izšlo je tudi več tujejezičnih izdaj. Krpana s Kraljevimi ilustracijami lahko beremo v angleškem, nemškem, hrvaškem, srbskem, švedskem, španskem in madžarskem jeziku, preveden je bil tudi v esperanto. Kraljeve upodobitve Krpana so bile natisnjene tudi v obliki razglednic, poštne znamke, koledarja, na embalaži za sol.

V Galeriji Božidar Jakac je hranjenih 24 originalnih akvarelov za slikanico, 6 jih je na ogled na stalni razstavi Toneta Kralja.

Martin Krpan je zagotovo najprepoznavnejša ilustracija Toneta Kralja, vendar je v svojem umetniškem delovanju likovno opremil več knjižnih del, številna literarna dela, pa tudi glasbene publikacije – pesmarice in notne zapise. Stvaritve, povezane s knjigo, so bile stalne spremljevalke njegovega umetniškega delovanja. Med drugimi je ilustriral Resov prevod Rožice sv. Frančiška, molitvenik Na sveti poti, Tavčarjevo Visoško kroniko, nadalje še enega prepoznavnega literarnega junaka Petra Klepca, pravljico Sneguljčico ter tudi številne serijske in glasbene publikacije. Med leti 1932 do 1954 je ilustriral 27 pesmaric sedmih slovenskih skladateljev, ki so bili ustvarjalci cerkvene glasbe (Zbornik..., 2019). Likovno podobo je dal tudi Prvi čitanki, leta 1950 je prejel Levstikovo nagrado za ilustracijo dela Igorja Šiliha Pravljica o carjeviču Jeruslanu.

Knjižnica v sklopu domoznanske zbirke hrani strokovna gradiva, ki obravnavajo življenjsko in umetniško pot Toneta in Franceta Kralja. Zbirko bogati tudi več knjižnih del z upodobitvami in njunimi ilustracijami. Razstavljene upodobitve Martina Krpana so na ogled v času odprtosti knjižnice Dobrepolje. Knjižnica Dobrepolje je enota Mestne knjižnice Grosuplje in se nahaja v prostorih Jakličevega doma.

Literatura:

Bartelj, Andrej: Kralj in Krpan sta v Kostanjevici. Dolenjski list, 46, 1995, št. 5.

Košuta, Miran: Krpanova sol. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996.

Levstik, Fran: Martin Krpan – Popotovanje. Spremna beseda in opombe Blaž Tomaževič. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1978.

Samec, Drago: Pogled na Toneta Kralja kot ilustratorja. V: Naš kraj: informativno glasilo občine Dobrepolje, 26, 2020, št. 10, str. 12-13; št. 11, str. 15–16.

Sedej, Ivan: Upodobitve Martina Krpana. V: Levstik, Fran: Martin Kerpan z Verha. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1981, str. 29-31.

Smrekar, Andrej: Tone Kralj (1900-1975) Martin Krpan. V: Podoba knjige - knjiga podob, 7. Slovenski bienale ilustracije. Ljubljana: Cankarjev dom, kulturni in kongresni center, 2006, str. 8-10.

Zbornik ob stodesetletnici rojstva Mare Kralj, slikarke, kiparke, ilustratorke, filmske maskerke, oblikovalke keramike in lutk. Ljubljana: samozaložba avtorjev, 2019.

KRONIKA, JUBILEJI, KULTURNI DOGODKI

100 LET OD PRVE UPRIZORITVE DESETEGA BRATA V IZVEDBI MULJAVCEV

*Danijel Zupančič**

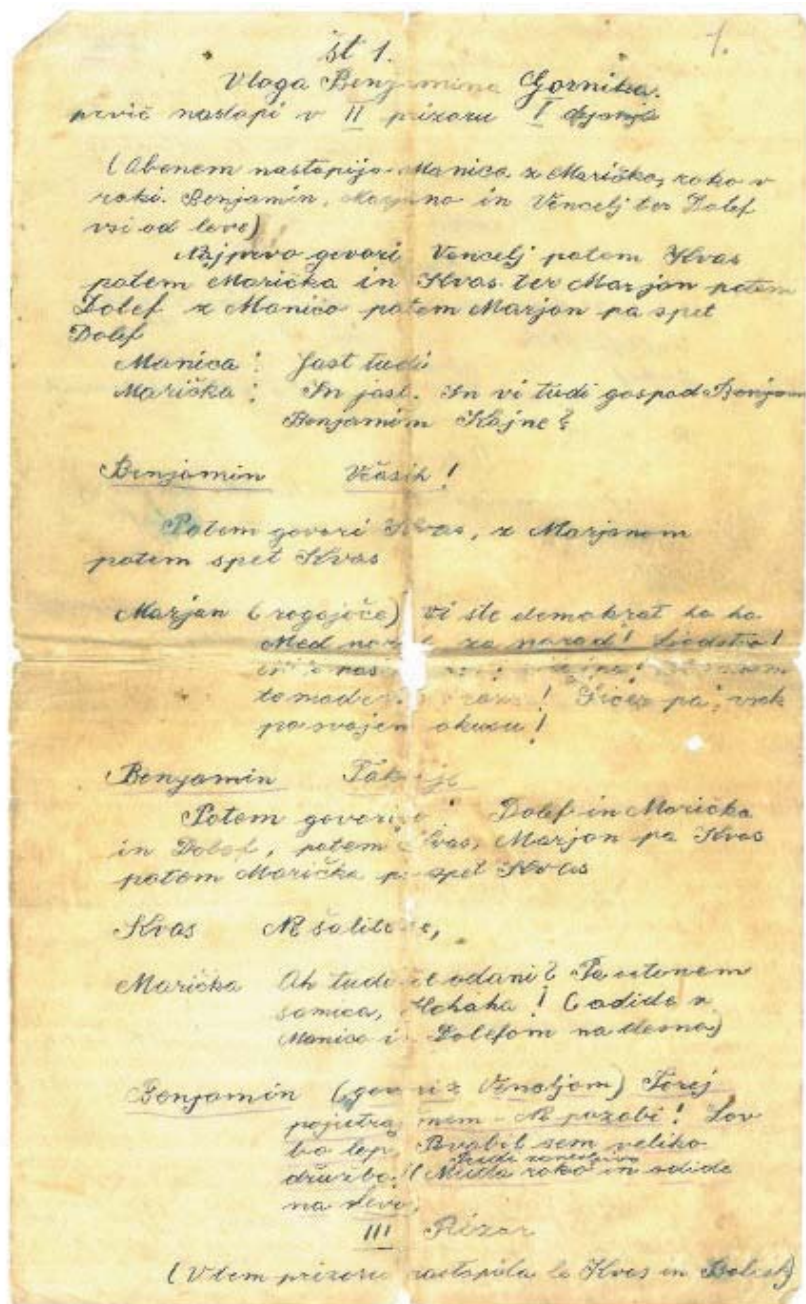
Kako se je pravzaprav začelo?

Ko so leta 1911 ljubljanski študentje pripravili prvo uprizoritev Jurčičevega dela pod Gričarjevim kozolcem na Muljavi, so k sodelovanju povabili tudi Muljavce, ki so z zanimanjem odigrali nekaj stranskih, predvsem kmečkih vlog. Med skupino študentov je bil takrat tudi Fran Lipah, ki je v predstavi odigral menda vlogo Martina Spaka. Takratna igralska zasedba uprizoritve bi bila verjetno že pozabljena, če se ljubljanski študenti ne bi bili vpisali v spominsko knjigo v Jurčičevi hiši, s čimer se je ohranil zapis o njih. Lipah se je menda takrat zelo navezal na Muljavo in Muljavce, ki so bili zraven. Zato je bilo kar samo po sebi umevno, da je Franc Samec, šolski upravitelj v šoli na Polju pri Muljavi, povabil k sodelovanju Frana Lipaha tudi pri prvi uprizoritvi Desetega brata v izvedbi muljavskih igralcev. Leta 1924 je bilo na pobudo Franca Samca ustanovljeno Prostovoljno gasilsko društvo Muljava (ob ustanovitvi imenovano »Prostovoljna gasilska četa Muljava«), s programom, ki je poleg razvoja prostovoljnega gasilstva vključeval tudi kulturno delovanje ter izgradnjo doma, ki so ga načrtovali postaviti za namen gasilstva in tudi za popestritev družabnega življenja v kraju.

Dramatizacija in režija

Franc Samec se je verjetno po posvetovanju s Franom Lipahom odločil za izbiro dramatizacije Frana Govekarja iz leta 1901. Kot organizator in režiser je prevzel nalogo in igralcem prepisal vloge na način, da so imeli zapisane le tiste prizore, v katerih so nastopali in še to z okrajšanim opisom govorečih oseb pred njimi. Samčev rokopis se je ohranil pri sorodnikih igralca, ki je odigral vlogo graščaka Benjamina (družina Ihan, Štancarjevi).

* Danijel Zupančič, univ. dipl. ing., Muljava

Rokopis vloge Benjaminova (foto Danijel Zupančič)

Organizacijo vaj in režijo je prevzel Franc Samec, ki je v kraju pridobil veliko spoštovanje. Zavedal se je, da bodo Muljanci Frana Lipaha radi sprejeli za svetovalca, zato je le-ta na povabilo Samca prihajal občasno na vaje. Naj iz javnih podatkov vseeno namenimo nekaj besed vsakemu od njih.

Franc Samec (Rast I-II/1996)

Franc Samec (15. 2. 1884–1. 5. 1945) je bil rojen v Kompoljah v Dobropolju. Po končani klasični gimnaziji v Ljubljani je na Dunaju eno leto študiral slavistiko, nato pa zaradi gmotnih težav študij opustil in stopil v učiteljsko službo. Od leta 1912 je kot učitelj služboval v različnih krajih, od leta 1923 do 1934 pa je bil šolski upravitelj v šoli na Polju pri Muljavi, nato do začetka vojne pri Sv. Marku pri Ptujju. V začetku okupacije se je leta 1941 umaknil pred Nemci in nazadnje služboval kot honorarni učitelj na Krki. Simpatiziral je z OF in se je udeležil učiteljskega sestanka na osvobojenem ozemlju v Podhosti pod Rogom, zaradi česar so ga domobranci aretirali, Nemci pa spomladi 1945 poslali v taborišče Dachau, kjer je že po osvoboditvi taborišča 1. maja 1945 umrl za pegavcem (vrsta tifusa).

Franc Samec je bil družbeno zelo aktiven. Bil je ustanovni član PGD Muljava in tudi prvi poveljnik v novoustanovljenem gasilskem društvu. Poleg tega da je bil učitelj, je bil tudi pevovodja in organist. Bil je glavni pobudnik za začetek gledališke dejavnosti in prve uprizoritve Desetega brata leta 1924. Kot režiser je svetoval pri izbiri igralske zasedbe in se tudi dogovoril z Lipahom za pomoč pri režiji.

Osební portret Frana Lipaha (wikipedia)

Fran Lipah (23. 5. 1892–30. 4. 1952) je bil rojen v Dobrunjah pri Ljubljani. Obiskoval je gimnazijo v Ljubljani in leta 1911 maturiral. Z maturanti tiste generacije so pripravili prvo uprizoritev Desetega brata pod Gričarjevim kozolcem na Muljavi in pri tem vključili tudi nekaj domačinov. Fran Lipah se je po končani gimnaziji vpisal na študij prava na Dunaju, a se je kmalu začel uveljavljati kot dramatik. Po odsluženem vojaškem roku se je vpisal kot izredni študent na dunajski akademiji za glasbo in gledališko umetnost in leta 1921 postal igralec v Drami. Deloval je kot igralec, dramatik, režiser in publicist. Na Muljavo so ga vezali lepi spomini na prvo igrano vlogo, ki jo je imel leta 1911, kot svetovalec pri režiji

pa je rad prihajal na povabilo Franca Samca (1924), Marte Aplenc (1945) in Jožeta Perka (1951 - uprizoritev v novi dvorani).

Igralska zasedba v Desetem bratu 1924

Tiste čase je bilo fotografiranje namenjeno za bogatejše sloje in za res izjemne priložnosti, kot je bila poroka. Zato sem bil izredno vesel in prijetno presenečen, da so se igralci po eni od predstav odločili za skupinsko fotografijo. Na osnovi dokaj obledele slike smo dali izdelati retušo, ki prikazuje vse igralce, žal pa na njej ni režiserja in izdelovalca kulis.

*Skupinska fotografija igralcev Desetega brata iz leta 1924
(iz zbirke družin Rus, Muljava, in Goljat, Radovljica)*

Martinek Spak – Jože Zajc, Bebrn (7. 6. 1896–20. 1. 1943)

Jože Zajc je bil rojen na Muljavi, verjetno v nekdanji mežnariji. Ko se je poročil z Marijo Kutnar (Štentovo Micko), sta nekaj časa stanovala pri Štentu, nato pa sta si zgradila hiško »Na ograji«, ob križpotju cest med dvema deloma Muljave. Tu sta se jima rodila dva otroka. Ko se je začela druga svetovna vojna, je bil Jože med prvimi organizatorji OF, najprej terenec, nato pa je odšel v partizane, kjer je bil politični komisar v slovenski narodno osvobodilni udarni brigadi Toneta Tomšiča s partizanskim imenom - Ris. V brigadi je bil od njene ustanovitve 30. junija 1942. Padel je 20. 1. 1943 v bojih pri Biču in Zagorici.

Leta 1924 je prevzel odgovorno vlogo Martina Spaka, desetega brata. Mogoče sta ga za to vlogo predlagala svaka Jože in Franc Kutnar (Štentova). Ali pa je bil, kot človek pokončne drže in upornik proti krivicam, podobno kot Martinek, naravna izbira soigralcev.

Jože Zajc (iz zbirke družine Sodec, Muljava)

Lovro Kvas – Jože Kutnar, Štentov (ni podatkov)

Jože Kutnar, po domače Štentov, se je rodil na Muljavi očetu Jožetu in materi Mariji. Jože je kasneje odšel v Šentrupert, delal je kot poštar in si je z ženo ustvaril družino, imela sta hčer Mileno, ki je postala učiteljica v Šentrupertu. Hči ni imela potomcev, tako da je Jožetov rod izumrl. Jože se je rad vračal na Muljavo, kjer je obiskoval brata ali sestro, pogosto je prišel kar v poštarški uniformi.

Jožetov dedek je bil tesen prijatelj Josipa Jurčiča in tudi dober pripovedovalec zgodb, ki si jih je Jurčič zapisoval v svojo beležnico. Štentovi so živeli v tesnem prijateljstvu s sosedi Pajžbarji in ni čudno, da sta tako Jože kot brat Franc pristopila k sodelovanju v uprizoritvi leta 1924. Mogoče je mladi Jurčič svojemu prijatelju, Štentovemu Jožetu, zaupal srčne težave zaradi zavrnitve gospoda Otta, ki ni odobral Johanine simpatije do revnega kmečkega fanta. In mogoče je Štentov ded vnuku Jožetu o tem kaj pripovedoval, da se je ta v vlogo Kvasa še bolje vživel.

Jože Kutnar (iz zbirke družine Sodec; Muljava)

Manica – Marija Bregar, Habjanova (1903–1988)

Marija Bregar, Habjanova Micka, je bila rojena na Muljavi kot tretji otrok v družini z devetimi otroki. Oče Ignac, ki je v prvi svetovni vojni izgubil obe nogi, je s svojo podjetnostjo in gospodarnim ravnanjem otroke spodbujal k samostojnosti ter jim pomagal do poklicev. Marija se je poročila verjetno leta 1925, in sicer s Francem Kraljem. Na Sušici jima je Habjanov oče pomagal narediti hišo, ki sta jo kasneje z možem odplačala. Imela sta pet živih otrok, ki so se jima rodili med obema vojnoma. Marija je pred tem obiskovala gospodinjsko šolo v Bršljinu v Novem mestu in se izučila za kuharico. Naučila pa se je tudi drugih spretnosti in znanj, saj je bila priučena porodničarka in so jo klicali k porodom v tistih časih, ko je bilo po družinah veliko otrok in so žene še rojevale doma.

Malo verjetno je, da je bila za dodelitev glavnih vlog kaka avdijacija. Sklepamo lahko, da je o izbiri vloge za Manico odločilno vplivalo dejstvo, da je bil oče vpliven in spoštovan posestnik, Marija pa lepa, s temnimi kodrastimi lasmi. Micka je tako postala Manica, brat Franc je postal doktor Vencelj, Ignac pa gostilničar Peharček. Tako so kar trije Habjanovi postavili temelje za sodelovanje naslednjih generacij Habjanovih pri uprizoritvah na prostem.

Marija Bregar (iz zbirke družine Kralj, Sušica)

Piškav – Franc Kutnar, Štentov (1903–1981)

Franc Kutnar, po domače Štentov, se je rodil na Muljavi očetu Jožetu in materi Mariji kot najstarejši sin, poleg bratov Jožeta, Poldeta in sestre Micke. Zaposlil se je kot lesni manipulant v okviru gozdnega gospodarstva. V času krize so se težko prebijali skozi življenje. Bil je tudi mrliški oglednik. Med vojno je odšel na osvobodeno ozemlje v Belo krajino, kjer je spoznal ženo Meto, s katero sta imela dva sina – Franja in Florijana. V času agrarne reforme so Štentovi dobili nekaj zemlje in Franc je z družino pričel poleg službe tudi kmetovati. Aktiven je bil v Kmetijski zadrugi kot podpornik. Rad se je spominjal Bele krajine in časov, ko se je rojevala nova Jugoslavija, in ostal je član Zveze borcev do svoje smrti.

Franc je leta 1924 prevzel vlogo graščaka Piškava, čeprav je bil še sorazmerno mlad za to vlogo. A brat Jože je odigral vlogo Kvasa, torej nečaka gospoda Piškava, kar je vsebinsko kar ustrezalo, saj je bilo med njima precej podobnosti. Jože Zajc kot Martinek ni bil v krvnem sorodu s Francem, bil pa je mož Francetove sestre Micke, torej posredno tudi povezan s Štentovimi.

Franc Kutnar (iz zbirke družine Kutnar, Muljava)

Graščak Benjamin – Jože Ihan, Štancarjev (9. 3. 1893–30. 6. 1953)

Jože Ihan je bil rojen na Muljavi, sem je prišel njegov oče iz Zagorice pri Biču. Imeli so majhno hiško in malo zemlje (manj kot četrtno grunta) in nekaj gozda. V družini so bili štirje otroci – Jože in še tri sestre. Jože se je priučil zidarstva, s čimer je začrtal ta poklic tudi za naslednje generacije (sin in

vnuk). Obenem je iskal možnosti za napredek tudi v okviru skromne kmetije. Menda je v najem vzel manjši del rebri pri Bebru na JV strani, kjer je posadil trte in imel majhen vinograd. Za Brezjem so imeli poseko in je izruval in razbil vse šture, da so si uredili manjšo njivo za obdelavo in pridelek za družino. Jože je bil poročen dvakrat. S prvo ženo (Bregarčkovo), ki mu je zgodaj umrla, sta imela tri otroke, z drugo (Štupnikovo s Sušice) sta imela štiri otroke – Alojza, Jožico (Pepco) in Anico, en fant pa je umrl. Ko je vpliven posestnik Alojz Lampret, Jožetov sosed, z osebnim vplivom in zavzemanjem za dušnega pastirja v vasi prepričal škofijo, da so v novo izgrajeno župnišče pridobili prvega župnika na Muljavo, je bil Jože Ihan njegov cerkovnik. Vendar se z gospodom nista dobro razumela. Jože je bil načelen človek, župnik pa je imel različne vatle za različne ljudi. Ko je nekoč župnik našel razmetana ministrantska oblačila, je obtožil Jožeta, da jih je on razmetal in zahteval, naj jih pobere in zloži. Jože se mu je uprl: »Jaz jih nisem razmetal in jih tudi pobiral ne bom.« In jih ni. To se je župniku močno zamerilo. In ko je gospod Pavel Podbregar razočaran zapuščal Muljavo, je šel Jože večini faranom v veselje in sebi v zadoščenje »malo potegniti« vrv zvona.

Mnogo bolj pa se je Jože razumel z župnikom Pavlom Perkom, ki je za prejšnjim gospodom leta 1936 prišel na Muljavo. Jože mu je stregel predano in s spoštovanjem. Jože je vsak dan trikrat odšel k cerkvi, poprijel za vrv in zvonil Muljavi ob jutrih, opoldne in angelskem čaščenju. Zvonil je v skladu z vsemi običaji in navadami. Posebej z veseljem je zvonil v čast svetemu Jožefu, svojemu zavetniku. V adventnem času pa je že ob 4h zjutraj zvonil k »zornicam«. Seveda pa je zvonil tudi vsem umrlim, za vse praznike in žegnanja. Župniku je na stara leta pri vsaki maši pomagal na pručko, da je lahko segel v tabernakelj. Skrbno je pazil, da župnik ni izgubil ravnotežja. V zahvalo ga je gospod Perko pokopal brezplačno in z velikim spoštovanjem do zvestega cerkovnika.

Kako so Jožeta prepričali, da je prevzel vlogo Benjamina, graščaka s Slemenic, ni znano. Je pa svojo nalogo opravljal z veseljem in z vso odgovornostjo. Jože je z roko napisano vlogo Benjamina s spoštovanjem hranil do svoje smrti. Jožetovi nasledniki so jo ohranili do danes in je dragocen spomin nanj v družinski zbirki Štancarjevih. To je kulturnim ustvarjalcem na Muljavi za zgled in odraz spoštovanja, ki so ga igralci gojili do uprizoritve Jurčičevega dela.

Jože Ihan (iz zbirke družine Ihan, Muljava)

Dolef – Ciril Zajc, Hočevarjev (7. 7. 1900–27. 4. 1992)

Ciril Zajc se je rodil na »gornji« Muljavi v dobro stoječi kmečki družini Hočevarjevih. Bil je mlajši sin, poslali so ga v šole v Novo mesto. Ko je starejši brat padel v prvi svetovni vojni, je Ciril prevzel gospodarstvo. Poročil se je z Ano (Grosovo iz Gorenje vasi) in skupaj sta ustvarila družino s štirimi otroki. Z znanjem, ki si ga je pridobil v šoli, je umno gospodaril in kmetija je bila med premožnejšimi in naprednejšimi na Muljavi. V šoli se je naučil tudi nemško, kar mu je kasneje, zlasti med drugo

svetovno vojno, prišlo še kako prav, saj je mnogokrat posredoval v kakih napetih dogodkih. V začetku druge svetovne vojne pa so Ciril, Ana in vsa njuna družina pokazali izjemno človečnost. Iz Posavja, ko so Nemci neusmiljeno izseljevali Slovence v Srbijo, da v brežiško-krško ravnino naselijo kočevarske Nemce, se je pred nasilno izselitvijo na Muljavo iz Zalok pri Raki zatekla družina Malenškovih, starša in sedem otrok. Prvotno je bil zanje predviden začasni dom v mežnariji. Ciril, ki je bil takrat ključar, je prijazno ponudil, da pridejo stanovat kar k njim, saj je mežnarija potrebna za druge namene. Tako je pri njih z vso dobroto mame Ane in Cirila družina živela s povsem enakimi pravicami kot domači, torej so namesto šestčlanske družine preživljali kar petnajst članov in to vsa štiri leta vojne. Žal sta v tem času dva najstarejša Malenškova fanta padla.

Ciril je bil v kraju cenjen kot izobraženec, zato je prevzel pomembne naloge kot tajnik, blagajnik in zavzet gasilec. Pri gradnji župnišča je kot ključar skrbel za finance in vodil dnevnik del ter skrbno zapisal vse pomembne odločitve. Ker je bil glasbeno nadarjen, je na koro kot samouk dolga leta dajal pevcem pravo intonacijo, saj je poznal note, seveda pa je kot tenorist tudi pel. Hočevarjeva družina je bila več desetletij stebler cerkvenega zbora, saj so v njem pela oba starša in trije otroci. Verjetno je Ciril tudi skrbel za pritrkavanje pri vseh pomembnih dogodkih in praznikih.

Kot gospodar je razumel, da nekatere družbene spremembe ne bodo mogle zaživeti, zato se ni pridružil kmetom, ki so Zadruzi zemljo prodajali. On je rajši sprejel mizerno najemnino, da so še vedno ostali lastniki, čeprav so jo obdelovali »zadružniki«. Doživel je čas, ko so zemljo dobili v naravi nazaj.

Povsem naravno je, da so ga domačini kot človeka, ki ve več in ker je študiral v Novem mestu, predlagali za vlogo strica Dolefa. Ciril sicer ni bil faliran študent, lahko je pa kot Dolef podoživljal kake dogodke iz študijskih let, zato je z vso vnemo razlagal Kvasu, kako so študirali nekdanj. Ker je Ciril v vlogi Dolefa navdušil občinstvo že leta 1924, je nato to vlogo odigral še v štirih uprizoritvah Desetega brata (1945, 1951, 1964 in 1966). Odličen je bil pa tudi kot Brašnar v Sosedovem sinu, ki ga je nazadnje odigral leta 1981.

Ciril Zajc (iz zbirke družine Čandek, Muljava)

Dr. Vencelj – Franc Bregar, Habjanov (10. 9. 1905–16. 8. 1976)

France je bil četrti od devetih preživelih otrok v Habjanovi družini. Oče Ignac se je iz prve svetovne vojne vrnil brez obeh nog, ki jih je izgubil zaradi omrzlin. Otroke je vzgajal v podjetnosti in spodbujal k samostojni poti. Franc se je učil za trgovca v Cerknici, kjer je tudi spoznal bodočo ženo Slavko Remec iz Loke pri Ajševici. Izučil se je za trgovca. Oče mu je z založitvijo denarja pomagal, da je postavil hišo, v kateri je imel svojo trgovino, ki je dobro poslovala in je očetu lahko vrnil založen denar. Med vojno je bil interniran v taborišče Gonars in kasneje v Padovo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov, bil nekaj časa ekonom v samostanu Stična, nato pa se je po koncu vojne zaposlil v Kmetijski zadrugi ter

kot trgovec ostal pri njej do svoje upokojitve. V kraju je sodeloval pri vsakem projektu, ki je pomenil napredek (vodovod, telefon, pošta ipd.). V njihovi hiši je precej let delovala pošta in Franc je peš donášal telegrame tudi do oddaljenih vasi kot Vrhe, Sušica. Rad je bil med ljudmi, ki so ga poznali kot bistroumnega moža in z radovednostjo ali negotovostjo pričakali dobre in slabe novice, ki so jih dobili s telegramom.

Kot dober podjetnik je bil kar prava oseba, da prevzeme vlogo dobrodušnega podeželskega zdravnika Venclja. Franc je bil tudi sam podobnega značaja in je vlogo tako dobro zadel, da je ostal Vencelj še v naslednjih predstavah Desetega brata leta 1945, 1951, 1964 in 1966. Nepozaben je bil tudi kot Luka v predstavi Jesenska noč med slovenskimi polharji, kjer je nazadnje nastopil leta 1972.

Franc Gregar (iz zbirke družine Habjanovih, Muljava)

Marička – Frančiška Lampret, Gracarjeva (3. 12. 1907–20. 2. 2001)

Frančiška Lampret je bila rojena v Gracarjevi družini na Muljavi očetu Antonu in materi Uršuli, verjetno kot tretji otrok od sedmih preživelih. Družina je živelá skromno, v pomoč so jim bili sorodniki, posestniki Kocmanovi. K njim so hodili na dnino, obenem pa jih je oče preživiljal kot spreten in marljiv človek z zidarstvom in tesarstvom. Ko so se preselili v svojo hišo, so bili veseli, da so na svojem, čeprav so bili dokaj na tesnem.

Franca, kot so jo klicali, se je poročila s pet let mlajšim Jožetom Zajcem, Krznarjevim. S šivanjem si je že pred poroko prihranila precej denarja in sta si na Krznarjevi zemlji postavila hišo, v kateri je Jože začel s trgovino. Franca pa je ob šivanju skrbela za njunih pet otrok. Kmalu po vojni so trgovino zaprli, mož je kot trgovec delal v trgovini z železnino, Franca pa skrbela za gospodinjstvo in družino. Po njuni smrti je njuno hišo odkupila Občina Ivančna Gorica, jo podrla ter tam uredila parkirišče ob mrliški vežici oz. cerkvi.

Frančiška Lampret je z dobrimi sedemnajstimi leti prevzela vlogo Maričke, hčerke zdravnika Venclja, ki pogosto obiskuje in obenem tolaži Manico.

Francka Lampret (iz zbirke družine Pivk, Muljava)

Marjan – Polde Lovšin (ni podatkov)

Pri iskanju podatkov o Poldetu Lovšinu nismo bili dovolj uspešni, saj so Jurjevi, ki so živeli v času bivanja in dela Poldeta na Jurjevi žagi, že pomrli. Po nekaterih informacijah je bil Polde delavec na Jurjevi žagi, zato so mu soigralci kar pripisali, da je Jurjev. Bolj verjetno pa je, da je bil Jurjev sorodnik Ivan Čačin (po nekaterih informacijah Čačič), ki je izdelal kulise in jih tudi poslikal. Kam je Polde kasneje odšel, ni bilo mogoče zvedeti.

Iz zbranega gradiva pri pripravi zbornika »Jurčič in njegovi rojaki skozi čas« pa smo uspeli z veliko gotovostjo trditi, da je Polde Lovšin igral v prvi uprizoritvi Desetega brata leta 1924 vlogo Marjana. Prav tako so soigralci na fotografiji po uprizoritvi Domna iz leta 1937 prepoznali Poldeta (njegov portret je s te fotografije). Ni pa ohranjeno, katero vlogo je odigral.

Polde Lovšin v igri Domen, 1937 (iz zbirke družine Zupančič, Muljava)

Krjavelj – Anton Lampret, Gracarjev (15. 11. 1898–28. 5. 1953)

Anton je bil rojen v dokaj številni družini Gracarjevih, očetu Antonu Lampretu in materi Uršuli Miklavčič (Črčkovi) v majhni hiši, ki jo je postavil oče Anton, ki je bil tesač, izdeloval je kope in apnenice in si tako s pomočjo sosedov pripravil material za gradnjo. Z ženo sta imela sedem otrok, Anton (Tone) je bil drugi po vrsti. Ker je rahlo šepal, mu ni bilo treba v vojno, se je pa izučil za čevljarja in kot »potujoči šuštar« hodil od hiše do hiše in ljudem ukrojil, pokrpal in obnovil mnogokrat edino obutev, ki so jo imeli. Oženil se je sorazmerno pozno in s šestnajst let mlajšo Angelo sta imela pet otrok. Rad je imel

slovensko literaturo in je ob obiskih v hiši pripovedoval delčke pesmi ali zgodb slovenskih literatov 19. stoletja. Vzpostavil je pristne stike z ljudmi, zato so ga imeli radi in mu prisluhnili, ko je recitiral Prešerna ali povedal kako Krjavljevo zgodbo.

Toneta so nagovorili za Krjavlja, ker je znal dobro povedati vsako šalo, bil je zgovoren in priljubljen med Muljavci. Tako se je prvič srečal z likom Krjavlja leta 1924, se tako poistovetil z njim, da ga je pogosto omenjal tudi naslednik v liku Krjavlja, Anton Tekavec. Danes pa ga oživlja Tonetov sin Jernej Lampret.

Tone Lampret je vlogo Krjavlja odigral še leta 1945 in leta 1951. Igral je tudi v vlogi Urha s Kostela v Jurčičevem Domnu leta 1937. Njegova prezgodnja smrt je ustavila enega od bolj šegavih muljavskih igralcev v Jurčičevih delih. Tone je bil poosebljen Krjavelj in je med Muljavci pustil nepozaben pečat. Starejši se ga še vedno radi spominjajo tako v liku Krjavlja kot tudi njegove osebne pojave.

Anton Lampret (iz zbirke družine Lampret, Muljava)

Obrščak – Ignac Rus, Mežnarjev (14. 2. 1896–2. 4. 1959)

Ignac Rus je bil rojen pri Mežnarjevih na Muljavi kot najmlajši sin v družini s šestimi otroki. Kot mnogi drugi je bil mobiliziran v cesarsko vojsko in se je med drugim boril na soški fronti. Pri Piavi je bil ranjen, zdravil se je v Dunajskem Novem mestu, nato je bil premeščen v Romunijo, kjer je v Turnu Severinu služil na kmetih. Po kakega pol leta izgnanstva se je vrnil domov k staršem in sestr. Starejša brata sta odšla za boljšim kruhom v Ameriko in je enega zasulo v rudniku, sestra pa se je omožila drugam, zato je Nace ostal doma za gospodarja. Rad je imel delo z lesom in je s tesarskimi mojstri delal in postavljaval nova ostrešja, delal na žagi ali pa z mizarskim orodjem doma izdeloval orodja in pripomočke za kmetije, mline in žage. Med drugim je izdeloval kolesa za lesene vozove, popravljaval mlinska kolesa in prenose, da je bil tek mlinskih kamnov ali žage kar najboljši. Zelo dobro je poznal rast dreves v gozdu in čas, ki je primeren za sečnjo posamezne vrste lesa.

Kdo je Naceta navdušil, da se je vključil v igralsko skupino leta 1924, ni več znano. Vsekakor pa je vlogo gostilničarja dobro odigral, kar sklepamo lahko po tem, da je to vlogo odigral še leta 1945 na Habjanovem podu in leta 1951 v že novo zgrajeni dvorani.

Ignac Rus (iz zbirke družine Smrekar, Muljava)

Matevžek – Ignac Hočevar, Krančanov (1901–1927)

Ignac, poznan kot Krančanov Nace, je bil vnuk po sestri pisatelja Josipa Jurčiča. Marija Jurčič, rojena 1842, poročena Hočevar, je bila najstarejša pri Pajšbarjevih, Josip je bil drugi (1844) in Anton najmlajši (1846). Marija je imela z Jožetom Hočevarjem več otrok, eden med njimi je bil Ignac (1871 do 1946), ki si je ustvaril dom na Potoku skupaj z ženo Jero, rojeno Dremel (Ratarjeva iz Male vasi pri Šentjurju). Imela sta osem otrok (6 deklet in 2 fanta) med njimi tudi Ignaca, rojenega leta 1901.

Ignac je bil postaven, lepega obraza in celo malo podoben Josipu Jurčiču. Leta 1924 so ga kot pisateljevega sorodnika povabili k vlogi Matevžka, ki jo je z veseljem odigral. Ker so v tistem času mnogi odhajali za boljšim zaslužkom v Ameriko, je tudi Ignaca tja gnala želja po lepšem življenju. Kmalu po uspešnih predstavah Desetega brata je Ignac odšel s Potoka v daljno Ameriko. Tam se je zaposlil kot rudar. Skupaj s Antonom Kastelicem z Bojanjega Vrha sta kopala črno zlato, dokler se ni pripetila huda nesreča in Ignac je za vedno ostal zasut v rudniku v Ameriki. Komaj 26 let star je končal svoje življenje v tujini. Igralsko pot pa je nadaljeval njegov nečak Alojz in Alojzove hčere.

Ignac Hočevar (iz zbirke družine Hočevar, Potok)

Sodnik Mežon – Jože Meglen, Klemenov (19. 11. 1890–19. 9. 1967)

Jože Meglen (po domače Rusov) je bil rojen v Kopoljah v Dobropoljski dolini v družini z desetimi sinovi. Jože je bil najstarejši, njegov deseti brat se je rodil 26 let pozneje. Čeprav je bil Jože najstarejši, je kot »deseti brat« veliko hodil po svetu in doživel burna obdobja prve svetovne vojne. Že kot mladega fanta je vzel stric s seboj na Dunaj vsako jesen, da je skupaj z drugimi »kostanjarji« na znamenitih promenadah in trgih Dunaja pekel slastne »marone«. Naučil se je dobro nemško in postajal je svetovljan. Ko je dopolnil 21 let, je šel služiti cesarja. Takratna vojaška obveznost je bila tri leta. In ko je ravno dokončeval to službo, se je začela prva svetovna vojna. Kot vojaški obveznik je bil takoj naprej vpoklican in je šel na rusko fronto. Regiment so premeščali s fronte na fronto in se je nekaj časa bojeval tudi na soški fronti in po štirih letih bojev in trpljenja s činom narednika prišel živ in zdrav domov. Imel je veliko srečo (menda ga je njegova mama ohranila s stalno in iskreno molitvijo), da ni bil niti ranjen, niti ni utrpel hudih ozeblin kot nekateri. Ob bojevanju pa se je naučil rusko, italijansko, že prej pa je dobro obvladal nemško. V prvih letih po vojni je v Kraljevini SHS postal orožnik, a se je po nekaj letih naveličal nositi uniformo, zato se je vrnil domov. Ker so takrat še delovali ženitni posredniki, so mu »zrihtali« ženo (Rozalijo Jaklič) in preselil se je h Klemenovim na Muljavo. Prišel je s poklicem cestarja, ženina družina pa je imela nekaj malega zemlje. Postal je Muljavec, čeprav je rad s kolesom ali konjičem odšel v svojo rodno dolino.

Kot človek s širokim pogledom na svet in, ki je kakih 10 let nosil uniforme, je bil kar pravi za vlogo visokega uradnika. S ponosom je prevzel vlogo sodnika Mežona v uprizoritvi Desetega brata leta 1924. Kasneje je aktivno sodeloval tudi pri gasilcih in igral vlogo župana v predstavi Domen leta 1937.

Jože Meglen (iz zbirke družine Zupančič, Muljava)

Šomašter Zmuzne – Franc Zupančič, Štrohnov (28. 3. 1898–26. 4. 1976)

Franc Zupančič, po domače Štrohnov, se je rodil na gornji Muljavi v številni družini kot tretji otrok od šestih. Z ženo Andrejo sta si na hribčku ob Habjanovih (na Krašiji) postavila majhno hiško. Med eno od ofenziv so Italijani ob njuni hiši postavili kotel in tabor. Partizanski ostrostrelec je v taboru smrtno ranil italijanskega oficirja, zato so Italijani zažgali nekaj hiš in poslopij, med njimi tudi njuno skromno hiško. Leta 1945 so na Muljavi iskali lokacijo za izgradnjo nove šole, saj so šolo na Polju pri Muljavi 27. julija 1942 Italijani požgali. Med ponudniki je bil tudi France z družino, ki je bil pripravljen menjati Krašijo za dvakrat več zemlje okrog poslopja požgane stare šole na Polju. Obnova požganega poslopja pa je bila potrebna tukaj in tam. V zameno sta odstopila Krašijo Habjanovim, lokacijo šole pa so izbrali na Habjanovi gorici. Menjalno pogodbo so podpisali marca 1946. Na Polju pri Muljavi (sedanji Bojanji Vrh) sta si uredila dom, imela sta štiri otroke, dva sinova in dve hčeri, ter kmetovala na zemlji, ki je bila prej last starega šolskega okolja.

Ker je bil France dokaj velike postave in koščten, je povsem ustrezal opisu šolmoštra Zmuzneta, ki ga je Jurčič opisal le na kratko - »da je bil dolg in koščten mož«.

Franc Zupančič (iz zbirke družine Zupančič)

Balček – Franc Goljat, Rebrski (3. 7. 1913–21. 1. 1997)

Franc Goljat, po domače Rebrski, se je rodil na Muljavi v družini štirih otrok. Franc je bil najstarejši od štirih sinov. Zelo majhni so izgubili očeta, kmalu jim je hudo zbolela tudi mama. Zato je Kocmanov stric Alojz Lampret uredil, da je k družini Goljat šla dekla Pavla, ki je takrat služila pri Kocmanovih. Pavla je bila iz družine petnajstih otrok, ki jih starša nista mogla vse preživeti, zato je prišla za deklo k Kocmanovim. Ko je Pavla prevzela skrb za bolno mamo Goljat in štiri male fante, so jo vzeli za svojo in jo po prezgodnji smrti mame imeli za drugo mamo še tudi potem, ko se je poročila in imela svoje otroke. Skrbela je zanje, da so preživeli in se izučili različnih poklicev ter odšli v svet. Franc se je oženil in preselil na Gorenjsko v Doslovče, v sosednjo hišo nasproti Finžgarjeve rojstne hiše. Tam se je poročil in ima sina Marjana, ki živi na domu.

Goljatovi fantje so bili zelo nadarjeni in spretni, zato so sosedje prepoznali tudi igralski talent mladega Franca in ga pri enajstih letih angažirali za vlogo Balčka, grajskega fanta, ki ga je poučeval mladi učenik Kvas. Franc je bil kulturno aktiven v obdobju pred drugo svetovno vojno, saj je bil organizator več predstav. Iz fotografij smo prepoznali tudi, da je leta 1937 igral graščaka Sovo, brat Ivan pa njegovega nezakonskega sina Domna v predstavi Domen.

Franc Goljat (iz zbirke družine Goljat, Radovljica)

Krivec – Anton Kutnar, Suhorjev (1891–1942)

Anton ml. je bil najstarejši sin očeta Antona Kutnarja (Suhorja), posestnika celega grunta in nekaj časa tudi župana Muljave, ter matere Jožefe, rojene Zajc (Bebrove). Antonova starša sta se poročila leta 1891 in imela skupaj šest otrok, dva sinova in štiri hčere. Kmalu jim je oče Anton umrl, zato je posestvo do Antonove ženitve vodila mati. Anton se je leta 1926 poročil z Marijo (Miciko) Hočevnar (Krančanovo), hčerko Ignaca Hočevnarja, tretjega sina Jurčičeve sestre Marije. Kot prvorojenec je od matere prevzel kmetijo. Antonu in Mariji sta prvorojeni dvojčici umrli (1926), nato sta se rodili Zorka (Zorislava) in Pepca (Jožica) – dvojčici še enkrat (1927), za njima pa še dva sinova Anton (1928) in France (1930). Anton je kmalu začel bolehati, leta 1932 mu je umrla še žena, in je do svoje smrti gosposdaril sam in preživeljal svoje otroke. Zaradi bolezni, ki ga je pestila več let, je leta 1942 umrl.

Kdo je Antona povabil k sodelovanju v uprizoritvi Desetega brata, ni znano. Verjamemo, da je družina imela ugled zaradi očeta, ki je bil župan, in zato je Anton gotovo z veseljem prevzel ponujeno vlogo čevljarja Krivca. Takrat je bil še samski. Je pa verjetno že kaj fantoval. Ignac Hočevnar, brat bodoče neveste, je v igri tudi igral. Gotovo so ju igralski prizori povezali tudi prijateljsko in je kdaj obiskal Krančanove in tam zasnubil svojo bodočo ženo.

Anton Kutnar (iz družinske zbirke Kramberger, Ljubljana)

Krivčeva – Marija Lampret, Gracarjeva (29. 10. 1899–7. 9. 1980)

Marija Lampret je bila rojena v Gracarjevi družini na Muljavi očetu Antonu in materi Uršuli, rojeni Miklavčič, kot drugi otrok od sedmih. Družina je živela skromno, hodili so na dnino, obenem pa se je oče preživiljal s tesarstvom.

Čas prve svetovne vojne je vplival na življenje tudi v Gracarjevi družini. Veliko fantov je padlo na fronti in dekleta so imela kar precej težko nalogo dobiti dovolj zgodaj in primerne ženine. Tako je tudi Micka potrebovala nekaj časa, da ga je našla. Postala je tretja žena Franca Jurčiča, pisateljevega nečaka. Prva žena Julijana in mala hčerka sta mu umrli, ko je bil na fronti v Tirolah. Nato se je oženil še enkrat in po sedmih rojenih otrocih (dva sta umrla kmalu po rojstvu) mu je umrla tudi druga žena. Nato se je poročil z Marijo Lampret. Kot je v Gracarjevi družini navada, da se znajo pošaliti na svoj račun, je tudi Micka nekoč pojasnila: »Za frušt'k sem bila prezgodnja, južino sem zamudila, za večerjo sem bila pa dobra.« Ta večerja pa je bila dokaj »krepka«, saj je poleg moža dobila tudi pet otrok iz drugega zakona. Rodila mu je še tri otroke, Jožeta, Jelko in Cvetko, hkrati pa kot dobra mačeha lepo skrbela tudi za Franceve otroke iz drugega zakona. Preživela je svojega moža Franca in do njegove smrti sta oskrbovala Jurčičevo rojstno hišo, saj so stanovali v prizidku, ki ga je Franc postavil po dogovoru o preureditvi rojstne hiše v muzej leta 1928.

Marija Lampret je prevzela vlogo šaljive žene čevljarja Krivca. Doletela ju je sreča, saj jima je s pomočjo Martinka uspelo omožiti hčer Francko z njenim ljubljnim Dražarjevim fantom.

Marija Lampret (iz zbirke družine Jurčič/Jordan, Muljava)

Krivčeva Francka – Julka Jagodič (1905–1943)

Julka Jagodič je bila rojena v Gabrovčcu pri Krki. Podatkov o njenih starših in njeni mladosti nismo uspeli dobiti. Pokopana je na Krki, a je njen grob opuščen in dan v uporabo drugim. Julijana se je poročila s Hermanom Zrimškom in sta imela tri hčere: Hedviko (1928), Julko (1932) in Jožico (1943). Mama Julka je nekaj tednov po porodu Jožice umrla v Gabrovčcu in oče Herman je bil v skrbeh za otroke. K sebi so jih vzeli k Jurjevim, čeprav niso bili v sorodu. Ko so leta 1945 ubili Julkinega moža Hermana, so dekleta ostala pri Jurjevih sama. Starejši Hedvika in Julka sta kmalu odšli v Tržič, kjer jim je Jurjeva teta Lojzka preskrbela delo, nekaj časa sta bivali v dekleškem domu. Mlajša Jožica je hodila v šolo na Muljavi, kasneje je tudi odšla z Muljave in se čez čas poročila v Avstraliji.

Kako so mladi z Muljave pridobili Julko k igri leta 1924, ni znano. Lahko je bil posrednik Polde Lovšin, ki bil takrat delavec na Jurjevi žagi. Lahko pa je bila vseč kakemu drugemu fantu in jo je pripeljal v gledališko skupino na Muljavo.

Julka Jagodič (osebne fotografije ni bilo mogoče najti; podoba je izsek iz skupinske fotografije iz leta 1924)

Dražarjev Francelj – Franc Kutnar, Suhorjev (1893–9. 3. 1945)

Franc je bil drugi sin Suhorjevega očeta Antona ter matere Jožefe. Po nekaterih podatkih se je poročil leta 1913 in se z ženo preselil v Šentrupert, kjer se je ukvarjal s trgovino z lesom. Franc je veliko

sodeloval s Štefkovim iz Znojil, obenem pa je bil vključen v mednarodno trgovanje z lesom. V letih gospodarske krize je zašel v velike finančne težave in je banka že hotela zaseči njihovo kmetijo in hišo. Suhorjevi so Francu pomagali tako, da so mu dali večjo njivo, ki jo je nato prodal Hočevarjevim, s plačilom pa poplačal banki znesek, da se je lahko vrnil nazaj v njihovo hišo in na kmetijo. Franc se je leta 1942 vključil v Gubčevo brigado, kjer je aktivno deloval. Nanj so domobranci razpisali nagrado 500 lir, a se je občasno uspešno skril doma in ob tem na pisalni stroj napisal kak letak ali sporočilo. V hiši so imeli v enem delu dvojni strop, ki je služil za skrivališče tiska ali Franca samega. Bil je izdan, saj se je odzval na lažno obvestilo in odšel k cerkvi na Okrog pri Šentrupertu, kjer so ga domobranci ujeli in ubili 9. marca 1945. Z ženo sta imela tri otroke, ki pa so že pokojni, njegov vnuk Vojko pa živi na obnovljeni domačiji v Šentrupertu. Čeprav je France živel v Šentrupertu, pa je rad zahajal domov.

Kdo je Franca povabil k sodelovanju v uprizoritvi Desetega brata, ni znano, ker pa je bil pogosto na Muljavi in pri svojih sorodnikih, je verjetno rad prevzel sicer manjšo vlogo Dražarjevega Franceljna.

Franc Kutnar (iz zbirke družine Mavsar, Škrjanče)

Miha izpod Gaja – Jože Lampret, Gracarjev (ni podatkov)

Jože je bil rojen pri Gracarjevih očetu Antonu Lampretu in materi Uršuli Miklavčič (Črčkovi). Ko so si postavili novo hišico, je Jože že pomagal pri delih in gradnji. Kmalu pa je odšel od doma, se izšolal za poštarja in dobil službo pri pošti v Celju. Tam se je tudi poročil in živel do svoje smrti. Pomagal je bratovemu sinu Tonetu, da je v Celju naredil šolo in prišel do prve službe. Jože se je rad vračal na rodno Muljavo. Bil je prepoznaven v svoji poštarski uniformi. Nečaki so ga občudovali, saj je imel prelepo poštarsko kapo na glavi.

Jože je sprejel sicer nevhvaležno vlogo starejšega skopuha Mihe izpod Gaja, ki zalezuje mlado dekle, da bi jo z denarjem speljal Dražarjevemu Francetu. A vmes poseže Martinek in Miho vrže iz Obrščakove gostilne. Jože kasneje ni več sodeloval pri predstavah, saj je dokaj mlad odšel z Muljave.

*Jože Lampret (osebne fotografije ni bilo mogoče najti;
podoba je izsek iz skupinske fotografije iz leta 1924)*

Peharček - Ignac Bregar, Habjanov (1904–1970)

Ignac Bregar, po poroki z Angelo Špendal bolj znan kot Tičkov Nace, je bil rojen v družini Habjanovih na Muljavi. Oče je v prvi svetovni vojni izgubil obe nogi, zato so morali otroci in nečaki trdo delati na kmetiji. Ignac se je leta 1937 poročil k Tičku z namenom, da prevzame trgovino, ki je bila poleg kmetije in gostilne pomemben vir prihodka. Ker sta oba Tičkova fanta preminula v drugi svetovni vojni, je tako Ignac z ženo prevzel kmetijo, gostilno in trgovino pa so Italijani požgali skupaj z ostalimi poslopji. Ni se vnel le kozolec, »topler«, ki stoji menda že iz Napoleonovih časov. Nace se je z ženo, teto Mico in štirimi otroki: Markom, Tomažem, Ilijo in Polono, oprijel kmetijstva na sodoben način. Z nakupom strojne opreme je razvijal kmetijo v eno večjih in sodobnejših samostojnih kmetij v času, ko so uvažali zadružno plansko kmetijstvo. Tičkova kmetija leži bolj na pobočjih Bojanjega vrha, zato je še vedno ostalo dovolj parcel za kmetovanje, ki jih niso vključevali v zadrugo. Nace se tudi ni dal nepremišljenim ukrepom, ki jih je takrat uvajala nova socialistična družba. Zato je za kako nepremišljeno izjavo, kot je: »Sedaj, ko je nova oblast, tudi rdeč krompir ne rodi več kot prej«, moral za kratek čas v zapor. In ko so »mimo Zadruge« prodajali mleko, je moral na prevzgojo in udarniško delo s svojimi konji v Gotenico. Menda je v neki gostilni igral na harmoniko za veselje udarnikov, medtem ko je njegove konje vodil nekdo drug. Nace se ni dal in je uspešno gospodaril na Tičkovi kmetiji do svoje prezgodnje smrti.

Da se je Nace pridružil igralcem Desetega brata, ni čudno, saj je Habjanova družina z osrednjo lego sredi vasi in z naprednimi starši in otroki sodelovala pri vseh pomembnih razvojnih stvareh.

Ignac Bregar (iz zbirke družine Bregar, Muljava)

Zaključek:

Premiera je bila načrtovana v jeseni 1924. Ker pa so verjetno prepozno prijavili prireditve, niso dobili dovoljenja za predstavo. Željni nastopanja so zato organizirali leta 1924 generalko z brezplačnim vstopom pod Gričarjevim kozolcem (Gričar je bil mož Jurčičeve sestre Marije). Ker pa je bila velika nuja, da tudi pridobijo kaj sredstev za gasilsko opremo, so še isto jesen gostovali v Šentvidu pri Stični (lokacija prireditve nam ni znana). Izkupiček tega gostovanja je zabeležen v blagajniški knjigi društva in je znašal 1.198 din. Predstava v domačem kraju pa je bila nato z vsemi dovoljenji odigrana leta 1925. Podatkov o obisku in zaslužku nismo uspeli pridobiti.

Družine, ki so se proslavile v tej prvi uprizoritvi, so bile: Gracarjevi – 4 igralci, Habjanovi – 4 igralci, Štentovi in Suhorjevi – po 2 igralca ter po 1 igralec Bebrn, Hočevarjev, Rebrski, Štancarjev, Mežnarjev, Krančanov, Klemenov, Štrohnov, Lovšin in Jagodič. Izdelavo in poslikavo kulis je izvedel Ivan Čačin (po nekaterih podatkih Čačič), Jurjev. Med igralci so bili trije Jurčičevi sorodniki, in sicer vnuki Jurčičeve sestre Marije, poročene Hočevar.

Zanimiva so tudi imena, ki so bila takrat dokaj pogosta. Med igralci je bilo kar 6 Francev/Franck, 5 Jožetov, 3 Ignaci, 2 Antona, 2 Mariji ter en Polde in Ciril ter ena Julka. Poudariti velja, da so bili igralci dokaj mladi, saj je njihova povprečna starost znašala komaj 24 let, najmlajši je bil star 11 let in najstarejši 34 let. Tudi režiser je bil še sorazmerno mlad, saj je takrat štel okrog 40 let, svetovalec Lipah pa 32. Torej mlada in vizionarska ekipa, ki je zaorala ledino v kulturno izjemno plodovito stoletje muljavskega gledališča od leta 1924 pa do danes. Ob stoletnici začetka uprizarjanja Jurčičevih del na prostem se Muljavci s hvaležnostjo poklanjamo njihovem spominu s temi utrinki iz njihovega življenja.

Viri in literatura:

Ciril Jurčič, Pajžbarjev rod, 2004.

Jurčič in njegovi rojaki skozi čas, Kulturno društvo Josipa Jurčiča Muljava, 2015.

Intervjuji, slike: Stanka Sodec, Jože Kralj, Anton, Ciril in Nadaregar, Jernej in Primož Lampret, Micka Ihan, Darja Kralj, Marjan Goljat, Tone in Taja Kramberger, mama Mavsar, Cirila Kutnar, Marija Hočevar, Micka Smrekar, Milan Čandek, Ida Horvat, Matjaž Jordan, Vlasta Pivk in Jože Zupančič.

70 LET MARIJE SAMEC

Jakob Müller

Marija Samec, roj. Vintar, že dobra štiri desetletja bogati našo kulturo, in sicer kot srednješolska profesorica, kot bibliotekarka, kot pozorna kronistka kulturnih dogodkov, jubilejev in odhodov, kot poznavalka domačih krajev in ljudi, kot zapisovalka sodobnega ljudskega pripovedništva, urednica literarnih in domoznanskih besedil ter kot dolgoletna mentorica pri Univerzi za tretje življenjsko obdobje. Obiskal sem jo na njenem domu ob vznožju Brinjskega hriba.

1. Marija, končala si študij na Filozofski fakulteti v Ljubljani in – kot se za modernega človeka spodobi – izkusila tri poklice: bila si vodnica rusko govorečih turistov, profesorica slovenščine in ruščine ter direktorica knjižnice in bibliotekarka. Česa se iz teh treh etap najraje spominjaš?

Kot študentka sem vodila ruske turiste po takratni Jugoslaviji. Bila je to zanimiva izkušnja, saj sem lahko opazovala od blizu drugačne navade in odnose v skupini ljudi z avtoritativnim vodičem in politkomisarjem.

Učila sem rada in na pedagoško delo v osnovni in srednji šoli imam lepe spomine. Poskušala sem uvesti nove metode dela, da sem popestrila pouk. Vendar so se pojavile težave z glasom. Vsak prehlad mi je vsaj za mesec dni »vzel glas«. Poiskala sem si za glasilke manj naporno službo v knjižnici. V vodstveni funkciji nisem uživala, pri vsakdanjem delu z bralci in knjigami pa sem našla tisto delo, ki me je zadovoljevalo na vsakem koraku.

2. Na javno polje knjižne kulture si vstopila leta 1996 kot urednica brošure o Županovi jami. Turističnemu promoviranju si ostala vseskozi zvesta, sodelovala si pri vseh jubilejih Županove: leta 2000, leta 2004, leta 2006 in 2008, leta 2020 pa si objavila otrokom namenjene Dogodivščine netopirčka Branka, ki so lani bile celo ponatisnjene. Kaj misliš o Grosupljem in drugih krajih, o naši skrbi zanje in njihovem prezentiranju?

V turistično delovaje me je leta 1993 pritegnil predsednik Županove jame - turističnega in okoljskega društva Grosuplje Miro Vreg. Tu sem se navzela prostovoljstva. Takoj so me vpregli v delo ob 70-letnici odkritja Županove jame. Sodelovala sem pri vseh predstavitev knjigah o jami, tudi ko je mesto predsednika turističnega društva prevzel Damjan Viršek. Delo pri turističnem društvu sem jemala kot del svoje domoznanske dejavnosti in kot možnost, da vedenje o naših krajih predstavimo tudi navzven. Na prireditvah ob jami sem pripovedovala otrokom pravljice. Da ne bi vsako leto ponavljala iste zgodbe, sem napisala svojo pravljico o netopirčku Branku. Knjižico je ilustrirala Dora Adamič in pravljica in slike so zbudile zanimanje pri mladih bralcih, da smo knjižico ponatisnili. Pišem pa tudi že novo pravljico o radovednem netopirčku.

Grosuplje z okolico bi zaslužilo boljšo promocijo. Vsa turistična društva v občini in Zavod za turizem Grosuplje se trudijo z različnimi akcijami širiti vedenje o zelenem mestu na pragu Dolenjske. Pri tem pomagajo tudi družbena omrežja, ki napravijo informacije bolj dostopne.

3. Leta 1998 si v Zborniku objavila svojo prvo bibliografijo člankov o krajih in ljudeh naših treh občin in to nadaljuješ vsa leta do danes. Tvoja bibliografija zajema množico splošnega in specialnega časopisja tako v Sloveniji kot v našem celotnem zamejstvu, vsake dve leti nabereš večtisoč enot, pri čemer domačega krajevnega časopisja seveda ne upoštevaš, saj so tako rekoč vse objave v njem domoznanske. Dan na dan, leto na leto pozorno prebiraš tudi osemdeset različnih virov, jih sistematično obdelaj in bogato anotiraš. Tako odlične bibliografije, sem prepričan, nimajo nobeni drugi kraji v Sloveniji. Kako si se za to odločila? Kakšno strokovno in praktično metodologijo uporabljaš?

Domoznanstvo je način življenja. Vedno sem na preži, kje je kaj objavljeno o Grosupljem, njegovih krajih in ljudeh. Slediti vestem po časopisju in revijah vzame ogromno časa. Vendar v sodelovanju z možem uspevava pregledati večino gradiva. Nekaj časopisov imava naročenih, nekaj jih dobiva iz Mestne knjižnice Grosuplje, hodi pa tudi po splošnih in specialnih knjižnicah, da zajameva tudi večini bralcev manj dostopno gradivo. V letih, ko to zbiram, se je nabralo ogromno gradiva (izrezkov in fotokopij), ki ga, zloženega v škatle, hrani Mestna knjižnica Grosuplje.

4. Leta 1998 si v reviji Dve domovini / Two homelands objavila pregledno poročilo o praznovanju Adamičevega jubileja. V naslednjih letih si v domačem glasilu in publikacijah objavljala poročila o krajevnih kulturnih dogodkih ter jubilejne članke in nekrologe o krajevno in nacionalno pomembnih osebnostih, tako o naših učiteljicah in delavcih v kulturi pa o telovadcu Miru Cerarju, Janku Jamniku in na avstrijskem Koroškem izjemno uglednem Francetu Vrbincu. Kaj misliš o naših velmožeh in veljenah? Pred leti sta skupaj z možem Dragom razmišljala o domoznanskem leksikonu osebnosti.

Poznavanje pomembnih ljudi z naše okolice je pomembno za domoznanstvo. Lepo bi bilo, če bi sestavili leksikon osebnosti. Ponekod to delo prevzamejo knjižnice, drugod Občina zaposli domoznance, da v okviru projekta sestavijo domoznanski portal z življenjepisi in bibliografijami znanih velmož in veljena (všeč mi je ta nova beseda). Marsikaj bi se našlo že v Grosupeljskih odmevih in Zborniku občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobrepolje. Še nekaj starih Grosupeljčanov je živih, ki bi znali pomagati pri takem delu.

5. Si avtorica dveh zanimivih knjig: leta 2014 je izšla knjiga *So z vilicami pisali*, dve leti pozneje pa monografija *Razglednice z zgodbami*. Prva obsega 555 krajših in kratkih umišljajskih (pravljicnih, mitoloških, legendnih), zgodovinskih in etnografskih pripovedi ter šaljivk, ki si jih nabrala med našimi krajanji in krajankami, druga pa strnjene domoznanske opise naših krajev, podprte z zgodovinskimi razglednicami in odličnimi sodobnimi barvnimi fotografijami naselij. Kako si pripovedi zbirala? Kdo so bili Tvoji glavni informatorji? Katere probleme si morala rešiti ob prepisu sproščene, včasih tudi narečne besede v knjižni standard?

Za zbiranje folklornega gradiva me je nagovorila ddr. Marija Stanonik še v študentskih letih. Ob mladi družini, gradnji hiše in službi nisem našla dovolj časa za to delo. Vendar se mi je gradivo počasi nabiralo. Poslušala sem pripovedi mame in si zapisovala, oče je žal prezgodaj umrl, pa je bil odličen pripovedovalec. Po okoliških vaseh sem hodila na mamino priporočilo k njenim sodelavkam iz tovarne Motvoz in platno. Pa se je nabralo 555 zgodb v knjigi *So z vilicami pisali*. Ko sem prepisovala gradivo v računalnik, sem seveda morala zapise prilagajati, da so bili razumljivi in primerni za branje. Vendar sem obdržala nekaj narečnih besed. Zapisu v narečju sem se odpovedala. Z znaki za narečne glasove postane zapis težje berljiv in razumljiv, je pa narečne zapise prispevala slavistka prof. dr. Vera Smole.

Med domoznansko gradivo spadajo tudi razglednice in v knjižnični zbirki se jih je nabralo precej. Ob starih podobah krajev so se mi utrile zgodbe o ljudeh, hišah in dogodkih, pa sem jih popisala. Knjiga

je izšla v Domoznanski zbirki naše knjižnice.

6. V Mestni knjižnici si urejala domoznansko zbirko in zapisala kar veliko domoznanskih zgodb za Kamro, vseslovenski internetni portal. O čem si pisala in od kod Ti vsi ti podatki?

Še v stari stavbi knjižnice je že začela nastajati domoznanska zbirka, razširila se je in prav zaživela pa šele v novi stavbi v prav za to zbirko namenjenem prostoru. Domoznansko gradivo so nam prinašali člani knjižnice, kupovali smo predvsem starejše knjige po antikvariatih in sledila sem, kolikor se je le dalo, sprotnim dogodkom. Mestna knjižnica Ljubljana je razpisala temo Moja ulica, ki bi bila zanimiva za novonastali portal Kamra. Glavna grosupeljska vpadnica v mesto je Adamičeva cesta, po njej so ljudje potovali, tovorili, ob njej so delovali obrtniki, trgovine. Kar mi je bilo dostopno v domoznanski zbirki, iz pripovedi ali po lastnem spominu, sem popisala in združila pod naslovi Adamičeva cesta v Grosupljem, Obrt, trgovina in industrija v Grosupljem in Furmanstvo v Grosupljem.

7. Že leta si lektorica občinskega časopisa in pogosto si tudi urednica in lektorica domoznanskih zbornikov ter leposlovnih knjig. Zadnja sta 32 Zbornik naših treh občin in jubilejni zbornik župnije Grosuplje. Avgust Gril mi je povedal, da jezikovno urejaš njegovo drugo spominsko knjigo. Kako gledaš na naš današnji knjižni jezik. Katera načela Te vodijo?

Od kar obstajajo računalniki, je delo lektorja pri časopisu in pri knjigah lažje, saj ni treba prepisovati zapisov in tudi pisci vse bolj pazijo na lep in pravilno zapisan jezik. Tudi mladi le za popestritev uporabljajo jezik, ki ga sicer srečujemo na socialnih omrežjih. Poskušam se držati slovenskega pravopisa ...

Za gospoda Grila sem uredila knjigo Kočevar med Slovenci, v kateri je popisal svojo mladost na Kočevskem in povojno obdobje. Sedaj pa pripravlja zvočno knjigo z zapisi v kočevščini in prevodih v slovenščino in angleščino.

8. Že veliko let deluješ tudi pri društvu Univerza za tretje življenjsko obdobje. Skoraj deset let si sodelovala pri koncertih Barve glasbe in besede, za kar je Knjižnica dobila celo nacionalno priznanje. Kaj sodiš o navedenih koncertih in za kaj si konkretno skrbela?

Pri UTŽO sem od vsega začetka. Poleg izobraževanja je UTŽO poskrbela, da se družimo, smo miselno in gibalno aktivni. Čeprav je čas covida marsikaj porušil, se članstvo spet vrača. Recitacijska skupina, ki nastala v sodelovanju z grosupeljskima glasbenikoma Mojco in Martinom Sikur, je zaživela predvsem ob koncertih Barve glasbe in besede. Skupaj s Katjo Bricelj sva iskali ustrezna pesemska in prozna besedila glede na izbrano glasbo in pisali vezna besedila in uvodne besede. Toliko raznovrstne poezije verjetno na tak način in tako poglobljeno ne bi nikoli spoznala. Uživali smo vsi pri tem delu, škoda, da so koncerte ukiniteli.

9. Sedemdeseta leta so, če je človek kolikor toliko zdrav in preskrbljen, lahko prav lepa in ustvarjalna, saj je svoboden in delo si izbira sam. Kateri so Tvoji bližnji načrti in kaj so Tvoje želje?

Predvsem si želim, da bi bila zdrava in da bi lahko vsaj še nekaj časa delala to, kar mi zapolnjuje čas in me veseli. Kakšnih posebnih velikih načrtov nimam. Rada delam na vrtu, kjer pridelam osnovno zelenjavo za gospodinjstvo. Lektoriram občinski časopis, zbiram domoznanske članke in pišem članke za Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje, pri UTŽO vodim bralni klub in poučujem ruščino. Pojem v pevskem zboru MePZ Grosuplje, kjer tudi pišem vezna besedila in povezujem samostojne koncerte zbora. Simpatični netopirček Branko me je tako osvojil, da pišem novo pravljico. Rada berem. Dela mi ne zmanjka.

ODŠLI SO

ROMAN GAČNIK (24. 5. 1961–27. 11. 2021)

Marija Samec

Roman Gačnik se je rodil 24. maja leta 1961 kot prvi otrok družine Gačnik v dobrepoljski Podgori. Že kot majhen fant je kazal izjemen talent za glasbo, zato je v Velikih Laščah začel obiskovati glasbeno šolo, kjer se je učil klavir in trobento, nato pa je svoje šolanje nadaljeval na Konservatoriju za glasbo in balet v Ljubljani. Po končani srednji šoli se je vpisal na Akademijo za glasbo in, ker je želel svoje znanje predajati dalje, zaključil tudi izobraževanje na Pedagoški fakulteti.

Svoje znanje je ves čas poglobljal z igranjem pri raznih ansamblih, predvsem pa je s srcem in dušo že od majhnega igral pri Godbi Dobrepolje, leta kasneje je postal tudi njen kapelnik.

Roman Gačnik je svojo profesionalno glasbeno pot učenja mladih začel v Osnovni šoli Dobrepolje, kjer je učil glasbo in vodil pevski zbor. Služba ga je dalje vodila do Glasbene šole Logatec in na koncu do Glasbene šole Grosuplje, kjer je v Grosupljem in na Vidmu poučeval trobila. Učenci so z njim dobili neusahljiv vir ljubezni do glasbe in ogromno znanja.

Roman Gačnik je vodenje Godbe Dobrepolje prevzel leta 2000 in jo je vodil vse do prerane smrti leta 2021. Z njegovim načinom dela, izjemnim posluhom in predvsem pripadnostjo domači občini je kakovost godbe prišla povsem na drugo raven. Na tradicionalnih božično-novoletnih koncertih so člani Godbe Dobrepolje pod njegovim vodstvom dokazali, da znajo zaigrati tudi težje skladbe in ne samo poslušalcem bolj znane koračnice. Izpostavil je tudi kar nekaj mladih solistov, ki so virtuosno odigrali svoje nastope.

Vodil je Mešani pevski zbor Zagradec, kot učitelj glasbene vzgoje na videmski osnovni šoli pa tudi osnovnošolski pevski zbor na šoli v Ponikvah.

Roman Gačnik je bil tudi prejemnik naziva častni občan Občine Dobrepolje. V obrazložitvi je komisija za mandatna vprašanja, volitve in imenovanja zapisala, da je Roman Gačnik s svojim delom pripomogel k ugledu, prepoznavnosti in napredku Občine Dobrepolje na kulturnem področju ter tudi drugje po Sloveniji, zaradi česar si je zaslužil posmrtno podelitev priznanja častni občan Občine Dobrepolje.

Sodelavci, prijatelji in učenci so se v torek, 15. februarja 2022, v Jakličevem domu na Vidmu s koncertom spomnili prezgodaj preminulega sodelavca, odličnega glasbenika in pedagoga ter prijatelja Romana Gačnika. Roman je doštudiral trobento, a je ni igral, rad je imel bariton, pa ga ni vadal. Odlično je igral harmoniko in klavir, a v glasbeni šoli se je preživljal z učenjem kljunaste flavte in trobil ter s korepeticijami svojih učencev. Razdajal se je vsem in povsod, največ svojim učencem. Njegov smeh je bil glasen in nalezljiv, dobra volja je kipela, kjerkoli se je pojavil.

V torek, 15. februarja 2022, pa se je v 84. letu življenja poslovil še sodelavec v pokoju, dolgoletni ravnatelj Glasbene šole Grosuplje in učitelj trobil Franc Korbar – Cac.

DR. MIHAEL GLAVAN (15. 4. 1945–6. 3. 2022)

*Matej Šteh**

6. marca 2022 je v 77. letu starosti preminil publicist, urednik, dr. Mihael Glavan, častni občan Občine Ivančna Gorica. Bil je dolgoletni vodja rokopisnega oddelka Narodne in univerzitetne knjižnice in se je v naš lokalni in širši slovenski prostor zapisal kot izjemen raziskovalec in publicist s področja rokopisnega in starega knjižnega gradiva.

Dr. Mihael Glavan je bil vsestransko ustvarjalna osebnost, ki ga je odlikovala tenkočutna skrb za slovenski jezik, literaturo in kulturo ter izjemna pripadnost domačemu prostoru, v katerem je živel in ustvarjal.

Občina Ivančna Gorica mu je leta 2015 podelila najvišje občinsko priznanje – naziv častni občan v zahvalo za trajno ohranjanje dosežkov kulturne, gospodarske in politične zgodovine lokalnega okolja ter pomembnih posameznikov, ki so se tu rodili ali dalj časa živeli in delovali, ter za izjemen prispevek k promociji pisne kulturne dediščine v občini, v slovenskem prostoru in na tujem.

Mihael Glavan je po diplomi iz slavistike in germanistike doktoriral iz bibliotekarstva s temo o starejšem rokopisnem gradivu. Poklicno pot je začel kot učitelj, nato profesor in ravnatelj gimnazije Stična, ko se je še posebej zavzemal za prepoznavnost šole, za strokovni kader in nove sodobne prostore. Službena pot ga je nato vodila v Narodno in univerzitetno knjižnico, kjer je bil do upokojitve vodja Rokopisne zbirke.

V širšem slovenskem prostoru je bil cenjen in uveljavljen raziskovalec in izjemen strokovnjak na področju srednjeveškega in sodobnega rokopisnega gradiva. Kot urednik in pisec je pripravil številne monografije slovenskih avtorjev ter faksimile in ponatise pomembnih spomenikov slovenske pisne dediščine. Med njegove največje znanstvenoraziskovalne in strokovne dosežke sodi razstava »Rojstni list slovenske kulture«, na kateri so bili ob 1000-letnici Brižinskih spomenikov in ob pridružitvi Slovenije EU predstavljeni vsi štirje najpomembnejši srednjeveški pisni spomeniki (Brižinski, Rateški, Stiški in Čedadski rokopis). Za svoje delo je prejel več nagrad in priznanj, med drugimi red za zasluge za izjemen prispevek k promociji slovenske pisne dediščine doma in na tujem.

*Matej Šteh, urednik Klasja, glasila Občine Ivančna Gorica

ŠTEFAN HORVAT (1. 5. 1932–17. 2. 2022)

Matej Šteh

V četrtek, 17. februarja 2022, je v 90. letu starosti umrl slikar in inovator Štefan Horvat iz Višnje Gore, prejemnik najvišjega priznanja Občine Ivančna Gorica – častni občan.

Štefan Horvat se je rodil 1. maja 1932 na kmetiji v Otovcih, sredi Goričkega v Prekmurju. Po študiju elektrotehnike v Ljubljani se je najprej zaposlil v tovarni Telekomunikacije Pržan. Poklicna pot ga je leta 1961 pripeljala v Višnjo Goro. Kot uslužbenec tovarne visokofrekvenčnih elementov Telekomunikacije Ljubljana, kasnejše Iskre, je s sodelavci opravljal pionirsko delo na področju raziskav elektroakustike (zvočniki, membrane, tuljave). Tovarna Iskre še danes deluje v Višnji Gori kot obrat Altel-a.

Leta 1990 se je upokojil in posvetil slikarstvu in inovatorstvu. Svoje likovno ustvarjanje je začel razvijati že v mladosti. V Ljubljani se je šolal v slikarski šoli Ivana Ropa, ki sta jo vodila akademika Rajko Slapernik in Karel Jakob. Svojo umetniško pot je nato nadaljeval v likovni sekciji Železničarskega kulturno-umetniškega društva Tineta Rožanca, ki jo je več desetletij tudi uspešno vodil. Pri slikanju je uporabljal vse tehnike (risba, grafika, gvaš, olje) in vse motive: od portreta, tihožitja do krajin. Slednje so mu bile še posebej priljubljene. Inovativne pristope je vnašal tudi v slikarstvo. Razvijal je posebne tehnike impregnacije platna in sušenja oljnih barv, tudi izdelava okvirjev mu ni predstavljala težav. Poseben izziv pri ustvarjanju so mu bile tudi t.i. energetske slike iz puščavskega peska, prinesenega iz Egipta, ki jih je slikal v oljnati tehniki. Njegova najbolj znana slika je slika kože iz Marezig, za katero je značilno, da sledi opazovalcu, ne glede s katerega zornega kota jo ta opazuje. Njegova dolgoletna mentorja sta bila dr. Branka Berce-Bratko in akademski kipar Boris Prokofjev.

Štefan Horvat je na svoji dolgi in bogati ustvarjalni poti razstavljal svoja likovna dela na več kot 260 samostojnih razstavah in več kot 400 skupinskih razstavah doma in v tujini. Mnoga njegova dela še danes krasijo številne javne ustanove, šole, domove za ostarele, hotele in galerijske prostore. Svoje likovno znanje je več let prenašal tudi na mladi rod v okviru občolskih likovnih dejavnosti na osnovnih šolah v občini Grosuplje in občini Ivančna Gorica.

ALEKSANDER SAŠO HRIBAR (19. 3. 1960–8. 9. 2023)

Marija Samec

Komaj 63 let star je Sašo Hribar, velikan satire na Radiu Slovenija, v petek, 8. septembra 2023, preko radijskih valov poslal v eter drugo oddajo nove sezone Radio Ga Ga, ne da bi slutil, da je to njegova zadnja oddaja.

Sašo Hribar se je rodil v Celju 19. marca 1960. Otroštvo in mladost je preživel v Grosupljem, kjer je njegov oče delal kot geometer. Po osnovni šoli se je izobraževal na Gimnaziji Poljane v Ljubljani, nato pa je šel študirat metalurgijo, vendar študija ni končal.

Leta 1985 se je po avdiciji in glasovnem usposabljanju zaposlil na Radiu Slovenija kot radijski povezovalac. V šali je povedal, da se je specializiral za osmrtnice. V nočnem programu je eksperimentiral in nekoč si je izmislil za sogovornika imaginarnega bioenergetika. Zaradi dobrega odziva poslušalcev je nato s sodelavci oblikoval posebno skupino imitatorjev in pripravljaval oddajo Radio Ga Ga od petka, 6. aprila 1990, dalje na prvem programu Radia Slovenija in jo ustvarjal kar 33 let. Na radiu Val 202 je vodil oddajo Moja soseska.

Kot televizijski voditelj je v zgodnjih devetdesetih letih v svojem značilnem slogu vodil oddaje Titanik, Hri-bar in Na svoji zemlji. Bil je genij, ki ni potreboval pisarne, saj je imel v svoji glavi neskončno veselje.

V spominu sodelavcev bo ostal tudi kot dejaven član programskega sveta RTV Slovenija. Zastopal je zaposlene, se boril za njihove pravice in bil močno vpet v notranjo politiko ustanove. Na glas je zagovarjal pravico sodelavcev in medijske hiše do svobode. Neutrudno se je boril za kakovost osrednjega slovenskega javnega medija. Zato je postal tudi član Sveta RTV Slovenija.

Za svoje delo je prejel mnoge nagrade. Leta 2006 so mu podelili Ježkovo nagrado za satiro v radijski oddaji Radio Ga Ga in televizijski oddaji Hri-bar. Prejel je tudi devet medijskih nagrad viktor in gong popularnosti.

Kot veteran vojne za Slovenijo je bil član Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Grosuplje.

Ljubil je šport, rad je igral košarko, celo turnirje je organiziral in vedno izbral dobro ekipo. V plavanju je izzval znanega maratonskega plavalca Martina Strela in zmagal. Patentiral je cel kup novih športnih panog, od nogometa v kletki do bikerskega veleslaloma. Rad je imel naravo in ljudi, preziral pa je prazne napihnjene avtoritete.

Njegov izvirni humor je zaznamoval slovenski kulturni prostor. Z radijsko in televizijsko satiro se je loteval aktualnih političnih in družbenih problemov. Z imitiranjem znanih politikov in javnih delavcev je razkrival in razgaljal skrita ozadja dogodkov. Rad je hodil ‚po robu‘, prestopal ustaljene tirnice

in iskal lastni ustvarjalni pristop. Prijatelji se ga spominjajo, da ni bil nikoli škodoželjen, zahrbtnen, sovražen, vedno pa je bil direkten in odprtega srca. Bil je »mnogobojec«, eden najbolj kompletnih komikov, slogovno razpet med humorjem absurda in kleno politično satiro. Ni se upognil pod pritiski, bil je neizprosni borec za svobodo izražanja in ustvarjanja.

Zadnja leta je sicer živel v sosednji občini Ivančna Gorica na Vrh pri Višnji Gori, vendar ga bomo Grosupeljčani vedno imeli za svojega. Ne bomo pozabili, kako je v svojih oddajah populariziral Koščakov hrib in Grosuplje. Tudi pokopan je na grosupeljskem pokopališču Resje. Obred slovesa je vodil grosupeljski župnik Martin Golob. Od njega so posloveli mnogi znani radijci, televizijci, znanci od blizu in daleč. Vsak je znal povedati kakšno anekdoto s srečanj s Sašom Hribarjem. Posebno je bilo slovo ekipe Radia Ga Ga, ki je navdušila z izjemno imitacijo in zgodbo Sprejem v raj, s katero se je poslovila od svojega prijatelja, mentorja in sodelavca.

Višnjanka Darja Groznik je svoj nagovor zaključila, da upa, da ima zdaj svoj hrib (Koščakov hrib), svoj koš in svojo kitaro (na katero je tako rad igral), tri reči, ki so mu v življenju veliko pomenile. Naj počiva v miru.

JOŽE KASTELIC (19. 12. 1945–7. 9. 2022)

Matej Šteh

7. septembra 2022 je v 77. letu starosti umrl upokojeni duhovnik ljubljanske nadškofije msgr. Jože Kastelic, častni občan Občine Ivančna Gorica. Msgr. Jože Kastelic je bil tudi t. i. oče župnije in cerkvenega svetišča na hribčku v Ivančni Gorici, kjer je bil župnik do upokojitve leta 2010. Msgr. Kastelic je na binkoštno nedeljo v letu 2022, v domači ivanški župniji, daroval jubilejno zlato mašo ob 50-letnici duhovništva.

Msgr. Kastelic se je rodil 19. decembra 1945 v Stični, mašniško posvečenje je prejel 29. junija 1972 v Ljubljani. Duhovniška pot ga je najprej sedemnajst let vodila po različnih dolenskih župnijah. Najprej je bil dve leti kaplan v Šentvidu pri Stični in pet let v Dobropolju. Prvo samostojno vodenje župnije je kot župnik opravljal med letoma 1979–1986 na Blokah in Sveti Trojici. Nato je službovanje nadaljeval tri leta v Grosupljem in sosednjem Šmarju - Sapu. Leta 1989 je prišel v Ivančno Gorico s ciljem in odločnostjo, da poskrbi za razvoj novoustanovljene župnije Ivančna Gorica. Dotlej je bila Ivančna Gorica podružnica veliko bolj znane ter zgodovinsko in duhovno bogate Cistercijske opatije Stična. Poleg gradnje duhovnega občestva se je lotil tudi gradnje cerkve, kasneje tudi župnijskega pastoralnega središča. Cerkev sv. Jožefa v Ivančni Gorici je bila posvečena 2. maja 1999.

Občina Ivančna Gorica je msgr. Kastelicu, za razvoj in prepoznavnost naše občine ter za uspešno vodenje gradnje cerkve sv. Jožefa, leta 1999 podelila najvišji naziv častnega občana.

STANE PEČEK (29. 10. 1937–24. 1. 2022)

Matej Šteh

V 85. letu starosti se je poslovil zborovodja, glasbenik, pisatelj, režiser, scenarist in vsestranski kulturnik ter dolgoletni programski vodja Tabora slovenskih pevskih zborov Šentvid pri Stični Stane Peček.

Stane Peček se je rodil 29. oktobra 1937 v Rovtah pri Logatcu. Po vojni se je njegova družina preselila v Mokronog, kjer je Stane živel in ustvarjal vse do smrti. Po šolanju na Vojaški glasbeni šoli je med leti 1956–1964 služboval v vojaškem orkestru v makedonski Strumici. Po vrnitvi v Slovenijo se je zaposlil kot učitelj harmonike, klavirja in glasbene teorije na glasbeni šoli v Novem mestu in Trebnjem. Leta 1974 je bil imenovan za tajnika Občinske kulturne skupnosti Trebnje in tu je deloval vse do upokojitve leta 1992. Tako v času svoje poklicne poti kot tudi po upokojitvi je bil predan ljubiteljski kulturi kot zborovodja številnih pevskih zborov na Mirni, Mokronogu, Šentlovrencu ..., kot režiser in scenarist kulturnih prireditev, gledaliških predstav za mladino in odrasle in kot avtor številnih literarnih besedil in glasbenih del. Bil je ustanovitelj mednarodnega festivala »(ah) Te orglice« in prizadeven organizator številnih kulturnih in drugih prireditev v lokalnem in širšem okolju. V občini Ivančna Gorica se ga bomo zlasti spominjali po njegovem tvornem in požrtvovalnem delu pri organizaciji vsakoletnega Tabora slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični. V dogajanje Tabora se je vključil že pri četrtem Taboru, kjer je sodeloval kot zborovodja. Po desetem taboru je bil povabljen v organizacijski odbor, leta 1988 pa je prevzel vodenje programske komisije. Na mestu programskega vodje je bil 33 let, tudi v zadnjih dveh letih, ki jih je krojila pandemija. Na 32. taboru leta 2001 je prejel priznanje Tabora slovenskih pevskih zborov za dolgoletno, ustvarjalno in izredno uspešno delo pri razvoju Tabora, dvigu kakovosti, uveljavljanju ugleda in bogatenju njegovega pomena v slovenski kulturi. Istega leta je prejel tudi državno priznanje častni znak svobode Republike Slovenije za široko aktivnost na najrazličnejših področjih kulture na Dolenjskem in drugod, naslednje leto pa s srebrno plaketo Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti, za dolgoletno in uspešno delo na področju ljubiteljskih kulturnih dejavnosti. Na jubilejnem 50. taboru leta 2019 je prejel Gallusov kipec Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti za njegov pomemben prispevek pri razvoju pevskega tabora v Šentvidu pri Stični.

SLIKAR FRANCE SLANA (26. 10. 1926–25. 4. 2022)

Matej Šteh

V 96. letu se je poslovil akademski slikar, častni krajan Krke in častni občan Občine Ivančna Gorica France Slana. France Slana je bil zlasti zaslužen za izjemne in trajne dosežke na področju likovne umetnosti, njegovo delo in ustvarjanje na Krki pa je pomembno vplivalo tudi na prepoznavnost občine Ivančna Gorica doma in po svetu. Tudi zato mu je leta 2013 Občina Ivančna Gorica podelila naziv častnega občana.

France Slana se je rodil 26. 10. 1926 v vasi Bodislavci pri Mali Nedelji. Osnovno šolo je obiskoval v Splitu, kjer se je nato vpisal v gimnazijo. Na začetku drugega letnika se je družina preselila v Ljubljano, kjer je nadaljeval šolanje. Po končani gimnaziji se je vpisal na Akademijo za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je študiral slikarstvo pri profesorju Gabrijelu Stupici. Diplomiral je leta 1949.

Prvič je samostojno razstavljal v ljubljanski Mali galeriji leta 1953, sledilo je več kot 150 samostojnih razstav doma in po svetu. France Slana je leta 1964 prejel nagrado Prešernovega sklada za ciklus umetniških stvaritev z motiviko po potresu porušenega Skopja. Leta 2013 je Slana v samozaložbi izdal tudi obsežno monografijo s spremnim besedilom akademika dr. Milčka Komelja. Slikar France Slana je najpogosteje ustvarjal v olju in akvarelu, ukvarjal pa se je tudi z grafiko, poslikano keramiko in tapiserijami. Bil je slikar klasičnih tem, saj je vseskozi ostal zvest krajini, figuraliki in tihožitju. Pogosto je upodabljal etnološko navdahnjene motive, kot so kozolci, skednji, mlini, vinske kleti, notranjščine starih gostiln in podstrešnih sob. Prav tako je dobro znan po svojih šopkih, petelinih, mačkah, ribah.

Umetnika je življenjska in ustvarjalna pot pripeljala tudi na Krko v občini Ivančna Gorica, kjer je s svojo izjemno umetnostjo na najučinkovitejši način izrazil svojo pripadnost kraju, ljudem in življenju v okolju, ki ga je vzel za svojega. Častni krajan Krke je s svojim umetniškim delom podprl vsa ključna družbena prizadevanja na Krki in v občini Ivančna Gorica ter pripomogel k večji prepoznavnosti in promociji občine doma in v tujini. V zahvalo za njegove izjemne zasluge, trajne dosežke na področju likovne umetnosti in njegovo aktivno ustvarjalno življenje na Krki in v občini, mu je leta 2013 Občina Ivančna Gorica podelila najvišje občinsko priznanje, naziv častni občan Občine Ivančna Gorica.

Umrli je 25. aprila 2022 v Škofji Loki, pokopan je na pokopališču na Krki.

ANDREJA SMOLIČ (27. 11. 1941–31. 5. 2023)

Marija Samec

»Andreja Smolič, znanka iz našega mesta. Domačinka, ki je v domačem kraju pognala globoke korenine tako, da je kraj z okolico, pa tudi ljudi, poznala do obisti. Človek, ki ji čas ni bil gospodar. Posebno ne tisti, ki ga je posvečala delu za dobrobit kraja in ljudi. Prostovoljstvo ji je bilo prirojeno in privzgojeno,« je o pokojni Andreji Smolič zapisala Alenka Adamič.

Rodila se je 27. 11. 1941 materi Katarini in očetu Karlu Lohkar v vasi Veliko Mlačevo. Karel Lohkar je padel v vojni leta 1942, ko je bila Andreja stara 1 leto. Po vojni se je Katarina Lohkar drugič poročila in Andreja je dobila očima in polsestro Marinko Pajek.

Osnovno šolo je obiskovala v Grosupljem, po srednji šoli pa je študirala pravo. Prvo zaposlitev je našla na Občini Grosuplje, in sicer kot socialna delavka. Nato se je zaposlila v Ivančni Gorici v IMP Livarju na delovnem mestu vodje splošno-kadrovskega sektorja.

V tem času je ogromno energije vlagala v sodelovanje v izobraževalnem procesu. Z ravnateljico Izobraževalnega centra Josip Jurčič Ivančna Gorica Cvetko Bunc sta omogočali tudi izobraževanje delavcev. IMP Livar je prispeval h gradnji šolskega centra, kjer so usposabljali strugarje, livarje in druge kovinarske poklice, ki so po končanem šolanju našli delo v Livarju. Trudila se je za dobro počutje delavcev, saj je IMP Livar pod njenim vodstvom vlagal v turistične kapacitete, kamp prikolice na morju, v rehabilitacijski center Kranjska Gora (poleg Hotela Erika). Največje njene zasluge pa so bile v preventivnem zdravstvenem delovanju za delavce. Pika na i je bila izgradnja prizidka k Zdravstvenemu domu Grosuplje, kjer je bil IMP Livar eden večjih donatorjev. S tem so omogočili delavcem IMP Livarja boljši dostop do zdravstva in tudi prebivalcem Občine Grosuplje.

Po poroki z Rudijem Smoličem, zobnim tehnikom, sta si postavila hišo in zaživela v Grosupljem. Rodila je dva sinova, Marka in Miha. Zgodaj je ovdovela. Vedno aktivna in polna energije je po upokojitvi delala še kot strokovna sodelavka v Odvetniški pisarni Pučnik. Sodelovala je z veliko podjetji in kot vedno neumorno pripravljala akte in postopke v korist delavcev. Odvetniška pisarna Pučnik se je zavzemala za aktivno participacijo delavcev v lastništvu.

Po letu 2000 so se v Grosupljem naselili mladi upokojenci z visoko izobrazbo, ki so delali na odgovornih delovnih mestih, po upokojitvi pa se niso želeli zapreti med štiri stene stanovanj. Da bi tem ljudem pomagala zapolniti prosti čas in jih aktivirati, je s 15. septembrom leta 2004 v Grosupljem začela delovati Univerza za tretje življenjsko obdobje Grosuplje (UTŽO), ki jo je Andreja soustanovila in jo vodila do svoje smrti, to je 19 let. Na višku uspešnega delovanja je Univerza za tretje življenjsko obdobje Grosuplje združevala okoli 400 slušateljev, ki so obiskovali več kot 20 različnih programov. Iskala je primerne prostore za dejavnost skupin, s širokim znanjem in poznanstvi je v Grosuplje privabila zanimive predavatelje. Trdila je: »Na Univerzo se slušatelji vključijo z namenom, da bi

pridobili znanje zase in za skupnost, si medsebojno pomagali in spreminjali pogled na starost, da bi jesen življenja postala pomlad ustvarjanja.«

Vsak vpis v novo šolsko leto je bil pravi praznik, zaznamovan s kulturnim programom in zanimivimi predavatelji, prav tako je znala organizirati praznovanje ob vsakem zaključku leta. V okviru programa UTŽO so v Grosuplje prihajali predavat znani pisatelji in strokovnjaki, če naštejemo le najbolj znane: Dušana Findeisen, dr. Peter Fister, Berta Golob, Edi Majaron in Agata Freyer, dr. Peter Kapš in domačini dr. Borut Štrukelj, dr. Boris Kuhar, dr. Mihael Glavan in prof. Jakob Müller.

Stike s slovenskim zamejstvom je vzpostavljala s poučnimi ekskurzijami. Potovali smo v Porabje na Madžarskem, spoznali slovensko Koroško s Celovcem in avstrijsko Štajersko s Potrno, na italijanski strani Rezijo, Terske doline, Trst z okolico, Čabransko na Hrvaškem. Obiskovali pa smo tudi slovenske kraje.

Poleg izobraževalnega dela je Andreja organizirala še izdajateljsko dejavnost univerze. Za prva leta delovanja je UTŽO izdajala letna poročila o delu v samostojnih publikacijah. Imenitna knjiga Naše kapelice iz leta 2010 je še danes iskana domoznanska literatura, ki so jo zbrali in oblikovali slušatelji skupine za etnologijo pod vodstvom dr. Borisa Kuharja. Spodbujala je pisateljsko ustvarjanje članov univerze in pomagala pri izdaji knjig Majde Senčar, Marije Samec, Francija Zorka, Gabrijele Cedilnik, Katje Bricelj. Tudi sama je napisala črtico Češnjev vrt za knjižico Zgodbe, prigode in dogodivščine, ki jo je izdala univerza, ilustrirale pa so jo članice likovne skupine.

V okviru akcije Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje Znaš, nauči drugega, je organizirala pomoč učencem Neslovincem na OŠ Brinje. Člani UTŽO so pomagali prvošolčkom premagovati jezikovne težave, v višjih razredih pa tudi pri drugih predmetih. Skrbela je za medgeneracijsko povezovanje UTŽO z vrtci, šolami in Domom starejših občanov.

Vsakovrstno kulturno delovanje ji je bilo blizu, zato je podpirala delovanje recitacijskega krožka, ki je v sodelovanju z izvrstnimi glasbeniki izvajal večere Barve glasbe in besede. Slikarji in fotografi so na njeno pobudo razstavljali svoja dela po različnih institucijah v mestu. Tudi športna dejavnost ji ni bila tuja. Skupaj s pohodnikom Martinom Oblakom je načrtovala pohodniško pot iz Grosupljega na Kopanjsko, imenovano Prešernov pohod. Tu je dve mladostni leti preživel naš pesnik France Prešeren, zato je v cerkvi na Kopanju po pohodih organizirala proslave v čast kulturnemu prazniku. Po njeni zaslugi ima UTŽO Grosuplje vzorno urejeno spletno stran.

Za spomin na neumorno predsednico UTŽO Grosuplje se je upravni odbor 8. junija 2023 odločil, da uvede priznanje, imenovano po Andreji Smolič, za posebne dosežke v izpolnjevanju ciljev in filozofije Univerze za tretje življenjsko obdobje Grosuplje. Prva prejemnica priznanja je bila Dora Adamič, neumorna Andrejina pomočnica skozi vsa leta na UTŽO.

Aktivno je delovala tudi v društvu Županova jama – turističnem in okoljskem društvu Grosuplje. Spodbujala in podpirala je izdajateljsko dejavnost društva. Udeleževala se je vseh dogodkov v organizaciji društva in s svojimi predlogi pomagala razvijati turistično dejavnost v kraju. Zavzemala se je za ureditev kolesarskih poti, za večjo dostopnost vseh institucij gibalno oviranim, za lepše in bolj urejeno mesto. Sodelovala je tudi z občinskimi službami za starostnikom prijazno Grosuplje.

Za vsakega sogovornika je našla dobro in spodbudno besedo. Znala je nagraditi tiste, ki so kakorkoli izstopali iz povprečja, in spodbujati tiste, ki so spodbudo potrebovali. Vedno dobre volje in polna optimizma, vedno v gibanju, polna idej in zamisli, kaj bi še lahko storila za dobro ljudi in kraja, je bila povsod prisotna. Težko je naštet vse njene aktivnosti. Vsi smo jo poznali in občudovali njeno energijo, ki jo je razdajala med nas.

Pogrešali jo bomo na vsakem koraku, vsepovsod, kjer bi še lahko ustvarjalno pomagala ustvarjati boljši svet. Naj počiva v miru v mestu, ki ga je imela tako rada.

FRANC ŠKERLJ (6. 5. 1941– 3. 5. 2023)

Marija Samec

Rodil se je mami Mariji in očetu Francu 6. maja 1941 v ljubljanski porodnišnici. Živel so v najeti sobici pod gradom v Ljubljani. Bila je vojna in poslali so ga na Mali Ločnik, kjer je nekaj let preživel pri teti, mamini sestri. Leta 1948 se je vrnil k staršem v Ljubljano, kjer je začel hoditi v šolo. Leta 1950 se je družina preselila v Grosuplje, kjer je oče kupil staro hišo, jo popravil in odprl delavnico, v kateri je delal vozičke, popravljaj kolesa, pozimi pa smuči. Sin Franc je očetu pomagal v delavnici in se pri njem v letih 1957–1959 izučil za mehanika. Vajeniško šolo je opravil v Ljubljani, poklicno pa v Celju.

Že kot otrok je bil ves čas v družbi koles. Njegova mama je rekla, da je preje vozil kolo kot shodil. Po končani učni dobi je opustil delo v očetovi delavnici in se začel ukvarjati s kolesarstvom, že 18 let star, kar je pozno po današnjih standardih. Prijatelji so ga povabili v Kolesarski klub Rog in takoj je pokazal sposobnosti in nadarjenost za kolesarstvo.

Kolesar je postal iz deških kolesarskih iger, mladeniškega dokazovanja moči in iz nuje, ker ni bilo avtomobilov, da bi se prevažali z njimi. V ljubljanskem Kolesarskem klubu Rog je padel v oči trenerju Zvonetu Zanoškarju, saj ni potreboval dosti telesnih vaj, ker je ob delu v očetovi delavnici pridobival fizično moč. Že na prvem treningu je bil drugi, na drugem pa prvi.

Pozimi 1960 je dobil službo v tovarni koles Rog. Prvič je nastopil na prvomajski paradi v Ljubljani. Treniral je in si želel nastopiti na dirkah. Na slovenskem in državnem prvenstvu je dosegel 3. mesto. Sprva je v službi dobil možnost za trening dvakrat na teden po malici, potem je bil za treninge odsoten z dela dvakrat tedensko, kasneje, po večjih uspehih, pa ni bilo več časa za delo v tovarni.

Leta 1961 je z Rudijem Valenčičem postal član moštva Rog. Bil je kandidat za mlado reprezentanco za dirko po Jugoslaviji, pa ga niso uvrstili vanjo. Nastopil je kot posameznik. Sam sebi je bil mehanik, trener, maser. Vendar je prav na tej dirki zmagal na Vršiču. S skupno etapno zmago in dobro vožnjo naprej do Beograda se je uvrstil na skupno 13. mesto in s tem je dobil mesto v jugoslovanski reprezentanci.

Leta 1962, pri 21-ih letih, je postal najmlajši zmagovalec dirke po Jugoslaviji. Vršič je pri Škerlju zapisan z zlatimi črkami. Vozil je enodnevne in večdnevne dirke doma in v tujini, sodeloval je tudi v dirki Tour de France. Odslužiti je moral vojaški rok (1962–1964), vendar je imel možnost za treninge v športni četvi v Beogradu. Sledilo je obdobje velikih športnih uspehov: dirkal je po Hrvaški in Sloveniji (1. mesto), po Jugoslaviji (1. mesto), po Egiptu, po Tuniziji, Maroku, Švedski, po Bolgariji, Franciji, Italiji. Udeležil se je olimpijskih iger v Mehiki leta 1968, kjer mu je boljše uvrstitev preprečila bolezen.

Leta 1964 se je še kot vojak poročil s svojo izvoljenko Anico in rodili so se jima sinovi Franci in Boštjan, Tomaž pa je umrl še kot dojenček. Zaradi nerazumevanja v klubu je odšel iz Roga, leta 1979 je dobil službo v Astri in postal član Kolesarskega kluba Astra. Nato je šel v Unis, nadaljeval pa je v Kops-u v Grosupljem do leta 1990. Zaradi reorganizacije podjetja je za nekaj časa šel 'na zavod'. Servis za popravilo koles je ustanovil v marcu 1992, sedaj ga vodi sin Boštjan. Upokojil se je leta 1997.

Ko je prenehal z dirkanjem, ni mogel kar opustiti kolesarstva. Leta 1976 je ustanovil Kolesarski klub Grosuplje, ki še danes deluje. K delu v klubu je pritegnil mnoge entuziaste in hitro so prišli uspehi. Delati so začeli z mladimi od pionirjev naprej. Organizirali so prvo prvenstvo novinarjev v Jugoslaviji. V klubu je ves čas aktivno deloval, ni mu bilo žal ne časa, ne energije, ne denarja.

Leta 2008 je napisal in v samozaložbi izdal knjigo Čez Vršič na Olimp. V njej je popisal utrinke iz svoje bogate zakladnice spominov enega najboljših slovenskih kolesarjev vseh časov.

Bil je družinski človek. Družina mu je vedno pomenila zavetje tako v času športne kariere ob vzponih in padcih in v življenju, kar je v nagovoru na pogrebu omenila tudi vnukinja Bina.

Zaradi okužbe z borelijo je imel težave s hojo, da si je v zadnjem času pomagal z berglami. Še vedno je rad hodil med prijatelje in vztrajal pri aktivnostih, saj si življenja na vozičku ni predstavljal. Zaradi rane na nogi in bakterije je omagal nekaj dni pred 82. rojstnim dnevom.

Franc Škerlj je bil zgled športnika in človeka. Odlikovali so ga vztrajnost, pogum, komunikativnost, prijateljstvo. Ves čas je vzdrževal stike z znanci, športnimi prijatelji, novinarji. Ob zadnjem slovesu so se od velikega športnika in sokrajana poslovili šoferji, gasilci, kolesarji ter grosupeljska društva. V spominu bo ostal kot razgledan, prijeten, humoren in odprt človek, ki je kljub velikim športnim uspehom ostal skromen in prijazen.

BIBLIOGRAFIJE

BIBLIOGRAFIJA DOMOZNANSKIH PUBLIKACIJ OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA IN DOBREPOLJE ZA LETI 2022 IN 2023

Drago Samec

1.1 Uvod

Kriteriji za sestavljanje domoznanske bibliografije naših treh občin postajajo zaradi vse večjega števila založb in izdajateljev nujno čedalje selektivnejši. Tako bibliografija zajema samo publikacije, katerih:

- tematika je vezana na ozemlje naših občin (oz. obravnava občane);
- avtor (ali prevajalec, urednik ...) živi (ali je bil rojen) na našem območju;
- sedež založbe je v naših krajih.

Zajete so tudi manjše izdaje, zloženke in razglednice, kolikor jih je bilo mogoče zaslediti. V zadnjem času se pojavlja tudi množica elektronski knjig in spletnih informacij, elaboratov, poročil, spletnih virov ter tudi spletnih zvočnih posnetkov, a te zaradi minljivosti v to bibliografijo niso zajete. Bibliografija pokriva le enote, katere je in bo mogoče tudi kasneje preveriti v knjižnicah.

Domoznanska bibliografija temelji predvsem na sprotnem lovljenju zapisov tiskanega, klasično objavljenega domoznanskega gradiva, njena osnova pa je vzajemni katalog slovenskih knjižnic Cobiss. Bibliografija prinaša periodiko, publikacije, neknjižno gradivo in izbrane diplomske naloge. Od periodičnih publikacij so zajeta župnijska oznanila, šolska, društvena in lokalna glasila ter zborniki, ki izhajajo letno (in dvoletni zbornik).

Znotraj sklopov je bibliografija razvrščena samo po abecedi avtorjev (ali naslovov). Sestavljena je le kot abecedno-imenski katalog za obe leti skupaj. Zapisi so skrženi, pri posameznih avtorjih so dela navedena sumarno. Enotam so dodane kratke anotacije s pojasnili, zakaj je enota uvrščena v bibliografijo.

Tiskani publikaciji je življenje omogočeno in osmišljeno le, če dospe v knjižnico, saj tam ostane vpisana v spomin okolja in naroda skozi čas. Podpora poslanstvu domoznanske knjige je ta bibliografija.

Ko se ozremo na izdane publikacije v teh dveh letih, pogled obstane na nekaj naslovih, tudi na krajevnih zbornikih. Med njimi naj izpostavimo le za vsako občino nekaj izjemnih publikacij:

– za Dobrepolje so tokrat monografija Igorja Kranjca Brata Kralj, zbornik Luka iz Dobrepolj ter katalog Kruha in iger: slikarstvo Toneta Kralja 1941-1945, publikaciji Likovni izrazi etnologinje Anke Novak ter Ponikovske mačkare Tomaža Simetingerja;

- v sklopu publikacij občine Grosuplje izstopa več publikacij, med njimi zbornik ob 50-letnici blagoslovitve nove cerkve svetega Mihaela na Grosupljem Pod Mihaelovim varstvom; sicer pa prvi prevod Adamičevega dela Moja Slovenija iz leta 1938, pa prodajna uspešnica Martina Goloba Na spletni prižnici;

– v okviru Ivančne Gorice pa se tokrat izpostavlja zbirka o kaščah z naslovom Kadar pride mesec maj, vpraša, če je še v kašči kaj ter več publikacij o Jurčiču.

Vse tri občine povezuje skupna periodična publikacija – Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje, 32, 2022; prav tako pa še 12. zvezek iz Domoznanske zbirke občin o dobrepoljskih umetnikih Igorja Kranjca Brata Kralj.

Na območjih naših občin je čedalje več tiskarn, ki postajajo tudi založnice. Bolj aktivne tiskarne v Grosupljem so bile: Amset, Caballus, Caligra, CTP, Grafis trade, Kenig, Kocman grafika, LUart, Padre, Partner graf (z variantama Partnergraf in Partner graf zelena tiskarna), Repovž, Silveco, Studio Orca; v Ivančni Gorici Alfagraf; v Šmarju - Sapu Center grafike (Mišmaš).

Od založb je v zajetih dveh letih v Grosupljem delovala predvsem založba Padre z zbirkami potrošnih romanov v serijah: Julija, Mala klinika, Petra, Stella; v Šmarju - Sapu Buča ter Mardarina kot založba zvočnih posnetkov; na Gatini Imenovalnik, besedni studio; v Višnji Gori Spiritus Sanctus in v Zgornji Dragi Korekt plus.

Predvsem v letu 2023 pa se je distribucijska ustanova Buča (Šmarje – Sap) v lasti Sama Vadnova z Zgornje Slivnice izpostavila kot založnica, saj je pri njej samostojno ali v sozaložništvu izšlo devet knjig.

Največ zaznanih enot je povezanih z občino Ivančna Gorica (47 %), sledi Grosuplje s 37 % in občina Dobrepolje z 18 % enot.

2.1 Periodika

Akrapovič lifestyle magazine. Ljubljana: Korpmedia, 2011-. Korporacija: Ivančna Gorica: Akrapovič. Polletnik.
2022, št. 32–33.

Bilten. Ivančna Gorica: Rokometni klub SVIŠ, 20 cm.
Št. 28, 2021/22, 84 str., 100 izvodov, avg. 2022.
Št. 29, 2022/2023 (izšlo 2023).

Državni kviz gasilske mladine (21, 2023, Grosuplje)
Bilten 21, 2023 / zbral in uredil Sebastjan Kastelic. Grosuplje, april 2023, 35 str.

Farno pismo. Žalna. Župnik Andrej Šink.
2022, 26 št.; 2023, 26 št.

Ferdo: časopis OŠ Ferda Vesela. Šentvid pri Stični: OŠ Ferda Vesela, 2013-. Šolsko glasilo.
2022, št. 71; 2023, št. 73.

Grosupeljski odmevi: glasilo prebivalcev občine Grosuplje. Grosuplje: Občinski svet občine Grosuplje, 1995–. 34 cm. Mesečnik; urednik Brane Petrovič. (Tudi spletno dostopno.)
48, 2022, št. 1–12; 49, 2023, št. 1–12.

Iskrice: Srednja šola Josipa Jurčiča. Ivančna Gorica: Srednja šola Josipa Jurčiča, [1990-]. 30 cm.
2021/2022, št. 1 (december 2021), 23 str.

Klasje: časopis občanov Ivančne Gorice. Ivančna Gorica: Občinski svet občine, 1995–. 42 cm. Mesečnik, urednik Matej Šteh.
28, 2022, št. 1-10; 29, 2023, št. 1-7.

Kopanjski zvon. Oznabila župnije Marije Vnebovzete, Kopanj, Velika Račna. Župnik Janez Kebe.
15, 2022, št. 1–17; 16, 2023, št. 1–17.

Korinjske novice: glasilo Kulturnega društva Korinj. Zagradec: Kulturno društvo Korinj, 2018-. 30 cm. (Izhaja od leta 2018.)
4, 2022, št. 4; 5, 2023, št. 6, 41 str., 250 izvodov.

Krmar: glasilo župnije Ivančna Gorica. Župnik Jurij Zadnik.
32, 2022, št. 1–15; 33, 2023, št. 1–16.

Krški zvon: oznanila: župnija Krka. Župnik Dejan Pavlin.
5, 2022, 18 št.; 6, 2023, 12? št.

Mihaelovo pismo. Glasilo župnije Grosuplje. Župnik Martin Golob.
38, 2022, št. 1–27; [39], 2023, št. 1–26.

Naš kraj: informativno glasilo občine Dobrepolje. [Dobrepolje: Občina Dobrepolje], 1995–. 30 cm. Mesečnik, urednik Bojan Novak v letu 2022, v letu 2023 pa Uroš Gačnik.
28, 2022, št. 1–12; 29, 2023, št. 1–11.

Novice Malega Pariza: neodvisno glasilo stranke. [Ponikve, Dobrepolje; HU-ZPP]. 30 cm. 200 izvodov; urednik Štefan Perhaj. (Glasilo izide ob pustu.)
[Ponikve, Dobrepolje; HU-ZPP = Hudičeva zveza ponikovskih prijateljev oz. Hudičeva zveza ponikovskih pijancev.]
2022, št. [1], 13 str.; 2023, št. [1], 13 str.

Osnovna šola Stična in podružnične šole: Predstavljamo se: Projekti in aktivnosti v šolskih letih 2021/2022 in 2022/2023 / urednika Tanja Hribar in Kristijan Rešetič. 2023, 161 str.

Oznanila župnije Dobrepolje-Videm. Župnik Franc Škulj.
49, 2022, št. 1–26. (V št. 26: Rezervoar ljubezni / Ana Špan Česen, str. [4–7]. Božična zgodba.)
50, 2023, št. 1–26. (V št. 26: Molitev dela čudeže / Ivan Grandovec, str. [4–11]. Božična zgodba.)

Oznanila župnije Polica. Župnik Jože Plut in Martin Golob.
2022, št. 1–16; 2023, št. 1–16.

Oznanila župnije Šmarje - Sap. Šmarje - Sap. Župnik dr. Bojan Korošak.
17, 2022, št. 9 (16.1.2022) – št. 18 (17.7.2022);
18, 2022, št. 1 (7.7.2022) – št. 7 (18.12.2022); 18, 2023, št. 9 (5.2.2023) – št. 17 (16.7.2023);
19, 2023, št. 1 (13.7.2023) – št. 7 (24.12.2023).

Publikacija ZRKSHIP: 2022. Višnja Gora: Združenje rejcev konj slovenske hladnokrvne pasme, 2022. [43] str.; 2023. [22] str.

Slovenika: katalog poštinih znamk, celin in doplačilnih znamk. Ivančna Gorica: Martin Velikanje, Villa Magnus, 2022, 226 str., 800 izvodov.

Stična mladih (2022; Stična): „Vstani! Postavljam te za pričo tega, kar si videl.“: Stična mladih: 17. september 2022. 43 str.

Šentviška mreža: oznanila župnije Šentvid pri Stični. Župnik Izidor Grošelj.
2022, št. 1–12; 2023, št. 1–12.

Šodr: glasilo Študentskega kluba Groš. Grosuplje: Študentski klub Groš, [2021]. 21 cm. Urednika David Tomažin in Erika Dizdarevič. 400 izvodov.
[2], 2022, št. 3, 64 str.; št. 4, 72 str.; [3], 2023, št. 5, 70 str.

Tabor slovenskih pevskih zborov. Šentvid pri Stični: Tabor slovenskih pevskih zborov. 51, 2022, 54 str. Pusti pevcu pesem peti. Uredila Dragica Šteh. 500 izvodov. (V letih 2020 in 2021 zvezki niso izšli.)

V Materini šoli: glasilo Bernardove družine. Stična: Cistercijska opatija. Urednik Anton Nadrah. Mesečnik. 37, 2022, št. 1-12; 38, 2023, št. 1-12.

Višňjan: glasilo krajevne skupnosti Višnja Gora. Višnja Gora: Krajevna skupnost, 1994-. Urednik Pavel Groznik. 2022, št. 1-4; 2023, št. 1-4.

Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobropolje: gospodarska, kulturna in zgodovinska kronika / [glavna urednika † dr. Mihael Glavan & Roža Kek]. Grosuplje: [Mestna knjižnica Grosuplje], 1969-. 32, 2022, 408 str. (Zbornik je v nakladi 400 izvodov izšel v februarju 2023, predstavitev je bila 23. februarja 2023 v Mestni knjižnici Grosuplje.)

Župnijski list. Št. Jurij pri Grosupljem. Župnijski upravitelj Janez Kebe; duhovni pomočnik Boštjan Modic. 8, 2022, št. 1-17; 9, 2023, št. 1-17.

Župnijski zvon: glasilo višnjegorske župnije. Višnja Gora. Župnik Slavko Judež. 200 izvodov. 17, 2022, št. 1-24; 18, 2023, št. 1-24.

3.1 Publikacije

Adamič, Louis: Moja Amerika: 1928–1938 / Louis Adamič; prevedla Kristina Božič. Ljubljana: Sophia, 2021-2022. Prevod dela: My America. (Zbirka Previharimo viharje, 19, 22.)

Zv. 1, 2021, 428 str., 400 izvodov. Spremna beseda / Milan Mrdenović: str. 417-428.

Zv. 2, 2022, 421 str., 450 izvodov. Radikalizem v tekstovni proizvodnji Louisa Adamiča: spremna beseda / Blaž Gselman: str. 397-421.

Delo My America avtorja Louisa Adamiča je najprej izšlo leta 1938 v vsaj 14. natisih, nato še 1966 in 1976, v slovenskem prevodu pa si izhajali le odlomki, v celoti v dveh zvezkih pa v letih 2021 in 2022. Delo je predstavljeno tudi v tem zvezku. Avtor Louis Adamič (1898–1951) je bil rojen v Prapročah pri Grosupljem, v Ameriki pa je deloval kot pisatelj, prevajalec, politik in publicist. V letu 2023 je izšel še italijanski prevod dela Dynamite, ki ga je oskrbel Andrea Olivieri.

Adamič, Louis – glej še: Olivieri, Andrea: Nekaj mračnega, brez vrednosti

Ambrus – glej: Kulturno društvo Ambrus

Ašič, Simon (1906-1992): Domača lekarna patra Simona Ašiča. Priročnik za nabiranje zdravilnih zelišč / [prenovil Jože Kukman]. Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2022. 222 str., ilustr.; 17 cm. 1500 izvodov. Prenovljena izdaja, 6. ponatis.

Življenje patra Simona Ašiča / Vojan Tihomir Arhar. Knjigi na pot / opat Janez Novak: str. 7-8.

Bašar, Špela: To sem Jaz / [avtorica besedila in vaj] Špela Bašar; [avtorica ilustracij in likovne podobe] Mateja Pivk; [fotografije artinfo.si]. Višnja Gora: Zavod 4Lune, 2023. 2. izdaja. Prva izdaja je izšla leta 2021.

Avtorica zbirke dogodivščin z vajami za krepitev pozitivne podobe za otroke je pravnica Špela Bašar in soustanoviteljica izdajateljskega zavoda.

Besede sladke – zgodbe medene: pedagoški program Hiše kranjske čebele in Jurčičeve domačije / [Petra Špehar, Simona Zorc Ramovš; foto Andrej Peunik, Branko Petauer, Gašper Stopar, Klemen Ceglar, Simona Zorc Ramovš, Warehouse Collective]. Ivančna Gorica: ZKT Prijetno domače, 2023 ([Grosuplje]: Partner graf). [24] str., ilustr.; 21 cm. 1500 izvodov.

Pedagoški program dveh lokacij, na Muljavi in v Višnji Gori, za kateri skrbi zavod za kulturo in turizem Prijetno domače Ivančna Gorica.

Bricelj, Suzana

Slovenščina za vsak dan 9. [Delovni zvezek za slovenščino v 9. razredu osnovne šole] / Nana Cajhen ... [et al.]; [ilustracije Suzana Bricelj], 2022, 131 str., ilustr. 3. izdaja, 11. ponatis.

Ilustratorica je opremila več osnovnošolskih učbenikov za slovenščino, npr. Gradim slovenski jezik, 6 ter Slovenščina za vsak dan 8, ter tudi slikanice in otroške revije. Suzana Bricelj (Suzi, 1971) je mladost preživela v Šmarju – Sapu.

Cerkev sv. Kozma in Damjana in Župnija Krka / Simon Vidic. [Krka: Župnija Krka, 2023]. Zloženska, [6] str., ilustr., 21 x 10 cm.

Besedilo zgodovinarja Simona Vidica teče o cerkvi, župniji, božji poti in bratovščini sv. Kozme in Damjana ter župniji in cerkvi danes.

Čebelnjak zgodb: Jurčičeva domačija / Nea Culpa in Simona Zorc Ramovš. Ivančna Gorica: ZTK

Prijetno domače, 2022. [12] str., ilustr.; 27 x 12 cm.

Knjižica je izšla še v angleškem, nemškem, italijanskem, francoskem in hrvaškem jeziku. O Josipu Jurčiču in z njim povezani utrinki na Muljavi.

Dobrepolje – glej: Dolinar, Branko: Vodnik

Luka iz Dobrepolj

Novak, Anka: Likovni izrazi Dobrepoljcev

Občina Dobrepolje

Poprtnik: priročnik za pripravo božičnega kruha

Roblek, Jože: Lepo je biti star

Simetinger, Tomaž: Ponikovske mačkare

Vojaška topografska karta Republike Slovenije

Zidar, Vasja: Praznično leto

Župnijska Karitas Dobrepolje – Videm

4.1. Zagoriški fantje: Fantje se zbirajo, s kranjske dežele

6.1. Starc, Kristina: Šolstvo v Dobrepolju

Dolinar, Branko: Vodnik po rastlinskem svetu ob Rimski cesti Jerneja Pečnika: odsek od mostu čez Trubarjevo Rašco v Ponikvah do Velikih Lašč - milnik pri Trotovškovih / Branko Dolinar, Edi Zgonc; [fotografije Alenka Mihorič ... et al.]. Dobrepolje: Turistično društvo, 2023. 60 str., ilustr., zvd.; 21 cm. 300 izvodov. Ponatis izdaje iz leta 2019.

Ljubiteljski botanik Branko Dolinar in domači turistični iniciator Edi Zgonc sta sestavila vodnik ob dobrepoljski pešpoti oz. Rimski cesti Jerneja Pečnika, ki zajame opis poti, 29 rastlinskih vrst in ponatis Dolinarjevega članka Pregled flore, ki je izšel v reviji Hladnikia, 2019.

Dremelj, Anton - Resnik – glej: Kača pod kamnom: pravljica iz naših krajev

Frelih, Marko: Terra sancta 1910 / Marko Frelih; [angleški prevod Ljubica Klančar, Robert McKenzie; fotografija Peter Naglič, Marko Frelih]. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem, 2022. 106 str., ilustr.; 30 cm. 300 izvodov. Besedilo v slovenščini in prevod v angleščino.

Razstavni katalog o romanju v Sveto deželo v letu 1910. Ponatis izdaje iz leta 2013.

Glavan, Mihael (1945-2022): Naš Jurčič: 1844-1881 / [besedilo] Mihael Glavan; [ilustracije]

Damijan Stepančič. Grosuplje: Mestna knjižnica, 2023 (Grosuplje: Partner). 115 str., ilustr.; 34 cm. (Domoznanska zbirka občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje, 11). 200 izvodov.

Ponatis slikanice za mladino, ki je prvič izšla v letu 2021. Avtor dr. Mihael Glavan (1945–2022) je predstavil življenjsko pot literata Josipa Jurčiča z Muljave.

Dr. Mihael Glavan je v letu 2022 izdal še 17. knjigo Zbranega dela Edvarda Kocbeka: Dnevnik 1953, ZRC SAZU, 2022, 428 str. Dr. Glavan je želel nadaljevati z izdajanjem neobjavljenega Kocbekovega dnevniškega pisanja, zato je v letu 2022 izdal še:

Kocbek, Edvard: *Partizanski dnevnik: 1938–1945*. Ljubljana: Sanje, 2022. 2 zv. (1419 str.).
Knjiga ob Partizanskem dnevniku vsebuje še: Zgodovina kot slast in opoj / Mihael Glavan: str. 1367-1388; Vihar, ki ga ni v knjigah / Peter Kovačič Peršin: str. 1389-1401.
Z Glavanovo dokumentarno biografijo Kajuha so v letu 2023 v ponatisu izšle izbrane Kajuhave pesmi z naslovom Enaindvajset pesmi za enaindvajset let življenja, prvič so izšle v letu 2012.

Glavan, Polona (prevod): Madeline Miller: Ahilova pesem, Sanje, 2022, 272 str.
Pisateljica in prevajalka Polona Glavan (1974) po rodu izhaja iz Stične. V teh dveh letih je prevedla med drugim romane Ahilova peta Madeline Miller (2022), Trust Hernana Diaza (2023), Anansijsava fanta Neil Gaiman (2023) in Novo življenje Orhana Pamuka (2023).

Gluvić, Goran: Samo koraki v dežju: [zbirka pesmi]. Grosuplje: samozaložba, 2020. 63 str., 21 cm.
 Dodatek k naslovu naveden v kolofonu. 50 izvodov.
Najprej je izšla samo družinska izdaja, nato pa v letu 2023 dodaten natis za predstavitev, ki je bila 18. 1. 2023. Elektronska izdaja je dostopna na NUK. Pisatelj, pesnik in dramatik Goran Gluvić (1957) je tudi prevajalec ter avtor več kot tridesetih knjig za odrasle in mladino. Avtor živi v Grosupljem. Pesmi je uglasbil sin Luka Gluvić in izdal CD.

Golob, Martin - glej: Grčman, Alojz: Golob, Martin: Na spletni prižnici

Grčman, Alojz: Golob, Martin: Na spletni prižnici: misli in spodbude Martina Goloba / spraševal in zapisal Lojze Grčman. Ljubljana: Družina, 2022. 183 str., ilustr.; 21 cm.
 2.000 izvodov. Knjigi na pot / Stanislav Zore, str. 1-3.
Novinar portala Aleteia Alojz Grčman je zapisal intervjuje z grosupeljskim župnikom Martinom Golobom, ki nagovarja vernike tudi po spletnih medijih. V letih 2022 in 2023 je izšlo 9 natisov knjige v več kot 23.000 izvodih. Publikacija je izšla tudi v pisavi za slepe in kot elektronska izdaja.

Grdina, Igor: Jurčičeva Veronika Deseniška - težki bolnik slovenske umetnosti?: kulturna in literarna zgodovina treh ur. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo - ICK, 2023. 188 str., ilustr.; 21 cm.
Monografija podaja predvsem zgodbo uprizoritve Jurčičeve drame Veronike Deseniške v letu 1892.

Gril, August: Kočevar med Slovenci. Grosuplje: samozaložba A. Gril, 2023 (Remscheid: Rediroma Verlag). 360 str., ilustr.; 25 cm. 200 izvodov.
 Uvodna besedila: Knjigi „Kočevar med Slovenci“ na pot in o avtorju / Miloš Šonc: str. 8-9; Predgovor / Christian Lautischer: str. 10-12; Knjigi na pot / Marija Samec: str. 13-14.
Avtor Avgust Gril (1936), po rodu Kočevar iz Kočevskih Poljan, po študiju živi v Grosupljem, kjer je ustvaril obrtno podjetje. V spominski knjigi se je ozrl na svoje življenje in opisal tudi sodobnike.

Grosuplje – glej: Mešani pevski zbor Grosuplje
 [Občina Grosuplje]: spoznajte nas
 Obnovljenim orglam na pot
 Pod Mihaelovim varstvom
 Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022-2027
 Vojaška topografska karta Republike Slovenije
 Vzgojno-varstveni zavod Kekec Grosuplje
 Zgodbe, prigode in dogodivščine
 6.1 Meterc, Matic: Faznost del pri izvedbi nadgradnje
 6.1 Rački, Maša: Varnostna problematika v občini Grosuplje
 6.1 Žohar, Urban: Razvijanje strategije nogometnega kluba Brinje

Hočevar, Marija: Angleščina v 4. razredu: zvezek za učenje in utrjevanje angleščine z rešitvami. Videm-Dobrepolje: samozaložba, 2023 (Grosuplje: Partner graf). 62 str., ilustr.; 30 cm. 1000 izvodov.
Dobrepoljska učiteljica Marija Hočevar (1979) je v letu 2023 v samozaložbi izdala še učbenik Angleščina v 5. razredu: zvezek za učenje in utrjevanje angleščine z rešitvami, 70 str.

Hribar, Anton: Knez Ljudevit / Anton Hribar; [spremnna beseda Mirjana Borenovič]. Notranje Gorice: Društvo Slovenski staroverci, 2023. 97 str.; 22 cm. 250 izvodov.

Spremnna beseda / [Mirjana Borenovič]: str. 4-5.

Avtor Anton Hribar (*Korinjski, 1864-1953*) z *Malega Korinja nad Krko, duhovnik in pesnik, je v epu Ljudevit, ki je leta 1896 izšel v reviji Dom in svet, upodobil pokristjanjevanje Slovanov.*

Invazivne tujerodne rastline Radenskega polja / [besedila Klemen Dolšak, Uroš Perme, Tina Stepišnik; foto: Jana Kus Veenvliet, Peter Skoberne, Tina Stepišnik]. Grosuplje: Turizem, Krajinski park Radensko polje, november 2022 ([Grosuplje]: Silveco). 18 str., ilustr.; 21 cm. 1000 izvodov.

Ivančna Gorica – glej: Besede sladke – zgodbe medene
Kadar pride mesec maj, vpraša, če je še v kašči kaj
Nogometni klub Ivančna Gorica
Perko, Andrej: Ivančna Gorica od leta 1925 do 1940
Poprtnik: priročnik za pripravo božičnega kruha
Prijetno domače: 365 dni v letu
Utrinki: glasilo Društva UTŽO Ivančna Gorica. Ivančna Gorica
Vojaška topografska karta Republike Slovenije
6.1 Bradač, Hana: Mineralna sestava kamnin
6.1. Sinjur, Sara: In tako bo v dolini gradov (Podsmreka)

Janša, Janez: Vstali in obstali: (analiza prelomnih osamosvojitvenih dogodkov in vojne za Slovenijo 1991): 30 let samostojne Slovenije / Janez Janša; [fotografija Joco Žnidaršič ... et al.]. 1. dotis. (1. izdaja 2021). Ljubljana: Nova obzorja, 2023. 83 str., fotogr.; 22 cm. 500 izvodov. *Predsednik stranke SDS Janez Janša poda pogled na osamosvojitvene dogodke in vojno za Slovenijo v letu 1991. Politik Janez Janša (1958) je bil rojen na Plešivici pri Žalni v občini Grosuplje.*

Josip Jurčič: (1844-1881): literarno- in kulturnozgodovinski portret / [avtorji: Alja Brglez, Igor Grdina, Matjaž Kmecl, Janez Markež, Bernard Nežmah, Urška Perenič, Barbara Rigler, Neža Zajc; Roman Rozina ter Marija in Drago Samec]; uredili Urška Perenič in Neža Zajc. Ljubljana: Založba ZRC, 2023. 140 str.; 25 cm. (Zbirka Življenja in dela, 29; Biografske študije, 21.) 300 izvodov. *Leto 2021 je bilo Jurčičevemu spomenu posvečeno leto, zato je tedaj in še kasneje izšlo več tematskih publikacij. Tudi ta zbornik je nasledek simpozija ob 140-letnici smrti, sestavljajo pa ga prispevki enajstih literarnih zgodovinarjev in poznavalcev Jurčičevega dela.*

Jurčič, Josip: Jurij Kozjak / Josip Jurčič; priredil Ciril Gale; ilustriral Nikola Mitrovič Kokan. Ljubljana: KD Klub devete umetnosti, 2022. 47 str., ilustr.; 29 cm.

O avtorju na zadnji strani platnic. Avtor stripa za mladino – po Jurčičevi zgodbi – je Nikola Mitrovič.

Jurčič, Josip: Jurij Kozjak, slovenski janičar [Braillova pisava]: [povest iz petnajstega stoletja domače zgodovine] / Josip Jurčič; [v brajico prilagodil Blaž Pavlin]. Ljubljana: Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, 2022. 2 zv. (248 str.); 29 cm. (Izdaja za slepe bralce.)

Jurčič, Josip: Višnjegorska jareca sudanija / Josip Jurčič; preveo Bogdan Rakić; ilustrovala Marija Ranković. Višnja Gora: Turistično društvo; Ivančna Gorica: JSKD RS, Območna izpostava; Ljubljana: GH-Holding, 2023. 32 str., ilustr.; 27 cm. Cirilica. 400 izvodov.

Prevod dela: Kozlovski sodba v Višnji gori kot slikanica prevedena v srbski jezik.

Jurčič, Josip – glej: Grdina, Igor: Jurčičeva Veronika Deseniška

Josip Jurčič

Jurčičeva domačija

6.1. Kosmatin Klavžar, Zala: Prostor v Jurčičevih romanih

Jurčičeva domačija / [urednica Danijela Trškan]. Ljubljana: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete, 2023. 166 str., ilustr. Prispevki k didaktiki zgodovine, 21, 2023. št. 4: posebna številka.

»Objavljeni so rezultati študentov, ki so sodelovali v enoletnem projektu Jurčičeva domačija – muzej na prostem Oddelka za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani in Javnega zavoda za kulturo in turizem Prijetno domače Ivančna Gorica (Jurčičeva domačija) v študijskem letu 2022/23. V sklopu projekta so obiskali Jurčičevo domačijo in pripravili projektne naloge.«

Jurčičeva domačija: muzej na prostem / [besedilo Aleksandra Renčelj Škedelj]. Ivančna Gorica: ZKT Prijetno domače, 2023 ([Grosuplje]: Partner graf). Zloženska, [4] str., ilustr., 21 x 15 cm. 4000 izvodov. *Prikazuje stavbe v okviru muzeja v prostoru, opisu in risbi ter kronološke dogodke domačije.*

Kača pod kamnom: pravljica iz naših krajev / pravljico povedal Anton Dremelj-Resnik, posnel Milko Matičetov, zapisala in priredila Anja Štefan; ilustrirali šestošolci OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični pod mentorstvom Jelke Rojec; [avtorice spremnih besedil Saša Koleča, Monika Štaut Retar, Jelka Rojec]. Ivančna Gorica: ZKD občine: JSKD Ol; Šentvid pri Stični: OŠ Ferda Vesela: Krajevna skupnost, 2023 (Ivančna Gorica: Alfagraf). [28] str., ilustr.; 28 cm.

Knjigi na pot / Saša Koleča: zadnja stran platnic; Ilustracije učencev OŠ Ferda Vesela Šentvid pri Stični / Jelka Rojec: str. [27]; Ljudsko slovstvo / Monika Štaut Retar: str. [28].

Pripovedovalec in pravljicar Anton Dremelj-Resnik (1910–1960) je živel v Petrušnji vasi (v občini Ivančna Gorica).

Kadar pride mesec maj, vpraša, če je še v kašči kaj: o kaščah na območju občine Ivančna Gorica / [urednik] Dušan Štepec; [fotografije Tanja Hohnec ... et al.]. Ivančna Gorica: Društvo Univerza za tretje življenjsko obdobje : Občina, 2022 (Grosuplje: Partnergraf). 131 str., ilustr.; 20 x 24 cm.

Vsebina: Biseri naše kulturne zakladnice / župan Dušan Strnad, str. 5; Monografiji na pot / predsednica UTŽO Ivančna Gorica Jožica Lamprtet, str. 6-7; Raziskovalni projekt domoznanskega krožka UTŽO Ivančna Gorica / vodja domoznanskega krožka Amalija Štrubelj, str. 8-9; O projektu domoznanskega krožka – pogled konservatorke / Aleksandra Renčelj Škedelj, ZVKD, str. 10-11; Beseda urednika / Dušan Štepec, str. 12-13; Tatjana Kordiš, prva mentorica domoznanskega krožka / Amalija Štrubelj, str. 14-15; Značilnosti kašč na območju občine Ivančna Gorica / Dušan Štepec, str. 16-34; Topografska predstavitev kašč / Roza Benčina, Eva Bregar, Danica Geržina, Olga Grum, Tilka Jelenčič, Amalija Štrubelj, Martina Vidrih Adler in Milena Vrenčur, str. 36-129; Beseda o uredniku; na zadnji platnici: Če marec suši, april deži in majnik hladi, kašče in sode polni / dr. Ljubo Lah, Fakulteta za arhitekturo. Dodan zemljevid kašč v merilu 1:60.000.

Urednik Dušan Štepec (1974), vodja ZVKD v Novem mestu, avtor in urednik več publikacij, živi v Hrastovem Dolu. Predstavljenih je 46 kašč v občini, vsaka je predstavljena na dveh straneh.

Kastelic, Nina: Leaneen. Domače in tradicionalno / Nina Kastelic; [fotografiranje jedi Nina Kastelic]. Videm-Dobropolje: M. Vodičar, 2023. 195 str., ilustr.; 26 cm. 2. natis. 1.500 izvodov.

Avtorica etnologinja Nina Kastelic (1993) iz Dobropolja po svojem blogu Leaneen objavlja recepte za kuhanje in slaščičarstvo. V letu 2022 je v samozaložbi izdala še knjigo receptov z naslovom Za vsak dan, v letu 2023 pa Sladke pregrehe.

Kebe, Janez: Sejalec seje: pridige in zgledi iz življenja. Koper: Ognjišče, 2022. 315 str.; 22 cm. 1.000 izvodov.

Spotoma oznanjajte / Stanislav Zore: str. 5-6.

Kopanski župnik in častni kanonik Janez Kebe (1942) je objavil nekaj svojih pridig in zgledov iz življenja.

Kebe, Janez – glej še: Zupan, Tomo (1839–1937): Kako Lenka Prešernova

Kentrić, Samira: Samira Kentrić: razstava ilustracij: Zgodbe z naslovníc / [besedilo Barbara Korun]. Ljubljana: Cankarjev dom, razstava september do november 2022. Zloženska, [6] str., ilustr.; 29 cm. Kako narisati zgodbo v eni sličici = How to draw a story in a single picture? / Barbara Korun, str. [2–3]. *Spremní katalog razstave ilustracij naslovníc knjig slikarke Samire Kentrić (1976), po rodu iz Grosupljega, ki je bila v Cankarjevem domu v Ljubljani. Slikarka je prispevala ilustracije še v knjigi Nike Kovač: metoo: vihar, ki je pretresel svet (2022) ter spremna besedila v katalogu ob Frankfurtškem knjižnem sejmu, 2023: Slovenian illustration: an unexpected abundance.*

Korinj – glej: 6.1. Meglen, Janez: Krščanski elementi v poznoantični utrdbi Korinjski hrib

Korošec, Josip: Ustvarjalnost preteklosti kot navdih = Die Kreativität der Vergangenheit als Inspiration / [besedilo Josip Korošec; prevod Tina Benčina]. Grosuplje: Rotary klub Grosuplje, 2023 (Grosuplje: Amset). Zloženska, [6] str., ilustr.; 21 x 15 cm. 300 izvodov.

V sodelovanju z Rotary klubom Grosuplje je v Mestni knjižnici Grosuplje gostovala razstava v času od 24. oktobra do konca novembra 2023, avtor umetnostni zgodovinar dr. Josip Korošec je razstavljal risbe in reliefe iz bakrene pločevine, vse kot poskus posredovati preteklo ustvarjalnost, ki je bila znana tudi v halštatu na Magdalenski gori.

Kralj, Tone (1900–1975): Kruha in iger: slikarstvo Toneta Kralja 1941–1945: [Muzej novejšé in sodobne zgodovine Slovenije 14. junij 2023–10. december 2023: razstavni katalog] / [avtorji besedil Tina Fortič Jakopič ... [et al.]; urednika Tina Fortič Jakopič, Marko Ličina; predgovor Igor Kranjc]. Ljubljana: Muzej novejšé in sodobne zgodovine Slovenije, 2023. 118 str., ilustr.; 28 cm. 300 izvodov. Vsebina: Kranjc, Igor: Tone Kralj v areni drame absurda, str. 5–7; Fortič Jakopič, Tina: Uvod, Biografija, Tone Kralj v 20. in 30. letih, Zgodovina slike Streljanje talcev, Potek raziskovanja hrbtne strani slike, str. 9–52, Kruha in iger in slikarstvo Toneta Kralja, str. 98–112; raziskave slike Streljanje talcev; Ličina Marko: Uniforme, bodala, vrvice in škornji: kako brati Toneta Kralja, str. 70–97; Seznam razstavljenih del: str. 115–117.

Katalog predstavlja slikarska dela, ki jih je ustvaril dobrepoljski umetnik Tone Kralj v obdobju druge svetovne vojne, predvsem pa sliko Streljanje talcev, 13.10. 1942, iz Notranjskega muzeja Postojna. »Konservatorsko-restavratski poseg na sliki je odstrl zanimivo delo z naslovom Panem et circenses (Kruha in iger).« Razstava je nato gostovala še v Gorici in Kopru.

Kralj, Tone: Kruha in iger: slikarstvo Toneta Kralja 1941–1945: knjižica lahkega branja ob razstavi Muzeja novejšé in sodobne zgodovine Slovenije / [besedilo Tina Fortič Jakopič; prilagoditev besedila Saša Lesjak, Zavod Risa; fotografije Barbka Gosar Hirci ... et al.]. Ljubljana: Muzej novejšé in sodobne zgodovine Slovenije, 2023. 58 str., ilustr.; 21 cm. 50 izvodov.

Povečani tisk. Ob razstavi je izšla še prilagojena izdaja kataloga v 4. stopnji lahkega branja.

Kralj, France – glej: Kranjc, Igor: Brata Kralj

Kralj, Tone – glej: Kranjc, Igor: Brata Kralj

Levstik, Fran: Martin Krpan, naslikal Tone Kralj

Pelikan, Egon: Mussolini und Hitler

Rakovec, Andreja: Cerkev svetega Jožefa v Soči

Kramar, Breda: Plemenito življenje: ob 100-letnici Jožeta Kramarja: (18. 3. 2022–5. 6. 2021) / Breda Kramar; [fotografije iz družinskega arhiva]. Škoflje (pri Radohovi vasi): samozaložba, 2022 ([Ivančna Gorica]: Alfagraf). 43 str., ilustr.; 30 cm. 120 izvodov.

Avtorica, slavistka Breda Kramar (1959) iz Radohove vasi, je izdala dve knjigi družinske kronike o zakoncih Kramar, o Jožetu in nato še o mami Olgi z naslovom: Srčna družina: ob 90-letnici rojstva Olge Kramar.

Kranjc, Igor: Brata Kralj / [urednik, redaktor, avtor strokovne študije Brata Kralj, biografija umetnikov in kataloga njunih del] Igor Kranjc; bibliografija Franceta in Toneta Kralja Drago Samec]. Grosuplje: Mestna knjižnica, 2022 (Grosuplje: Partner graf). 297 str., ilustr.; 34 cm. (Domoznanska zbirka občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobropolje, 12). 400 izvodov.

Vsebina: Kranjc, Igor: Brata Kralj, Življenjski poti bratov Kralj, str. 9–202, Katalog del, str. 267–294; Samec, Drago: Umetnika in brata France in Tone Kralj v bibliografiji, str. 203–266.

Dobrepoljska umetnika France (1895–1960) in Tone Kralj (1900–1975) sta s to publikacijo dobila prvo skupno posmrtno publikacijo, ki jo je pripravil poznavalec njunega dela umetnostni zgodovinar dr. Igor Kranjc (1955). Predstavitve publikacije je bila 15. marca 2023 v galeriji bratov Kralj v Jakličevem domu v Dobropolju.

Kranjec, Žiga: Lov za zakladom po Sloveniji: 8 lokacij, 8 ugank, 1 skrito geslo / [avtorja Žiga Kranjec, Kristina Etling]. Ivančna Gorica: Ž. Kranjec, 2022 ([Dob]: Grafika 3000). 81 str., ilustr.; 21 cm. Avtorja navedena v kolofonu. 1000 izvodov.

Soavtor Žiga Kranjec (1993) iz Ivančne Gorice je v sodelovanju s Kristino Etling istega leta v samozaložbi izdal še drugo družabno igro z naslovom s Lov za karibskim zakladom po Sloveniji : 9 lokacij, 9 ugank, 1 skrito geslo.

Krka – glej: Cerkev sv. Kozma in Damjan in Župnija Krka
Turistično društvo Krka

Kulturno društvo Ambrus

Kultura med nami: zbornik ob 30-letnici Kulturnega društva Ambrus / [priprava besedil in zbiranje fotografij Špela Zaletelj]; slikovno gradivo arhiv Kulturnega društva Ambrus ... [et al.]; ilustracije Pavla Jakopič]. Ambrus: Kulturno društvo, 2022 ([Grosuplje]: Partner graf zelena tiskarna). 128 str., ilustr.; 23 cm. 350 izvodov.

Kulturno društvo Stična. Godalni orkester

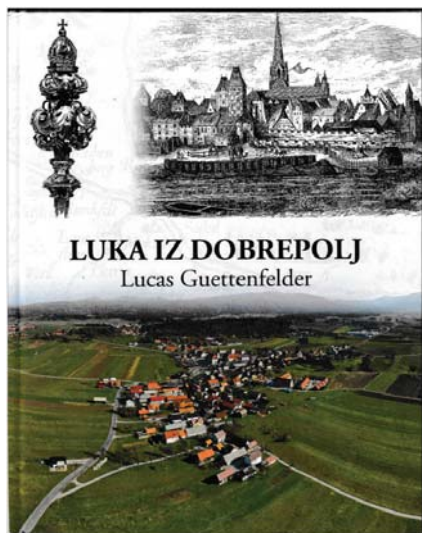
Zbornik Godalnega orkestra Kulturnega društva Stična ob 10. obletnici delovanja / avtorji Miša Rus, Polona Udovič, Žan Pajk, Tina Žerovnik, Maja Grabljevec; [fotografije Klemen Ceglar ... et al.]. [Stična: KD Stična], 2022 (Grosuplje: Partner graf). [23] str., fotogr.; 21 cm. 400 izvodov.

Zbornik je izšel ob slavnostnem koncertu 17. decembra 2022 v Kulturnem domu Stična, v njem sta podana kronologija delovanja orkestra in seznam sodelujočih.

Levstik, Fran: Martin Krpan / napisal Fran Levstik; naslikal Tone Kralj. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2022. 60 str., ilustr.; 28 cm. 800 izvodov.

Spremna beseda / Niko Grafenauer: str. [62–63].

Povest Martin Krpan z ilustracijami dobrepoljskega umetnika Toneta Kralja je v letu 2022 izšla še v angleškem prevodu.

Luka iz Dobropolj = Lucas Guettenfelder / Feliks J. Bister, Marija Wakounig, Primož Simoniti, Vincenc Rajšp, Jože Wakounig; [urednika Feliks J. Bister, Edi Zgonc]. Videm: Turistično društvo Dobropolje: Občina Dobropolje [!], 2022. 93 str., ilustr., zvd.; 27 cm. Besedila v slovenščini, dva prispevka v slovenščini in nemščini. 300 izvodov.

Vsebina: Igor Ahačevčič: Naše korenine = Unsere Wurzeln; Edi Zgonc: Na pot domoznanski knjigi Turističnega društva Dobropolje = Dem heimatkundlichen Buch des Turistično društvo Dobropolje zum Geleit; Feliks J. Bister: Spremna beseda; Marija Wakounig: Lukas Drinak alias Luka iz Dobropolj alias Gutenfelder alias Bonicampius alias Agathopedius; Primož Simoniti: Humanist Luka iz Dobropolj; Vincenc Rajšp: Doprinos Luke iz Dobropolj na dunajski univerzi h geografskemu poznavanju slovenskega prostora; Vincenc Rajšp: Luka iz Dobropolj (Agathopedius, Gutenfelder) in kartografa Augustin Hirschvogel in Wolfgang Lazius; Jože Wakounig: Sprehod po dunajski univerzi; Dionysius Talhamer: Govor pri pogrebu Luke Guttenfelderja; Seznam zbranih dokumentacij; Biografski podatki [sodelujočih avtorjev].

Zbornik o humanistu Luki iz Dobropolj (Luka Drinak, Lukas Gutenfelder (Guettenfelder), Lucas Bonicampius, Lucas Agathopedius), ki je bil rojen okrog 1500, umrl na Dunaju 1562. Predstavitev zbornika je bila v dvorani Jakličevega doma na Vidmu 7. februar 2023.

Marinček, Matjaž: Medgalaktične pripovedke / Matjaž Marinček; risbe Judita Rajnar Prosen; [spremna beseda Goran Gluvič]. Ivančna Gorica: Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, Območna izpostava, 2023 (Grosuplje: Silveco). 79 str., ilustr.; 23 cm. 350 izvodov.

O prihodnosti, v kateri bomo tudi mi ali pa je že tu / Goran Gluvič: str. 72-73.

Predsednik Društva upokojencev Ivančna Gorica je izdal 13 kratkih znanstveno-fantastičnih zgodb. Predstavitev knjige je bila v aprilu 2023 v ivanški knjižnici.

May, Inesz: Jaz sem: dežela sanj in domišljije / Inesz May; ilustrirala Neža Erjavec. Grosuplje: Animarium, 2022. [29] str., ilustr.; 28 cm.

Avtorica Inesz May iz Grosupljega s pravljičo v slikanici vabi otroke v naravo. Slikanica je izšla tudi v prevodu v angleščino z naslovom: I. aM.: the land of dreams and imagination.

Medved, Ksenija: Napisala sem roman: [pesniška zbirka] / Ksenija Medved; [spremna beseda Iztok Osojnik]. Medvode: Studio Anima, 2023 ([Grosuplje]: Partner Graf). 96 str., ilustr.; 22 cm.

300 izvodov. Napisala sem roman: intimne zgodbe v kontekstu družbenih okoliščin / Iztok Osojnik: str. 81-85. O avtorici na sprednjem zavihku ovitka.

Avtorica, bibliotekarka in pesnica Ksenija Medved iz Ivančne Gorice, je izdala pesniško zbirko.

Megla, Maja: Pogovori o umetnosti in družbi. Višnja Gora: Reset. Restart, 2023. 407 str., ilustr.; 23 cm. 300 izvodov. O avtorici na str. 400 in na zadnjem zavihku ovitka.

Novinarka Maja Megla ima podjetje z imenom Reset. Restart v Kriški vasi nad Višnjo Goro, deluje pa na področju založništva, organizacije delavnic in predavanj.

Mešani pevski zbor Grosuplje

Mešani pevski zbor Grosuplje: 10 let prepevanja / [urednica Marija Samec; fotografije Vera Puhar (večina fotografij), Brane Petrovič in Janez Puš]. Grosuplje: Društvo MPZ, 2023 (Grosuplje: Grafični studio Repovž). 64 str., ilustr.; 22 cm. 150 izvodov.

Mešani pevski zbor Grosuplje je izšel iz okolja Univerze za tretje življenjsko obdobje Grosuplje, sedaj deluje pod okriljem Zveze kulturnih društev Grosuplje.

Metnaj – glej: Petauer, Branko: Metnaj

Moč molitve: cerkveni ljudski molitvenik: prirejen za interno uporabo v stiški baziliki. Stična, marec 2022. 143 str.; 21 cm. 70 izvodov. Ponatis. Povečani tisk.

Moj angelček nebeški / [zbrala in uredila Aneta Stoilovski]. Višnja Gora: Spiritus Sanctus, 2022. 76 str., ilustr.; 17 cm. 1.000 izvodov.

Ponatis otroškega molitvenika, ki je prvič izšel v letu 2015.

Urednica Aneta Stoilovski je pri isti založbi v letu 2022 izdala tudi ponatis Skrivnosti Marijinih prikazovanj, ki so prvič izšle v letu 2019.

Moški pevski zbor Samorastnik: zgodovina zbora ob praznovanju 30. obletnice: 1993-2023 / [izbor gradiva Drago Zakrajšek; fotografije Špela Hren, Mojca Hribar, Nastja Kastelic, Brane Petrovič, Miha Zajec; videoposnetki Brane Petrovič]. Žalna: Kulturno društvo Samorastnik, 2023 ([Grosuplje]: Caballus). 276 str., ilustr.; 24 cm. 100 izvodov.

Uvodna besedila: Drago Zakrajšek, Peter Verlič, Andrej Šink, Maja Zajc Kalar. Po seznamu članov sledi kronologija nastopov zbora z bogatim slikovnim gradivom. Pridan je CD Šopek hudomušnih ob 30-letnici, ki prinaša 14 njihovih izvedb.

Mrak, Tjaš: Nikoli ne nehaj rasti / Tjaš Mrak; ilustracije Jan Mehle; [spremna beseda Irena Daugul in Helena Zalokar Kuhar]. Grosuplje: OŠ Louisa Adamiča, 2022 ([Grosuplje]: Amset). [75] str., ilustr.; 21 x 22 cm. 50 izvodov.

Spremna beseda / Irena Daugul: str. 74. Spremna beseda / Helena Zalokar Kuhar: str. 74. *Devetošolec Tjaš Mrak je v šolski založbi izdal svojo pesniško zbirko.*

Muljava: dežela desetega brata: [zgibanka] / besedilo: Turistično društvo Muljava; fotografije: Leopold Bregar, Borut Lampret, Gašper Erjavec. Ivančna Gorica: Občinska turistična zveza: Turistično društvo Muljava, marec 2022 ([Grosuplje]: Partner graf). Zgibanka [6] str., ilustr.; 21 x 15 cm. Naklada: 2000 izvodov. Zgibanka na kartonu.

O Muljavi, Josipu Jurčiču, Jurčičevi domačiji, cerkvah, rimski vili, šoli, muzeju Nose, rekreaciji, dodani so naslovi ustanov, društev in gostiln ter zemljevid kraja. Ponatis prve izdaje iz leta 2014.

Muljava – glej: Čebelnjak zgodb: Jurčičeva domačija
Jurčičeva domačija / [urednica Danijela Trškan]
Turistično društvo Muljava

Nadrah, Anton: Človek, ki išče Kristusa. Ljubljana: Salve, 2022. 64 str.; 17 cm. (V šoli najsvetejših src, 38). 200 izvodov.

Avtor dr. Anton Nadrah (1937) je upokojeni opat Cistercijske opatije v Stični.

Nogometni klub Ivančna Gorica

Zbornik Nogometnega kluba Ivančna Gorica: 1973-2023: [50 let] / [glavni in odgovorni urednik Leon Lobe; fotografije arhiv NK Ivančna Gorica]. Ivančna Gorica: Nogometni klub, 2023. ([Grosuplje]: Partner graf). 87 str., ilustr.; 31 cm. 500 izvodov.

Dodatna naslova: 50 let NK Ivančna Gorica in Petdeset let Nogometnega kluba Ivančna Gorica.

Slovesnost 50-letnice kluba so proslavljali na slovesnosti 8. septembra 2023 na svojem nogometnem stadionu.

Nose, Anton: Utrinki življenja: spomini / Anton Nose; uredila Ida Dolšek; [spremna beseda Janez Bogataj]. Gabrje pri Stični: samozaložba A. Nose, 2022. 126 str., č-b fotogr.; 21 cm. 150 izvodov. Ponatis ševletu 2022. Ko je bila Krka še pitna! / Janez Bogataj: str. 3-6; Stric mi je povedal / Ida Dolšek: str. 7-8. *Spomini Antona Nose (1929), po rodu iz Velikih Les, po vojni se je preselil v Mekinje, ki jih je napisal sam, uredila pa Ida Dolšek.*

Novak, Anka: Likovni izrazi Dobrepoljcev / Anka Novak; [fotografije Anka Novak, Ada Bar Janša, Klemen Drobnič, Ivan Grandovec, Simona Novak, Polona Rigler Grm, Jože Strnad, Tamino Petelinšek]. Ribnica: Javni zavod Rokodelski center, 2022 ([Grosuplje]: LUart). 79 str., ilustr.; 28 cm. 300 izvodov. *Knjiga prinaša oris likovne umetnosti v Dobropolju: naselja, stavbe, kmečki dom, hiše, znamenja, obrtniška znanja, podobarstvo, rezbarstvo, tekstil in pustne maske ter naročnike in obrtne mojstre. Predstavitev publikacije je bila 11. 11. 2022 v dobrepoljski knjižnici v Jakličevem domu na Vidmu.*

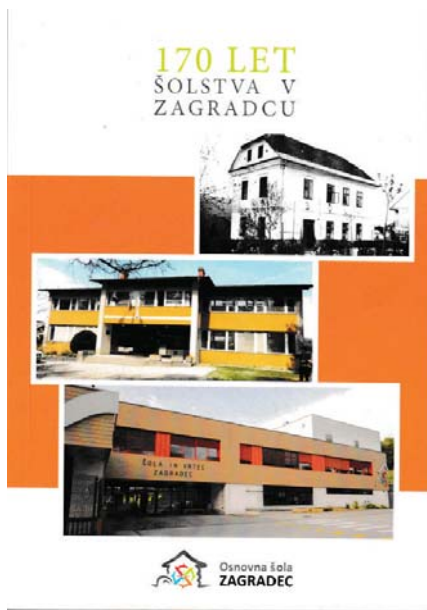
Nove orgle v župnijski cerkvi svetega Vida v Šentvidu pri Stični / [avtorja strokovnih besedil Luka Posavec in Aleš Razpotnik; uredniški odbor Izidor Grošelj ... [et al.]; uvodni besedili Izidor Grošelj in Dragica Šteh]. Šentvid pri Stični: Župnijski urad, 2023 ([Grosuplje]: Partnergraf). 41 str., ilustr.; 31 x 16 cm. 500 izvodov. Avtorja strokovnih besedil navedena v kolofonu. Vsebina: Zgodovina šentvidskih orgel, Nove orgle, Orglarstvo Močnik, Franc Goršič (1836–1898), O novih orglah, Dispozicija orgel. *Blagoslov orgel je opravil nadškof msgr. Stanislav Zore 12. februarja 2023.*

Občina Dobropolje / [besedilo: Polona Rigler Grm in Tina Blatnik; foto: Janko Nose in Tamino Petelinšek]. Ribnica: Rokodelski center, [2023]. Zgibanka, [12] str., ilustr., 21 x 10 cm. *Zloženska z izstopajočimi znamenitostmi in osnovnimi podatki o občini.*

[Občina Grosuplje]: spoznajte nas ... / [besedilo Uroš Perme po različnih virih; uvodnik Boris Kuhar; fotografije Urban Cerjak [et al.]]. Grosuplje: Turizem, 2023 ([Grosuplje]: Silveco). [24] str., barvne ilustracije; 15 x 21 cm; uvezan zemljevid 42 x 30 cm, zganjen na 15 x 21 cm. *Ovojni naslov. Avtor naveden v kolofonu. Prva izdaja je izšla v letu 2014; le deloma prilagojena slovenska druga izdaja je izšla v aprilu 2019 v nakladi 3.000 izvodov. Z besedo in sliko so predstavljene kulturne in naravne znamenitosti v občini Grosuplje.*

Obnovljenim orglam na pot / Marko Gašperšič. Grosuplje: Župnija, 2023. Zgibanka, [4] str., ilustr.; 21 cm. *Blagoslov orgel v župnijski cerkvi sv. Mihaela v Grosupljem je bil 21. 10. 2023.*

Oliveri, Andrea: Nekaj mračnega, brez vrednosti / Andrea Oliveri; prevedla Denis Valič in Gašper Malej. Ljubljana: eBesede, 2022. 438 str., ilustr., zvd.; 20 cm. Prevod dela: Una cosa oscura senza pregio, Roma, 2019. *Tržačan Andrea Oliveri (1969) je prepletel dve različni zgodbi - izkušnjo enega najbolj znanih slovenskih priseljencev v ZDA Louisa Adamiča in njegovo literarno zapuščino ter življenjsko zgodbo Oliverijevih starih staršev. Osnova knjigi je usoda pisatelja Louisa Adamiča (1898–1951) iz Praproč pri Grosupljem in njegova zgodba v Ameriki.*

Osnovna šola Zagradec

170 [Sto sedemdeset] let šolstva v Zagradcu / [uredniški odbor Helena Barle ... [et al.]; uvodnik Barbara Maver; fotografije iz šolskega arhiva OŠ Zagradec, iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana]. Zagradec: OŠ, 2023 (Grosuplje: Partner graf). 243 str., ilustr.; 24 cm. 400 izvodov.

Zbornik o zgodovini šolstva v Zagradcu ob Krki je sestavljen na osnovi virov in izročila. Knjiga je izšla v juniju 2023 ob dnevu državnosti.

Pečavar, Aleš: Glas z Gore: življenje Božje služabnice Magdalene Gornik: [šmarnice za odrasle] / Aleš Pečavar. Celje: Mohorjeva družba, 2023. 87 str.; 21 cm. 1.300 izvodov.

O avtorju na zadnjem zavihu platnic. Šmarnice o mistikini Magdaleni Gornik (1835-1896).

V teh dveh letih je avtor izdal še knjižice: Molitvena ura za beatifikacijo Magdalene Gornik, Novo mesto: priročnik za gradnjo upanja, Po poti križa z Magdaleno Gornik in Devetdnevnica za beatifikacijo škofa Antona Vovka.

Duhovnik in avtor Aleš Pečavar (1981) je po rodu iz Grosupljega.

Pelikan, Egon: Mussolini und Hitler in den Kirchen des slowenisches Küstenlands: der Widerstand des Malers Tone Kralj gegen Faschismus und Nationalsozialismus / Egon Pelikan; [aus dem Slowenischen übersetzt von Primož Debenjak; Fotos Matjaž Prešeren]. Klagenfurt; Laibach; Wien: Hermagoras = Celovec; Ljubljana; Dunaj: Mohorjeva, 2023. 207 str., ilustr.; 30 cm.

Prevod izvirnika: Tone Kralj in prostor meje, 2016. O avtorju na str. [208].

V nemški jezik prevedeno delo o cerkvenih poslikavah dobrepolskega umetnika Toneta Kralja (1900–1975) ob slovensko-italijanski meji, ki ga je leta 2016 napisal zgodovinar Egon Pelikan, prevedeno pa je bilo leta 2020 že v angleški in italijanski jezik.

Perko, Andrej: Ivančna Gorica od leta 1925 do 1940 v fotografski zapuščini Rafaela Simčiča / obdelal in uredil njegov nečak Andrej Perko. Razstava: Knjižnica Ivančna Gorica, februar – marec 2022. Zloženka, [4] str., ilustr.; 20 x 20 cm

Razstavljalec Andrej Perko je dodal tekst o Rafaelu Simčiču (1902–1987), ki je imel v Ivančni Gorici avtoprevoznišvo tudi z avtobusi v letih okoli 1930 do 1940, tedaj pa je bil tudi fotograf in naredil je več posnetkov v Ivančni Gorici. Perko je uredil še knjigo z naslovom Fotografska zapuščina Rafaela Simčiča, 2021, [307] str., kjer je objavil Simčičevo ohranjeno fotografsko zapuščino.

Petak, Urška – glej: Spregovorimo o smrti in žalovanju

Petauer, Branko: Metnaj: nekaj drobcev k zgodovini vasi / [tekst in foto] Branko Petauer. Ljubljana: Salve, 2023. 64 str., ilustr., note; 20 cm. 500 izvodov.

Vsebuje tudi: Drobci ljudskega blaga / zbrala in zapisala Valerija Ravbar, str. 42–62.

Knjižica je nastala za slovesnost ob obnovitvenih delih pri Marijini cerkvi na Metnaju, vasi nad Stično. Avtor, cistercijan in župnik župnije Stična ter fotograf Branko Petauer (1961), je v teh dveh letih izdal še knjižico Človekov da Bogu ter šmarnice Marija ima mnogo oblek.

Pobarvajmo zastave Evrope: didaktična pobarvanka. [Grosuplje]: Caligra, 2022. [26] str., ilustr.; 27 cm. 3. natis. Slikanica.

Pod Mihaelovim varstvom: zbornik ob 50-letnici blagoslovitve nove cerkve svetega Mihaela na Grosupljem / [uredniki Štefka Zaviršek, Andrej Štrus, Martin Golob]. Ljubljana: Družina, 2022. 601 str., ilustr.; 26 cm. 800 izvodov.

Bogat zbornik spominov in besed pričevalcev župnije. Novi cerkvi sv. Mihaela, ki je bila zgrajena leta 1972 po načrtih arhitekta Janeza Fürsta, je v zborniku posvečena osrednja pozornost ter njeni opremi. Zbornik podaja še drugo sakralno dediščino, pokopališča, krajevno zgodovino in utrip živahne župnije. Predstavitve knjige je bila v cerkvi 17. junija 2022.

Podržaj, Gregor: Iz morja v lonec: [preprosto do vrhunskih morskih jedi, recepti za na čoln, kampiranje in doma] / Gregor Podržaj, Livio Perin - Šišmar; [fotografije Goran Čule, Lan Podržaj, Sebastjan Oblak]. Ljubljana: Kmečki glas, 2023. 217 str., ilustr.; 27 cm. 2.000 izvodov.

Druga kuharska knjiga Gregorja Podržaja (1970) s Perovega pri Grosupljem ponuja recepte za pripravo morskih sadežev, soavtor je ribič Livio Perin z otoka Ugljan in naselja Kali. Predstavitve knjige z degustacijo je bila 23. septembra 2023 v restavraciji DiVino v Kristalni palači BTC.

Ponikve – glej: Simetinger, Tomaž: Ponikovske mačkare

Poprtnik: priročnik za pripravo božičnega kruha / zbrala in uredila Metka Starič; ilustracije Mateja Lunder; [fotografije Metka Starič ... et al.]. Velike Lašče: Parnas, zavod za kulturo in turizem, 2023 (Grosuplje: Kenig). 160 str., ilustr.; 21 cm. 200 izvodov. November 2023.

Poprtnik iz Dobrepolja, str. 6-17; Ptice na poprtniku iz Kriške vasi, str. 102-109.

Iz Dobrepolja so sodelovale Nada Lunder, Mateja Lunder in Beti Lunder; iz Ivančne Gorice pa Nada, Ivica in Jože Zupančič, vse z recepti, postopki in fotografijami.

Pot cistercijanov: odkrijte bogato kulturno dediščino, ki so jo skozi stoletja za seboj zapustili cistercijani! / [avtorji Luka Mlekuž, Marko Okorn, Nataša Polajnar Frelj, Sara Primec, Tadej Trnovšek]; urednik Luka Mlekuž; angleški prevod Eurolingua; fotografija Branko Petauer et al.]. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem, 2023 ([Šentvid pri Stični]: Samastur). 16 str., ilustr.; 21 cm. Ovojni naslov. 700 izvodov. Okolica Stične, Muljava, Trška Gora.

Izšlo tudi v angleščini: Cistercian way.

Prijetno domače: 365 dni v letu / [besedilo Katja Klemenčič; uvod Dragica Šteh in Andreja Vesel; urednica Andreja Vesel; fotografije Anže Česen, Ecetera, Slavko Pajntar, Branko Petauer, Tina Rus, Gašper Stopar, Tadej Strah, Nejc Travnik]. Ivančna Gorica: ZKT Prijetno domače, 2023 (Grosuplje: Partnergraf). 46 str., ilustr.; 23 x 20 cm. 1500 izvodov.

Knjižica podaja katalog turistične ponudbe občine Ivančna Gorica.

Primec, Sara: Čudodelni škofjeloški Jezušček / [besedilo Sara Primec; ilustracije Marko Andlovic; fotografije Branko Petauer]. Stična: Muzej krščanstva na Slovenskem, 2023. 21 str., ilustr.; 20 cm. 300 izvodov. *Zgodba in opis praškega Jezuščka v Muzeju krščanstva v Stični v slikanici, kar je napisala in opisala zgodovinarica Sara Primec (1992) iz Grosupljega.*

Radensko polje – glej: Invazivne tujerodne rastline Radenskega polja

6.1. Vidmar, Maša: Naravne vrednote

Rakovec, Andreja: Cerkev svetega Jožefa v Soči. Ljubljana: Založba ZRC, 2023. 119 str., ilustr.; 21 cm. (Zbirka: Umetnine v žepu, 26).

Umetnik Tone Kralj (1900–1975) iz Dobropolja je opremjal cerkev sv. Jožefa v Soči (in ob Soči) v letih od 1942 pa do leta 1944. Likovni prispevek Toneta Kralja v Soči je sestavljen od bander, kipov, fresk in poslikav cerkve, načrtov za opremo in arhitekturnih posegov.

Raspotnik, Patricija Valentina: Zdravstvena nega pacienta 1: učbenik za modul Zdravstvena nega in nujna medicinska pomoč / Patricija Valentina Raspotnik, Alojzija Fink; [ilustracije Maruša Šošterič; avtorji in viri fotografij Urban Rus ... et al.]. Grosuplje: Imenovalnik, besedni studio, 2023. 254 str., ilustr.; 30 cm. 2.000 izvodov. O avtoricah na str. 5.

Avtorici sta v letu 2023 izdali tudi učbenik Zdravstvena nega pacienta 2, 2023, 188 str. Založnik deluje na Gatini pri Grosupljem.

Rijavec, Petja. Zadnji odgovor: [roman]. Dob pri Domžalah: Miš, 2023. 286 str.; 24 cm.

Avtorica, pisateljica in sociologinja Petja Rijavec (1971) se ukvarja z odnosi z javnostjo in živi v Grosupljem.

Roblek, Jože: Lepo je biti star: dnevnik duhovnika iz doma starejših. Brežice: Primus, 2023. 190 str., ilustr. Povečani tisk.

Dragoceno je govoriti o staranju, ko svet od tega beži / Martin Golob: str. 15-17; Biti star je privilegij / Sabina Hočevnar Lenarčič: str. 18-20. O avtorju na zadnjem zavihku.

40 dnevnih zapisov se je rodilo ob bivanju v domu starejših na Vidmu – Dobropolje v letih 2022 in 2023. Pater dr. Jože Roblek (1938), jezuit, sedaj živi kot duhovni pomočnik v Zavodu svete Terezije – domu starejših Videm – Dobropolje.

Rozman, Ana: Sencam glas!: kako sprejeti svojo temo in spet postati cela. Grosuplje: samozaložba, 2022 ([Dob]: Grafika 3000). 106 str., ilustr.; 21 cm. 200 izvodov.

O avtorici na zadnjem zavihku ovitka. V letu 2023 je nastal še 2. natis. Novinarica Ana Rozman (1981) je novinarka, pisateljica in plesalka, knjigo o ženski samopodobi je izdala v Grosupljem.

Samec, Marija: Dogodivščina netopirčka Branka / Marija Samec; ilustrirala Dora Adamič. Grosuplje: Županova jama - turistično in okoljsko društvo, 2022 ([Grosuplje]: Partner graf). 2. natis. [20] str., ilustr.; 22 cm. Ilustracije na spojin listih. 200 izvodov. Prvi natis je izšel leta 2020.

Avtorica Marija Samec (1953) in ilustratorica Dora Adamič živita v Grosupljem.

Samorastnik – glej: Moški pevski zbor Samorastnik

Simetinger, Tomaž: Ponikovske mačkare / Tomaž Simetinger; [fotografsko gradivo Janez Adamič ... et al.]. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2022. 179 str., ilustr.; 24 cm.

Misel o knjigi Ponikovske mačkare / Ana Vrtovec Beno: str. 6-7; Ponikovske mačkare med tradicijo in sodobnostjo / Adela Pukl: str. 8-9. 250 izvodov.

Izid knjige so podprli Fantovska skupnost Ponikve, domačini iz Ponikve, Občina Dobrepolje in Folklorna skupina Ponikve. Knjiga predstavi vas Ponikve v občini Dobrepolje, značilne maske, dogajanje pred pustom in na pustni torek, pustne in postne jedi ter organizatorja Fantovsko družbo Hu-ZZP z aktivnostmi med letom. Avtor dr. Tomaž Simetinger, etnolog in kulturni antropolog ter koreograf, je knjigo predstavil 17. februarja 2023 v knjižnici Dobrepolje, skupaj s fotografsko razstavo.

Slapničar, Miha: Kemija 8: samostojni delovni zvezek s poskusi za kemijo v osmem razredu osnovne šole / Miha Slapničar, Nataša Kolaković; [slikovno gradivo Mojca Lampe Kajtna; ilustracije Matej de Cecco; fotografije Miha Slapničar ... et al.].

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2022. 231 str., ilustr.; 30 cm + list s periodnim sistemom.

Soavtor dr. Miha Slapničar je v letu 2022 napisal še delovna zvezka za kemijo v 8. in 9. razredu osnovne šole; živi v Višnji Gori.

Spregovorimo o smrti in žalovanju: priporočila in smernice ravnanja v primerih soočanja z dogodkom smrti v šolah / zbrala in uredila Urška Petak; [fotografije Canva, Pexel; verzi Tjaša Šapla Troha]. Šmarje Sap: Inštitut Tvoja pot; Brezovica pri Ljubljani: Zavod Iskreni, 2023. 47 str., ilustr.; 21 cm. 500 izvodov. *Urednica Urška Petak je magistra psihosocialnega svetovanja in deluje na Malem Vrhu pri Šmarju-Sapu.*

Stična – glej: Frelih, Marko: Terra sancta 1910

Kulturno društvo Stična

Pot cistercijanov:

Primec, Sara: Čudodelni škofjeloški Jezušček

Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2022-2027 / [oblikovala delovna skupina v okviru Združenja splošnih knjižnic Matjaž Eržen ... [et al.]; avtorica grafik Barbara Koblar]. Grosuplje: Združenje splošnih knjižnic, 2022. 47 str., ilustr.; 21 cm. 600 izvodov.

Združenje splošnih knjižnic Slovenije je delovalo v Mestni knjižnici Grosuplje, članici – med 13 člani – sta bili iz Grosupljega Vesna Horžen in Roža Kek.

Šentvid pri Stični – glej: Kača pod kamnom

Nove orgle v župnijski cerkvi svetega Vida v Šentvidu pri Stični

Vojaška topografska karta Republike Slovenije. Šentvid pri Stični

Šernek, Mirjana: Svetloba življenja je močnejša od teme / Mirjana Šernek; spremna beseda Ifigenija Simonović. Ljubljana: samozaložba M. Šernek, 2023. 85 str.; 21 cm. 200 izvodov.

Na drugi strani samoumevnosti / Ifigenija Simonović: str. 11-13.

Tretja pesniška zbirka slepe pesnice Mirjane Šernek iz Šmarja – Sapa je bila predstavljena v Mestni knjižnici Grosuplje 12. oktobra 2023.

Šmarje-Sap: Dolina Zacurek / [foto Tone Groznik, Brane Petrovič, Peter Zakrajšek]. Šmarje-Sap: Turistično društvo Šmarje-Sap, 2021/2023. Zloženka, [6] str., ilustr.; 21 x 10 cm.

Zloženka o bajerju Zacurek prinaša karto okolja, zgodbo o šmarskem vodovodu od l. 1895 in oživitvi bajerja Zacurek.

Šteh, Dragica: Dobra beseda je kot med: pregovori, reki in modre misli o čebelah, čebelarjih in čebelarstvu / Dragica Šteh; ilustrirala Urška Stropnik Šonc. Brdo pri Lukovici: Čebelarstva zveza Slovenije, 2022. [36] str.: ilustr.; 25 cm. 1.000 izvodov.

Spremna beseda / Boštjan Noč: str. 3. O avtorici: str. 36.

Avtorica Dragica Šteh je v letu 2022 v samozaložbi izdala še otroški slikanici Škrat Ivan in princesa Ivanka. Zagraški zakladi z ilustracijami Anke Švigelj Koželj, 27 str. in Škrat Ivan in princesa Ivanka. Zakladi Šentvida pri Stični fotografije, 25 str. V letu 2023 pa pri celjski Mohorjevi družbi šmarnice za otroke Več kot spletni prijatelj: blaženi Alojzij Grozde - vzornik za naš čas; pa ponatis učbenika za logopedijo Gingo v deželi besed ter prevoda: Gingo in the land of words in Gingo u zemlji riječi. Avtorica, pesnica in pisateljica Dragica Šteh, je profesorica matematike na Srednji šoli Josipa Jurčiča v Ivančni Gorici, z družino živi v Velikih Pecah. Piše tudi pravljice za otroke in dramske igre.

Štepec, Lilijana: Ali je angleščina v 1. letniku srednje šole res tako težka? Priročnik za angleški jezik za dijake 1. letnika srednje šole: razlaga slovničnih pravil v slovenskem jeziku / Lilijana Štepec; [ilustracije Art Igor Muršič].

2., dopolnjena in spremenjena izdaja, 10. natis. Zgornja Draga: Korekt plus, 2022. 316 str., ilustr., tabele; 23 cm.

Prevajalka Lilijana Štepec iz Zgornje Drage je v svoji založbi v letu 2022 izdala še ponatis učbenika Ali je angleščina v 4. letniku srednje šole res tako težka.

Štorman Vreg, Andreja: Rimljan s slovenskim srcem: ob stoletnici rojstva dddr. Maksimilijana Jezernika (1922–2015) / avtorji Andreja Štorman Vreg ... [et al.]; [uredila Andreja Štorman Vreg; uvodna beseda Dejan Pacek; prevodi in komentarji citatov iz latinščine, francoščine in italijanščine Jan Dominik Bogataj; fotografije Sašo Kozarski in Andrej Vreg]. Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2022. 396 str., ilustr.; 24 cm. 400 izvodov.

Jezernikova nečakinja Andreja Štorman Vreg je zbrala spomine teologa Maksimilijana Jezernika, predavatelja na Papeški univerzi Urbaniana in ustanovitelja zavoda Slovenik v Rimu. Andreja Štorman Vreg živi v Dobropolju.

Tomažin, David: Moč, čiki in (svobodna) volja: notranja moč - zunanja šibkost: skupno dobro. Šmarje - Sap: samozaložba D. Tomažin, 2023. 215 str., ilustr., avtorj. sl.; 25 cm.

400 izvodov. O avtorju: str. 215.

Avtor David Tomažin (1998), študent filozofije in zgodovine z Velikega Vrha pri Šmarju – Sapu, je napisal teoretsko delo o skupnem dobrem. Predstavitve knjige je bila v Knjižnici Grosuplje 9. novembra 2023.

Turistično društvo Krka

Tu sem doma: 50 let TD Krka / [uredniški odbor Anica Kozinc, Nataša Lukman, Danica Petrič, Darka Zupanc Puš.]. Krka: Turistično društvo, 2023. 147 str., ilustr.; 24 cm.

800 izvodov. Uvodniki: Slavko Pajntar – Pinki, Pavel Groznik, Dušan Strnad.

Zbornik vsebuje zgodbo društva, besede o znamenitostih kraja ter govori o pestrosti življenja v okolju, vse podprto s slikovnim gradivom.

Turistično društvo Muljava

Po sledih spominov: 1983-2023: 40 let Turističnega društva Muljava / uredniški odbor Gašper Erjavec, Gorazd Hribar Rajterič, Stane Kovačič, Urša Kutnar, Borut Lampret, Tatjana Lampret, Maruša Pušnik, Antonija Sever, Sara Sever, Danijel Zupančič; uganke sestavila Ana Erjavec. Muljava: Turistično društvo, 2023 ([Grosuplje]: Partner graf). [16] str., ilustr.; 42 cm.

550 izvodov. Dodatek k naslovu v kolofonu: posebna izdaja izbranih in digitaliziranih člankov, fotografij in prispevkov ob 40. obletnici TD Muljava. Kronologija društva.

Udovič, Polona: Pobarvanke 1 in 2 za violino [Glasbeni tisk] / Polona Udovič; ilustracije Joanna Zajac-Slapničar; [notografija Mitja Dragolič]. Ljubljana: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti v sodelovanju z izpostavo Ivančna Gorica, 2022. 87 str., ilustr.; 30 cm. 200 izvodov v marcu 2022.

Pobarvanke so kot delovni zvezek dopolnilo poučevanju violine začetnikov. Vsako pesem sestavlja notni zapis in pobarvanka. Avtorica Polona Udovič, učiteljica violine uči v Glasbeni šoli Grosuplje, na podružnici v Ivančni Gorici.

Utrinki: glasilo Društva UTŽO Ivančna Gorica. Ivančna Gorica: UTŽO, oktober 2023. [56] str., ilustr., 30 cm. Glavni urednik Matjaž Marinček, odgovorna urednica Jožica Lampret; [avtorji: Zdravko Aš, Darja Grosman, Olga Grum, Danila Ilešič, Dušan Kramberger, Jožica Lampret, Matjaž Marinček, Adela Petan, Joži Petrič, Borut Preinfalk, Joža Železnikar]. 90 izvodov.

Poročila o ekskurzijah, predavanjih, aktivnostih in izobraževanju ter program za šolsko leto 2023/24.

Veblé, Aleksandra: Dvorec daril: roman stoletja: ljubezenski roman. Grosuplje: samozaložba, 2022. 213 str.; 22 cm.

Avtorica Aleksandra Veblé (1948) je v letu 2022 v samozaložbi v Grosupljem izdala še romana Zdaj vem in Tiki Bar; v letu 2023 pa v angleščini publikacijo Madame Stella: fiction/drama based on true life, 226 str.

Verbajs, Gregor: Odvetniške skrivnosti: kako vam lahko pravi odvetnik prihrani desetletje neprespanih noči, ohrani milijone evrov premoženja ter obvaruje kvaliteto življenja vaših potomcev. Grosuplje: samozaložba G. Verbajs, 2022. 146 str.; 21 cm. 1.000 izvodov.

O avtorju: str. 145. Dopolnjena izdaja, prva izdaja 2021.

Pravnik in samostojni odvetnik Gregor Verbajs iz Čušperka pri Grosupljem je tudi predavatelj in sodelavec revije Pravna praksa.

Vodičar, Janez: Biseri duha / Janez Vodičar; fotografije David Kraner. Ljubljana: Salve. 127 str., ilustr.; 22 cm. 800 izvodov.

Avtor dr. Janez Vodičar (1964), profesor na Teološki fakulteti v Ljubljani, je po rodu iz Dobrepolja. Knjiga prinaša zbirko zgodb za dušo.

Vojaška topografska karta Republike Slovenije 1:25.000. NL-33-08-03-3, Dobrepolje [Kartografsko gradivo] / izdelava Geodetski inštitut Slovenije, Kartografija = Military topographic map of the Republic of Slovenia 1:25.000. NL-33-08-03-3, Dobrepolje. [Ljubljana]: Republika Slovenija, Ministrstvo za obrambo, 2022. 1 zvd.: barve; 53 x 46 cm na listu 75 x 56 cm. Besedilo v slovenščini in angleščini. Naslov na zloženki: Dobrepolje: vojaška topografska karta. 700 izvodov. Ob straneh legenda. V seriji so v letu 2022 izšle še: Vojaške topografske karte Republike Slovenije 1:25.000: Grosuplje, Ivančna Gorica in Šentvid pri Stični.

Vzgojno-varstveni zavod Kekec Grosuplje

Prvi koraki: jubilejno glasilo ob 70. obletnici VVZ Kekec Grosuplje / [uredila Anja Skubic]. Grosuplje: VVZ Kekec, maj 2023. 47 str., ilustr.; 25 x 21 cm. 500 izvodov.

Wechtersbach, Rado: 6pa20: zgodba neke ljubezni. Ljubljana: P. Wechtersbach, 2022. 208 str.; 22 cm.

Avtor Rado Wechtersbach je v družinski založbi v letu 2023 izdal še knjigo Čeprav samo pravljica: roman v treh delih in pol (143 str.), obe knjigi je predstavil v Mestni knjižnici Grosuplje ob izidih. *Avtor Rado Wechtersbach je doma na Selih pri Šmarju. Je magister organizacijskih znanosti. Po učbenikih za računalništvo in informatiko sedaj piše leposlovje.*

Zagradec – glej: Osnovna šola Zagradec

Zaplotnik, Matej: Starševstvo po ločitvi: 6 korakov od ločitve do učinkovitega načrta starševske skrbi. Višnja Gora: Center MIT, 2022 ([Grosuplje]: Partner graf zelena tiskarna). 112 str., ilustr.; 21 cm. 1.000 izvodov.

Avtor Matej Zaplotnik (1984), socialni pedagog, ima Svetovalno izobraževalni center MIT v Dednem Dolu pri Višnji Gori.

Zgodbe, prigode in dogodivščine / [urednik Andreja Smolič; ilustracije Dora Adamič in likovna skupina UTŽO Grosuplje]. Grosuplje: Društvo Univerza za tretje življenjsko obdobje Grosuplje, 2022 ([Grosuplje]: Silveco). 63 str., ilustr.; 22 cm. 150 izvodov.

Sodelujoči avtorji s spominskimi besedili: Dora Adamič, Katja Bricelj, Franjo Matjašič, Martin Oblak, Katica Pavkič Špiranec, Ivo Puhar, Marija Samec, Majda Senčar, Andreja Smolič, Kristina Šircelj-Oblak, Alojz Zupančič. Predstavitve knjige je bila 11. maja 2022.

Zgonc, Edi – glej: Dolinar, Branko

Zidar, Vasja: Praznično leto: v občinah Ribnica, Sodražica, Loški Potok in Dobrepolje. Ribnica: Javni zavod Rokodelski center Ribnica, 2022. 42 str., ilustr.; 22 cm. 300 izvodov.

O prazničnem letu, tudi na razstavi v Dobropolju in katalogu, si sledijo dogodki ob pustu, veliki noči, božiču, zakramentih, občinskem prazniku in drugih prireditvah v Dobropolju.

Zorec, Ivan: Zeleni kader. Ljubljana-Šmartno: Dlan, 2023. 160 str.; 20 cm.

O avtorju na zavihu. Pisatelj Ivan Zorec (1880–1952) se je rodil v Malem Gabru, nato se je družina preselila v Stično. Zgodovinska povest je najprej izšla leta 1923, ob stoletnici je izšel nov natis.

Zorenč, Luka: Ris: [izpoved bivšega pripadnika specialnih sil] / Luka Zorenč; [v sodelovanju s Saro Primec]. 3. natis. Grosuplje: samozaložba, 2022 ([Grosuplje]: Partner graf). 461 str., ilustr.; 25 cm. *Vojaški specialec Luka Zorenč iz Zagradca pri Grosupljem je izdal knjigo Ris z vojaško tematiko. Pri izdaji je sodelovala domačinka in zgodovinarica Sara Primec (1992). Prvi natis v letu 2020.*

Zorko, Franci: Umetnost možnega v Mokrem Dolu / [[besedilo], ilustracije] Franci Zorko; [predgovor Marija Samec]. Grosuplje: samozaložba F. Zorko: Univerza za tretje življenjsko obdobje, 2022 (Grosuplje: Grafični studio Repovž). 64 str., ilustr.; 22 cm. 150 izvodov.

Šola življenja / Marija Samec: str. 1-2.

Avtor Franci Zorko iz Grosupljega je mladega junaka v 9 črticah postavil v čas socializma.

Zupan, Tomo (1839–1937): Kako Lenka Prešernova svojega brata pesnika popisuje / Tomo Zupan; uredil in dopolnil Janez Kebe. Koper: Ognjišče, 2023. 117 str., ilustr.; 20 cm.

Beseda za uvod / Janez Kebe, str. 5-7; Spominjano in ustvarjeno / Jakob Müller, str. 8-10; Tomo Zupan: Kako Lenka Prešernova svojega brata, pesnika, popisuje, str. 11-82; itd.

Kopanski župnik in kanonik Janez Kebe (1942) je ponatisnil po Tomu Zupanu zapisane spomine o pesniku Prešernu in jih dopolnil. Predstavitve publikacije je bila 10. aprila 2023 v Kulturnem domu v Veliki Račni. Prešeren je namreč pred šolo več kot dve leti preživel pri starem stricu na Kopanju.

Zupančič, Alojzij: Skozi štirinajst rodov / Alojzij Zupančič; [fotografije družinski arhiv Zupančič]. Grosuplje: samozaložba, 2022. 144 str., [43] str., ilustr.; 22 cm. 50 izvodov.

Avtor Alojzij Zupančič (1956) je izdal rodbinsko kroniko. Izvira z Gradišča nad Višnjo Goro, stanuje na Plešivici pri Grosupljem.

Zupančič, Jernej: Geografija Balkana in njegovega obrobja: narava, politična zgodovina, gospodarstvo, podatkovnik. 2., razširjena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Založba Univerze, 2023. 464 str., ilustr., zvd.; 24 cm.

Avtor je v letu 2022 izdal še publikacijo Slovenske manjšine v sosednjih državah, 419 str. *Avtor dr. Jernej Zupančič (1963) je izredni profesor geografije na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Po rodu je iz Ambrusa v občini Ivančna Gorica.*

Ženske za vse čase / [besedila Marina Gradišnik ... [et al.]; urednik Nejc Lovšin; foto KUD Primož Trubar ... et al.]. Ribnica: Muzejsko društvo, 2022. 20 str., ilustr.; 28 cm.

Vsebuje tudi: Mara Kralj: slovenska keramičarka, kiparka, slikarka, ilustratorica, filmska maskerka in oblikovalka lutk / Marija Žnidaršič in Dušica Hočevar, str. 6-9, ilustr.; Marija Perhaj Gorše, kulturna ustvarjalica / Barbara Rečnik, str. 14–17.

Mara Kralj (1909–2010) je bila žena dobrepoljskega umetnika Toneta Kralja; Marija Perhaj Gorše pa je po rodu iz Luč (rojena 1924 v Lučah pri Žalni, †2014, Velike Lašče).

Župnijska Karitas Dobrepolje – Videm

Skupaj delajmo za dobro: 30 let delovanja Karitas v Župniji Dobrepolje – Videm in v Župniji Struge: 1992–2022 / [besedilo Marta Šuštar in sodelavci]. Dobrepolje – Videm: Župnijska Karitas, [2022]. 42 str., ilustr.; 23 cm.

Po uvodnikih se zvrsti vsa pestrost dogajanja in delovanja župnijske Karitas. V nedeljo, 23. oktobra 2022, so praznovali 30. obletnico delovanja župnijske Karitas.

Žvegla, Vesna: Dovolj si, da siješ: odstrani omejujoče programe, razširi svoje zavedanje in osvobodil svoje potenciale / Vesna Žvegla; [uvodni besedi Andrej Detela in Karel Gržan; fotografije v knjigi Vesna Žvegla]. Šmarje - Sap: IN.svet, 2023. 269 str., ilustr.; 25 cm.

Uvodna beseda / Andrej Detela: str. 5-6; To je knjiga navDiha / Karel Gržan: str. 7-9. O avtorici: str. [271]. *Avtorica Vesna Žvegla živi v Podgorici pri Šmarju – Sapu. Predstavitev knjige je bila v Mestni knjižnici Grosuplje 16.11.2023.*

4.1 Zvočni in DVD posnetki

Gadi (glasbena skupina). Ko mislim nate [Zvočni posnetek] / Gadi. Šmarje-Sap: Mandarina, 2022. 1 CD (43 min, 41 sek); 12 cm.

Glumić, Luka: Pitati golobe [Zvočni posnetek] / Luka Glumić & Combo BB Grosuplje. [Grosuplje]: Bandini Records, [2023]. 1 CD (48 min); 12 cm.

Izvajajo: Luka Glumić, vokal, akustična kitara, Rudi Javornik, tenor saksofon, Vasja Caharija, kontrabas, Janez Zrnec, bobni.

Glasbenik Luka Glumić, tudi profesor likovne umetnosti, živi v Grosupljem.

Glumić, Luka: Počakaj do pomladi [Zvočni posnetek]. Grosuplje: Bandini Records, 2022. 1 CD (30 min, 50 sek), stereo; 12 cm.

Avtor skladb in producent Luka Glumić.

Zagoriški fantje: Fantje se zbirajo ,s kranjske dežele: 75 let [Zvočni posnetek]. Videm – Dobrepolje: Kulturno društvo Dobrepolje – sekcija Zagoriški fantje, december 2023. 1 CD (31 min 39 sek), 12 cm + 1 knjižica ([8] str.).

Vsebinska in knjižica: Zagoriški fantje / Jože Babič; na CD je posnetih 13 pesmi.

5.1 Razglednice

Magdalenska gora: Slovenija [Slikovno gradivo] / foto Peter Zakrajšek, Primož Jaklič, Mario Jurina in Tina Stepišnik. Grosuplje: Turizem, [2022] ([Grosuplje]. Razglednica: barvna; 11 x 15 cm.

V oktobru 2022 je Turizem Grosuplje izdal 10 razglednic s fotografijami in napisi: Krajinski park Radensko polje (meandri in kačji pastir), Kucelj (klop od blizu in od daleč), Magdalenska gora, Ostri vrh, Tabor nad Cerovim, Vodomčev gaj (opazovalnica in vodomec) ter Županova jama. Na hrbtni strani opazimo nepoudarjene ponovitve prednjih podob.

6.1 Izbor domoznansko zanimivih diplomskih, magistrskih nalog ter disertacije

Bradač, Hana: Mineralna sestava kamnin in prsti s področja Ivančne Gorice: diplomsko delo. Ljubljana: [H. Bradač], 2023. 53 str., ilustr. Mentorica Amalija Golobič.

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo.

Kastrevc, Tim: Predlog prostorske ureditve podeželskega naselja na primeru Šentvid pri Stični: diplomska naloga. Ljubljana: [T. Kastrevc], 2022. X, 50 str., [16] zganj. pril., ilustr. Mentorica Alma Zvodnik Lamovšek, somentor Gašper Mrak.

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

Kosmatin Klavžar, Zala: Prostor v Jurčičevih romanih: diplomsko delo. Ljubljana: [Z. Kosmatin Klavžar], 2023. 31 str. Mentor Aleksander Bjelčevič.
Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko.

Meglen, Janez: Krščanski elementi v poznoantični utrdbi Korinjski hrib: magistrsko delo. Ljubljana: [J. Meglen], 2022. IV, 61 str., ilustr.; zvd.
Mentor Miran Špelič. Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta.

Meterc, Matic: Faznost del pri izvedbi nadgradnje železniške postaje Grosuplje: diplomska naloga. Ljubljana: [M. Meterc], 2023. VIII, 27 str., 4 f. pril., ilustr.
Mentor Bojan Čas, somentorica Darja Šemrov.
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

Rački, Maša: Varnostna problematika v občini Grosuplje: magistrsko delo. Ljubljana: [M. Rački], 2023. IX f., 87, [8] str., ilustr.
Mentorica Katja Eman. Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana.

Sinjur, Sara: In tako bo v dolini gradov, en grad več: idejna zasnova revitalizacije gradu Podsmreka pri Višnji Gori in ureditev bližnje okolice s kamnolomom: magistrsko delo. Ljubljana: [S. Sinjur], 2023. 165 str., 1 f. pril., ilustr.; 43 cm.
Mentor Mitja Zorc. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo.

Slapničar, Miha: Razumevanje kemijske reakcije na treh ravneh predstavitev kemijskih pojmov: doktorska disertacija. Ljubljana: [M. Slapničar], 2022.
XX, 232, XXVI str., ilustr. Mentor Iztok Devetak, somentorica Anja Podlesek.
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Avtor Miha Slapničar živi v Višnji Gori.

Starc, Kristina: Šolstvo v Dobropolju med obema vojnama: magistrsko delo / Kristina Starc. Ljubljana: [K. Starc], 2022. 103 str., ilustr. Mentorica Darja Kerec.
Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Poučevanje na razredni stopnji z angleščino.

Vidic, Simon: Železarna v Fužini ob Krki v novem veku: magistrsko delo. Ljubljana: [S. Vidic], 2023. 78 str., ilustr.
Mentor Žiga Zwitter. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, oddelek za zgodovino.

Vidmar, Maša: Naravne vrednote na območju Krajinskega parka Radensko polje - stanje ohranjenosti in njihovi ključni dejavniki ogrožanja: diplomska naloga. Novo mesto: [M. Vidmar], 2023. VIII, 49 f., A f. pril., ilustr. Mentorica Tina Mikuš.
Grm Novo mesto - center biotehnike in turizma, Višja strokovna šola, Naravovarstvo.

Žohar, Urban: Razvijanje strategije nogometnega kluba Brinje Grosuplje: magistrsko delo. Ljubljana: [U. Žohar], 2022. IV, 60.
Mentor Tomaž Čater. Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.

BIBLIOGRAFIJA DOMOZNANSKIH ČLANKOV OBČIN GROSUPLJE, IVANČNA GORICA IN DOBREPOLJE ZA LETI 2022 IN 2023

Marija Samec

Bibliografija prinaša izbor člankov iz večine slovenskih časopisov in revij za leti 2022 in 2023. Urejena je po obsežnejših tematskih sklopih, ki se pokrivajo s številčnimi vrstili po UDK. Izbrani članki se nanašajo na dogajanja v treh, v naslovu naštetih občinah. Znotraj leta in tematske skupine so članki urejeni kronološko in periodika abecedno. Ob vsebinskih sklopih pa je izpostavljen ključni (povednejši) naslov. Pogosto citirani časopisi in časniki so navajani s kraticami, ostali pa s polnim imenom.

Občinska glasila: Naš kraj (Dobrepolje), Grosupeljski odmevi (Grosuplje) in Klasje (Ivančna Gorica) ter druga glasila, ki izhajajo na območju naštetih treh občin: Višnjan, V Materini šoli, šolska glasila ... so v celoti domoznansko gradivo, zato posameznih člankov iz njih ne navajam.

Nekateri časopisi, članki, obvestila, "domače strani" ... se pojavljajo tudi na medmrežju – internetu. Teh nisem zajela v svoji bibliografiji, ker se prehitro spreminjajo.

Seznam pregledanega časopisja in uporabljenih kratic:

Acta carsologica, Acta historiae artis Slovenica, Acta neophilologica, Annales, Argo, Arheološki vestnik, Bilten - Poštne znamke, Borec, Bukla, Cerkevni glasbenik (Cg), Cvetje v jeseni, Demokracija, Delo, Delo in dom (priloga Dela), Dnevnik (Dn), Dolenjski list (Dl), Dom (Čedad, Videm), Družina (D), Družinski kašipot (priloga Družine), Dve domovini, Etnolog, Finance (F), Gasilec, Gea, Geografski vestnik, Glasnik SED (Slovenskega etnološkega društva), Glasnik (Škofljica), Gloss, Gospodarski vestnik (Gv), Hacquetia, Hladnikia, Horizont, Jana, Kakovostna starost, Kmečki glas (Kg), Knjižničarske novice (Kn), Koledar GMD (Goriške Mohorjeve družbe), Lipov list, Lisa, Čarovnija okusa, Liter jezika: literarno jezikoslovna revija, Livarski vestnik, Ljubljana, Mama, Mercator, Mladika (Trst), Mladina, Moj dom (priloga Dnevnika), Moj malček, Moja Slovenija, Motorevija, Naša družina (priloga Družine), Naša luč, Naša žena, Naše jame, Nedeljski Dnevnik (NDn), Nedelja (cerkveni list krške škofije, Celovec), Nedelo, Nika (priloga Dnevnika), Novi glas (Trst, Gorica), Novi Matajur (Čedad), Novi tednik (Nt), Novice (Celovec), O konjih, Obrazi, Oddih (priloga Dnevnika), Odprta kuhinja (priloga Nedela), Odvetnik, Ognjišče, Obrtnik, Ona, Ona plus (priloga Dela), Pet zvezdic, Pilot (priloga Dnevnika), Planinski vestnik (Pv), Podjetnik, Poetikon, Polet (priloga Dela), Posavski obzornik, Porabje (Monošter), Potepanja, Primorska srečanja (Ps), Primorske novice (Pn), Primorski dnevnik (Pd), Prometno-varnostni vestnik, Proteus, Rast, Reporter, Revija obramba, Revija o konjih, Salomonov ugankar, Slamnik, Slovenija, Slovenske novice (Sn), Slovenski čebelar (Sč), Sodobno kmetijstvo, Spika, Spomeniškovarstveni razgledi, Srečno, sosedi (Društvo slovensko-avstrijskega prijateljstva), Stati inu obstatu, Stop, Story, Strokovnjak, Studia historica Slovenica, Svet 24, Svet in ljudje, Svet nepremičnin, Svobodna beseda, Šola zdravlja, Šolska kronika (Šk), Šport, Šport mladih, Štajer'c: tednik za Podravje, Trobla, TV okno (priloga Novega tednika), Umetnostna kronika, Varstvo spomenikov, Večer, Vikend (priloga Dela), Vojnogodovinski zbornik, Vzajemnost, Zarja, Zaveza, Zdrava ona, Zdravko: glasilo ZD Ljubljana, Zgodovinski časopis, Živa (priloga Dolenjskega lista).

Posebni znaki:

// - Začetek novega članka

O SPLOŠNO. KULTURA – 2022

*Kozli, krškopoljski prašiči in druge naše živali / Petra Vidali. Večer, št. 80 (6.4.), str. 8, foto. (Josip Jurčič: Kozlovska sodba v Višnji Gori, predstava za otroke v Slovenskem ljudskem gledališču Celje).

***Rokovnjači** / Danijel Zupančič. Kg, št. 27 (6.7.), str. 19, foto. // Med igralci tudi mama s trojčki in dvema konjema / Barbara Pance. Sn, št. 159 (14.6.), str. 8–9, foto. // Pri predstavi sodeluje več kot 70 domačinov / Saša Senica. Delo, št. 138 (16.6.), str. 12, foto. // V letnem gledališču na Muljavi po 35 letih spet Rokovnjači / Gašper Erjavec. Lipov list (junij 2022), str. 42, foto. (V letnem gledališču na Muljavi so po 35 letih v režiji Danijela Zupančiča uprizorili Kersnikove – Jurčičeve Rokovnjače).

***Deseti brat** prihaja na Studenec / Primož Hieng. Sn, št. 187 (13.7.), str. 7, foto. // Jurčičeve uprizoritve povezujejo / Katja Petrovec. NDn, št. 28 (13.7.), str. 12, foto. // Deseti brat je aktualen v vseh časih / Ksenija Hočevnar. D, št. 31 (7.8.), str. 14, foto. (Na odru poletnega gledališča Studenec so na oder postavili Jurčičevega Desetega brata kot opereto).

*Josip Jurčič – začetnik novinarskega stila / Monika Kalin Golob. V: Jezik in slovstvo, 67, št. 4, 2022, str. 99-114.

O SPLOŠNO. KULTURA – 2023

*Kozlovska sodba v Novem Sadu / Staš Sivec. Sn, št. 125 (11.5.), str. 32, foto. (Jurčičeva humoreska na mednarodnem festivalu gledališč za mladino).

***Lepa Vida**. Letos krstna uprizoritev Jurčičeve Lepe Vide / Danijel Zupančič. Kg, št. 24 (14.6.), str. 17, foto. // Krstna uprizoritev Lepe Vide / Saša Senica. Delo, št. 136 (15.6.), str. 11, foto. // Lepa Vida hrepeni po ljubezni tam daleč / Saša Senica. Sn, št. 161 (16.6.), str. 6, foto. // Krstna uprizoritev Lepe Vide: letno gledališče: zgodba o hrepenenju in napačnih odločitvah: pri predstavi sodeluje več kot 70 domačinov / Saša Senica. Delo, št. 136, (15. 6.), str. 11, foto. (Na Muljavi krstna uprizoritev Lepe Vide po romanu J. Jurčiča).

*Mesec šolskih knjižnic na novi Osnovni šoli Zagradec = School library month at new Zagradec Primary School / Branka Lah. Šolska knjižnica, št. 1/2, 2022, str. 49-55, foto. (Knjižničarka je predstavila pobude za branje).

2 VERSTVO – 2022

*Vsako leto večje: jaslice na prostem v Kriški vasi / Gašper Stopar. Dl, št. 1, (6.1.), str. 7.

*Branko Petauer: „Bolezen je bila neke vrste Božja roka, ki me je pripeljala do redovništva“ / Božo Rustja. Ognjišče, št. 2, (feb. 2022), str. 6-10, foto. (S cistercijanom in župnikom župnije Stična Brankom Petauerjem se je pogovarjal Božo Rustja).

*Druženopolitično delovanje duhovnika Antona Mrkuna / Matevž Hrzenjak. ČZN, št. 1, str. 78-99.

*Mlada po starosti in srcu / Ivo Žajdela. D, št. 3 (23.2.), str. 16–17, foto. (Reportaža o Župniji Ivančna Gorica in njenem župniku Juriju Zadniku).

*Župnija Krka. Dolenjski župnik pomaga bolnikom / Drago Perko. Sn, št. 32 (3.2.), str. 6–7, foto. // Župnik v prostem času vozi rešilca / Drago Perko. D, št. 303 (9.9.), str. 7, foto. (Dejan Pavlin, župnik na Krki, pomaga župljanom in gradi novo župnišče).

*Sacrificium laudis - konferenca o liturgiji in liturgični glasbi v Stični / Božena Kutnar. Cerkveni glasbenik, št. 5, 2022, str. 13, foto. (Vloga liturgične glasbe skozi zgodovino, danes in v prihodnje).

*Trideset let grosupeljskih skavtov / Ba.(r)bara P.(ance). Sn, št. 153 (8.6.), str. 6, foto. (Proslava, skupno kosilo in skavtske igre v Grosupljem).

***Jože Kastelic:** Graditelj nove cerkve in občestva / Tadeja Kocjančič. D, št. 24 (19.6.), str. 15, foto. (Zlatomašnik Jože Kastelic v Ivančni Gorici). // Jože Kastelic (1945–2022) / Anton Jamnik. D, št. 37 (18.9.), str. 20, foto. (Nekrolog za župnika iz Ivančne Gorice).

*Ponosni so na svojo župnijo / Ivo Žajdela. D, št. 27 (10.7.), str. 16–17, foto. (Reportaža o Župniji Grosuplje in njenem župniku Martinu Golobu).

*Novomašnik Janez Meglen. Z ljudmi v dobrem in hudem / Lidija Markelj. D, št. 27 (7.7.), foto. (Prihaja iz Župnije Krka).

*Samostan Stična – pričealec zgodovine krščanstva na Slovenskem / G. B. Demokracija, št. 32 (11.8.), str. 44–45, foto.

*Obnovili cerkvico na Sušici / Ba. P. Sn, št. 220 (16.8.), str. 17, foto. (Župnik s Krke Dejan Pavlin je blagoslovil obnovitvena dela, ki so jih financirali Občina Ivančna Gorica, lokalni podjetniki in krajani).

*Zbornik Pod Mihaelovim varstvom / Milena Nagelj. D, št. 34 (28.8.), str. 25, foto. (Ob 50-letnici Župnije Grosuplje so izdali jubilejni zbornik).

***Stična mladih 2022.** Izberi vihar! Letošnje geslo Stične mladih vabi iz cone udobja na pot za Kristusom / Ana Knez. Družina (pril. Naša družina), št. 37 (18.9.), str. 12–13, foto. // Izbrali vihar, med mašo je nehalo deževati / Drago Perko. Sn, št. 254 (19.9.), str. 16–17, foto. // Izbereš vihar ali toplo posteljo / Petra Ahčin. Družina (pril. Naša družina), št. 38 (25.9.), str. 12–13, foto. // Stična mladih 2022 / Tadej Zalar. Ognjišče, št. 9, str. 62–63, foto. (V Stični se je kljub dežju zbralo 3500 mladih).

*Skromno življenje in bogata dediščina patra Simona Ašiča / Andreja Kališnik. Posavski obzornik (Krško), št. 24 (24.11.), str. 20, foto. (Pater Simon Ašič je v slovenskem prostoru in zgodovini pustil neizbrisani pečat s svojim znanjem o zeliščih, številnih knjigami in dejstvom, da se je nesebično razdaljal za uboge in bolne. Rojen je bil v Posavju, iz majhnega zaselka Gorica pri Raztezu v Brestanici).

*Škof dr. Anton Jamnik / Mariana Poznič. Svobodna Slovenija (Buenos Aires), št. 23 (6.12.), str. 2–3, foto. (Intervju).

2 VERSTVO – 2023

*V bunkerju ‚Ljubljana‘ / Branko Petauer. V Materini šoli, 2021, št. 12, str. 27–29 (Življenje v samostanu Stična in o patru Mavru Grebencu, nadaljevanje feljtona še v 2023, št. 2, str. 25–27 (že 14. nadaljevanje in se nadaljuje).

*30 let župnijske Karitas / Milena Nagelj. D, št. 2 (15.1.), str. 24, foto. (Pri maši v Grosupljem so se prostovoljkam Karitas zahvalili z zahvalnimi listinami).

*Hvaležni, ponosni in veseli / Jože Potrpin. D, št. 7 (19.2.), str. 14, foto. // Vsake orgle so svet zase / Beti Burger. Delo, št. 63 (17.3.), str. 12, foto. (V Župniji Šentvid pri Stični so blagoslovili nove orgle, za zasnovno in strokovno zamisel sta poskrbela organist Aleš Razpotnik in orgelski izvedenec Luka Posavec).

*Križev pot Ukrajine ... / Jože Plut. D, št. 8 (26.2.), str. 16–17, foto Tamino Petelinšek. (Križev pot, ki je nastajal med vojno v Ukrajini, potresom v Turčiji in Siriji ..., je napisal v Valični vasi rojeni duhovnik. Fotograf Tamino Petelinšek živi v Dobropolju).

*Priprošnja k sv. Jožefu / M.M. D, št. 12 (26.3.), str. 20, foto. (Blagoslovili so glavni oltar sv. Jožefa v Ivančni Gorici, ki ga je izdelal grosupeljski slikar in rezbar Jože Trontelj).

*Drami, kliče, oznanja / Jože Potrpin. D, št. 14–15 (velikonočna), str. 16–17, foto. (Pitrkovaletc z dušo – Jože Mehle ml. iz župnije Šmarje – Sap pri Grosupljem).

*Bergantov križev pot / J. Pt. D, št. 16 (23.4.), str. 15, foto. (Predavanje dr. Ferdinanda Šerbelja v Muzeju krščanstva na Slovenskem v Stični).

*Grozde je bil drzen in pogumen Dolenjec / Janja Podjavoršek. D, št. 17 (30.4.), str. 10–11, foto. (Dragica Šteh iz Šentvida pri Stični je avtorica šmarnic o Grozdetu Več kot spletni prijatelj).

*Semanji dan in odprtje zeliščnega vrta v Stični / G.R. Demokracija, št. 21 (25.5.), str. 59, foto. // Zeliščni vrt p. Simona Ašiča / Janez Porenta. D, št. 23 (11.6.), str. 14, foto. // Za vsako bolezen rož'ca raste / Jana Podjavoršek. D, št. 30 (30.7.), str. 2–3, foto. (Zeliščni vrt pri stiškem samostanu so posvetili patru zeliščarju Simonu Ašiču).

*V Bruslju se imamo radi / Marjan Pogačnik. D, št. 27 (9.7.), str. 2, foto. (V Dobrepolju rojen duhovnik Zvone Štrubelj je voditelj Slovenskega pastoralnega centra v Bruslju).

*Rafko Kralj (1947–2023) / J. G. D, št. 28 (16.7.), str. 27, portret. (Pokojni župnik je bil rojen v Šentvidu pri Stični).

***Stična mladih 2023.** V Stični so praznovali mladost in vero / Bojan Rajšek. Delo, št. 216 (18.9.), str. 3, foto. // Stična polna mladih, smeha in dobre volje / L. Markelj. DI, št. 38 (21.9.), str. 15, foto. // Kar delate, delajte z veseljem. Zelo bi bil vesel, če bi se še kdo odločil za duhovništvo, je dejal Martin Golob na zelo obiskani delavnici na 42. Stični mladih. / Drago Perko. Sn, št. 257 (21.9.), str. 4–5, foto. // Enostavno moraš priti / Patricija Gril. D, št. 38 (24.9.), str. 16–17, foto. // Péte večernice na Stični mladih 2023 / Cecilija Oblonšek. Cerkveni glasbenik, št. 4, str. 14, foto. (42. Stična mladih).

*V Stični Pot cistercijanov / STA. Sn, št. 260 (25.9.), str. 24, foto. // 900-letne sledi stiških menihov / Ksenija Hočevnar. D, št. 39 (1.10.), str. 17–17, foto. (Pot cistercijanov je del več kot 6300 km dolge poti, ki povezuje cistercijske pokrajine in samostane iz šestih evropskih držav).

*Pater Peter Lavrih. Po človeški logiki je situacija nerešljiva / Andrej Sekulović. Demokracija, št. 42 (19.10.), str. 42–43, foto. (V Velikih Dolih pri Temenici rojeni pater Lavrih je frančiškan in vodja Komisariata za Sveto deželo).

*Martin Golob. Ni nam treba bežati, ampak nekaj spremeniti / Gorazd Dominko Srakar. Obrazi, št. 11 (nov. 2023), str. 38–42, foto. (Grosupeljski župnik govori o sebi, o veri in župniji).

*Grosuplje – Blagoslov prenovljenih orgel v župnijski cerkvi / Marko Gašperšič. D, št. 44 (5.11.), str. 25, foto. (V grosupeljski cerkvi sv. Mihaela je podjetje Orglarstvo Kolar obnovilo orgle, ki so bile stare 35 let, postavljene so bile leta 1988).

*Janez Zaletelj ml. (1948–2023) / Avguštin Novak. D, št. 46 (19.11.), str. 20, portret. (Duhovnik salezijanec je bil rojen v Šentpavlu v župniji Šentvid pri Stični).

*Višnja Gora – Blagoslov novega križa v Kriški vasi / Ivica Zupančič. D, št. 47 (26.22.), str. 26, foto. (Vaščani so uredili podstavek in okolico, mizar Jože Matjaž je izdelal lesene dele, Križanega pa je obnovil umetnik Jože Trontelj z Dol pri Polici).

34 PRAVO. KRIMINAL – 2022

*Truplo novorojenčka v sortirnici / Peter Lovšin. Dn, št. 269 (21.11.), str. 12, foto. // Dojenčkov truplo med smetmi / Elizabeta Planinšič. Večer, št. 269 (21.11.), str. 13, foto. // Med odpadki mrtev novorojenček / Tina Hrovat. Sn, št. 315 (21.11.), str. 5, foto. (Truplo dojenčka so novembra 2011 našli na deponiji Špaja dolina pri Grosupljem).

*Nepremičninski posli Dušana Hočevarja / Igor Kršinar. Reporter, št. 10 (7.3.), str. 14, foto. // Nepremičninski imperij vodje Janševega volilnega štaba / Igor Kršinar. Reporter, št. 12 (21.3.), str. 12, foto. (Nepremičninski posli direktorja grosupeljske občinske uprave).

*Roparju župnika zvišali kazen / Mojca Furlan – Rus. Večer, št. 83 (9.4.), str. 12, foto. (Milenko Hudorovac bo zaradi ropa pri župniku v Višnji Gori zaprt tri leta in pol).

*Devetletnika ubilo že podrtó drevo / Aleksander Brudar. Sn, št. 117 (3.5.), str. 4–5, foto. (V Zagorici v občini Dobropolje je hlod dečku stisnil glavo).

***Janko Jamnik in Milko Novič.** Odziv obrambe Milka Noviča / Jože Hribernik et. al. Delo, št. 4 (6.1.), str. 7. (Višje sodišče je izdalo zavrnilno sodbo zaradi zastaranja kazenskega pregona zoper Milka Noviča, ki je bil obtožen umora direktorja Kemijskega inštituta dr. Janka Jamnika).

***Željko Gorenc.** Ženo zadavil s pasom kopalnega plašča / Damjana Žišt. Večer, št. 12 (15.1.), str. 13, foto. Članki objavljeni še v: Delo, št. 92 (21.4.), str. 10.; **Delo**, št. 295 (21.12.), str. 10. // **Dnevnik**, Dn, št. 12 (15.1.), str. 10.; Dn, št. 55 (8.3.), str. 9.; Dn, št. 73 (29.3.), str. 10.; Dn, št. 79 (5.4.), str. 10.; Dn, št. 92 (21.4.), str. 10.; Dn, št. 102 (5.5.), str. 18.; Dn, št. 118 (24.5.), str. 10.; Dn, št. 148 (29.6.), str. 12.; Dn, št. 157 (9.7.), str. 10. // **Dolenjski list**, Dl, št. 3 (20.1.), str. 14.; Dl, št. 19 (12.5.), str. 12.; Dl, št. 21 (26.5.), str. 14.; Dl, št. 28 (14.7.), str. 12. // **Slovenske novice**, Sn, št. 14 (15.1.), str. 2–3.; Sn, št. 92 (5.4.), str. 5.; Sn, št. 107 (21.4.), str. 15.; Sn, št. 345 (21.12.), str. 5. // **Večer**, št. 55 (8.3.), str. 13.; Večer, št. 61 (15.3.), str. 13.; **Večer**, št. 67 (22.3.), str. 12.; Večer, št. 73 (29.3.), str. 12.; Večer, št. 79 (5.4.), str. 12.; Večer, št. 104 (7.5.), str. 12.; **Večer**, št. 121 (27.5.), str. 12.; **Večer**, št. 148 (29.6.), str. 12.; **Večer**, št. 157 (9.7.), str. 13.; **Večer**, št. 220 (22.9.), str. 12.; **Večer**, št. 296 (22.12.), str. 12. (Željko Gorenc ni priznal krivde za smrt svoje žene marca 2021 v Dolah pri Polici).

***Slavc Knafelj.** Knafļjev umor: obtoženi molčijo / Mojca Furlan - Rus. Dn, št. 38 (16.2.), str. 10. foto. Članki objavljeni še v: **Delo**, št. 38 (16.2.), str. 10.; **Delo**, št. 56 (9.3.), str. 12.; **Delo**, št. 68 (23.3.), str. 10.; **Delo**, št. 74 (30.3.), str. 12.; Delo, št. 289 (14.12.), str. 12.; Delo, št. 294 (20.12.), str. 10. // **Dnevnik**, Dn, št. 68 (23.3.), str. 10.; Dn, št. 74 (30.3.), str. 10.; Dn, št. 80 (6.4.), str. 11.; Dn, št. 80 (15.4.), str. 12.; Dn, št. 93 (22.4.), str. 12.; Dn, št. 119 (25.5.), str. 8.; Dn, št. 131 (8.6.), str. 10.; Dn, št. 198 (27.8.), str. 17.; Dn, št. 222 (24.9.), str. 10.; Dn, št. 248 (25.10.), str. 10.; Dn, št. 272 (24.11.), str. 16.; Dn, št. 286 (10.12.), str. 17.; Dn, št. 294 (20.12.), str. 10. // **Dolenjski list**, Dl, št. 22 (2.6.), str. 14.; Dl, št. 24 (16.6.), str. 14.; Dl, št. 39 (29.9.), str. 14. // **Slovenske novice**, Sn, št. 35 (5.2.), str. 5.; Sn, št. 44 (16.2.), str. 2–3.; Sn, št. 65 (9.3.), str. 5.; Sn, št. 75 (18.3.), str. 2–3.; Sn, št. 79 (23.3.), str. 4.; Sn, št. 86 (30.3.), str. 5.; Sn, št. 93 (6.4.), str. 15.; Sn, št. 103 (15.4.), str. 15.; Sn, št. 109 (22.4.), str. 15.; Sn, št. 260 (24.9.), str. 2–3.; Sn, št. 289 (24.10.), str. 5.; Sn, št. 318 (24.11.), str. 15.; Sn, št. 335 (10.12.), str. 4–5.; Sn, št. 338 (14.12.), str. 4.; Sn, št. 344 (20.12.), str. 2. // **Večer**, št. 38 (16.2.), str. 13.; Večer, št. 56 (9.3.), str. 12.; Večer, št. 68 (23.3.), str. 13.; Večer, št. 74 (30.3.), str. 12.; Večer, št. 80 (6.4.), str. 12.; Večer, št. 88 (15.4.), str. 13.; Večer, št. 93 (22.4.), str. 13.; Večer, št. 119 (25.5.), str. 12.; Večer, št. 131 (8.6.), str. 12.; Večer, št. 222 (24.9.), str. 10.; št. 248 (25.10.), str. 12.; Večer, št. 272 (24.11.), str. 12.; Večer, št. 286 (10.12.), str. 10.; Večer, št. 294 (20.12.), str. 13. (Obtoženi umora Slavca Knafļa Mihael Grm, Marko Belcl, Marjan Brajdič in Marjan Grm, trije kočevski Romi in Izolan, se branijo z molkom).

***Ivan Perić.** Za dva padca v zaporniški kuhinji zahteva odškodnino / Tanja Jakše Gazvoda. Delo, št. 57 (10.3.), str. 8, foto. // Trojni morilec toži državo / Tanja Jakše Gazvoda. Sn, št. 66 (10.3.), str. 2–3, foto. // Ivan Perić toži državo za 22.500 evrov / Dragan Stanković. Dn, št. 220 (22.9.), str. 10, foto. (Za trojni umor obsojeni Grosupeljčan Ivan Perić toži državo zaradi padcev v kuhinji za 22.500 evrov).

***Martin Zaviršek.** Okruten morilec vztraja, da je bila žena boginja / Boštjan Celec. Sn, št. 105 (19.4.), str. 7, foto. // Ženo Natašo zažgal po nesreči / Aleksander Brudar. Sn, št. 188 (14. 7.), str. 5, foto. // Ženo zažgal, a se mu to ne zdi grozovito / Damijana Žišt. Dn, št. 162 (15.7.), str. 12, foto. // Za zažig žene potrdili 23 let zapora / Mojca Furlan - Rus. Večer, št. 189 (17.8.), str. 12, foto. / Za zažig žene

potrdili 23 let zapora / Mojca Furlan - Rus. Dn, št. 189 (17.8.), str. 10, foto. // Višje sodišče ni verjelo, da je bila nesreča / Boštjan Celec. Delo, št. 190 (18.8.), str. 11, foto. // Ženo je zažgal nalašč! / Boštjan Celec. Sn, št. 222 (18.8.), str. 5, foto. (Zaradi ljubosumja je zažgal ženo Natašo Jerič Zaviršek, Martin Zaviršek iz Male Rače je bil obsojen na 23 let zapora).

34 PRAVO. KRIMINAL – 2023

*Tridesetletnico ovadili zaradi detomora / I.R. Delo, št. 51 (3.3.), str. 10. // 30-letno mamó ovadili zaradi detomora / Mojca Furlan - Rus. Dn, št. 51 (3.3.), str. 12, foto. // Dečka po rojstvu odvrkla v smeti / Aleksander Brudar. Sn, št. 60 (3.3.), str. 2-3, foto. (Truplo fantka so našli na deponiji Špaja dolina pri Grosupljem).

*Trojni morilec v zaporu kuhar in hišnik / Boštjan Celec. Sn, št. 109 (22.4.), str. 1+2-3, foto. (Vrhovno sodišče ne dovoli odvetniku Petru Čeferinu obnove postopka za Ivana Periča, obsojenega trojnega umora).

*Dva mrtva, devet ranjenih: huda nesreča na dolenski avtocesti: v sobotnem verižnem trčenju udeleženi enajst vozil, osebnih in tovornih: na kraju poškodbam podlegla 74-letni moški in 67-letna ženska, potnika v kombiju: neprilagojena hitrost / Mojca Žnidaršič. Dl, št. 20 (18.5.), str. 12, foto. (Na dolenski avtocesti se je pri izvozu Višnja Gora proti Novemu mestu v nedeljo zgodila huda prometna nesreča, v kateri je bilo udeleženi več osebnih in tovornih vozil).

*Orožje in strelivo: med hišno preiskavo so v Grosupljem policisti našli in zasegli revolver, dve pištoli, devet pušk in večjo količino streliva / Marjana Kavšek. Dl, št. 28, 13.7.), str. 10.

*"Delamo le to, kar bi morala policija": vaška straža na Dolenskem / L. Markelj, Dl, št. 39, 28.9.), str. 3, foto. // Dolenci v vaško stražo varujejo svoje premoženje / Drago Perko. Sn, št. 259 (23.9.), str. 7, foto. (Premalo policistov v občini Ivančna Gorica, zato so organizirali samozaščitne enote).

***Žarko Gorenc.** Ženo je raje ubil, kot da bi ji pustil oditi / Tamara Krivec. Dn, št. 24 (30.1.), str. 10, foto. Članki objavljeni še v: **Delo**, št. 38 (16.2.), str. 10.; Delo, št. 43 (22.2.), str. 10.; Delo, št. 44 (23.2.), str. 10.; Delo, št. 260 (10.11.), str. 11.; Delo, št. 293 (19.12.), str. 10. // **Dnevnik**, Dn, št. 6 (9.1.), str. 10.; Dn, št. 37 (15.2.), str. 17.; Dn, št. 43 (22.2.), str. 10.; Dn, št. 44 (23.2.), str. 24.; Dn, št. 259 (10.11.), str. 12.; Dn, št. 276 (30.11.), str. 20.; Dn, št. 292 (19.12.), str. 10. // **Dolenjski list**, Dl, št. 9 (2.3.), str. 12. // **Slovenske novice**, Sn, št. 44 (16.2.), str. 5.; Sn, št. 51 (23.2.), str. 2-3.; Sn, št. 305 (10.11.), str. 15.; Sn, št. 324 (30.11.), str. 2-3.; Sn, št. 343 (19.12.), str. 2-3. // **Večer**, št. 37 (15.2.), str. 12.; **Večer**, št. 43 (22.2.), str. 12.; **Večer**, št. 44 (23.2.), str. 13.; **Večer**, št. 259 (10.11.), str. 9.; **Večer**, št. 292 (19.12.), str. 8. (Željko Gorenc z Dol pri Polici, odvisnik od kokaina, v času umora žene ni bil prišteven).

***Slavc Knafelj.** Izpustili morilce gozdnega moža / Boštjan Celec. Sn, št. 279 (13.10.), str. 2-3, foto. // Le eden od štirih mučil gozdnega moža?! / Boštjan Celec. Sn, št. 312 (17.11.), str. 5, foto. // Je gozdni mož umrl po krivdi enega ali štirih / Boštjan Celec. Delo, št. 266 (17.11.), str. 20. // Četverica že na prostosti / Žnidaršič, Mojca, Dl, št. 42, 19.10.), str. 10. (Višje sodišče je razveljavilo sodbe prvostopenjskega sodišča za umor Slavca Knaflja pri Polici trem kočevskim Romom Mihaelu Grmu, Marku Belclu in Marjanu Grmu).

***Ivan Sebanec.** Nasilje je naredilo nasilneža / Primož Knez. Dn, št. 95 (25.4.), str. 11, foto. // Obtoženi res išče plačane morilce? / Primož Knez. Dn, št. 123 (30.5.), str. 10, foto. // Je iskal morilca za sorodnike? / Mojca Furlan - Rus. Dn, št. 154 (6.7.), str. 17, foto. // S sekiro nad hčer: dobil osem let zapora / Mojca Furlan - Rus. – **Večer**, št. 162 (15.7.), str. 12, foto. // Hčerko potolkel s sekiro / Aleksander Brudar. Sn, št. 191 (16.7.), str. 4-5, foto. (Ivanu Sebanču s Peči sodijo zaradi poskusa uboja hčerke).

***Martin Zaviršek.** Po 30 letih zakona je zažgal svojo ženo / Boštjan Celec. – Sn, št. 227 (23.8.), str. 2-3, foto. // Ni bilo nesrečno naključje, ženo je zažgal nalašč / Boštjan Celec. – Delo, št. 195 (24.8.), str. 10, foto. (Tudi vrhovno sodišče je zavrnilo pritožbo Zavirška).

35 JAVNA UPRAVA – 2022

– **Občina Grosuplje (2022):** *Brezplačno parkiranje tudi za potnike z vlakom / Bojan Rajšek. Delo, št. 20 (25.1.), str. 11, foto. (Parkirna hiša Grosuplje).

*Enajst dostopnih točk za brezplačni internet / sta. Dn, št. 34 (11.2.), str. 8. (Občina Grosuplje je vzpostavila WiFi4EU na 11 lokacijah).

*Blagoslovljen pločnik / x. Dn, št. 76 (1.4.), str. 24 (V vasi Polica).

*Obnovili skate park za veselje otrok in odraslih / Ba. P. Sn. št. 89 (1.4.), str. 17, foto. (V športnem parku Brinje).

*Češnje utrjujejo vezi / Ba. P. Sn. št. 121 (6.5.), str. 16, foto. (Drevored japonskih češenj v cvetju si je v Grosupljem ogledal japonski veleposlanik, nj. eksc. Hiromiči Macušima in se podpisal v občinsko spominsko knjigo).

*Pregrada, ki lahko (ob)varuje Grosuplje / Bojan Rajšek. Delo, št. 147 (28.6.), str. 11, foto. (Zadrževalnik Veliki potok).

*Kjer ni infrastrukture, ni kolesarjev / Katja Petrovec. NDn, št. 29 (20.7.), str. 3, foto. (Intervju z Grosupeljčanom Gregorjem Steklačičem, nacionalnim koordinatorjem za kolesarstvo na ministrstvu za infrastrukturo).

*Nočejo kavalirja, stavijo na zapeljivca / Bojan Rajšek. Delo, št. 185 (11.8.), str. 12, foto. (Na voljo bodo brezplačne vožnje po Grosupljem).

*Odprtje vadbenege otoka na Koščakovem hribu / Ba. P. Sn. št. 220 (16.8.), str. 16, foto. (Brezplačne vodene ure z Vadbeneim centrom Apolon v Grosupljem).

*Pot sreče s fitnesom dobiva še pasji park / Barbara Pance. Sn, št. 231 (26.8.), str. 6, foto. (Vadbeni park s športnimi napravami na Koščakovem hribu).

*Potovanja za občinske damice od Avstrije do Portugalske / Igor Kršinar. Reporter, št. 43 (24.10.), str. 12, foto. (Na Občini Grosuplje ne skrivajo zapravljenosti).

*Predsednikov podpis v knjigi spominov / Ba. P. Sn. št. 304 (10.11.), str. 17, foto. (V spominsko knjigo se je ob odkritju spomenika Miroslavu Cerarju pred OŠ Brinje podpisal predsednik Evropskih olimpijskih komitejev Spyros Capralos).

*Verlič dobil četrti mandat / mah. Dn, št. 269 (21.11.), str. 5, foto. (Dr. Peter Verlič je imel na letošnjih volitvah dva protikandidata (Boštjan Boh in Miha Legin), a je zmagal z 69,23 odstotkov glasov).

*Zamudni prostorski načrt kriv za diskriminacijo / Bojan Rajšek. Delo, št. 280 (3.12.), str. 10, foto. (Podhod 2 na železniški postaji Grosuplje ne omogoča prehoda gibalno oviranim).

– **Občina Ivančna Gorica (2022):** *Prodajo zemljišča bo pregledal revizor / Nejc Gole. Delo, št. 9 (12.1.), str. 8, foto. // Policija preiskuje prodajo državnega zemljišča / Nejc Gole. Delo, št. 312 (15.12.), str. 17, foto. (Nadzorni svet se je odločil za zunanjo revizijo postopka nakupa 13.158 m² velikega zemljišča v Ivančni Gorici).

*Dragica Šteh napisala pesem leta / Ba. P. Sn. št. 14 (15.1.), str. 25, foto. (Ambasadorka Občine Ivančna Gorica je zmagovalka natečaja ZRC SAZU).

*Gradili bodo nov vrtec / M. Ž. Dl, št. 3 (20.1.), str. 6, foto. (Osemmodelčni vrtec v Šentvidu pri Stični).

*Do jeseni zahodna obvoznica / M. Ž. Dl, št. 4 (27.1.), str. 6, foto. // Ivančna Gorica postaja veliko cestno gradbišče / Bojan Rajšek. Delo, št. 38 (16.2.), str. 11, foto. // Začetek gradnje nadvoza pri Malem Hudem / x. Dn, št. 62 (23.3.), str. 9, foto. (Občina Ivančna Gorica bo zgradila nadvoz nad železniško progo pri krožišču Malo Hudo in zahodno obvoznico).

*Rekorden proračun za leto 2022 / vi. Dn, št. 38 (16.2.), str. 9. (Od 28,7 milijona evrov celotnih odhodkov je kar 16 milijonov namenjenih investicijam v občini Ivančna Gorica).

*Za vsakega Slovenca ena medovita rastlina / Drago Perko. Sn, št. 103 (15.4.), str. 6–7, foto. (Po dveh letih prisilnega mirovanja so v Ivančni Gorici spet odprli Čebelarsko ulico).

*Odprta kolesarska pot med Stično in Muljavo / sta. Dn, št. 132 (9.6.), str. 10, foto. (Uredili so kolesarsko pot od samostana v Stični do Muljave in krožišče pri Marofu).

*Viking milijonar je iz Ivančne Gorice / Lovro Kastelic. Sn, št. 262 (27.9.), str. 2–3, foto. (Na račun Občine Ivančna Gorica je prispelo več kot poldrugi milijon evrov).

*Ivančna Gorica bo bogatejša za velik športni park / Bojan Rajšek. Delo, št. 243 (19.10.), str. 11, foto. // S srečko do športnega parka / Drago Perko. Sn, št. 320 (25.11.), str. 2–3, foto. (Pri srednješolskem izobraževalnem centru bodo zgradili več igrišč za skupinske in posamične športe, saj je srečni dobitnik vikinglotta Ivančan).

Občina Dobrepolje (2022): *Dolg duši razvojni preboj suhokranske občine / Bojan Rajšek. Delo, št. 78 (4.4.), str. 4, foto. (Občina Dobrepolje je med petimi najbolj zadolženi občinami v državi glede na število prebivalcev).

35 JAVNA UPRAVA – 2023

– **Občina Grosuplje (2023):** *Grosuplje postaja veliko cestno gradbišče / Bojan Rajšek. Delo, št. 2 (4.1.), str. 11, foto. (Posodobili bodo Adamičevo cesto in cesto do Velikega Mlačevega).

*Z Grosupeljčanom do ambulantne / sta. Dn, št. 52 (4.3.), str. 9, foto. // Starejše in mamice z otroki brezplačno vozijo k zdravniku / Primož Hieng. Sn, št. 62 (6.3.), str. 8–9, foto. (Z električnim vozilom je starejšim občanom iz okoliških vasi grosupeljske občine omogočen brezplačen prevoz do zdravstvenega doma).

*Vodovod na območju Ilove Gore / šf. Dn, št. 160 (13.7.), str. 9, foto. (Gradijo vodovod od Velike Ilove Gore do Ravnega Dola).

*Gradili bodo kulturni dom / Špela Frelj. Dn, št. 177 (2.8.), str. 9, foto. (V Grosupljem bodo gradili kulturni dom, glasbeno šolo in upravno-poslovni objekt).

*S podpisom pogodbe do novega športnega parka / Bojan Rajšek. Delo, št. 215 (16.9.), str. 3, foto. (Novi park v Brezju pri Grosupljem bo obsegal 8000 m²).

*Potok nameravajo ukrotiti z ukrepi / Bojan Rajšek. Delo, št. 219 (21.9.), str. 11, foto. (Zadrževalnik Veliki potok je zadržal vodno ujmo, uredili bodo še strugo Grosupeljščice).

– **Občina Ivančna Gorica (2023):** *Z novim športnim parkom do rekreacije v naravi / Bojan Rajšek. Delo, št. 39 (17.2.), str. 11, foto. // S srečko do športnega parka / Drago Perko. Sn, št. 320 (26.11.), str. 2–3, foto. // V Ivančni Gorici odprli največji športni objekt v občini / Gašper Stopar. Dn, št. 268 (21.11.), str. 7, foto. (Gradnja športnega parka je omogočil dobitnik vikinglotta).

*Zaradi zapornic bi prestavili železniško postajo / Bojan Rajšek. Delo, št. 42 (21.2.), str. 11, foto. (Gradnja drugega tira od Ljubljane do Ivančne Gorice je še na začetku).

*Do jeseni zahodna obvoznica / Mojca Žnidaršič. DL, št. 4 (27.1.), str. 6, foto. (Razbremenili bodo središče kraja z gradnjo dela zahodne obvoznice, ki bo stala 1,3 milijona evrov, država bo gradila cesto z nadvozom čez železniško progo pri krožišču Malo Hudo).

*Počasi se normalizira: življenje leto dni po požaru / Mojca Žnidaršič. DL, št. 5 (3.2.), str. 6, foto. (Po požaru v Višnji Gori).

*Rekorden proračun za leto 2022 / vl. (Vesna Levičnik). Dn, št. 38 (16.2.), str. 9. (Občina Ivančna Gorica).

*Po dveh tragedijah končno zapornice?! / Drago Perko. Sn, št. 71 (15.3.), str. 7, foto. (Nezavarovan železniški prehod pri Višnji Gori je nevarna črna točka).

*Začetek gradnje nadvoza pri Malem Hudem. Dn, št. 68, (23.3.), str. 9, foto. (Občina Ivančna Gorica).

*Večja varnost za vse: nadvoz čez železnico / M. Ž. DL, št. 13 (31.3.), str. 6, foto. (Nadvoz čez železniško progo, krožišče proti Marofu in zahodna obvoznica).

*Nadvoz zgrajen, odprt bo po ureditvi krožišča / Bojan Rajšek. Delo, št. 232 (6.10.), str. 11, foto. (Ivanška občina bo postavila montažno krožišče na državni cesti).

*V Ivančni Gorici bodo gradili kulturno-upravni center / sta. Dn, št. 289 (15.12.), str. 9, foto. (V proračunu občine Ivančna Gorica so določili sredstva za nov kulturno-upravni center).

36 SOCIALNA VPRAŠANJA – 2022

*Ana in Jože vzgojila 30 otrok / Drago Perko. Sn, št. 1 (3.1.), str. 5, foto. (Pri Čoževih iz Leskovca nad Višnjo Goro je trenutno pet rejencev).

*Ob Palčici v Grosupljem še Palček v Mariboru / Tatjana Vrtnjak. Večer, št. 5 (7.1.), str. 15, foto. (Varne hiše za najmlajše otroke).

*Grosupeljski DSO se širi / sta. Dn, št. 103 (6.5.), str. 7. (Gradijo dva domova za starejše na Blokah in v Sodražici).

*Pomagajo učencem v stiski / Barbara Pance. Sn, št. 235 (31.8.), str. 7, foto. (Na spletnem forumu Klepet Grosuplje pod vodstvom Mihe Legina poteka že tretja dobrodelna akcija za ogrožene šolarje).

*Medgeneracijski likovni dan v domu starejših / Ba. P. Sn, št. 268 (3.10.), str. 17, foto. (Občina Grosuplje s certifikatom do starejših prijazne občine skrbi za medgeneracijsko sodelovanje z Domom starejših občanov Grosuplje).

*Romi v Grosupljem šikanirajo sosese »civilov« / Nenad Glücks. Reporter, št. 37 (11.9.), str. 12, foto. (Romi počnejo, kar jih je volja, kazni poravnajo z gotovino takoj).

36 SOCIALNA VPRAŠANJA – 2023

*Dom za starejše bodo gradili tudi v Višnji Gori / Bojan Rajšek. Delo, št. 168 (22.7.), str. 9, foto. (Država in EU sodelujeta pri gradnji treh domov: v Sodražici, na Blokah in v Višnji Gori).

*Zakonca Belič delavna in dobrodelna / Lovro Kastelic. Sn, št. 323 (29.11.), str. 17–18, foto. (Lea (krojaštvo) in Aleš (računalniški servis) bosta podarila 100 kosov računalniške opreme. Spodnje Brezovo).

37 ŠOLSTVO – 2022

*Gradili bodo nov vrtec / M. Žnidaršič. DI, št. 3, (20.1.), str. 6, foto. (Veliko otrok je ostalo brez varstva).

*Zaradi prostorske stiske v vrtcu bodo gradili / Bojan Rajšek. Delo, št. 55 (8.3.), str. 8, foto. (V Šentvidu pri Stični bodo zgradili nov vrtec z osmimi oddelki).

*Jurčki zbirajo igrače za ukrajinske otroke / Ba. P. Sn, št. 103 (15.4.), str. 17, foto. (V Društvu katoliških vrtcev, tudi vrtec Jurček iz Male vasi pri Grosupljem, so se odločili zbirati igrače za ukrajinske otroke).

*Na gozdnih počitnicah brez vode in elektrike / Barbara Pance. Sn, št. 220 (16.8.), str. 6, foto. (Grosupeljski otroci so del počitnic preživeli v nekdanji Fazanariji, gozdu ob Selih pri Šmarju – Sapu).

*Od začetka šolskega leta so brez vodstva / Špela Kuralt. Delo, št. 207 (7.9.), str. 4, foto. (OŠ Louisa Adamiča Grosuplje je brez ravnateljice, ker se je zapletlo z imenovanjem izbrane dr. Barbare Rodica).

*Glasbeni šoli se morda obetajo boljši časi / Bojan Rajšek. Delo, št. 209 (9.9.), str. 10, foto. (Nov kulturni center bo občina zgradila tudi z evropskimi in državnimi sredstvi).

*Prehajanje in prepletanje med programi v Osnovni šoli Brinje Grosuplje / Maruša Trofenik in Blažka Vodušek. Didakta, [št.] 219 (sep.–okt. 2022), str. 37-42, foto. (Otroci s posebnimi potrebami, inkluzija, integracija, prilagoditve v osnovnih šolah).

*Šola praznovala petletnico samostojnosti / Ba. P. Sn, št. 285 (20.10.), str. 16, foto. (OŠ Šmarje – Sap).

37 ŠOLSTVO – 2023

*Ni vseeno, kaj imajo šolarji na krožniku / Meta Černoga. NDn, št. 12 (22.3.), str. 2–3, foto. (Program šole zdravega življenja v Šentvidu pri Stični so zaključili številni otroci s prekomerno težo).

*Pri petnajstih dobil svojo skladbo / Mojca Žnidaršič. DI, št. 3 (19.1.), str. 17, foto. (17-letni odlični in nadarjeni saksofonist Maksim Gal – Šehič živi v Grosupljem).

*Podružnična šola Temenica z novo podobo / sta. Dn, št. 237 (13.10.), str. 7, foto. (Dobila je novo fasado z izolacijo, dve novi učilnici, zbornico, sanitarije in prostor za strokovno pomoč učencem).

379 DRUŠTVA – 2022

– **Društvo podeželskih žena:** *Le najboljše na velikonočni mizi / Barbara Remec. Kg, št. 15 (13.4.), str. 1, foto. // Grosupeljski župnik Martin Golob blagoslovil dobrote / Primož Hieng. Sn, št. 94 (7.4.), str. 16, foto. (Društvo podeželskih žena Sončnica iz Grosupljega je v Mestni knjižnici Grosuplje pripravilo razstavo velikonočnih jedi).

*Prvič spekla šunko v testu in zmagala / Barbara Pance. Sn, št. 22.3.), str. 16–17, foto. (V Grosupljem je potekalo 6. državno ocenjevanje šunk v testu).

*Jubilejna, deseta razstava poprtnikov / B. R. Kg, št. 3 (19.1.), str. 13, foto. // *Razstava in ocenjevanje poprtnikov v Dobrepolju / Dragica Heric. Trobla (Velike Lašče), št. 1 (2.2.), številka 1, str. 57. (DPŽ Dobrepolje – Struge so pripravile deseto razstavo poprtnikov v Jakličevem domu na Vidmu in osmo državno ocenjevanje).

*Šopek, ki cveti že 25 let / Barbara Remec. Kg, št. 43 (26.10.), str. 13, foto. (DPŽ Ivanjščice iz Ivančne Gorice).

– **Društvo upokojencev:** *Šmarski upokojenci proslavili 70 let delovanja / Ba. P. Sn, št. 163 (17.6.), str. 16, foto. (Društvo upokojencev Šmarje – Sap).

– **Gasilci:** *Komisija za industrijsko gasilstvo v podjetju Akrapovič / Borut Lončarevič. Gasilec, št. 1, str. 67-68, foto.

*Sanje so postale resničnost z novim GVC-1 / Uroš Gačnik. Gasilec, št. 1, str. 80, foto. (PGD Videm - Dobrepolje).

*Požar lesene montažne hiše v gradnji / Matic Šircelj. Gasilec, št. 3, str. 20, foto. (Spodnje Blato.)

*Gasilce bo varoval župnikov kipec / Barbara Pance. Sn, št. 124 (10.5.), str. 16–17, foto. (Novomeški škof dr. Andrej Saje, ki je bil kaplan v Grosupljem, je blagoslovil kip sv. Florjana in grosupeljske gasilce).

*Urili se bodo za najzahtevnejše akcije / Barbara Pance. Sn, št. 153 (8.6.), str. 8–9, foto. (V Grosupljem so postavili nov regijski poligon za 12.000 gasilcev).

*Ponovski gasilci prevzeli novo vozilo / Ba. P. Sn, št. 197 (22.7.), str. 17, foto. (Novo gasilsko vozilo AC 20/60).

*Novo vozilo ob 120-letnici/ Ba. P. Sn, št. 216 (11.8.), str. 16, foto. (PGD Št. Jurij so prevzeli gasilsko vozilo GCGP-1).

*V PGD Višnja Gora negujejo svoje korenine / Geza Grabar. Gasilec, št. 11/12, str. 64, foto.

*Srečanje veteranov GZ Ivančna Gorica / Jože Gros. Gasilec, št. 11/12, str. 68, foto.

– **Turistična društva:** *Višnjani tekmovali v polžjih dirkah / Barbara Pance. Sn, št. 214 (9.8.), str. 8, foto. (TD Višnja Gora je organiziralo že 25. Anin sejem).

– **Turistično in okoljsko društvo Županova jama Grosuplje:** Otroci odkrivajo netopirsko skrivnost / vav. – Dn, št. 45 (24.2.), str. 7, foto. (Med zimskimi počitnicami otroci v Županovi jami odkrivajo skrivnosti netopirjev).

*Županova jama – lepota dolenskega krasa / Lučka Jere. Lipov list, št. 2 (april), str. 16–17, foto. (TOD Županova jama skrbi za jamo, vodi po njej, za otroke poskrbi netopirček Branko).

*Vodne kapljice, glasba in znanost v podzemlju / Damjan Viršek. Delo, št. 219 (21.9.), str. 17, foto. (Pevski zbor iz Dublina je nastopil v Veliki dvorani Županove jame).

– Turistično društvo Dobrepolje. *Drugi pohod po Brodnikovi poti / Manfred Deterding in Edi Zgonc. Trobla (Velike Lašče), št. 2 (24.3.), str. 47, foto. (Občini Dobrepolje in Velike Lašče sta skupaj trasirali pot po poti župnika Brodnika, ki je bil rojen v Dobropolju, župnikoval pa je v Velikih Laščah).

– **Vodomčev gaj TD Cer Cerovo:** *Klepet na naj poti 2022: tematske poti kot idealen trajnostni produkt / Jože Prah. Gozdarski vestnik, 81, 2923, št. 3–4, str. 152–154, foto. // Pot zelene rege pod vasjo Cerovo / Andreja Podlogar. Dn, št. 166 (20.7.), str. 20, foto. (Nova poučna naravoslovna Pot zelene rege v Vodomčevem gaju na Cerovem).

– **ZŠAM – Društvo šoferjev in avtomehanikov:** *Alojz Markovič postal občinski nagrajenec / Franc Bivic. – Prometno-varnostni vestnik, št. 6, str. 12, foto. (Član ZŠAM v Ivančni Gorici je prejel nagrado Josipa Jurčiča).

*Varno vozilo ob zimskih razmerah v Ivančni Gorici / Refik Hodžić. – Prometno-varnostni vestnik, št. 8, str. 10, foto. (Preventivna kontrola zimske opreme v Iv. Gorici.)

379 DRUŠTVA – 2023

– **Društvo podeželskih žena:** *Ocenili največ izdelkov do sedaj / Barbara Remic. Kg, št. 10 (8.3.), str. 32, foto. (Sedmo državno ocenjevanje in razstava šunk v testu v Dobropolju).

*Pod krušno odejo bo še sočnejša / Barbara Remec. Kg, št. 19 (5.4.), str. 13, foto. (Šunka v testu po nasvetih Marte Okorn).

*Poprtnik, praznični kruh / Irena Ule. Kg, št. 4 (25.1.), str. 13, foto. (11. razstava in ocenjevanje poprtnikov DPŽ Dobropolje – Struge).

– **Gasilci:** *9. gasilski vikend PGD Stična / Anamarija Korevec. Gasilec, št. 9, str. 68, foto.

*Mladina PGD Višnja Gora tudi letos letovala v Piranu / Miha Slapničar. Gasilec, št. 9, str. 69, foto.

*Srečanje starejših gasilk in gasilcev PGD Višnja Gora / Jože Gros. Gasilec, št. 10, str. 62, foto.

– **Turistično in okoljsko društvo Županova jama Grosuplje:** *Ribica z imenom Julija / S. S. Delo št. 133 (12.6.), str. 18, foto. (Prva dokumentirana najdba človeške ribice na območju Županove jame).

*New locality of proteus anguinus in the area of the Tabor Ridge near Grosuplje, central Slovenia = Novo najdišče človeške ribice na območju Taborskega hrbta pri Grosupljem, osrednja Slovenija / Nataša Ravbar, Damjan Viršek & Magdalena Năpăruș-Aljančič. Krasoslovni zbornik, št. 2/3, str. 285–290, foto.

– **Turistično društvo Dobropolje.** *Uspešno izpeljan 3. velikolaški–dobropoljski pohod po Brodnikovi poti / Stela Vlašič. Trobla (Velike Lašče), št. 3 (17.5.), str. 41, foto. (Občini Dobropolje in Velike Lašče sta skupaj trasirali pot po poti župnika Brodnika, ki je bil rojen v Dobropolju, župnikoval pa je v Velikih Laščah. Izdali so tudi brošuro Po Brodnikovi poti: vodi nas po poti Brodnikove rodbine od Velikih Lašč do dobropoljskih Ponikev / Edi Zgonc, Barbara Pečnik, Marija Žnidaršič).

– **ZŠAM – Društvo šoferjev in avtomehanikov:** *Kontrola zimske opreme v Ivančni Gorici / Refik Hodžić, Prometno-varnostni vestnik, 6. 12. 2023, str. 15, foto. (Policistom so se pri kontroli zimske opreme pridružili tudi člani ZŠAM).

39 ETNOLOGIJA – 2022

*Živijo za petje in ples / Ba. P. Sn, št. 316 (22. 11.), str. 9, foto. (V Račni pri Grosupljem je folklor doma že polnih 40 let).

*Pridih preteklosti / M. Glavonjič. DI, št. 1 (6.1.), str. 12, foto. (Prva etnološka turistična kmetija v občini Dobropolje v sodelovanju z Muzejem Ribnica).

39 ETNOLOGIJA – 2023

***Anka Novak.** Eni ustvarjali zase, drugi za naročnike / Milan Glavonjič. Sn, št. 15 (17.1.), str. 16–17, foto. // Likovni izrazi Dobropolja / Milan Glavonjič, Kg, št. 49 (7.12.), str. 18, foto. (Etnologinja Anka Novak, Dobropoljka po rodu, je v knjigi Likovni izrazi Dobropolja popisala ustvarjalne ljudi domače doline).

*Anka Novak: Na stara leta hoče človek, tako kot sadika, pravo zemljo / Simona Fajfar. Delo, št. 170 (25.7.), str. 12, foto. (Dobropoljska etnologinja Anka Novak je izdala knjigo Likovni izrazi Dobropolja, v kateri je predstavila svoje terensko delo in zbiranje etnološkega gradiva v svoji rojstni dobropoljski dolini.)

*Sramota, če gre za pusta na šiht / Primož Hieng, Sn, št. 33 (3.2.), str. 16–17, foto. (Zagoričke mačkare in običaji v Ponikvah v Dobropoljski dolini).

*V mlin metali stare babe, ven prišle mlade / Primož Hieng, Sn, št. 37 (9.2.), str. 8–9, foto. (Pustne maske iz dobropoljske Zagorice v Dobropoljski dolini so zanimive, saj jih je predstavil že učitelj Tone Ljubič leta 1944).

*Otroci spuščali, gasilci lovili / Drago Perko, Sn, št. 74 (17.3.), str. 8, foto. (V Muzeju krščanstva na Slovenskem v Stični so pripravili delavnico izdelave gregorčkov).

***Razstava v SEM.** Muzejski »vohuni« na terenu / Ingrid Mager, Dn, št. 73 (29.3.), str. 11, foto. // Vljudno prosimo za 16 parov gozdaric in 16 plaščev za kolesa / Simona Bandur, Delo, št. 119 (26.5.), str. 12, foto. (Slovenski etnografski muzej je na razstavi **Peš, s kolesom, vlakom in tovornjakom** predstavil delo terenskih ekip kustosov SEM v letih 1948 in 1982 pod vodstvom dr. Borisa Orla in kasneje dr. Borisa Kuharja tudi v naših krajih v okolici Šmarja in Škocjana).

*Meščanska oblačila in moda v izvirnih romanih Josipa Jurčiča / Ana Perović. Slovenska literatura in umetnost v družbenih kontekstih (Obdobja 42), str. 59–66. (Spletno dostopno.) (Prispevek raziskuje funkcije meščanskih oblačil v Jurčičevih romanih Deseti brat (1866), Doktor Zober (1876), Med dvema stoloma (1876) in Cvet in sad (1877), pri čemer sta upoštevani njihova kontekstualna in meddiskurzivna pogojenost).

5 EKOLOGIJA. NARAVA – 2022

*Z lipo začeli v Višnji Gori / M. Ž.; foto G. Stopar, DL, št. 9 (3.3.), str. 6, foto. (V mestu Hiše kranjske čebele sadijo medovite rastline).

*Voda – (iz)vir življenja / Občina Dolenjske Toplice, Vrelec, št. 273 (mar. 2022), str. 5, foto. // V štirih občinah iščejo človeško ribico: nastaja vodna pot / M. Žnidaršič, DL, št. 6 (10.2.), str. 18, foto. (Projekt Voda - (iz)viri življenja poteka na območju občin Dolenjske Toplice, Žužemberk, Trebnje in Ivančna Gorica. V vsaki izmed teh občin bodo poudarili eno izmed najdišč človeške ribice, ga opremili z informativno tablo in se tako vključili v tematsko Vodno pot, ki jih bo povezovala).

5 EKOLOGIJA. NARAVA – 2023

*Zapleti s hidroelektrarno na varovanem območju Krke / Bojan Rajšek, Delo, št. 167 (18.11.), str. 5, foto. (Investitor je objekt postavil na Bregu pri Zagradcu s pomočjo države).

61 ZDRAVSTVO – 2022 / 2023

*Že kot otrok čutila potrebo, da pomaga / M. Ž. DL, 2023, št. 27 (6.7.), str. 13, foto. (Vlatka Rokvič iz ZD Ivančna Gorica je postala najboljša »moja družinska zdravnica«).

*Rada bi bila direktorica Zdravstvenega doma Grosuplje, a ponižuje in nadleguje zaposlene / Barbara Pance, Reporter, 2023, št. 25 (19.6.), str. 10, foto. (Razpisali so prosto mesto za novo direktorico ZD Grosuplje).

63 KMETIJSTVO, NARAVA, ŽIVALI – 2022

*Klančarjeva domačija. Pridih preteklosti / M. Glavonjič, DL, št. 1 (6.1.), str. 12, foto. (Prva etnološka turistična domačija v Zagorici v občini Dobropolje.)

*O pridelavi žit iz prve roke / Franci Omahen, Kg, št. 25 (22.6.), str. 29, foto. (Franci Omahen, KSS Grosuplje, piše o dnevu žit v Grosupljem).

*Tekmovanje oračev, blagoslov traktorjev in predstavitev mehanizacije / Franci Omahen. Kg, št. 32 (10.8.), str. 21. foto. (Društvo podeželske mladine Kalček je v Škrjančah (Ivančna Gorica), priredilo tekmovanje oračev).

*Po čim krajši poti do kupcev / Klara Lovenjak. Kg, št. 40 (5.10.), str. 8–9, foto. (Kmetija Jakopič, Podpeč, Videm-Dobrepolje).

*Dubajska princesa osvojila slovenski pokal / Barbara Pance. Sn, št. 276 (11.10.), str. 9, foto. (Grosupeljčanka Helena Okorn je postala zmagovalka pokala Slovenije v distančnem jahanju).

63 KMETIJSTVO, NARAVA, ŽIVALI – 2023

*IMYB, 12. mednarodno tekmovanje mladih čebelarjev, Slovenija / Dragica Šteh. Sč, št. 1 (jan), str. 11, foto. (Ivančna Gorica je gostila mednarodno tekmovanje mladih čebelarjev).

*Predsednik ČZS Boštjan Noč postal ambasador Občine Ivančna Gorica / ČZS. Sč, št. 2 (feb), str. 2, foto. (Občina Ivančna Gorica izstopajočim osebnostim, ki prispevajo k razvoju občine, podarja naslov ambasadorja. Boštjan Noč je podprl ureditev Hiše kranjske čebele v Višnji Gori).

*Pregled flore Ponikovske, Dobrepoljske in Struške doline v občini Dobrepolje (Dolenjska, Slovenija) = Overview of the flora of Ponikovska, Dobrepoljska and Struška valley in the municipality Dobrepolje (Dolenjska, Slovenia) / Branko Dolinar. Hladnikia, št. 49 (apr. 2022), str. 30–61, foto.

*Slovenija bo letos gostila mednarodno tekmovanje mladih čebelarjev / Andraž Grad. Demokracija, št. 21 (25.5.), str. 48, foto. // Mladi čebelarji so tekmovali / G.S. Sn, št. 183 (8.7.), str. 7, foto. (V Hiši kranjske čebele v Višnji Gori in v Ivančni Gorici so tekmovali mladi čebelarji iz vsega sveta).

*O nadaljevanju kmetovanja bodo odločali mladi / Dragica Heric. KG, št. 19 (10.5.), str. 16, foto. (Ivan Primic iz Bičja pri Grosupljem).

*V oranju sta zmagala Jan Kozjek in Jože Habjan / Franci Omahen. Kg, št. 31 (2.8.), str. 32, foto. (DPM Kalček je organiziralo regijsko tekmovanje oračev, blagoslov traktorjev in predstavitev kmetijske mehanizacije. Pri oranju z obračalniki je zmagal Jan Kozjek iz Hrastovega Dola, pri oranju s plugi krajniki pa je zmagal Jože Habjan z Vrha pri Višnji Gori).

*Ivan Bučar: Kmet, trgovec, učenec znamenite gospe / Karina Cunder Reščič. OK (Odprta kuhinja), št. 37 (16.9.), str. 16–17, foto. (Bil je kuhar, direktor ljubljanske veletržnice, zdaj kmetuje na Velikem Mlačevem).

*Darja Trontelj Dolinšek. Prva ženska z zmago v kasaškem derbiju / Vito Šadl. O konjih, št. 10 (okt.), str. 5–8, foto. (Zmagala je s štiriletno kobilo Jerco iz hleva Viktorja in Darje Dolinšek s Police pri Grosupljem).

*Nov hlev, a negotova prihodnost kmetije / Klara Lovenjak. Kg, št. 44 (1.11.), str. 8, foto. (Kmetija Janeza Valentinčiča iz Male Račne pri Grosupljem).

*Obupani kmetje z območja Krajinskega parka Radensko polje / Klara Lovenjak. Kg, št. 45 (8.11.), str. 2, foto. (Zaradi varovanja mokrišč in šotišč).

*Ribiška družina Grosuplje / uredništvo: po spletni strani RD. Ribič, št. 12, str. 368–369, foto.

*V objemu miru in narave / Blaž Dominik. Ribič, št. 12, str. 394–395, foto. (O ribniku Dobje pri Grosupljem.)

64 GOSPODINJSTVO – 2022

*Ena najlepših knjig za ljubiteljske slaščičarje / MRL. Novi tednik, št. 5 (30.1.), str. 42, foto. (Nina Kastelic iz Zagorice v Dobropolju je izdala knjigo Leaneen in tudi na svoji spletni strani objavlja recepte za sladice).

*Picerija z degustacijo in nedeljskimi kosili / Miha First. Dn, št. 132 (9.6.), str. 19, foto. (Gostilna Antonač v Bojanjem Vrhu pri Muljavi).

*Markov ragu / Alenka Sivka. Zarja Jana, št. 24 (16.6.), str. 78–79, foto. (S kulinaričnim mojstrom B. Grilom je Marko Vozelj pripravil kosilo).

64 GOSPODINJSTVO – 2023

*Iz morja v lonce / Tevž Tavčar. Kg, št. 50 (13.12.), str. 11, foto. // Martin Golob blagoslovil kuharico / Moni Malovrh. Sn, št. 273 (7.10.), str. 9, foto. (Gregor Podržaj, obrtnik, kuhar in pisec s Perovega pri Grosupljem je napisal kuharsko knjigo Iz morja v lonce).

66/69 INDUSTRIJA IN OBRT – 2022

*Pet mesecev za obnovo stropne poslikave / Neža Mrevlje. Dnevnik, št. 47 (26.2.), str. 8, foto. (Restavradorji podjetja Gnoma iz Šentvida pri Stični prenavljajo pet lestencev iz glavne dvorane v Kazini).

*Moke ne bo zmanjkalo / Rok Nose. DI, št. 13 (31.3.), str. 3, foto. (Štupnikov mlin v Zagradcu).

*Majhen patent za veliko zdravja / Primož Hieng. Sn, št. 109 (22.4.), str. 8, foto. (Milan in Dragan Jeremić iz Šentvida pri Stični se posvečata inovacijam na področju pitne vode).

*Lara Podvršič, oblikovalka nakita. Najlepši kamen je tisti, ki te prevzame / Melita Meršol. Delo (pril. Ona), št. 89 (18.4.), str. 14–15, foto. // Enajst pozlačenih mest / Ba.P. Sn, št. 123 (9.5.), str. 9, foto. // Larin nakit je zgodba njenega življenja / Barbara Pance. Sn, št. 206 (1.8.), str. 6, foto. (Na tednu nakita v Grosupljem se je predstavila Lara Podvršič v ateljeu DR Jewelry).

*Širili bodo proizvodnjo / Boris Blaić. DI, št. 24 (16.6.), str. 13). (Podjetje Akrapović v Ivančni Gorici).

*Picerija, vredna prestolnice / Alma Glumac. Reporter, št. 15 (16.8.), str. 76–78, foto. (Marko Krezič, lastnik picerije Antica v Grosupljem).

*V e-mobilnosti v vrhu svetovnega razvoja / Romana Špende. Dn, št. 211 (12.9.), str. 19, foto. (Podjetje Etre iz Grosupljega, ki izdeluje polnilnice za električna vozila, sta ustanovila Miha Levstek in Borut Mehle).

*Lavričeva koča na Gradišču je gostila sedmo vseslovensko srečanje kovačev / Drago Perko. Sn, št. 257 (22.9.), str. 16–17, foto. (Maks Jerin in njegova družina vodijo dogodke pri Lavričevi koči nad Šentvidom pri Stični).

*V našem prostoru ima kruh simbolni status / Iztok Klemenčič. NDn, št. 43 (26.10), str. 31, foto. (Član uprave skupine Don don Boris Viktorovski o Pekarni Grosuplje).

66/69 INDUSTRIJA IN OBRT – 2023

*Uresničitev velikih upov / Zoran Triglav. NDn, št. 19 (10.5.), str. 31, foto. (Naj picerija Slovenije Antica, Grosuplje).

7 UMETNOST – 2022

*Lučka Koščak (1957–2022) / Jiři Bezla, Nena Židov. Delo, št. 44 (23.2.), foto. (Nekrolog).

*V spomin: France Slana (1926–2022). Še trenutek, gospodična muza, pa boste ovekovečeni / Tanja Lesničar - Pučko. Dn, št. 97 (28.4.), str. 17, foto. // S slikami je pripovedoval, da je življenje lepo / Vojko Urbančič. Delo, št. 98 (29.4.), str. 15, foto. // In memoriam France Slana (1926–2022) / J.P., K.H. D, št. 18 (8.5.), str. 19, foto. // Spominska razstava del Franceta Slane. Galerija Hest / Andrej Predin. Delo, št. 139 (17.6.), str. 16, foto. (Umrli je slikar France Slana, ki je zadnja leta živel na Krki).

***Tone Kralj.** Kralj na Premu / Romeo Volk. D, št. 1 (9.1.), str. 12, foto. (Ob stoletnici poslikav cerkve sv. Helene na Premu).

*Tone Kralj. Slikar z močnim opusom religioznosti / Neža Mrevlje. NDn, št. 36 (7.9.), str. 29, foto. (Eden najpomembnejših slovenskih umetnikov prejšnjega stoletja je poslikal več kot štirideset primorskih cerkva).

*Škofja Loka in Katinara, dve pasijonski drami, dva pogleda na Kristusovo trpljenje z vso bogato simboliko / Verena Koršič-Zorn. Pasijonski doneski (Škofja loka), 17, 2022, str. 27–40, foto. (Tone Kralj (1900–1975), slikar, kipar, grafik, ilustrator, oblikovalec notranje opreme in arhitekturnih načrtov, prenovitelj cerkvenega slikarstva na Slovenskem, je cerkev na Katinari, nekoč vasi v predmestju Trsta, poslikal z mogočnim, monumentalnim križevim potom).

7 UMETNOST – 2023

***Tone Kralj.** Tone Kralj v prizmi današnjega pogleda na slovensko in evropsko zgodovino / Egon Pelikan. Delo, št. 25 (31.1.), str. 18, foto. (V Znanstveno-raziskovalnem središču Koper raziskujejo povezavo med likovno ustvarjalnostjo T. Kralja in njej sočasno slovensko in evropsko zgodovino).

*Ljubljanska kotlina kot z žico obdana arena z gladiatorji / Vojko Urbančič. Delo, št. 153 (5.6.), str. 13, foto. // Tihi kritik totalitarističnih režimov / Ingrid Mager. Dn, št. 135 (14.6.), str. 10, foto. // Veliko odkritje / Dora Trček. Mladina, št. 25 (23.6.), str. 54–56, foto. // Slika bratomorne vojne, ki jo Duce zadovoljno gleda: Panem et Circenses / Jana Krebelj. Pd, št. 148 (24.6.), str. 16. // Slika bratomorne vojne, ki jo ob strani zadovoljno gleda Mussolini: razstava Kruha in iger: slikarstvo Toneta Kralja 1941–1945 / Jana Krebelj. Pn, št. 143 (23.6.), str. 21–22, foto. // Vojna leta skozi oči Toneta Kralja: na razstavi dela, ki jih slikar ni še nikoli predstavil javnosti / Karlo Nanut. Novi glas, št. 25 (29.6.), str. 9, foto. (Kralj, Tone, 1900–1975 -- „Panem et Circenses“ -- „Streljanje talcev, 13. 10. 1942“). // V Satovju besed tudi Tone Kralj / Egon Pelikan. Pn, št. 263 (15.11.), str. 19, foto. (Doslej neznana slika T. Kralja Kruha in iger na razstavi v Muzeju novejšje zgodovine).

*Zeugnisse des Widerstands – Slowenien birgt Unerwartetes an Geschichte, Kultur und Natur / Judith Leister. Neuer Züricher Zeitung, 2023 (15.10.). [Dokazi odpora – Slovenija premore nepričakovane stvari v smislu zgodovine, kulture in narave.] (O predstavitvi Pelikanove knjige o T. Kralju na knjižnem sejmu v Frankfurtu.)

*75. mednarodni Frankfurtski knjižni sejem: pogled iz Znanstveno-raziskovalnega središča Koper / Egon Pelikan. Delo, št. 277 (30.11.), str. 10, foto. (O predstavitvi knjige Egona Pelikana: Mussolini und Hitler in den Kirchen des slowenischen Küstenlandes (Klagenfurt-Celovec), 2023, v Frankfurtu 20. oktobra 2023. Predstavljanja knjiga je prevod Pelikanove knjige Tone Kralj in prostor meje. Tone Kralj je bil slovenski slikar, ki je v času fašistične in nato nacistične okupacije Slovenije ustvarjal stenske poslikave v cerkvah ob slovenski jezikovni meji z Italijo).

*Prve poslikave Toneta Kralja so po skoraj dvajsetih letih spet zasijale / Katja Kirn Vodopivec. Svet 24, št. 213 (8.11.), str. 20–23, foto. (Kraljeve poslikave cerkve sv. Helene v Premu so obnovili).

*Tone Kralj je s protifašističnimi poslikavami cerkva veliko tvegala / Ernest Sečen. Dn, (pril. Objektiv), št. 284 (9.12.), str. 20, foto. (O T. Kralju so pisali časopisi Slovenec leta 1926, Jutro 1931 in Novi list 1970).

*Sakralna umetnost Toneta Kralja na Primorskem. Umetniška dela v cerkvah na Ilirskobistriškem / Urška Godina. Kronika, 71, št. 3, str. 657–678, foto. (Spletno dostopno.)

*Cerkev sv. Martina v Slivju - zatočišče sredi vihre druge svetovne vojne: Tone Kralj / Aneja Rože. SLO: časi, kraji, ljudje: slovenski zgodovinski magazin, št. 39 (sep. 2023), str. 44–51, foto. (Tone Kralj je slikal po primorskih cerkvah med drugo svetovno vojno).

*Vojna leta skozi oči Toneta Kralja so po skoraj dvajsetih letih spet zasijale: notranjost cerkve sv. Helene na Premu je v celoti obnovljena / Katja Kirn Vodopivec. Pn, št. 256 (7.11.), str. 8, foto.

*Motorka ni le za drva žagati / Drago Perko. Sn, št. 157 (13.6.), str. 16–17, foto. (Na Gradišču nad Stično je potekal 9. festival kiparjenja z žago).

*Samira Kentrić, vizualna umetnica. Ko se humor zgodi, ljudje to cenimo / Gašper Stražišar. Dn, št. 156 (8.7.), str. 16–17, foto. (V Grosupljem rojena umetnica upodablja družbeno in intimno resničnost).

GLASBA – 2022

*Bernarda in Marko Fink. Peti v Sloveniji pomeni peti doma / Ksenija Hočevar. D, št. 8 (27.2.), str. 10–11, foto. (Borut Pahor je državno odlikovanje za izjemne dosežke za glasbeno poustvarjalnost podelil sestri in bratu Bernardi Fink Inzko in Marku Finku, ki živi v Dolenji vasi pri Polici).

*Ni še odpela zadnje besede / Alenka Kociper. Delo (pril. Super 50), št. 147 (26.8.), str. 4–5, foto. (Operna pevka Mirjam Kalin živi na Polici pri Grosupljem).

78 GLASBA – 2023

*Nina Pušlar. Pripravljena na novo vlogo / Danica Lovenjak. Sn, št. 160 (15.6.), str. 8–9, foto. // Bolj znam ceniti pomembne stvari, ker mi je bilo v rosnih letih nekaj odvzeto / Teja Roglič. Ona+, št. 26 (4.7.), str. 6–9, foto. // Moje pesmi so jaz / Maja Furlan. Obrazi, št. 11 (8.11.), str. 56–60, foto. // Nina Pušlar blesti! / M. Bo. Demokracija, št. 52 (29.12.), str. 72–73, foto. (Koncert v dvorani Stožice. Najbolj predvajana slovenska pevka živi v Ivančni Gorici).

*Izdelal je prvo suhokranjko / Slavko Mirtič. Sn, št. 60 (3.3.), str. 16–17, foto. (Jože Pečjak iz Dečje vasi pri Zagradcu izdeluje diatonične harmonike).

796 ŠPORT – 2022

*Šport je praznik / Ba. P. Sn, št. 57 (1.3.), str. 17, foto. (V Mestni knjižnici Grosuplje so odprli razstavo ob 30-letnici Olimpijskega komiteja Slovenije).

*Napolnili mrežo novince: začetek nove sezone: Novomeščani proti ekipi Brinje Grosuplje upravičili vlogo favorita / Rok Nose. DI, št. 31 (4.8.), str. 13. (Nogometni klub Krka Novo mesto so premagali NK Brinje Grosuplje).

*Pred tekmo jih je požegnal / Barbara Pance. Sn, št. 307 (12. 11.), str. 16–17, foto. (Novo tribuno v Športnem parku Brinje je blagoslovil grosupeljski župnik Martin Golob).

*Maruša Mišmaš Zrimšek. Odločno napoveduje kolajno na evropskem prvenstvu / Uroš Šemrov. Dn, št. 121 (27.5.), str. 16, foto. // V družbi evropske prvakinja / Š. R. Sn, št. 317 (23.11), str. 18, foto. (M. M. Zrimšek iz Grosupljega ima novega, nemškega trenerja).

*V odmaknjeni dolini z žogo naredili čudež / Barbara Pance. Sn, št. 341 (10.12.), str. 8–9, foto. (V Vidmu – Dobropolje so začeli igrati dvoranski nogomet, čeprav niso imeli dvorane).

796 ŠPORT – 2023

***Jurčičev pohod.** Po medenem zajtrku naravnost na Muljavo / Bojan Rajšek. Delo, št. 51 (3.3.), str. 11, foto. // Še pred petelini po blatu in snegu proti Muljavi / Bojan Rajšek. Delo, št. 62 (6.3.), str. 16–17, foto. // Jurčičev pohod znanilec normalnejših časov / Lovro Kastelic. Sn, št. 63 (7.3.), str. 8–9, foto. (28. pohod po Jurčičevi poti).

*Po rimski cesti do 800-letne lipe / Slavko Mirtič. Sn, št. 158 (14.6.), str. 5, foto. (Kolesarski izlet iz Ivančne Gorice do lipe v Valični vasi).

*Končno zdrava in po spremembah prerrojena / Uroš Šemrov. Dn, št. 189 (18.8.), str. 15, foto. // Rekordni in uspešni slovenski zaključek / Uroš Šemrov. Dn, št. 197 (28.8.), str. 13, foto. (V Grosupljem rojena atletinja Maruša Mišmaš Zrimšek dosega rekorde v teku na 3000 m z zaprekami).

*Če ovce ne ubije, tudi človeka ne bo / Grega Kališnik. Nedelo, št. 36 (9.9.), str. 32, foto. (Aviratek, adrenalinsko tekmovanje v blatu organizira PGD Šentvid pri Stični).

*Ker oče ni dobil harmonike, je sin dobil kros motor / Grega Kališnik. Nedelo, št. 37 (16.9.), str. 20, foto. (Simon Peklaj iz Metnaja dirka na svetovnem prvenstvu v motokrosu MX2).

*Grosuplje dobiva sodoben športni park / Bojan Rajšek. Sn, št. 255 (20. 9.), str. 9, foto. (Blizu naselja Brezje pri Grosupljem).

*Tekma v Stični še ni končana ... / Dean Šuster. Nt, št. 38 (21.9.), str. 17, foto. // SVIŠ, majhen klub z velikim srcem, past za velike / Peter Zalokar. Delo, št. 221 (23.9.), str. 20, foto. (Uspehi Rokometnega kluba Sviš iz Ivančne Gorice v 1. slovenski ligi).

*Krka znova premagala Grosuplje / Rok Nose. Dl, št. 46 (17.11.), str. 15. (NK Krka Novo mesto je premagal nogometaše NK Grosuplje).

81/82 JEZIKOSLOVJE IN KNJIŽEVNOST. KNJIŽNE IZDAJE – 2022

*Franci Novak: Obvoz / Robert Kuret. Delo, št. 49 (1.3.), str. 14, foto. (Recenzija). // Novo mesto v Dobropolje / I. Vidmar. Dl, št. 35 (1.9.), str. 4, foto. // Na tračnicah vsakdana / Špela Ožir. Nt, št. 39 (29.9.), str. 11, foto. (Literarno nagrado Novo mesto in nagrado Fanny Haussmann, ki jo podeljuje Zavod za kulturo in turizem Žalec, je prejel dobropoljski pesnik Franci Novak).

*Zaključek z biografijo / M. Ž. Dl, št. 10 (10.3.), str. 8, foto. (Ob zaključku Jurčičevega leta so na Muljavi predstavili knjigo dr. Urške Perenič Jurčič, pripovednik svojega in našega časa).

*Naš Jurčič: 1844–1881 / M. Ž. Dl, št. 50 (16.12.), str. 21, foto. (V Domoznanski zbirki občin Grosuplje, Ivančna Gorica in Dobropolje je izšel risoroman avtorjev dr. Mihaela Glavana in slikarja Damjana Stipančiča).

*Priredba prvega slovenskega romana Josipa Jurčiča Deseti brat na odru KUD Mirana Jarca na Studencu pri Domžalah / Franc Križnar. Slamnik: glasilo občine Domžale, št. 8 (26.8.), str. 27, foto. (Opereta).

*Politično delovanje Josipa Jurčiča, ko „politika veže razum in roke“ / Irena Selišnik. Jezik in slovstvo, št. 4, str. 87–97.

*Jurčič in sodobniki: kulturomična miniatura / Miran Hladnik. Jezik in slovstvo, št. 4, str. 75–85.

*Našo domišljijo zbuja ter nas tako razveseljuje in podučuje: začetki Jurčičevega in Šenojevega zgodovinskega romana / Ivana Latković. Jezik in slovstvo, št. 4, str. 115–126.

*Leto 2021 je bilo Jurčičevo leto / Iztok Ilich. Koledar Mohorjeve družbe v Celovcu, str. 119–124. foto.

*Jurij Kozjak, slovenski janičar / Urška Perenič. Koroški koledar, 2022, str. 42–49. foto.

*Josip Jurčič – začetnik novinarskega stila / Monika Kalin Golob. Jezik in slovstvo, št. 4, str. 99–114.

*Mednarodni projekt In search of Josip Jurčič - V iskanju Josipa Jurčiča / Kristijan Rešetič. Šolska knjižnica, št. 1/2, str. 82.

*Louis Adamič. Moje zanimanje za priseljence / Louis Adamič; prevedla Kristina Božič. Borec, št. 802/804, str. [7]–58, 171, foto.

*Odmevi Adamičevega dela Vrnitev v rodni kraj (The Native's Return) v ameriškem časopisju / Matjaž Klemenčič, Milan Mrđenović. Slava Centralis (Maribor), št. 1, str. 220–232.

81/82 JEZIKOSLOVJE IN KNJIŽEVNOST. KNJIŽNE IZDAJE – 2023

*Rozina, Roman: Knjižničarjev pogled ob rob 160. obletnici izdaje Jurčičevih Spominov na deda. Družinska pratika, 2023, str. 75–80, foto.

*Čoževa nova poezija / P. H. Sn, št. 23 (9.2.), str. 23, foto. (Ivančan je izdal že deset knjižnih izdaj, zadnja nosi naslov Sem).

*Luka iz Dobrepolj. Predstavili knjigo Luka iz Dobrepolj / M. G. Sn, št. 47 (18.2.), str. 17, foto. // Luka iz Dobrepolj / I. Ž. D, št. 27 (9.7.), str. 19, foto. (Občina in TD Dobrepolje sta predstavila domoznansko knjigo o humanistu in profesorju ter rektorju na dunajski univerzi v 16. stoletju).

*"Dasiravno smo mesto Nemcev tiste stare Franke izvlekli na dan, vendar nismo našli milosti pri vladi": cenzura Tugomerja / Tone Smolej. Slovenska literatura in umetnost v družbenih kontekstih, 2023, str. 43–48.

902 + 94 ARHEOLOGIJA + ZGODOVINA – 2022

*Vodice v Dobrepolju, Na Klanem – depo iz pozne bronaste dobe / Peter Turk; foto Tomaž Lauko. Arheologija v letu 2021: dediščina za javnost: zbornik povzetkov: strokovno srečanje Slovenskega arheološkega društva, 2022, str. 7–8, foto. (V avgustu 2021 je ekipa Narodnega muzeja Slovenije na vzpetini Na Klanem pri Vodicah v Dobrepolju raziskala manjši depo bronastih predmetov. Skupaj s srpom so v depolu štirje fragmentirani jezičastoročajni srpi, fragmentirana plavutasta sekira, rezilo sekire, tul sulične osti, fragmentirano bodalo, fragment pločevine in trije drobni fragmenti rezil srpov ali nožev. Gre za manjši depo pozne bronaste dobe, iz časa med koncem 13. in začetkom 11. stoletja pr. n. št.).

*Mikroizkopavanje bronastodobnega depoja iz Vodic v Dobrepolju / Matjaž Bizjak. Konservator-restavrador: povzetki strokovnega srečanja, 2022, str. 76, 135, foto.

*The pottery from the Bronze Age settlement at Podsmreka in the Dolenjska region = Keramika iz bronastodobne naselbine v Podsmreki na Dolenjskem / [besedilo in risba] Ida Murgelj. Arheološki vestnik, 2022, str. 49–97, zemljevid, foto. (Pri Podsmreki pri Višnji Gori so našli grobove, naselja in prazgodovinske arheološke ostaline iz bronaste dobe).

*Epitaf Jurija Ravbarja: razrešena uganka nagrobne freske s konca 15. stoletja v stiški cerkvi / Mija Oter Gorenčič. Zbornik za umetnostno zgodovino, 2021/2022, str. 155–166, 414. (Spletno dostopno. Prispevek prinaša odkritje, komu je bila posvečena nagrobna freska na slopu med glavno in južno stransko ladjo pod pevskim korom cistercijske cerkve v Stični. Freska velja za edino znamenje renesanse v slovenskem zaledju v zgodnjih osemdesetih letih 15. stoletja. Freska je bila naslikana za Jurija Ravbarja. V naslikani luneti freske je bilo prvotno več grbov, od katerih je danes ohranjen le še grb ogrskega kraljestva. Grbi so izražali pripadnost cesarju Frideriku III., ki je imel na svojem nadvojvodskega pečatu levo ob svoji podobi staroogrski grb ter grbe Avstrije, Koroške in Slovenske marke).

*Zeitzeichen im Mikrokosmos des mittelalterlichen Kreuzgangs in der Zisterzienserabtei Stična / Sittich / Mija Oter Gorenčič. Zeitkonzepte II: wie verändert sich Zeitbeobachtung unter besonderen Bedingungen und veränderten Voraussetzungen? (Purkersdorf, Suppl. 19, apr. 2022, str. 93–108), foto. (Prevod skrajšane verzije prispevka: (Ne)sakralni motivi na obojni poslikavi iz prve polovice 14. stoletja v stiškem križnem hodniku. Prvič izšlo v: Profano v sakralnem. Študije o vizualizaciji posvetnih teženj in motivov v sakralni umetnosti / ur. M. Oter Gorenčič. Ljubljana, 2019, str. 11–70.)

*Oblednica poboja na Jelovcu: Pohod do spominske plošče / Franc Štibernik. Svobodna beseda, 8, 2022, št. 77 (marec), str. 8. (»8. januarja 1945 so enote domobrancev odkrile tabor domačih terencev, ki so imeli v gozdu pod vrhom Jelovca med Predolami in Rožnikom svoj skrivni tabor. O tem poboju je Vinko Žitnik v glasilu Slovensko domobranstvo, št. 13, 1945 (Razdrto rdeče gnezdo, str. [17–19] objavil zapis o tem, kakšna vojska so bili domobranci in s kakšnim užitkom so ubijali svoje nekdane znance in prijatelje. Pisec je očitno imel slabo vest, zato je po koncu vojne pobegnil v Argentino.«)

*Najstarejša slovenska prisega iz Višnje Gore / Boris Golec. Višnjan: krajevno glasilo, št. 1 (apr. 2022), str. 21–22.

*Prve omembe Višnje Gore v slovenščini (1426–1689) / Boris Golec. Višnjan: krajevno glasilo, št. 2 (jul. 2022), str. 21–22, foto.

*Kako so prisegali višnjegorski mestni sodniki? / Boris Golec. Višnjan: krajevno glasilo, št. 4 (dec. 2022), str. 21–22.

902 + 94 ARHEOLOGIJA + ZGODOVINA – 2023

*Zgodovinski razvoj Občine Dobropolje: seminarsko delo / David Tomažin. (Lj 2021. Str. 165–181). V: Zgodovinski pregled izbranih občin [Elektronski vir]: izbrane teme iz slovenske sodobne lokalne zgodovine / avtorji Katja Lesjak ... [et al.]; mentor Bojan Balkovec. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, 2022. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (181 str.)), foto.

*Umestitev modernega objekta v ruševine Starega gradu / Alija Iusupova, Ivo Koritnik. Urbani izziv. Posebna izdaja, št. 17, 2023, str. 70–86. (Revitalizacija, prenova ruševin gradu v Višnji Gori).

*Umetnostna dediščina vitezov Klarwillov iz dvorca Podsmreka pri Višnji Gori / Tina Košak [et al.]. Acta historiae artis Slovenica, št. 1, 2023, str. 127–155, foto. (Dve kabinetni žanrski sliki iz druge polovice 18. stoletja sta do konca druge svetovne vojne viseli v dvorcu Podsmreka pri Višnji Gori, danes pa sta v zasebni lasti v Ljubljani. Na podlagi pečatov in oznak na hrbtiščih ju zanesljivo povezuje z zbirko, ki jo je na Dunaju zasnoval Isidor vitez Klarwill (1842–1898), del njegove zbirke pa je ob nakupu posesti Podsmreka na Slovensko pripeljal njegov vnuk Peter Klarwill. Na podlagi študija arhivskih virov razkriva doslej neznane okoliščine prenosa dela rodbinske zbirke v Podsmreko leta 1935, prodajo dvorca Antonu Verovškemu leta 1939 ter usodo zbirke in grajske opreme, ki sta ob prodaji dvorca državi po Verovškovi smrti prešli v javno last. Z zapuščino Klarwillov prvič povezuje tudi posamezne umetnine in kose opreme, ki so bili ob prodaji dvorca državi leta 1948 dodeljeni javnim muzejskim zbirkam).

*Kako so prisegli stari Višnjani / Boris Golec. Višňjan: krajevno glasilo, št. 1 (apr. 2023), str. 21–22.

*Čudežna rešitev višnjegorskega mestnega arhiva / Boris Golec. Višňjan: krajevno glasilo, št. 2 (jul. 2023), str. 22–23.

*Stavbna podoba Višnje Gore po terezijanskem katastru sredi 18. stoletja / Boris Golec. Višňjan: krajevno glasilo, št. 3 (okt. 2023), str. 22–24. Tabela.

*Mesto Višnja Gora – zgodba o uspehu / Boris Golec. Višňjan: krajevno glasilo, št. 4 (dec. 2023), str. 19–20.

908 DOMOZNANSTVO – 2022

– **Grosuplje**: *Izdelali vsestransko uporaben koledarček / Ba. P. Sn, št. 27 (28.1.), str. 16–17, foto. (Koledarček je lahko koledar, ravnilo, bralno znamenje, hkrati pa poučuje o živalih Radenskega polja).

*Ostri vrh / Andreja Praznik. D, (pril. Razvedrilo), št. 8 (27.2.), str. 31, foto. (675 m visok vrh nad Radenskim poljem).

*Dvoživke na dlani / STA. Sn, št. 146 (1.6.), str. 24, foto. (Na robu Radenskega polja deluje Žabja hiša).

– **Ivančna Gorica**: *Digitalizacija kulturne dediščine / Primož Jeralič. Lipov list, št. 1 (feb), str. 22–23, foto. (Študija in analiza Codellijevega gradu v Višnji Gori in njegova digitalna predstavitev).

*Fotografska zapuščina Simčiča: Ivančna Gorica od leta 1925 do 1940. DI, št. 11 (17.3.), str. 6. (Iz zapuščine Rafaela Simčiča so stare podobe Ivančne Gorice prikazali na razstavi).

*Srednjeveška monastična arhitektura (na Dolenjskem): vabilo na sprehod po mogočni stavbni dediščini redovnikov / Natalija Zanoški. Rast, 33, 2022, št. 2 (sept.), str. 25–33, foto.

*Razgledna točka na Polževem / Jože Ulčar. Lipov list, št. 5 (okt), str. 24, foto. (V rubriki Razgledni stolpi in razgledišča v Sloveniji).

– **Dobrepolje**: *Stoletni lipov gaj pri sv. Antonu / TD Dobrepolje. Lipov list, št. 3 (junij 2022), str. 16–17, foto. (TD Dobrepolje ureja razgledišče pri cerkvi sv. Antona in obnavlja sejme v lipovem gaju).

*Kamen vrh / Andrej Praznik. D, (pril. Razvedrilo), št. 49 (11.12.), str. 31, foto. (Na Kamen vrhu je planinska koča).

908 DOMOZNANSTVO – 2023

– **Grosuplje**: *Prešeren nekoliko drugače / Janez Kebe in Božo Rustja. Ognjišče, št. 2 (feb.), str. 44–49, foto. (Kopanjski župnik Janez Kebe je izdal Kopanjsko knjigo in v njej posebej izpostavil povezavo župnije s pesnikom dr. Francetom Prešernom).

*Tematske poti kot idealen trajnostni produkt / Polona Frelj. Lipov list, št. 3 (jun), str. 35, foto. (Pot Zelene rege je umeščena v Vodomčev gaj na Cerovem pri Grosupljem).

*Otroci so v izviru zagledali kačo z nogami / Saša Senica. Delo, št. 133 (12.6.), str. 18, foto. (Prva dokumentirana najdba človeške ribice na območju Županove jame).

*Skozi Vinetujevo brezno v globino / Tomaž Bukovec. NDn, št. 24 (14.6.), str. 16, foto. (TOD Županova jama organizira na obletnico odkritja jame spust po vrvi skozi stari vhod v jamo. V jami so snemali tudi nekaj prizorov iz filma Old Surehand I.).

*Foraminiferal assemblages from the Upper Lower Jurassic (Toarcian) „spotted limestone“ in the Radensko polje section, Central Slovenia / Luka Gale, Rok Brajkovič, Adrijan Košir. Razprave, poročila: 26. posvetovanje slovenskih geologov, Ljubljana, oktober 2023, str. 22–25. (V plasteh apnenca spodnje jure so našli fosile, foraminifere).

*Sredi polja grič, na njem pa cerkev / Janez Mihovec. Sn, št. 315 (21.11.), str. 25, foto. (Kopanj sredi Radenskega polja).

*Na Vrh nad Radenskim poljem / Janez Mihovec. Sn, št. 333 (8.12.), str. 24, foto. (Ostri vrh in razvaline gradu Čušperk).

– **Ivančna Gorica:** *Dostopno družinsko planinarjenje / Roman Tratar. Motorevija, (mar.–apr. 2023), str. 36–37, foto. (Pohodi v občini Ivančna Gorica).

*Hiša kranjske čebele vabi / Petra Peunik Okorn. Lipov list, št. 2 (apr), str. 10–11, foto. (Hiša kranjske čebele je našla svoj dom v obnovljeni nekdanji šoli v Višnji Gori).

*Studenci Jurčičevih zgodb / Danijel Zupančič. Lipov list, (junij 2023), str. 30–31, foto. (Kraji, ki jih opisuje Jurčič v svojih delih).

*Več kot 100 kilometrov po občini / Drago Perko. Sn, št. 271 (5.10.), str. 32, foto. (Krožna pot Prijetno domače po občini Ivančna Gorica).

*Noter po toboganu, ven po trebuhu navzgor / Saša Senica. Sn, št. 282 (17.10.), str. 6, foto. // Skozi ozek rov v razgibano in občutljivo podzemlje / Saša Senica. Delo, št. 241 (17.10.), str. 11, foto. (Jama Poltarica ob izviru Krke je bila odkrita 2003).

*40 let Turističnega društva Muljava / Maruša Pušnik. Lipov list, št. 6 (dec), str. 26, foto. (Na slovesnosti so sodelovali člani Kulturnega društva Muljava, šolarji in moški pevski zbor).

– **Dobrepolje:** *Po pobočjih do Kamen vrha / Janez Mihovec. Sn, št. 322 (28.11.), str. 25, foto. (Pohodniške poti na Kamen vrh na Dobrepoljem).

929 BIOGRAFIJE – 2022

– **Miroslav Cerar.** Pravnik, telovadec, olimpijonek. *Legenda slovenskega olimpizma. O nazdravljanju s šampanjcem se nam še sanjalo ni / Lucijan Zalokar. Nedelo, št. 40 (8.10.), str. 16–17, foto. // Zlati konjenik je postal nesmrten / Barbara Pance. Sn, št. 295 (29.10.), str. 6, foto. (Olimpijoneku Miroslavu Cerarju ob 83. rojstnem dnevu postavili spomenik telovadca na konju pred OŠ Brinje Grosuplje).

– **Aleksander Čeferin,** pravnik, odvetnik, predsednik UEFA. (Izbor člankov iz slovenskega časopisja).

*Delova osebnost leta je Aleksander Čeferin / L. K. Sn, št. 6 (7.1.), str. 2, foto. // Predsednik Uefe poziva Slovence k enotnosti / Lovro Kastelic. Sn, št. 7 (9.1.), str. 6, foto. // Delova osebnost leta / Jože Suhadolnik. Sn, št. 12 (13.1.), str. 4–5, foto. // Čeferin: Mnoge je odneslo, ko so se vzpeli tako visoko / Jernej Suhadolnik. Delo, št. 5 (7.1.), str. 1+2–3, foto. (Aleksander Čeferin je postal Slovenec leta 2021).

*Izjava tedna. Aleksander Čeferin, Nedelo, št. 25 (22.6.), str. 26, foto. (O mladostnih nagajivostih).

– **Barbara Čeferin,** fotografinja, galeristka, žena Aleksandra Čeferina. *Zakaj umetniki pri nas ne morejo dostojno zaslužiti? / Kaja Komar. Večer, št. 158 (11.7.), str. 4–5, foto. (O družini, delu, Galeriji Fotografija).

– **Peter Čeferin**, odvetnik, pisatelj. *Rod Luke Čeferina se imenitno nadaljuje: posebej za Jano: z družino Čeferin na odkritju spominske plošče njihovega prednika v Leskovici pod Blegošem / Andreja Comino. Jana, št. 24 (14. 6.), str. 10–13, foto. // Nova knjiga Simone Kermavnar in spominska plošča umetniku Luki Čeferinu (2. 10. 1805–16. 12. 1859) / Gvido Komar. Logaške novice: glasilo občine Logatec, št. 7–8 (jul.-avg. 2022), str. 17), foto.

(Čeferin, Luka, 2. okt. 1805–16. dec. 1859 – slikar, kipar, podobar, Leskovica, Idrija, 19. stol.; Čeferin, Peter, 1938, –Grosuplje).

– **Dr. Mihael Glavan**, slavist, raziskovalec, publicist. *Rupert, Marijan: In memoriam dr. Mihaelu Glavanu (1945–2022). Glasnik Slovenske matice, 39, 2022, str. 231–235, portret. (Govor na pogrebu.)

*De mortuis ... V spomin Mihaelu Glavanu / Jože Faganel. Zvon, št. 3/4, str. 49, foto. // Umrl je Mihael Glavan, raziskovalec rokopisnega gradiva / Petra Vidali. Večer, št. 55 (8.3.), str. 8, foto. // Umrl je dr. Mihael Glavan. Mladika (Trst), št. 2-3, str. 27, portret. // Dr. Mihael Glavan: (1945–2022): v spomin / M. L. Dl, št. 10 (10.3.), str. 31, foto. (7. marca 2022 je umrl je dr. Mihael Glavan, raziskovalec in publicist s področja rokopisnega in starega knjižnega gradiva ter dolgoletni vodja rokopisnega oddelka Narodne in univerzitetne knjižnice (NUK), tudi častni občan Občine Ivančna Gorica).

– **Martin Golob**, grosupeljski župnik, pisatelj, vloger. *Nagrada župniku Martinu Golobu / Mojca Marot. Sn, št. 73 (17.3.), str. 10–11, foto. (Radio Štajerski val je nagrado iskra leta 2021 podelil grosupeljskemu župniku Martinu Golobu za maše prek spleta v času korone).

*Korona je pokazala, kako potrebujemo drug drugega / Lidija Markelj. Dl, št. 15 (14.4.), str. 18, foto. (Grosupeljski župnik dela v dveh farah).

*Kjer župnik leti kot strela / Barbara Pance. Sn, št. 141 (26.5.), str. 1+ 1–13, foto. (Počutje v novih krajih in delo v treh župnijah).

*Po epidemiji bo težko kdo rekel, da hodi k maši iz navade / Peter Merše. Domovina, št. 60 (18.8.), str. 23–26, foto. (Spletna pastoralna in življenje po epidemiji).

*Cerkev Golobu ne da dihati / Drago Perko, Sn, št. 219 (13.8.), str. 1+ 2–3, foto. (M. Golob dobil v upravljanje še tretjo župnijo).

*Martin Golob napisal knjigo / A. K. Sn, št. 304 (10.11.), str. 10–11, foto. // S svojo knjigo pomaga bolnemu žigi / Drago Perko. Sn, št. 312 (17.11.), str. 1+4–5, foto. // Razprodano / Drago Perko. Sn, št. 340 (15.12.), str. 8–9, foto. (Knjigo Na spletni prižnici je M. Golob izdal skupaj z Lojzetom Grčmanom. Postala je prodajna uspešnica).

– **Bogomil Jaklič**: eden od tvorcev letalstva Kraljevine Jugoslavije / Marko Malec. Na krilih poguma: zgodbe slovenskih letalcev, 2022, str. 41–68, foto. (Bogomil Jaklič je bil rojen 12. novembra 1903 v dobropoljski Podgorici kot sin učitelja in pisatelja Frana Jakliča, umrl pa je 24. septembra 1979. Tu je izpostavljen kot pilot).

– **Klemen Janežič**, igralec, rojen v Šentvidu pri Stični. *Klemen Janežič, dolgoletni član SNG Drama ... / Danica Lovenjak. Sn, št. 5 (6.1.), str. 24, foto. (Igralec govori o sebi, družini, načrtih).

– **Janez Janša**, predsednik SDS in predsednik vlade RS, rojen na Plešivici pri Grosupljem. (Izbor člankov). *Janšev klan iz Grosuplja / Igor Kršinar. Reporter, št. 8 (21.2.), str. 1 + 24–27, foto. (Obisk Janeza Janše v občini Grosuplje).

*Janševa pozabljenka ženska / Biserka Karneža. Reporter, št. 13 (28.3.), str. 1+ 42–46, foto. (Grosupeljčanka **Silva Predalič**, pozabljenka partnerka predsednika vlade).

– **Jože Kramar** – predan železnici / besedilo in foto je pripravila hči Breda Kramar. Prometnik: glasilo Sindikata železniškega prometa Slovenije, 28, 2022, št. 126 (november), str. 34–36, foto.; Prometnik, 29, 2023, št. 127 (marec), str. 29–31, foto. (Po vojni pa vse do upokojitve 1982 je bil šef železniške postaje Radohova vas. Ob 100-letnici rojstva je njegovo skoraj 100-letno življenjsko pot predstavila v knjigi Plemenito življenje hči Breda Kramar).

– **Tatjani Kordiš** v spomin (1944–2020) / Gregor Aljančič. Proteus, št. 9–10, str. 468–469, portret. (Tatjana Kordiš je bila biologinja po izobrazbi in srcu, plodovita naravoslovna pedagoginja in publicistka, ki je živela na Viru pri Stični).

– **Alojz Kovšca**, predsednik državnega sveta. *Alojz Kovšca [intervju]: če ljudje ne volijo, jih vodijo za nos / Vida Kocjan. Demokracija, 2022, št. 10 (10.3.), str. 20–23, foto. // Alojz Kovšca / Lea Kalc Furlanič. Demokracija (30.6.), str. 60–61, foto. (Kandidat za OZS (Obrotno-podjetniško zbornico) živi v Veliki Račni pri Grosupljem). // Je Kovšca skočil v bazen brez vode? / Zoran Potič. Dn, št. 197 (26.8.), str. 3, foto. (Predsednik državnega sveta je napovedal morebitni vstop v kampanjo za predsednika republike).

– **P. Peter Lavrih**. Ambasador Jezusove domovine / Ksenija Hočevnar. D, št. 10 (12.3.), str. 12–13, foto. (Rojen v Velikih Dolah pri Temenici, frančiškan, ki vodi slovenske romarje v Sveto deželo).

– **Tamino Petelinšek**. *»Prvič sem izkusil slovanstvo kot bratstvo« / Mojca Purger. D, št. 11 (20.3.), str. 26, foto. (Tamino Petelinšek, fotograf iz Dobrepolja in član mednarodne organizacije Knights of Columbus, je zbiral pomoč za ukrajinske begunce).

– **Jože Plut**, župnik na polici pri Grosupljem. *Župnijske finance in skrb za ljudi / Ivo Žajdela. D, št. 24 (19.6.), str. 4–5, foto. (Poliški župnik Jože Plut govori o obnovi cerkvenih objektov).

– **Boštjan Romih**, televizijski voditelj, živi na Polici pri Grosupljem. *Ti se moraš v domu dobro počutiti, ne tvoji sledilci / Lucijan Zalokar. Nedelo, št. 1 (8.1.), str. 32–33, foto. (O sebi in svojem delu).

– **Jože Skubic**, pevec ansambla Slapovi. *Prva obletnica smrti Jožeta Skubica / Besedilo: Miran Prnaver. Prometnik: glasilo Sindikata železniškega prometa Slovenije, 28, 2022, št. 126 (november), str. 20, foto. (Pevec ansambla Slapovi je bil v službi na Slovenskih železnicah).

– **France Slana** (1926–2022) / Melita Forstnerič Hajnšek. Večer, št. 97 (28.4.), str. 8, foto. (Nekrolog za slikarjem, ki je živel in ustvarjal na Krki).

– **Angelca Škufca**, ljudska pisateljica. *Angelca, hvala ti! / (sč). Ognjišče, 56, 2020, št. 12, str. 29, foto. (Angelca Škufca iz Dednega Dola je umrla 9. 11. 2020. Nekrolog.)

– **David Tomažin**, študent zgodovine, rojen v Šmarju – Sapu. *Koliko mlade zanima (novejša) zgodovina? / Nika Altbauer. D, št. 25–26 (25.6.), str. 14–15, foto. (O osamosvojitvi, mladih in vlogi šole).

– **Tomaž Vesel**, pravnik, predsednik računskega sodišča, rojen v Grosupljem, živi v Šentvidu pri Stični.

*Tomaž Vesel novi direktor Dolenjskega lista / sta. Večer, št. 15 (9.7.), str. 6, foto. (Prevzel je vodenje medijske skupine Media24).

– **Marko Vozelj**, pevec. *Urška Jeglič: Edino ljubezen premaga vse: Marko Vozelj (Intervju). Ognjišče, 2022, št. 4, str. 76–77, foto.

– **Marko Zajc**, zgodovinar, sodelavec Inštituta za novejšo zgodovino, rojen na Muljavi. *Politika potrebuje ideološko zaledje in zgodovina, ki pa je v tem primeru bolj mitologija, je za kaj takega zelo pripravna / Jure Trampuš. Mladina, št. 9 (25.2.), str. 30–36, foto. (Pripoveduje o sebi in svojem delu).

– **Luka Zorenč**, Grosupeljčan, vojaški speciallec, medicinec in dobrodelnež, živi v Grosupljem. *Resnica je najboljša reklama za vojsko / Bojan Videmšek. Delo, št. 6 (8.2.), str. 15, foto. (O nastajanju knjige Ris).

*Zastava medicine nima barve / Grega Kališnik. Nedelo, št. 11 (19.3.), str. 24–25, foto. (Medicinec je deset dni pomagal v Lvovu in Kijevu).

***Luka Zorenč ...** / Barbara Pance. Sn, št. 95 (7.4.), str. 8–9, foto. (Napisal je knjigo Ris po številnih bojnih misijah o resničnem življenju specialca. Odlomki iz knjige so bili objavljeni kot podlistek v Sn).

*Mehki časi rojevajo mehke ljudi / Katarina Keček. Reporter, št. 17 (26.4.), str. 32–37, foto. (O svoji knjigi Ris in izkušnji v vojaški službi).

*Nekdanjemu specialcu padla puška v med / Peter Lovšin. Dn, št. 243 (20.10.), str. 2, foto. (Luka Zorenč je direktor podjetja Akademija Ris, ki je bilo izbrano, da organizira resničnostni šov z vojaško tematiko).

– **Jana Zupančič**, igralka, rojena in živi v Ivančni Gorici. *Zelo radi in veliko se ukvarjamo z videzom / Teja Roglič. Vikend št. 1524 (12.–18.2.), str. 4–5, foto. (Spregovorila je o svojih vlogah in pogledu na čas, ki ga živimo).

*Ženske za vse čase. Odprtje razstave v Rokodelskem centru v Ribnici / Nejc Lovšin in Barbara Pečnik. Trobla (Velike Lašče), št. 7 (14.12.), str. 34–35, foto. (Občino Dobrepolje zastopa Mara Kralj, iz grosupeljske občine, iz Luč pri Žalni, pa je bila doma Marija Perhaj Gorše, dolgoletna ravnateljica OŠ Velike Lašče.)

929 BIOGRAFIJE – 2023

– **Lidija Andolšek Jeras**, pionirka slovenske reproduktivne ginekologije. *Spomenik pionirki reproduktivne ginekologije / nm. Dn, št. 98 (29.4.), str. 8, foto. (Rodila se je v Grosupljem, na Stari pošti).

– **Manica Janežič Ambrožič**, novinarka, voditeljica, urednica. *Moje poročno potovanje je bilo evropsko prvenstvo v »fuzbalu« / Dean Šuster. Novi tednik, št. 7 (16.2.), str. 12–13, foto. (Po rodu Žalčanka, že dolgo živi v Grosupljem, pripoveduje o sebi in svojem delu).

*Kako to mislite, z levo na desno? / Mateja Rosa. Ona plus, št. 8 (okt 2023), str. 12–16, foto. (V Grosupljem živeča televizijka Manica Janežič Ambrožič govori o svojem odstopu z mesta urednice informativnega programa).

– **Dr. Matjaž Barbo**, redni profesor na oddelku za muzikologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani, živi v Šmarju – Sapu. *Dr. Matjaž Barbo. Glasba je njegov jezik / Kristijan Koželj. Zvon, št. 5 (maj), str. 40–49, foto. (Pogovor s profesorjem glasbene estetike in novejšje glasbene zgodovine).

– **Aleksander Čeferin**, pravnik, odvetnik, predsednik evropske nogometne zveze. (Izbor člankov).

*Vidim veliko več delfinov kot morskih psov / Jernej Suhadolnik. Delo, št. 62 (16.3.), str. 18, foto. (Predsednik Uefe in podpredsednik Fife v oddaji angleškega nogometaša in novinarka Garryja Nevilla).

*Vsak bo moral kupiti vstopnico ali prispevati donacijo / Jernej Suhadolnik. Sn, št. 237 (1.9.), str. 4–5, foto. (A. Čeferin je organiziral tri večje dobrodelne prireditve v Biljah, Stožicah in na Trgu republike).

*Aleksander Čeferin. K sreči sem dolgočasen tip / Grega Kališnik. Nedelo, št. 49 (9.12.), str. 1+6–8, foto. (A. Čeferin poskuša delati tako, da se zjutraj lahko pogleda v ogledalo).

– **Barbara Čeferin**, fotografinja, galeristka, žena Aleksandra Čeferina. *Med tekmami moža spravljaja ob živce / Tina Horvat. Sn, št. 153 (8.6.), str. 1+8–9, foto. (O družini, hčerah, možu).

– **Jože Gale** (1913–2004) / Julija Bavčar. Delo, št. 106 (11.5.), str. 22, foto. (V Grosupljem rojen režiser, igralec, scenarist in profesor na AGRFT, režiser filmov o Kekcu).

*Junak, ki je sejal dobro voljo: leto 1963 / Maja Grobelšek. Nedeljski, št. 14 (5.4.), str. 25, foto. (3 filmi o Kekcu režiserja Jožeta Galeta).

– **Maks Furijan** (1904–1993). Veder mož za temne značajske vloge / Tanja Keršmanc. NDn, št. 38 (209.), str. 28, foto. (Igralec Maks Furijan je zadnja leta svojega življenja preživel v Šmarju – Sapu, pomagal igralski skupini, jih poučeval o gledališki maski in je tu tudi pokopan).

– **Martin Golob**, grosupeljski župnik, pisatelj, vloger. *Zvezdnik pred oltarjem / Biserka Karneža. Reporter, št. 7 (13.2.), str. 1+41–43, foto. (Dobre in slabe plati medijske slave).

*Robert Golob je moj boter / Barbara Pance. Reporter, št. 14 (3.4.), str. 42–48, foto. (Golobov boter ni predsednik ampak njegov stric. Knjiga Na spletni tržnici je tudi dobrodelna).

*Martin Golob, duhovnik in vloger / Gregor Kocjančič. Mladina (posebna št. Intervju 2023) (1.7.), str. 100–104, 107–108, foto. (O svojem delu, o mozaiku patra Rupnika).

*Kar delate, delajte z veseljem / Drago Perko. Sn, št. 257 (219.), str. 4–5, foto. (Martin Golob na Stični mladih).

– **Darja Groznik**, predsednica Zveze prijateljev mladine Slovenije, rojena v Višnji Gori. *Pri ZSMS ponavljamo: Nič o otrocih brez otrok! / Klavdija Miko. Delo (pril. Ona), št. 293 (19.12.), str. 8–12, foto. (O sebi in svojem delu).

– **Pavle Groznik**, turistični delavec in ambasador Občine Ivančna Gorica. *Častni občan je Pavle Groznik / Milan Glavonjič. Kg, št. 25 (21.6.), str. 21, foto. (Višnjan Pavel Groznik je postal častni občan Občine Ivančna Gorica).

– **Aleksander Sašo Hribar** (19. 3. 1960–8. 9. 2023), slovenski radijski in televizijski voditelj, satirik in oponašalec, rojen na Grosupljem, živel v Višnji Gori, pokopan v Grosupljem. *Saša Hribarja pokopal Martin Golob / Drago Perko. Sn, št. 252 (16. 9.), str. 23, foto. // Velikan satire, velikan slovenskega radia / Ali Žerdin. Delo, št. 209 (9.9.), str. 28, foto. // Radijski velikan. Pionir, genij, Človek / Uroš Škerl Kramberger. Dn, št. 208 (9.9.), str. 24, foto. // Neponovljiv, edinstven, genialen / Urška Mlinarič. Večer, št. 209 (11.9.), str. 4, foto. // Odšel je tja, kjer pravila ne omejujejo duha / Tina Podobnik. Sn, št. 246 (11.9.), str. 7, foto. // Sašo / Marko Radmilovič. Dn, št. 211 (13.9.), str. 11, foto. // Moje življenje je ustvarjalnost / Bojan Istenič. NDn, št. 37 (13.9.), str. 14, foto. // Sašo Hribar. Najbolj celovit slovenski komik vseh časov / Bojan Krajnc. Mladina, št. 37 (15.9.), str. 46–47, foto. // Sašev zadnji petek / Dragan Petrovec. Dn, št. 215 (18.9.), str. 16. (Umrli je radijec Sašo Hribar).

– **Klemen Janežič**, igralec. *V vsaki predstavi prehodi pet kilometrov / Danica Lovenjak. Sn, št. 5 (6.1.), str. 24, foto. (Igralec je bil rojen v Šentvidu pri Stični).

– **Janez Janša**, predsednik SDS in državni svetnik, rojen na Plešivici pri Grosupljem.

*Trideset let maršala Tvita / Igor Kršinar. Reporter, št. 20 (15.5.), str. 18–24, foto. (Janša je že 30 let na čelu stranke SDS).

– **Matjaž Javšnik**, igralec, živi na Krki. *Radovednost me dela živega / Anita Krizmanič. Sn, št. 294 (28.10.), str. 10–11, foto. // *Od rojstva se borim s smrtjo / Tina Horvat. Sn, št. 285 (19.10.), str. 8–9, foto. (Igralec o sebi, o preboleli bolezni, okrevanju).

– **Dr. Jože Plut**, duhovnik, rojen v Valični vasi v občini Ivančna Gorica. *Cerkev ima tako napake kot grehe / Drago Perko. Sn, št. 96 (8.4.), str. 4–5, foto. (Dr. Jože Plut, rojen v Valični vasi, dobrotnik, veteran vojne za Slovenijo, prvi vikar).

*Od nas pričakujejo jasne odgovore / A. P. D, št. 19 (19.5.), str. 2, foto. // Dr. Jože Plut / [D]. Demokracija, št. 51 (21.12.), str. 39–41, foto. (Jože Plut je župnik v Poljanah nad Škofjo Loko).

– **Samo Vadnov**, ustanovitelj knjigarne in založbe Buča, distributer, živi na Zgornji Slivnici pri Šmarju – Sapu. *Če bi več sodelovali, bi tudi več prodali / Andrej Hočevár. Bukla, št. 19, (marec-april-maj), str. 171–172, foto. (O delu knjigarne in knjigotrštvu).

– **Alojzij Zupanc** (1893–1974), slovenski duhovnik, vzgojitelj, čebelar in zgodovinar. *Če ne bi bil tako posveten, bi bil fajn / Slavko Mirtič. Sn, št. 192 (18.7.), str. 16–17, foto. // Čebele je napravil in pri njih sedel / Slavko Mirtič. Sn, št. 326 (1.12.), str. 8, foto. (Na Krki rojeni župnik, čebelar, zgodovinar in poslanec).